

ΑΙ ΣΥΝΟΔΟΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ *)

Η Σύνοδος τοῦ Πατριάρχου Δοσιθέου.

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1672 δ Πατριάρχης Δοσίθεος ἐκάλεσεν ἐν Ἱερουσαλήμ μεγάλην Τοπικὴν Σύνοδον, ἐν ᾧ συνῆλθον 71 Ἐπίσκοποι καὶ κληρικοὶ ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἐγκαινίων τῆς Βασιλικῆς τῆς Βηθλεέμ.¹ Ὡς ἐκ τῆς πάλης, ἵτις διεξήγετο ἐν τῇ Δύσει μεταξὺ Λατίνων καὶ Προτεταντῶν, ὡς ἐκ τῆς Ὀμολογίας, ἵτις τότε ἐκυκλοφόρησε φέρουσα τὸ ὄνομα τοῦ Πατριάρχου Κων/λεως Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως καὶ τοῦ ἐντεῦθεν ἐπακολουθήσαντος σάλου, δτε καὶ μομφὴ ἐιετυπώθη κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς Καλβινιζούσης, ἵτο ἀνάγκη, ἵνα διασαρηνισθῇ ἡ διδασκαλία τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ὡς πρὸς τὰ σημεῖα τῆς Ὀμολογίας καὶ ἰδίως περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας. Τινὲς νομίζουσιν ἔτι, δτι ἡ Σύνοδος ἐξηναγκάσθη νὰ δικαιολογήσῃ τοὺς Ἰγνούντας συμ-

*) "Ιδε Τεῦχος Ζ'. 1924 σελ. 417.

1) Ἐπειδὴ ἡ Σύνοδος συνῆλθεν ἐκ τοιαύτης ἀφορμῆς λέγεται καὶ Σύνοδος τῆς Βηθλεέμ. Ὁ Philip Schaff (The History of the Creeds, London 1878 σ. 61) λέγει, δτι ὑπεγράφησαν τὰ πρακτικά ὑπὸ τοῦ Δοσίθεου καὶ 68 Ἐπισκόπων, ὥν τινες ἦσαν Ρώσοι. Σημειώ, δτι ἡ Σύνοδος αὗτη διαφέρει τῆς Ἀποστολικῆς, ἵτις ἀπέφυγε τὰ ἀναθέματα.

ψωνούσα, ὅτι τὸ τραγικὸν τέλος τοῦ Λουκάρεως δὲν ἦτο ἄδικον¹.

Τότε τὸ πρωτεῦον πρόσωπον οὐ μόνον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἱεροσολύμων, ἀλλ' ἐν τῇ καθόλοι Ὁρθοδοξίᾳ ἦτο δ Πατριάρχης Δοσιθεοῦς ἀναδειχθεὶς ἀνυπέρβλητος εἰς ἔργασίαν καὶ ἀγῶνας· Ἡ σημασία τοῦ Δοσιθέου δὲν ἔγκειται εἰς τὴν σύγκλησιν μιᾶς τοιαύτης Συνόδου, ἀλλ' ὅτι δ Ἰδιος ὑπῆρξεν ἡ Σύνοδος, αὐτὸς ἐπλήρωσε τὴν Σύνοδον καὶ αὐτὸς ἔγραψε πάντας τοὺς δρους αὐτῆς καὶ πᾶσαν τὴν διδασκαλίαν, καὶ διὰ τοῦτο ὀρθῶς δύναται νὰ κληθῇ Σύνοδος τοῦ Πατριάρχου Δοσιθέου. Ἐπειδὴ δμως ἡ Σύνοδος αὕτη φέρει τοιοῦτον χαρακτῆρα ἀγήθη εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, διὰ τοῦτο αἱ πράξεις τῆς Συνόδου ταύτης ἐν πολλοῖς φέρουσι τὸν τύπον ἴδιωτικῆς πρωτοβουλίας, καὶ κατὰ συνέπειαν ἐπιδεκτικαὶ τροποποιήσεων. Ως ἐκ τούτου πολλὰ ἐλέχθησαν καὶ ἐγράφησαν περὶ τῆς Συνόδου ταύτης.²

Αἱ Συνοδικαὶ πράξεις ἐπεγράφησαν.

«Χριστὸς ἡγείσθω. Ἀσπὶς Ὁρθοδοξίας ἡ ἀπολογία καὶ ἐλεγχος πρὸς τοὺς διασύροντας τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν αἱρετικὸς φρονεῖν ἐν τοῖς περὶ Θεοῦ καὶ τῶν θείων, ὡς κακοφρονοῦσιν οὗτοι αὐτοὶ οἱ Καλοῖνοι δηλοντεὶ συντεθεῖσα παρὰ τῆς Ἱεροσολύμων τοπικῆς Συνόδου ἐπὶ Δοσιθέου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων».

Ἐν τοῖς Πρακτικοῖς ἐξηγεῖται ἡ αἵτια τῆς συγκλήσεως τῆς Συνόδου, ἀποδοκιμάζονται αἱ ἀξιώσεις τῶν Καλβινιστῶν, ὑποστηρίζεται Κύριλλος δ Λούκαρις, ὅτι οὐδέποτε ἡ Ἐκκλησία

1) The Ministry of grace by John Wordsworth Bishop of Salisbury London 1901 p. 16.

2) Χριστοτόμος Παπαδοπούλου, Δοσιθεος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων 1907, 17—32. The Acts and Decrees of the Synod of Jerusalem sometimes called the Council of Bethlehem holden under Dosithaeus. . . . by J. N. Robertson, London 1899. Ἐνταῦθα εύρισκεις μετάφρασιν τῶν Πρακτικῶν τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ, Κων/λει καὶ Ἰασίφ Συννόδων.

έγνωρισεν αὐτὸν Καλβινόφρονα, «ὅτι εἰ καὶ καθ' ὑπόθεσιν ἔκει-
νου ἦν, ἀλλὰ πάντα λαθραίως ἐκεῖνα ἔξεδωκεν, μηδενὸς εἰδότος
τῶν Ἀνατολικῶν», δτι ἡ Κυρίλλου Ὁμολογία δὲν εἶναι τῆς
Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, δτι οἱ Ἀνατολικοὶ ἀποστρέφονται τὰ
κεφάλαια ταῦτα, δτι δὲ Κύριλλος πολλάκις ἐπ' Ἐκκλησίας ἐδί-
δαξε τὰ ἐναντία τοῖς κεφαλαίοις, καὶ τελευταῖον ἐπάγεται ἡ δι-
δασκαλία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις εἶναι γνωστὴ ὡς
Ὅμολογία τοῦ Δοσιθέου.

Περιέχει 18 κεφάλαια καὶ 4 ἐρωτήσεις, καὶ ἐκτίθεται ἡ
Ὀρθόδοξος διδασκαλία ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὴν Καλβινιστικὴν
Ὁμολογίαν. Εἰς τὸ τέλος τῶν Πρακτικῶν σημειοῦται τὸ σωτή-
ριον ἔτος 1672 16 Μαρτίου ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει Ἱερουσαλήμ
καὶ ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ.

‘Ο Δοσίνεος πράγματι εἰργάσθη πολὺ, ἵνα ἀποδείξῃ τὴν
ἀθωτεῖτα τοῦ Δουκάρεως,¹ ἀλλ’ ἐν τῇ ἐργασίᾳ ταῦτη ἐμφανί-
ζεται μᾶλλον ἀγωνιώδης. ‘Αφ’ ἐνδὲ τάσσεται ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδο-
ξίας τοῦ Δουκάρεως, καὶ ἀφ’ ἑτέρου διασαλεύει τὴν ἐργασίαν
αὐτοῦ. ‘Ο Δοσίνεος φρονεῖ, δτι δὲ Δούκαρις ἥτο Ὁρθόδοξος καὶ
ἀπέθανεν Ὁρθόδοξος, ἀλλὰ λέγει δτι ἥτο κρύφιος αἵρετικός. Τῷ
1632 ἀνεφάνη ἡ Ὁμολογία τοῦ Κυρίλλου ἐν Κων/λει, δὲ
Κύριλλος ζήσας μετὰ ταῦτα ἔξ ἔτη, ἔλεγε μόνον, δτι τὰ κεφά-
λαια τοῦ βιβλίου δὲν ἔχουσι σύστασιν, δτι δὲν εἶναι σύγγραμμα
αὐτοῦ. ‘Η Ὁμολογία κατεδικάσθη εἰς τὴν Σύνοδον Κων/λεως
1638 καὶ Ἰασίου 1642 «οὐκ ἀνεθεμάτισαν δὲ οἱ Πατέρες τῆς
Συνόδου δονομαστὶ τὸν Κύριλλον, ἐπειδὴ οὐδέποτε ἤκουσαν αὐ-
τοῦ εἰπόντος τι, ἢ συγγραψαμένου κατὰ τῆς Ὁρθοδόξου
πίστεως».²

1) ‘Ο Neale νομίζει, δτι ὁ Δοσίνεος ὡς Κρής εἰργάσθη ν’ἀθωώσῃ
τὸν Δούκαριν ὡς Κρήτα, ἀλλ’ ἥπατήθη. Un Patriarche de Constanti-
nople.... par Paul Trivier 1877 σ. 156.

2) Δοσιθέου, περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ Πατριαρχευσάντων σ. 1171.

«Μόνον διέτι οὐ συνέγραψε κατ' αὐτῶν, διὰ δύο πληρεστάτων συνόδων ἀναθέματι καὶ ἀφορισμῷ καθυπένταλον».¹

Ως πρὸς δὲ τὸν θάνατον τοῦ Κυρίλλου διετυπώθη.

«Μῆδε γάρ ὡς ἐφ' ἀγίῳ ἐγκαυχάσθωσαν Κυρίλλῳ οἱ ἀντίδικοι, δτὶ οὐ πεφόνευται ἀδίκως, ὡς οὗτοι χαιρούσι λέγειν, ἦ δὲνεκα τοῦ δινόματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα καὶ τοιοῦτος νομισθείη, ἀλλ ἀμέτρως κεκτημένος τῆς φιλαρχίας τὸ ἔγκλημα, δ καὶ νόσον τοῦ ἑωσφόρου δ μέγας οἶδε Βασιλειος, τρὶς παρανόμως, ἐπὶ τῇ πρώτῃ τῇ δοκούσῃ νομίμῳ, καταδυναστεύσας τὸν θρόνον Κων/λεως, μετὰ μυρίων ἑξδων καὶ ταλαιπωριῶν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν (τῇ τῶν ἔξω ἀπληστίᾳ καὶ τῇ τοῦ Φλάνδρας πρέσβεως συμμαχίᾳ χρώμενος, δι' ὃν καὶ ἐν ὑποφίᾳ μᾶλλον ἐγένετο τῇ Ἐκκλησίᾳ) τὸν ἐπονεδιστον ἐκεῖνον εἴληφε θάνατον, δν τοιαῦτα περὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ πεπραχότα, εἰ καὶ εὔσεβη συμβένηκεν εἶναι, ὡς ἀμαρτωλὸν εἴχομεν, καὶ ἀμαρτωλὸν τοιοῦτον, δς δίκας τίσειν ἔμελλε παρὰ τῷ Θεῷ ἔγενεται τῶν κακῶν, δ τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰργάσατο δῆστος: νῦν δὲ καὶ ἀσεβείας γενόμενον πατέρα, ὡς οἱ ἐναντίοι δισχυρίζονται, οὐχ ἀγιον, ἀλλ ἀθλιον, καὶ ὡς μὴ ἔχοντα δλως μετὰ Χριστοῦ μερίδα γινώσκομεν».

Μεθ' δ εἰς πίστωσιν τῶν εἰρημένων προσάγονται τὰ Πρακτικὰ τῶν Συνόδων μεθ' ὧν συμφωνεῖ ἐν ἀπαίσι...² καὶ λέγει, δτὶ αἱ Σύνοδοι ἐκεῖναι ἐξήγεγκον ψῆφον δικαίαν κατ' ἐκείνου, καὶ δὲν αἰτιάται διὰ τοῦτο τὰς Συνόδους, ἀλλὰ μακαρίζει καὶ ἐπάγει «ἐκείνον δὲ εἰ καὶ μὴ ἀναθεματίζομεν, ἀλλὰ θρηγοῦμεν...» ἐκν δὲ ἦτο αἰρετικὸς ἀναθεματίζομεν.³

Ως πρὸς τὴν χρονολογίαν 1632 τῶν Πρακτικῶν, δτε ἀνεφάνη δ ὁμολογία, δ Αγιον⁴ φρονεῖ, δτι δ Ὁμολογία ἐδημο-

1) Acta Conciliorum, Hardouin Vol. XI, 188. Δόσιθέου, Ἐγχειρίδιον ἐλέγχον τὴν Καλβινικὴν φρενοθλάσσειαν συκοφαντούσαν τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν. σ. 6.

2) Hardouin 224.

3) αὐτόθι 232—3.

4) Monuments de la religion des Grecs 308—311.

σιεύθη τῷ 1633 ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Tornaesius ἐν Γενεύῃ, καὶ δὲ Λουκαρίς ἀπέθανε τὸ 1638. Ἡ Ὁμολογία ὅμως ἀπὸ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1631 εἶχε σταλῆ εἰς Γενεύην.

Ἡ Σύνοδος κυρίως ἐπιστοποίησεν, ὅτι ἡ Ὁμολογία ἡ ἐπ’ ὀνόματι τοῦ Λουκάρεως δὲν εἶναι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Αἱ προηγηθεῖσαι δὲ Σύνοδοι κατεδίκασαν αὐτὸν μόνον «ὅτι οὐ συνέγραψε κατ’ αὐτῶν (τῶν κεφαλαίων)».

Καὶ ἐδημοσιεύθη μὲν ἔγγραφας ἀπὸ λογία Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως¹ τῷ 1905, ἀλλ’ ἐπὶ τοῦ ἔγγραφου τούτου δὲν ἐγένετο εἰσέτι κριτικὴ μελέτη. Ἡ Σύνοδος ὅμως Ιεροσολύμων, ἀγνοοῦσα ὅτι διφίστατο τοιοῦτο ἔγγραφον, κατακρίνει αὐτὸν ὡς καὶ τοὺς ὄντας ἡρήξαντας αὐτὸν ὡς ἄγιον, χωρὶς ὅμως νὰ δέχηται αὐτὸν ὡς συγγραφέα. Ὁ Καθηγητὴς Μπαλάνος² σχολιάζων τοῦτο γράφει, ὅτι ἡ Σύνοδος ἔπραξε τοῦτο διὰ νὰ σώσῃ τὰ προσχήματα, ἀλλ’ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος γράφει ὅτι ἡ Σύνοδος εὗρε τὴν ἐπίσημον δρᾶσιν τοῦ Λουκάρεως Ὁρθόδοξον καὶ ἀντικειμένην εἰς τὴν Ὁμολογίαν.³

ΜΕΤΟΓΣΙΩΣΙΣ

Τὸ σπουδαιότερον σημεῖον, ὅπερ εἶχεν ἡ Σύνοδος, ἵνα διατυπώσῃ ἦτο ἡ περὶ τῆς θείας Εὐχαριστίας διδασκαλία. Φλέγουσα ἦτο τότε ἡ συζήτησις ἐν ταῖς Γαλλικανικαῖς Ἐκκλησίαις μεταξὺ τῶν Λατίνων καὶ τῶν Καλβινιστῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰωάννου Κλαυδίου, ὅστις ἡγωνίσθη διὰ τὴν κατὰ τῆς Μετουσιώσεως διδασκαλίαν ἐνθέρμως ὑποστηριζομένην ὑπὸ τῶν Ἰανσενιστῶν Νικολάου καὶ Ἀρνόλδου διδάκτορος τῆς Σορβώνης, βεβαιοῦντος ὅτι ἡ περὶ μετουσιώσεως διδασκαλία ἦτο ἀρχαία καὶ ἐδιδάσκετο πάντοτε ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας⁴ ἐν πλήρει συμφωνίᾳ

1) Νέα Σιάν 1905 ὑπὸ Χρυσοστ. Παπαδοπούλου.

2) Ἡ Ὁμολογία Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως σ. 29.

3) Δοσιθεος Πατριάρχης Ιεροσολύμων σ. 23.

4) O Bossuet ὑπεστήριξεν, ὅτι ἡ Μετουσιώσις διεδεδαιοῦτο ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ καὶ ὁ Tollotson ἐφέρει ὅτι ἡ Μετουσιώσις εἶναι ἡλιμιώτης. Ἡ

πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν. Η συζήτησις αὕτη διεξῆγετο ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ, Ρωσίᾳ καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ· καὶ οἱ μὲν Προτεστάνται προσειπάθουν ν' ἀποδεῖξασιν, διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν οὐδέποτε υἱοθέτησε τὸ ἀνεξήγητον δόγμα τῆς Μετουσιώσεως καὶ ἔχρησιμοποίουν ὑπὲρ αὐτῶν τὴν Καλβινίζουσαν Δουκάρειον Ὁμολογίαν, ἐνῷ οἱ Δαχτίνοι εἰργάζοντο νὰ λάβωσιν ἐπίσημον δῆλωσιν παρ' αὐτῆς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.¹

'Ἐνῷ διεξῆγοντο αἱ τοιαῦται ἔριδες, η Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δὲν εἶχεν ἔτι ἐπισήμως καθορίσῃ τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου. Καὶ τινες μὲν τῶν Ἑλλήνων Θεολόγων ἀπέκρουν τὴν περὶ Μετουσιώσεως σχολαστικὴν θεωρίαν, ἀλλ' η πλειονότης ἔκλινεν εἰς τὴν υἱοθέτησιν τοῦ ὅρου τῆς Μετουσιώσεως καὶ τῆς Σχολαστικῆς Ὁρισμολογίας.

'Υπάρχει δὲ ὅρος «μετουσία» ἐν τινι προσευχῇ τῆς λειτουργίας τοῦ ἀγίου Ἰακώβου, ἀλλ' ἐνέχει σημασίαν διάφορον τῆς Μετουσιώσεως. Ὁμοίως χρησιμοποιεῖ τὸν ὅρον καὶ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας (Migne, 75, 584). Ο Marsden² ἀνευρίσκει τὴν περὶ Μετουσιώσεως διδασκαλίαν ἐν τῷ περὶ Ἱερωσύνης λέγῳ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ἀλλ' αὐτὸς δὲ ὅρος πρῶτον μνημονεύεται ἐν ἐπιστολῇ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου³ πρὸς τὸν Πάπαν Γρη-

συνένωσις τῶν δύο τούτων ἄκρων κατὰ λογικὴν ἀνάρκην παρήγαγε τὰ συμπεράσματα τοῦ Βολταίρου (The Edinburgh Review Oct. 1840 p. 253), 'Ο Sir Thomas More ἦτο πάντοτε ἔτοιμος ν' ἀποθάνῃ διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Μετουσιώσεως. Η Μετουσιώσις εἰσῆλθε καὶ εἰς τὴν Ρωσικὴν φιλολογίαν Française par Constantin Mourousi p. 83).

1) Χρ. Παπαδοπούλου, Οἱ Πατράρχαι Ἱεροσολύμων ὡς Πνευματικοὶ Χειραγωγοὶ τῆς Ρωσίας κατὰ τὸν ιερόν αἰῶνα 1907 σ. 172. E. Picot Nicolas Spathar ἐν Legrand (XVII) IV. 69. 70.

2) Dictionary of Christian Churches and Sects New Edition London p. 478.

3) Ὡφίσταται ὄμολογία πίστεως τῆς ἐν Λυῶνι Β., συνόδου 1274 σταδίου πρὸς τὸν Μιχαὴλ Παλαιολόγον «Η Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία πιστεύει καὶ ἀνέσκει, διὰ τῷ μυστηρίῳ ὁ ἀρτος ἀληθῶς μετουσιώται εἰς τὸ σῶμα καὶ ὁ υἱὸς εἰς τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ». (A manual of Catholic Theology... by Wilhelm... p. 419.)

γόριον Χ (1271—1276). Τρεῖς φοράς χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τοῦ Γενναδίου Σχολαρίου ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ ὁποίου πλεονάζει ἡ Σχολαστικὴ Ὁρισμολογία,¹ καίτοι ἐξ ἄλλου παρουσιάζεται σφρόδρος πολέμιος τῶν Δατίνων.²

Τὸν ὄρον ἔχρησιμοποίησεν ὁ Μελέτιος Πηγᾶς, ὁ Γαβριὴλ Σεβῆρος καὶ ὁ Μάξιμος Μαργούνιος, ἀλλ’ εἰσέτι δὲν εἶχε γίνη δεκτὸς³ ἐν τῇ ἐπισήμῳ γλώσσῃ τῆς Ἐκκλησίας. Υπάρχουσι διατυπώσεις τῆς διδασκαλίας περὶ τῆς θείας Εὐχαριστίας ὑπὸ Ὁρθοδόξων Θεολόγων, οἵτινες δεν χρησιμοποιοῦσι τὴν Δατίνικὴν φρασεολογίαν ὡς ὁ Κριτόπουλος ἐν τῇ Ὁμολογίᾳ του καὶ Ζαχαρίας Γεργάνος ἐν τῇ Κατηχήσει του. Κατὰ τούτου ὑδριστικῶς ἐπιτίθεται ὁ Καρυοφύλης ἀποκαλῶν αὐτὸν ὅφιν, βασιλίσκον, λύκον, ὅργανον τοῦ διαβόλου, χείρονα αὐτοῦ τοῦ διαβόλου, Δουθηρανόν.⁴

Ἐτεροι μετὰ χλεύης ἀπέέλεφαν πρὸς τὴν Μετουσίωσιν, ἀλλ’ εὗτοι ἤγγιζον τὸν Προτεσταντισμόν. Τοιοῦτοι ἦσαν ὁ Μελέτιος Ἐφέσου, ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἰερόθεος καὶ Ἡγούμενος Κεφαληνίας⁵ καὶ Θεόφιλος ὁ Κορυδαλεύς, ὅστις εἰρωνικῶς ὡμλεῖ περὶ τῆς Μετουσίωσεως.⁶ Συμφώνως πρὸς τὴν ἀποφιν τοῦ Κορυδαλέως ὁ Ἀγγλικανὸς Basire ἐν ἐπιστολῇ αὐτῷ 6 10/ἔριου 1668 Durham γράφει: «Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία οὐδαμοῦ διδάσκει

1) Πατρολ. Migne 160, 351—374. Ἐν ἀρθρῷ περὶ τοῦ Richard Simon λέγεται, ὅτι ὁ Γεννάδιος καὶ ὁ Γαβριὴλ Φιλαδελφείας παρουσίαζον ἐν θωμαστικῇ φρασεολογίᾳ τὰς διδασκαλίας τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας (Revue d'histoire et de littérature religieuse t. II. 1897 p. 17).

2) Pastor II. 268.

3) Νέα Σιών 1907. 125. Ἐν Συνοδικῇ ἐπιστολῇ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου 1668 ὑποστηρίζεται ἡ μετουσίωσις. Χειρόγραφον ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Cambridge Ll—5—3 p. 37).

4) Refutatio pseudo—Christiana Catechesis editae a Zacharia Gergano Graeco Auctore Mattheo Caryophili Romae 1631.

5) Bertram 198.

6) Aymon 72—75.

μετουσίωσιν. 'Επισταμένως ἐμελέτησα τὰ Συμβολικὰ βιβλία, τὰς 'Ομολογίας καὶ Κατηχήσεις τῆς 'Ανατολικῆς 'Εκκλησίας, καὶ οὐ μόνον δὲν εύρον τὸν ὄρον Μετουσίωσιν, ἀλλ' οὔτε σχετικόν τι ἵνα δηλώσῃ τὴν νέαν διδασκαλίαν, ἡτις ἡτο ἄγνωστος εἰς τοὺς "Ἐλληνας Πατέρας. Οὐχ ἡτον θεολόγοι τινὲς εἰσήγαγον τὸν ὄρον τοῦτον κρυφίως ἐν τῇ Κατηχήσει, ἀλλ' ἡ τοιαύτη χρησιμοποίησις συνήντησε μεγάλην ἀντιδρασιν ἐκ μέρους τῶν ἀληθινῶν 'Ἐλλήνων.'¹

Παρὰ τὴν διάφορον ταύτην ἀντίληψιν ἐνίων προσώπων ἔτεροι ἐτάσσοντο ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας τῆς Μετουσίωσεως 'Ο Μελέτιος Συρίγος Θεολόγος τῆς 'Ανατολικῆς 'Εκκλησίας ἐταύτιζε τὸν ὄρον τῆς Μετουσίωσεως μετὰ τῶν ὄρων τῶν χρισμοποιηθέντων ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Πατέρων μεταβολή, μεταλλαγή, μεταστοιχείωσις καὶ ὑπενίκνυσσον, ὅτι ὁ ὄρος ἐφευρέθη διὰ τὴν αἵρεσιν τοῦ Βερεγγαρίου τὸν ια.² αἰῶνα² καὶ δὲν ἔχει «καν μίαν διαφορὰν εἰς τὴν ἔννοιαν ἀπὸ ἐκείνην ὅπου ἐλέγασιν οἱ παλαιοὶ θεολόγοι τροπήν, ἢ μεταβολήν, ἢ μεταστοιχείωσιν ἀν ἵσως λοιπὸν εἶναι τινας ὅπου ἐν ἀγαπᾷ νὰ μετακινቅ τὰ λόγια τῶν παλαιῶν διδασκάλων διατὶ τοῦ φαίνονται ὡς ἀν ἀρνησις τῆς εὐσεβείας νὰ ἀλλάσσῃ ταῖς φωναῖς ἐκείνων εἰς ἀλλας λέξεις, ὅποῦ νὰ φυλάττωσι τὸν αὐτὸν νοῦν ὅλως διέλου.... δὲν τοῦ θέλομεν ἐναντιώνεσθαι καθόλου.... ἀλλὰ φαίνεται μοι, πῶς οὔτε αὐτὸς πρέπει ν' ἀποστρέφηται ἐκείνους ὅπου κηρύττουσι τὴν αὐτὴν ἔννοιαν μὲ ἀλλαις λέξεις, ὅπου

1) 'Ο Basire προφανῶς αἰνίσσεται τὸν Κορέσιον, ὅστις εἰσήγαγε τὸν ὄρον ἐν τῇ Κατηχήσει του καὶ μετὰ τοῦ ὄποιου ὁ Λεγῆρος καὶ ὁ Λούκαρις ἐφιλονεύκησαν περὶ τῆς διδασκαλίας ταύτης. Perpetuité de la foy de l'église Catholique touchant de l'Eucharistie.... 1669. 493.

2) Περιέργως Λατίνοι θεολόγοι παρετήρησαν ὅτι, ὅταν ἡ αἵρεσις τοῦ Βερεγγαρίου ἐφάνη τὸν ια.² αἰῶνα ἡ 'Εκκλησία ὠμολόγει τὴν Μετουσίωσιν. 'Η δ.' ἐν Λατερανῷ 1215 ὥρισεν «ὅτι τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ περιέχονται ἀληθῶς ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ θυσιαστηρίου ὑπὸ τὰ εἰδῆ (sub speciebus) τοῦ ἀρτοῦ καὶ ὄνου, τοῦ ἀρτοῦ μετουσιουμένου εἰς τὸ σῶμα καὶ τὸ οὖν εἰς τὸ αἷμα διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ.» (A manual of Catholic Theology..... by Wilhelm.... Vol. II. p. 418.)

φαίνονται νὰ εἶναι φανερώτεραις καὶ νὰ φεύγωσι τὰ δολερὰ σοφίσματα τῶν αἱρετικῶν.»¹

Ο δρος Μετουσίωσις δὲν εἶναι βεβαίως ἀρχαιότερος τοῦ 'α.' αἰῶνος, ἀλλ' ἡ ἔννοια τούτου σαφῶς ἐδιδάσκετο ὑπὸ τῶν Πατέρων. Οἱ ἐναντιούμενοι εἰς τὸν δρον τοῦτον ἀκολουθοῦσι τοὺς Ἀρειανοὺς ἐναντιούμενους εἰς τὸν δρον «Ομοούσιος» καὶ τοὺς Νεστοριανοὺς ἐναντιούμενους εἰς τὸν "Ορον «Θεοτόκος». ² Ο Mosheim φρονεῖ, ὅτι οἱ "Ελληνες κατὰ τὴν ἐν Ἱερουσαλήμ Σύνοδον τὸ πρῶτον ἐδιδάχθησαν τὴν Μετουσίωσιν, ἀλλ ὁ Kiesling βεβαιοῖ, ὅτι πολλοὶ "Ελληνες ἐδέχοντο τὸν δρον ἀπὸ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου.³ Ο Ἄλλατιος ὑπελάμβανεν, ὅτι μετουσίωσις καὶ μεταβολὴ εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. Ο Ἀρκούδιος ὑπεστήριζεν, ὅτι ἡ Ἐλληνικὴ καὶ Λατινικὴ Ἐκκλησία πλήρως συμφωνοῦσιν ἐπὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας. Οἱ Sands καὶ Dannbaverus Καθηγηταὶ ἐν Στρασβούργῳ ἐπίστευον, ὅτι ἀμφότεραι αἱ Ἐκκλησίαι συμφωνοῦσιν⁴ ἐπὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Μετουσίωσεως. Ο Μογίλας εἰσάγει τὴν περὶ Μετουσιώσεως διδασκαλίαν ἐν τῇ Κατηχήσει του «Μετὰ γὰρ τὰ ρήματα ταῦτα ἡ μετουσίωσις παρευθὺς γίνεται» ἐρωτησ. βζ' καὶ ἡ Σύνοδος Ἱεροσολύμων ἐπισήμως δέχεται ταύτην.

Κατὰ τὸν Trivier⁵ ὁ Γάλλος Πρεσβευτὴς de Nointel ἐπεισε τὸν Πατριάρχην Δοσίθεον ἐν Κων/λει διατρίβοντα, ὅτι θὰ ἥτο λίαν σπουδαῖον, ἀν Σύνοδός τις ἥδυνατο νὰ διατυπώσῃ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας περὶ τῆς θείας Εὐχα-

1) Ἀντίρρησις κατὰ τῶν Καλβινικῶν Κεφαλαίων 136.

2) A manual of Catholic Theology based on Scheeben's Dogmatik by Wilhelm and Scannell Vol. II. 1898 p. 415.

3) Hist. concertat. Graecorum Latinorumque de Transubstantione 354—480 πρᾶλ. Church Hist. since the Reformation by Tzschrner Vol. IX p. 102.

4) Bertram 270. Cyclopaedia of Religious Denominations London 1853.

5) Un Patriarche. . . 147.

ριστίας ἐναντίον τῶν ἀλεθίων φημῶν τῶν Προτεσταντῶν. Ὁ Δοσθεος μετὰ τοῦ Πατριάρχου Κων/λεως Διονυσίου συνεφώνγσαν ἐπὶ τούτου, καὶ ἐπὶ εὐκαιρίᾳ τῶν ἐγκαινίων τῆς ἐν Βηθλεέμ Βασιλικῆς συνεκροτήθη Σύνοδος, γῆτις ἀπεδέχθη καὶ διετύπωσε τὴν περὶ Μετουσιώσεως διδασκαλίαν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Σχολαστικῆς Ὄρισμολογίας.¹

‘Ο ιζ.’ δρος θεσπίζει:

« Πιστεύομεν παρεῖναι τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν οὐ τυπικῶς οὐδὲ εἰκονικῶς, οὐδὲ χάριτι ὑπερβαλλούση, ὡς ἐν τοῖς λοιποῖς μυστηρίοις, οὐδὲ κατὰ μόνην παρουσίαν, καθώς τινες τῶν Πατέρων εἰρήκασι περὶ τοῦ βαπτίσματος, οὐδὲ κατ’ ἐναρτισμὸν (impanatio), ὥστε ἐνδυσθαι τὴν θεότητα τοῦ λόγου τῷ προκειμένῳ τῆς εὐχαριστίας ἄρτῳ ὑποστατικῶς καθὼς οἱ ἀπὸ Λουθήρου λίαν ἀμαθῶς καὶ ἀθλίως δοξάζουσιν. Ἀλλ’ ἀληθῶς καὶ πραγματικῶς, ὥστε μετὰ τὸν ἀγιασμὸν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου μεταβάλλεσθαι, μετουσιοῦσθαι, μεταποιεῖσθαι μεταρρυθμίζεσθαι τὸν μὲν ἄρτον εἰς αὐτὸν τὸ ἀληθὲς τοῦ Κυρίου σῶμα, ὅπερ ἐγεννήθη ἐν Βηθλεέμ ἐκ τῆς ἀειπαρθένου, ἔναπτίσθη ἐν Ἰορδάνῃ, ἔπαθεν, ἐτάφη, ἀνέστη, ἀνελήφθη, κάθηται ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, μέλλει ἀληθεῖν ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ Οὐρανοῦ, τὸν δὲ οἶνον μεταποιεῖσθαι καὶ μετουσιοῦσθαι εἰς αὐτὸν τὸ ἀληθὲς τοῦ Κυρίου αἷμα, ὅπερ, κρεμαμένου ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ἔχύθη ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.

« Ἐντι μετὰ τὸν ἀγιασμὸν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου οὐκ ἔτι μένει τὴν οὐσίαν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, ἀλλ’ αὐτὸν τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου ἐν τῷ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου εἰδει καὶ τύπῳ, ταῦτὸν εἰπεῖν ὑπὸ τοῖς τοῦ ἄρτου συμβεβηκόσιν.»

Εἶτα λέγει, ὅτι τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου τέμνεται καὶ διαιρεῖται, εἴτε διὰ τῶν χειρῶν, εἴτε διὰ τῶν δδόντων κατὰ

1) Ἀβάσιμος εἶναι ἡ γνώμη ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία δέχεται τὴν πραγματικὴν παρουσίαν καὶ οὐχὶ τὴν περὶ Μετουσιώσεως διδασκαλίαν (Papal aggression in the East or the Protestantism of the Oriental Church, Edinburgh 1856, 20).

συμβεβηκός, ἢτοι κατὰ τὰ συμβεβηκότα τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἶνου, ἀτινα εἶναι δρατὰ καὶ ἀπτά· ἀλλὰ καθ' ἑαυτὰ μένουσιν ἀτιμῆτα πάντη καὶ ἀδιαιρέτα. "Ἐτι τὸ σῶμα καὶ αἷμα ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ «δόφειλειν τιμᾶσθαι ὑπερβαλλόντως καὶ προσκυνεῖσθαι λατρευτικῶς. Μία γάρ η προσκύνησις τῆς ἀγίας Τριάδος καὶ τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου....

«Ἐτι τῇ μετουσίωσις λέξει οὐ τὸν τρόπον πιστεύομεν δηλοῦσθαι, καθ' ὃν δ ἄρτος καὶ δ οἶνος μεταποιοῦνται εἰς τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου. ἀλλ' ἀληθῶς καὶ πραγματικῶς καὶ οὐσιωδῶς γίνεται δ μὲν ἄρτος αὐτὸ τὸ ἀληθὲς τοῦ Κυρίου σῶμα, δ δὲ οἶνος αὐτὸ τοῦ Κυρίου αἷμα.»¹

'Αλλαχοῦ δ Δοςίθεος² ἀναφέρει τὰ ἔξῆς περὶ τῆς μεταβολῆς:

«Πῶς οὖν μεταβάλλεται δ ἄρτος εἰς σῶμα καὶ δ οἶνος εἰς αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἀνθρώπινος λόγος εἰπεῖν οὐ δύναται, ἀλλ' ἐπειδὴ δ Δεσπότης τῆς κτίσεως τοῦτο εἰπεν οὕτως ἔχειν. οὗτω καὶ τοῦτο ὑπηρετοῦντος τοῦ Ἱερέως πιστεύομεν γίνεσθαι, ὥστε τὸν ἄρτον εἰς σῶμα αὐτοῦ καὶ τὸν οἶνον εἰς αἷμα αὐτοῦ μεταβάλλεσθαι διὰ τὴν τοῦ εἰπόντος δύναμιν. Πρὸς δὲ τοὺς διαποροῦντας περὶ τῆς ἀπὸ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἶνου εἰς τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ μεταβολῆς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ προβαλλόμεθα, εἰ γάρ δμολογοῦσι τὸν Θεὸν Παντοδύναμον εἶναι, οὐδὲ τοῦτο διαπορήσουσιν. ... ή τοῦ Θεοῦ δύναμις ή δλην τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων παρήγαγεν, οὐ κατ' εἶδος μόνον μεταβάλλει, ἀλλὰ τὸ ὑποκείμενον δλου τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἶνου εἰς ὑποκείμενον σῶμα καὶ αἷμα μεταποιήσει. Εἰ δὲ καὶ πάλιν διὰ

1) "Ἐναντι τῆς διδασκαλίας ταύτης οἱ Cowley Fathers τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἑκκλησίας δέχονται τὴν πραγματικὴν ἀντικειμενικὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ Θείᾳ Εὐχαριστίᾳ, ἣν ὁ Ἐπίσκοπος Βοριβάης κατεδίκασεν. (Guardian 1907 July 24 p. 1219). "Οταν δὲ Ἀγγλικός Κυρία εὑρεθεῖσα ἐν συγχύσει ώς ἐκ τῶν διαφόρων ἀντιλήψεων ἡρώτησε τὸν Ἀρχιεπίσκοπον περὶ τῆς ἀληθῶς διδασκαλίας ἐν τῇ Εὐχαριστίᾳ, ἀπήντησεν οὗτος ἐγγράφως: «Madam, the bread used in the Holy Communion is certainly no God either before consecration, or after and you must not worship it». Ἀπρλ. 4, 1898 (The Daily Chronicle July 24, 1907).

2) Τόμος Ἀγάπης κατὰ Λατίνων 1698. σ. 470.

τὰ αἰσθήσει φαινόμενα τῇ μεταβολῇ ταύτῃ διαπιστεῖ, κατανοείτω ὅτι τὰ θεῖα οὕτως ἡμῖν προσβάλλονται καὶ ὑπὸ παραπετάσματι τοῖς αἰσθητοῖς, ὅθεν διὰ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου τῆς συνήθους ἡμῖν βρώσεως δέδωκεν ἐκείνην λαμβάνειν, ἵνα μὴ ξένον τι καὶ ἀηθες τῇ αἰσθήσει δοκεῖ· οὐ μὴν οὐδὲ κατὰ φαντασίαν γίνεσθαι τοῦτο πιστεύομεν, δυνατὸς γὰρ ὥσπερ εἴπομεν ὁ Θεὸς καὶ τὸ ὑποκείμενον μεταβάλλειν καὶ τὰ πρότερον συμβεβηκότα πάλιν διατηρεῖν».

‘Ο Ιησουΐτης Salmeron¹ γράφων περὶ τῆς ἐν Τριδέντῳ Συνόδου, εἰς ἣν συνεισέφερε τὴν συνδρομήν του, ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς μεταβολῆς ἀναπολεῖ τάδε: «ὅτι ἀνθρωπος δυνάμει τῆς φυσικῆς θερμότητος μετατρέπει τὸ φαγητὸν εἰς σάρκα καὶ αἷμα καὶ δοτᾶ.... ἡ χλόη μεταβάλλεται εἰς κρέας τοῦ προβάτου, σκληροὶ λίθοι ἐν τῷ στομάχῳ τῶν περιστερῶν εἰς σάρκα, τὸ ὕδων εἰς τκάνη, μικρὸν σπέρμα εἰς πανίσχυρον δρῦν, ὁ χυμὸς τοῦ κλιματος εἰς οἶνον, μέλισσαι πᾶν ὅτι τρώγουσι μεταβάλλουσιν εἰς κηρὸν καὶ μέλι, τὸ ὅδινρ μεταβάλλεται διὰ τοῦ ψύχους εἰς πάγον καὶ κρύσταλλον ἐὰν λοιπὸν ἡ τέχνη καὶ ἡ φύσις ἐπιτελοῦσι τόσον πολλά, τί ὁ Θεὸς δὲν δύναται νὰ ποιήσῃ;»

Ἐν τούτοις ξένοι θεολόγοι ἀξιοῦσι, προκειμένῳ περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ὅτι ἡ λέξις Μετουσιώσις δὲν χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ Ρωμαιικῇ ἐννοίᾳ.² Τῷ 1867 ἐν τῷ

1) Comment. in Evang. t. IX. p. 110.

2) The Teaching of the Russian Church by Arthur C. Headlam London 1897 p. 8. Περὶ τῆς ἀπόφεως ταύτης πρόβλ. Νέα Σιών 1907 123, 4. Τὴν ἔννοιαν τῆς Μετουσιώσεως καὶ τῆς πραγματικῆς παρουσίας ἀνέπτυξεν εὐρέως Batiffol, L'Eucharistie la Présence réelle et la Transubstantiation. Lecoffre Paris 1905. ‘Ο Λατίνος Ἐπίσκοπος Newport, John Cuthbert Hedley, The Holy Eucharist 1907 τονίζει τὴν ἐκμηδένισιν τῶν στοιχείων ἐν τῇ θυσίᾳ, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Headlam θρηγεῖ αὐτὸν, ἐν ὧ λέγει νεώτεροι λατίνοι συγγραψεῖς δὲν τονίζουσι τὸ σγημεῖον τοῦτο. (Church Quarterly Review No. 131. 1908 Απριλ. p. 223.) Περὶ τῆς μεταβολῆς τῆς οὐσίας καὶ οὐχὶ τῶν συμβεβηκότων βλ. (Lectures on the Council of Trent by J. A. Froude London 1898 p. 297). Πραγματικὴ διαφορά μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν δὲν ὄφισταται (The Orthodox Eastern Church by Adrian Fortescue London 1907 σ. 384).

Ἐκκλησιαστικῷ Ἀγγελιοφόρῳ Μαρτίου 27 τῆς Πετρουπόλεως ἐδῆμοσιεύθη ἀρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον « Αἱ ἀπόψεις τοῦ Μητροπολίτου Μόσχας Φιλαρέτου περὶ τῆς Δατινικῆς διδασκαλίας τῆς Μετουσιώσεως». Περιέχει συζήτησιν μεταξὺ τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Νέας Ύφροκης Young καὶ τοῦ Μητροπολίτου Μόσχας.

Ο Young ἔριωτῷ περὶ Μετουσιώσεως καὶ ἐ Φιλάρετος ἀπαντᾷ:

« Η λέξις αὕτη εἰσήχθη εἰς τὴν Ρωσίαν διὰ Κιέβου τὸν ιζ.^ο αἰῶνα διὰ τῆς Δατινικῆς θεολογίας, ἥτις τότε εἶχεν εἰσαχθῆ ἐκεῖ. Ἐκτὸτε τινὲς τῶν ἡμετέρων θεολόγων υἱοθέτησαν αὐτὴν ἐν φᾶ ἄλλοι ἐναντιοῦνται καὶ ἀποδοκιμάζουσιν αὐτήν. Ἐγὼ δὲν κω εἰς τὴν τελευταίαν τάξιν. Ο τρόπος τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ήμῶν ἐν τῇ Εὐχαριστίᾳ εἶναι μυστήριον κατανοούμενον διὰ τῆς πίστεως. Δὲν εἶναι ζήτημα θεωρίας καὶ δογματισμοῦ, ἢ συλλογισμοῦ. Πάντες οἱ δρισμοί, ἢ ἐξηγήσεις τοιαῦται, ὡς ἡ λέξις Μετουσίωσις εἶναι ἀπλῶς ἀπόπειραι διεισδύσεως εἰς τὸ μυστήριον καὶ ἐνεκα τούτου ἀνατρέπουσι τὴν οὐσίαν τοῦ Μυστηρίου.»

Ο Χειμακώφ¹ γράφει περὶ τῆς Ἐκκλησίας, δτι «αὕτη δὲν ἀπορρίπτει τὴν λέξιν Μετουσίωσιν, ἀλλὰ δὲν ἀποδίδει εἰς αὐτὴν τὴν ὑλικὴν σημασίαν, ἥτις ἀποδίδεται εἰς αὐτὴν ὑπὸ τῶν διδασκάλων τῶν Ἐκκλησιῶν, αἵτινες ἀπεπλανήθησαν.

Στηριζόμενος εἰς τὰς ἀπόψεις ταύτας ὁ Headlam² συμπεραίνει, ἐὰν ἡ Μετουσίωσις ἡ ἑτέρα τις λέξις χρησιμοποιηθῇ, ἵνα διαφυλάξῃ τὴν διδασκαλίαν τῆς πραγματικῆς μυστηριώδους παρουσίας ἐν τῇ Εὐχαριστίᾳ, αὕτη τότε θὰ ἐξέφραζε προσηκόντως τὴν διδασκαλίαν τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ’ ἐὰν ἡ χρῆσις τῆς λέξεως ὑποτίθεται, δτι σημαίνει τὴν ἀποδοχὴν τῆς ὑπὸ τῆς λέξεως ταύτης σημανομένης Ρωμαϊκῆς διδασκαλίας, τότε ἡ λέξις δὲν εἶναι δρθή. Η πραγματικότης τῆς μυστηριακῆς διδασκαλίας τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀναμφίβολος,

1) Russia and the English Church. p. 207.

2) The Teaching of the Russian Church. . . . p. 11.

ἀλλ' ἔξ ἴσου ἴσχυρὰ εἶναι καὶ ή ὑπὸ αὐτῆς ἀπόρριψις τῆς ὑλι-
στικῆς διδασκαλίας τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας.

Ο θεολόγος Maltzew Ρώσος ἐφημέριος ἐν Βερολίνῳ
πραγματεύμενος περὶ τῆς Μετουσιώσεως καὶ ἀναφέρων τὰς
γνώμας τῶν Ἀγγλικανῶν, ὅτι η Ρωσικὴ Ἐκκλησία δὲν δέ-
χεται πλήρως τὴν Μετουσίωσιν, ὡς η Λατινική, παρατηρεῖ, ὅτι
τὸ γεγονός τοῦτο ἀποκρούεται ὑπὸ ἑτέρου, καθ' ὃ η Ρωσικὴ
Ἐκκλησία ἐδημοσίευσε τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον πλήρες ἄνευ
τινὸς μεταβολῆς. Λέγει, ὅτι αἱ Ἀρχαὶ τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας
δὲν χαίρουσι δικαίωμα ν' ἀπομακρυνθῶσιν ἐκ τῆς διδασκαλίας
τῆς δρισθείσης εἰς τὰς ἐπισήμως δμολογίας τῆς ἐλης Ἀνατο-
λικῆς Ἐκκλησίας. Τοιαύτη ἀπομάκρυνσις θὰ ἥτο αἴρεσις.¹

Ο Πλάτων Μόσχας δέχεται Μετουσίωσιν σύχι φυσικὴν
καὶ σωματικήν, ἀλλὰ μυστηριακὴν καὶ μυστικήν,² ἣν οἱ ἀρχαῖοι
Πατέρες ἐκάλουν μεταλλαγήν, μετάθεσιν, μεταστοιχείωσιν.

Η Ρωσικὴ δμως Ἐκκλησία ἐν Συνόδῳ τῷ 1838 ἐτροπο-
ποίησε καὶ μετέβαλεν ἐν τισι τὴν Ὁμολογίαν τοῦ Δοσιθέου
ἄνευ διαμαρτυρίας τινὸς ἐκ μέρους τῶν Πατριαρχείων. Ἀντι-
παραβολὴ τῶν δύο κειμένων μεθ' ὑποδείξεως τῶν τροποποιη-
θέντων σημείων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Blackmore καὶ W. Palmer.³
Τὰ πρακτικὰ τῆς ἐν Ἱερουσαλήμ Συνόδου ἐστάλησαν εἰς Ρω-
σίαν τῷ 1721 καὶ η Ρωσικὴ, Σύνοδος ἐπεμψεν αὐτὰ εἰς Ἀγ-
γλικανούς τινας Ἐπισκόπους. Τῷ δὲ 1838 ἐξέδωκε ταῦτα μετὰ
τροποποιήσεων μετὰ τῶν ἐπιστολῶν Πέτρου τοῦ Μεγάλου καὶ
τῶν Πατριαρχῶν ἐπὶ τῇ ἀποκαταστάσει τῆς Συνόδου.

Παρ' ὅλας δμως τὰς τροποποιήσεις εἶναι ἀξιοσημείωτον τὸ

1) The Dublin Review Jan. April. 1899 p. 95—96.

2) A harmony of Anglican doctrine with the doctrine of
the Catholic and Apostolic Church of the East by the Rev.
William Palmer. Aberdeen MDCCXLVI. p. 108.

3) A harmony of Anglican doctrine... 72. Περὶ τῶν τροπο-
ποιήσεων καὶ τῶν ἐντεῦθεν συζητήσεων βλέπε (Cardinal Vaughan and
the Russian Church by prof. Collins and W. J. Birkbeck 1897).

λεγόμενον ύπὸ τῶν Ρώσων Ἐπισκόπων κατὰ τὴν χειροτονίαν αὐτῶν. «Ἐπὶ πλέον πιστεύω καὶ δμολογῶ, δτὶ ἡ Μειουσίωσις τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ Εὐχαριστίᾳ γίνεται καθὼς οἱ Ἀνατολικοὶ καὶ Ρώσοι διδάσκαλοι διδάσκουσι, τῇ ἐνεργείᾳ καὶ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἀγίου Πνεύματος...»

«Οταν δὲ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Κων/λεως παρουσιάσθη τὸ ζῆτημα τῆς Μετουσιώσεως ὑπὸ τοῦ Λογοθέτου Ἰωάννου Καρυοφύλη, ἀπορρίπτοντος αὐτήν, δι Πατριάρχης Καλλίνικος συνεκάλεσε Σύνοδον τῷ 1691, ἦτις κατεδίκασεν αὐτὸν καὶ διεκήρυξεν, δτὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία πάντοτε ἐδίδασκε μεταβολὴν τῶν στοιχείων ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς Μετουσιώσεως, ἢ πραγματικῆς μεταβολῆς τῆς οὐσίας αὐτῶν εἰς τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ.¹ Πρὸ τῆς τοιαύτης σαφηνείας ἡ ἀντίληψις τοῦ Stanley ὡς πρὸς τὴν Μετουσίωσιν ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ δὲν εἶναι δικαία.² Υπάρχει δμως καὶ διατύπωσις τῆς περὶ τῆς θείας Εὐχαριστίας διδασκαλίας ἐν τῇ Συνόδῳ τοῦ 1672 ἐπὶ Πατριάρχου Κων/λεως Διονυσίου, ἦτις δέχεται πραγματικὴν παρουσίαν τοῦ ζῶντος σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀποφεύγει πάντα φιλοσοφικὸν καὶ σχολαστικὸν ὅρον.³

ΚΑΘΑΡΤΗΡΙΟΝ ΠΓΡ

Ἐτερον σημεῖον ἐν φὶ ἡ Ὁμολογία τοῦ Δοσιθέου δὲν ἔξεφράσθη καλῶς, εἶναι τὸ ζῆτημα περὶ τοῦ Καθαρτηρίου πυρός,

1) Ο Hardouin καὶ δ Kimmel δὲν ἀναφέρουσι τὰ πρακτικὰ τῆς Συνόδου ταύτης. Ἐτυπώθησαν τὸ πρῶτον ἐν Ἰασίῳ τῷ 1698. Εἴτα Ἑλληνιστὶ καὶ Λατινιστὶ ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου Renaudot ὁμοῦ μετ' ἄλλων τινῶν συγγραμμάτων περὶ τῆς θείας Εὐχαριστίας Paris 1709. Γερμανιστὶ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Heiniccius πρᾶλ. The history of the Creeds by Philip Schaff London σ. 67.

2) Lectures on the history of the Eastern Church by A. P. Stanley New Edition London 1883 p. 35.

3) Hardouin, Acta Conciliorum T. XI. 1715 p. 276.

ὅπερ εἶναι ξένον πρὸς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν καὶ ἀποκλειστικὴ διδασκαλία τῶν Δατίνων. Τὸ 18 κεφάλαιον τῆς Ὁμολογίας ἔκτιθεται κατὰ τρόπον παρεμφερῆ πρὸς τὴν Δατινικὴν ἀντιληψιν περὶ Καθαρτηρίου πυρός.¹ Ἀλλ' ὅταν δὲ Δοσίθεος τῷ 1690 ἐδημοσίευσε τὸ ἐγχειρίδιον κατὰ τῶν Καλβινιστῶν ἐπανορθούμενος ἔσυτὸν ἔγραψε «χρὴ εἰδέναι, ὅτι ἐν τῷ ἐγχειρίδιῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ τῆς ἐν Βηθλεὲμ Συνόδου ἡμαρτημένως εἰπὼν δὲ συγγραφεὺς περὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου (τοῦ ιη.) ἥδη ἐπιδιορθούμενος ἔσυτὸν εἰς πλάτος ἐξήγεγκεν αὐτό, εἰπὼν πάντα τὰ ἀναγκαῖα περὶ αὐτοῦ.» Ἐνταῦθα ἀποκρούει τὴν Δατινικὴν δοξασίαν περὶ τοῦ Καθαρτηρίου πυρός.² Σφάλλονται οἱ ἀποδιδόντες εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν τὸ Καθαρτήριον πύρον.³ Ἀλλως τε ὅτε ἐγκατέστη ἐν Κων/λει Ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον μεταξὺ τῶν πρώτων νὰ τυπωθῶσι βιβλίων ἥτο καὶ τὸ ἐργὸν Βαρλαὰμ Μοναχοῦ κατὰ τοῦ Καθαρτηρίου πυρός.⁴ Τῷ δὲ 1564 Πτοιος δὲ διεκήρυττεν, ὅτι οἱ Ἑλληνες τῶν δύο Σικελιῶν ἥσαν δηποτεταγμένοι εἴς ἀπόψεως δογματικῆς καὶ τελετουργικῆς. Ἀλλ' οἱ Ἑλληνες οὗτοι ἦρνοῦντο τὸ Καθαρτήριον καὶ τινα ἄλλα.⁵ Ο Fort-

1) Χρυσ. Παπαδοπούλου, Δοσίθεος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων σ. 32 πρὸλ. Κ. Δυοδουνιώτου, 'Η μέση κατάστασις τῶν ψυχῶν Ἀθῆναι 1904.

2) Ἐγχειρίδιον σ. 81. Papal Aggression in the East. . . Edinburgh 1856 σ. 20. The Holy Eastern Church by a priest of the English Church London 1870 σ. 42.

3) The Dictionary of Religion by the Rev. W. Benham London 1885 p. 481. The Greek Church, her doctrines and principles contracted with those of the Church of England. . . 1870 p. 10.

4) Ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Ἀρκουδίου ἀπαντᾶ «De Purgatorio Igne adversus Barlaam Romae 1637». Τοῦτο ἐδημοσιεύθη μετά τὸν θάνατὸν τοῦ τῆς φροντίδοι τοῦ Λιγαρίδου. Τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον τὸ ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Βαρλαὰμ δὲν ἀνήκει αὐτῷ (Α. Κ. Δημητρακοπούλου, Ὁρθόδοξος Ἑλλας 1872 σ. 75).

5) Bibliothèque Théologique du XIX siècle, Histoire de l'Eglise par S.E. Le Cardinal Hergenroether VI. Paris 1892 p. 88.

εσκει γράφει ὅτι δὲν ὑπάρχει πραγματικὴ διαφορὰ μετοξὺ τῆς ἐπισήμου διδασκαλίας ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν. Οἱ Ὁρθόδοξοι δέχονται, ὅτι πρέπει νὰ προσφέρωσι προσευχὰς καὶ θυσίας καὶ ἐλεημοσύνας διὸ τοὺς νεκρούς.² Εἳναν δὲν δέχονται Καθαρτήριον τόπον, ἐν τούτοις ὁμιλοῦσι περὶ τινας μέρους τοῦ "Ἄδου δπου οἱ ἀμαρτωλοὶ οἵτινες θὰ σωθῶσι περιμένουσι, καὶ διακρίνουσι μεταξὺ ἐκείνων, οἵτινες ἀποθνήσκωσιν ἐν θυντασίμοις ἀμαρτίαις καὶ ἔξαφανζονται ἐς ἀεί, καὶ ἐκείνων, οἵτινες ἀποθνήσκουσιν ἐν ἀμαρτίᾳ, καὶ ὅμως θὰ σωθῶσιν, ἀφοῦ καθαρισθῶσιν.³

Καθαρτήριον κατὰ τοὺς Λατίνους εἶναι εἶδος μέσης καταστάσεως μεταξὺ Οὐρανοῦ καὶ "Άδου. Αἱ ψυχαὶ δὲ αἵτινες εἶναι ἐκεῖ πραγματικῶς σώζονται καὶ ἀλαθήτως θὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν Οὐρανόν, ἂμα ὡς γίνωσι κατάληλοι διὰ τοῦτο.

Ἡ ἐν Τριδέντῳ Σύνοδος ὅρίζει τὰ ἔξης δύο σημεῖα, ὅτι ὑπάρχει Καθαρτήριον, καὶ ὅτι αἱ ψυχαὶ αἱ ἐκεῖ κρατούμεναι βοηθοῦνται ὑπὸ τῶν εἰχῶν τῶν πιετῶν, ἀλλὰ κυρίως ὑπὸ τῆς εὐπροσδέκτου θυσίας τεῦ θυσιαστηρίου.⁴ Αἱ θέσεις τῶν Λατίνων δύνανται νὰ διατυπωθῶσι, πρῶτον αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων μετὰ θάνατον δύνανται νὰ διατηρήσωσι κηλίδα ἀμαρτίας, δεύτερον, τοιαύτη κηλίς δύναται νὰ καθαρισθῇ διὰ τιμωρίας πρὶν μεταβῶσιν εἰς τὴν αἰώνιον μακαριότητα. Οἱ Λατίνοι λέξιοι, ὅτι αἱ τοιαῦται θέσεις ἐδιδάχθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Πατέρων. Η ἔννοια τῆς πίστεως ταύτης εἶναι, ὅτι ὑπάρχει διάμεσος κατάστασις μετὰ θάνατον, δπου αἱ ψυχαὶ βοηθοῦνται ὑπὸ τῶν ἡμετέρων προσευχῶν. Ἐντεῦθεν ἡ Ἐκκλησία βαθμηδὸν δι' ἔξελίξεως ἔ-

1) The Orthodox Eastern Church. . . p. 388.

2) Μογίλα, Ὄμολογία Ἐρωτησ. 45.

3) Hergenröther, Photius III. 650.

4) Sess. XXV, VI Can. 30. Sess. XXII. 2. Cap. 3. φήμισμα τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου, Denninger's Enchir. LXXIII. A manual of Catholic Theology. . . by Wilhelm. . . Vol. II. 1898. t. 553.

ψήθασεν εἰς τὴν περὶ Καθαρτηρίου διδασκαλίαν. Ἐν τῇ ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδῳ (1439) οἱ "Εὐληγες ἡναντιώθησαν εἰς ὄλικὸν πῦρ τοῦ Καθαρτηρίου, καὶ τότε ἐλέχθη, ὅτι ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία δὲν δρίζει τοῦτο. Διὰ τοῦ Βησσαρίωνος ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἔλεγεν, ὅτι δὲν πιστεύει εἰς τοιοῦτο πῦρ, καὶ τοῦτο εἰσέτι εἶναι ἀληθές.¹

"Ἐκκλησία δὲν ἔχει καθορίσῃ τὴν φύσιν τῆς τιμωρίας ἐν τῷ Καθαρτηρίῳ, ἀλλ' οἱ θεολόγοι διδάσκουσιν, ὅτι αἱ ψυχαὶ ὑφίστανται πόνον ἀπωλείας καὶ πόνον αἰσθήσεως. Εἶναι βέβαιαι περὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, ἀλλ' ἀγωνίζονται, ἵν' ἀπολαύσωσι τοῦ ὑπάτου ἀγαθοῦ. Ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ πιστεύεται, ὅτι ὁ πόνος τῆς αἰσθήσεως προξενεῖται ὑπὸ πυρός, καὶ τὸ πῦρ τοῦτο θεωρεῖται ὡς ὄλικόν. Οὗτοι δοξάζουσιν ὁ ἄγιος Θωμᾶς, ὁ ἄγιος Βοναβεντούρας, ὁ Βελλαρμῆνος, ὁ Suarez καὶ ἄλλοι, ἀλλ' ἡ ἐν Φλωρεντίᾳ Σύνοδος ἀφῆκε τὸ ζήτημα ἐκρεμές, ἀν αἱ ψυχαὶ ὑποφέρουσιν ὑπὸ τοῦ πυρός, ἢ σκότους, ἢ θυέλλης.²

"Ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία, ἐκτὸς τοῦ ἄδου, πιστεύει εἰς ἴδιατερα διαμερίσματα καλούμενα Limbo. Οἱ δίκαιοι, οἱ ἀποθανόντες πρὸ τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν, δὲν ἔσαν ἕκανειν καὶ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν Μακαριότητα.³ Διετηροῦντο ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ καὶ ὠνομάζετο οὕτως ἐπειδὴ ἐπιστεύετο, ὅτι ὑπῆρχεν ἐπὶ τῶν δρίων τοῦ "Ἄδου. Οὗτοι δὲν ἔβασαντο ἐκτὸς τῆς ἀναβαλλομένης ἐλπίδος. Ὁ χῶρος τῶν Πατέρων, δοτις δὲν ὑφίσταται σήμερον, δέον νὰ διακριθῇ ἐκ τοῦ Limbo τῶν παιδίων «Limbus puerorum,» ὅπου κρατοῦνται τὰ ἀβάπτιστα παιδία.⁴

"Ο Ρώσος Ἀρχιεπίσκοπος Φιλάρετος λέγει, ὅτι ἡ κατάστασις τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου δρίζεται μετὰ θάνατον ὑπὸ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ καταστάσεως καὶ δὲν ὑπάρχει τοιοῦτό τι πρᾶγμα

1) The Orthodox Eastern Church. . . p. 106. 389.

2) A manual of Catholic Theology. . . p. 559.

3) Ἐθρ. ια. 39.

4) A manual of Catholic Theology. . . p. 553.

ώς τὸ Καθαρτήριον, ὅπου αἱ ψυχαὶ ἔχουσι νὰ διέλθωσι δι' ἀπηγνῶν βασάνων, ἵνα προπαρασκευάσωσιν ἑαυτὰς διὰ τὴν μακαριότητα... Δὲν διάρχει ἀνάγκη ἀλλού τινὸς εἰδούς καθάρσεως, ὅταν «τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκαθέρισεν ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας.»¹ Ὁ Χομιακῶφ γράψει,² «προσευχόμεθα... διὰ τοὺς νεκρούς, ἵνα γίνωσιν ἀξιοί τῆς θέας τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ. Οὐδὲν γνωρίζομεν περὶ τινες διαμέσου καταστάσεως τῶν ψυχῶν, αἵτινες οὔτε ἐλήφθησαν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ κατεδικάσθησαν εἰς βάσανον, ἐπειδὴ περὶ τοιαύτης καταστάσεως δὲν ἐλάβομεν διδασκαλίαν, οὔτε παρὰ τῶν Ἀποστόλων, οὔτε παρὰ τοῦ Χριστοῦ. Δὲν ἀναγνωρίζομεν Καθαρτήριον δηλ. κάθαρσιν τῶν ψυχῶν διὰ παθημάτων, ἐξ ὧν δύνανται νὰ λυτρώθωσιν, εἴτε διὰ τῶν ἴδιων ἔργων, ἢ διὰ ἔργων τῶν ἀλλων.... Προσευχόμεθα ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἀγάπης, γνωρίζοντες δτὶ οὐδεὶς θὰ σωθῇ ἀλλως, ἢ διὰ τῆς προσευχῆς πάσης τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ᾧ δὲ Χριστὸς ζῇ, γνωρίζοντες καὶ πιστεύοντες... δτὶ πάντα τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας στρατεύομένης καὶ θριαμβεύοσης τελειωποιοῦνται ἀπαύστως δι' ἀμοιβαίας προσευχῆς».³

'Ἐκ τῆς βραχείας ταύτης ἐρεύνης πᾶς τις πείθεται, δτὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δὲν ἔχει ἀκριβῆ γεωγραφίαν διὰ τὴν πέραν τοῦ τάφου χώραν, ἐν φῇ Λατινικὴ Ἐκκλησία καὶ τοὺς τόπους δρίζει μετ' ἴδιαζούσης δύνομασις καὶ τὴν ποιότητα τοῦ πυρδὸς καθορίζει.

«Εἰναι ἡ κοινὴ πίστις τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, δτὶ αἱ ψυχαὶ βασανίζονται ὑπὸ ὄλικοῦ πυρός, καὶ εἰναι ἐντελῶς καταληπτόν, δτὶ δὲ θεὸς χορηγεῖ δύναμιν εἰς τὴν ὄλην ἵνα καταναγκάζῃ καὶ λυπῇ ψυχὰς κεχωρισμένας ἀλλ' οἱ Ἑλληνες οὐδέποτε ἐδέχθησαν τὴν πίστιν ταύτην, οὐδὲ ἐπειδήθη ἐπ' αὐτῶν

1) The teaching of the Russian Church... p. 17.

2) Comparative statement of Russo-Greek and Roman Catholic doctrines in Papers of the Russo-Greek Committee No. IV.

3) Russia and the English Church Vol. I. p. 217.

εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ ἔνωσιν.» «Ὑπάρχει λαμπρὸν μέρος ὡς καὶ σκοτεινὸν ἐν τῷ Καθαρτηρίῳ.» Αἱ ψυχαὶ ἐν τῷ Καθαρτηρίῳ εἰναι βέβαιαι περὶ τῆς σωτηρίας καὶ ὑποφέρουσιν ἐκουσίως καὶ κατὰ τὴν ἀγίαν Αἰκατερίνην τῆς Γενούης εἰναι ἀνέκφραστος ἡ χαρὰ μεθ' ἣς πληροῦνται.¹

Ἡ περὶ τοῦ Καθαρτηρίου θεωρία ηὕξησεν ἐκ τοῦ ἐλέους καὶ μετριοφροσύνης τῶν ἱερέων.² «Οταν ταξιδεύῃ τις ἐν Καθολικαῖς χώραις καὶ ἐπισκέπτηται τὰς Ἐκκλησίας, πανταχοῦ διαβλέπει τὴν ἐσχατολογικὴν βιομηχανίαν. Ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Φλωρεντίας ἐν τῷ προνάφ μία ἐπιγραφὴ ἀναγράφει: «Ἄφεσις πλήρης καθ' ὅλα τὰ Σάββατα τοῦ ἔτους μόνον διὰ τοὺς ξένους.» Ἐν δὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ ἄλλοτε μοναστηρίου Badia ἀνέγνων ἐπιγραφὴν Ἰταλιστί: «Προσφοραὶ ὑπὲρ τῶν ἀγίων ψυχῶν τοῦ Καθαρτηρίου.»

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ

Γενικῶς λέγεται, ὅτι ἡ Σύνοδος;³ Ιεροσολύμων εὑρέθη ὑπὸ τὴν ἐπιδρασιν τοῦ Λατινισμοῦ, πρωτίστως διὰ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ Γέλλου Πρεσβευτοῦ Μαρκησίου Ολιβιέρου de Nointel,⁴ ὑπὸ τὴν πρωτασίαν μάλιστα τοῦ δποίου συνεκροτήθη ἡ Σύνοδος.⁵ Τὴν

1) Ταῦτα ἀντλοῦνται: ἐξ ἐπισήμου βιβλίου τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, δπερ δημοσιεύεται τῇ ἀδείᾳ καὶ ἐγχρίσει τῆς Ἐκκλησίας. Herbertus Καρδινάλιος⁶ Ἀρχιεπίσκοπος Westminster. Nihil obstat. Imprimatus. A Catholic Dictionary by William E. Addis 6 edit. London 1903 p. 767.

2) History of Latin Christianity 3 edit. by Henry Hart Milman Vol. IX. London 1864 p. 91.

3) Albert Vandal, les Voyages du Marquis de Nointel 101 Paris 1900. Aymon, Monuments. . . 447. Dr. John Covel, Some account of the present Greek Church 136. foll. Camb. 1722 πρθλ. The Ministry of grace by John Wordsworth Bishop of Salisbury London 1901. 107.

4) Κόριλλος Λούκαρις, ὁ Οὐκουμενικὸς Πατριάρχης ὑπὸ Μάρκου Ρενιέρη ἐν Ἀθήναις 1859. 74.

de Nointel κατέστησε γνωστὸν δὲ Λαβόρδος ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Ἄξιον εἶναι κατὰ τὸν 15, 16 καὶ 17 αἰῶνα,» διότι παρέστησεν αὐτὸν πρῶτον ἀποκαλύπτοντα εἰς τὴν Εὐρώπην τὰς καλλονὰς τοῦ Παρθενῶνος, περὶ ὧν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν είχον οἱ ἄνθρωποι σαφῆ ἔννοιαν.

Οἱ Palmer¹ καὶ Hore² τονίζουσι τὴν Λατινικὴν ἐπιρροήν, ἀλλοι δὲ ἀποπειρῶνται νὰ δικαιολογήσωσιν αὐτήν.³ Ο Palmer⁴ ἐσημείωσεν, ὅτι ἡ Σύνοδος παρεδέχθη περὶ τῆς ἀγίας Γραφῆς τὸν Κανόνα τῆς ἐν Τριδέντῳ Συνόδου καὶ ἐπλησίασεν εἰς τὴν Ρωμαικὴν διδασκαλίαν περὶ Καθαρτηρίου.⁵ Ο Kimball καὶ δὲ Winer δέχονται τὴν Σύνοδον Λατινίζουσαν,⁶ καὶ μάλιστα δὲ πρῶτος παρατηρεῖ, ὅτι δὲ Δοσίθεος εἰργάζετο νὰ ἐκβάλῃ τοὺς Λατίνους ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ συνάμα ἐκαλλιέργει στενὰς σχέσεις μετὰ τοῦ de Nointel.⁷ Ὁρθόδοξοι θεολόγοι χαρακτηρίζουσι τὴν Λατινικὴν ἐπίδρασιν ὡς ἐξωτερικήν. «Ἡ ἐξωτερικὴ δομοιότης τῆς ἐκθέσεως τῆς διδασκαλίας δὲν πρέπει νὰ θεωρηται καὶ ὡς ταύτοτης τοῦ φρονήματος.»⁸

Πολλῷ πλέον, ὅτι ἡ Σύνοδος αὕτη συνεκροτήθη κυρίως κατὰ τοῦ Καλβινισμοῦ, καὶ διὰ τοῦτο τὰ κατὰ τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησιαν ἀποσιωπῶνται. "Άλλως τε ἐξ ὅλων τῶν Πατριαρχῶν δὲ Δοσίθεος ἐξηντλήθη γράφων κατὰ τοῦ Πάπα καὶ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας ἐν ἄλλοις ἔργοις.

1) A harmony of Anglican doctrine with the doctrine of the Catholic and Apostolic Church of the East by the Rev. William Palmer, σ. 68.

2) Eighteen Centuries of the Orthodox Greek Church by the Rev. A. H. Hore London 1899, σ. 575.

3) Νέα Σιών 1907 σ. 120.

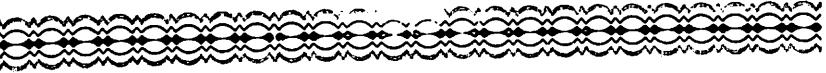
4) Palmer ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 152.

5) M. Jugie, la Peine temporelle due au peché d'après les Theologiens Orthodoxes ἐν Echos d'Orient IX. 1906, 125—330. Trivier σ. 162. Revue Internationale de Theologie XIII. 1905. 444. XIV. 1906, 18, 19.

6) Hore 12, Trivier 161—2.

7) αὐτόθι.

8) Χρυσοστ. Παπαδοπούλου, Δοσίθεος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων 1907 σ. 32.

ΤΑ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ. *

Οῦτω, η Ἀποκάλυψις σαφῶς λέγει περὶ τῶν ἐπαναλαμβανομένων ἐν τῇ παγκοσμίῳ ιστορίᾳ νικῶν τοῦ κακοῦ καὶ τῶν κακῶν κατὰ τῶν ἀγαθῶν, εἰς δὲ θά τεθῆ τέλος μόνον ὑπὸ τοῦ Δόγου, ὅταν πάλιν ἐλεύσεται εἰς τὴν γῆν ἵνα κρίνῃ δικαίως (19,11). Τότε μόνον θὰ συλληφθῇ τὸ θηρίον καὶ μετ' αὐτοῦ δὲ φευδοπροφήτης καὶ ἀμφότεροι ζῶντες θὰ ριψθῶσιν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς «τὴν κειμένην ἐν θείῳ» (19,20). Μέχρι δὲ τῆς ὥρας ἐκείνης «ὑπομονὴ καὶ πίστις τῶν ἀγίων». Ὑπομονὴ δὲ εἶναι τὸ παρήγοντον ἐκεῖνο ἔξαγόμενον, ὅπερ οἱ χριστιανοὶ διφειλουσι νὰ ἀρύωνται παρὰ τῆς τοῦ Ἰωάννου σοφίας. Τὸν Λαγόν τοῦτον ἐπαναλαμβάνει ὁ Ἀπόστολος καὶ ἐν τῷ 14 κεφ. περὶ τῆς αἰωνίου βασάνου τοῦ θηρίου.

Συντόμως εἰπεῖν: τὰ συγγράμματα τοῦ Ἰωάννου εἰσὶν παραλίνεις πρὸς τὸ μαρτύριον. Πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγῶνος τόύτου ἀφιερώθη τὸ 7ον κεφάλαιον τῆς Ἀποκαλύψεως ὡς καὶ σημαντικὸν μέρος τῆς τελευταίας διμιλίας τοῦ Σωτῆρος. Μετ' ἵδιαζούσης σαφηνείας δὲ σκοπὸς εὗτος τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἰωάννου, τ. ἐ. η προτροπὴ πρὸς τὸ μαρτύριον, ἐκδηλωνται ἐν τοῖς τελευταίοις κεφαλαίοις πρὸ τῆς περιγραφῆς τοῦ παραδεί-

*) "Ιδε Τεῦχος Η'. 1924, σελ. 466.

σου: «Ο νικῶν, ἔσται αὐτῷ ταῦτα· καὶ ἔσομει αὐτῷ Θεὸς καὶ αὐτὸς ἔσται μοι υἱός· τοῖς δὲ δειλοῖς καὶ ἀπίστοις καὶ ἐθδελυγμένοις καὶ φονεῦσι καὶ πόρνοις καὶ φαρμακοῖς καὶ εἰδωλολάτραις, καὶ πᾶσι τοῖς φευδέσι τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιωμένῃ ἐν πυρὶ καὶ θείῳ, ὃ ἔστιν δ θάνατος δ δεύτερος» (21,7—8). Ο ἀναγνώστης ἵσως εἴπη· ποῦ δὲ μένει νῦν ἡ παράστασις περὶ τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου, ὡς περὶ Ἀποστόλου τῆς ἀγάπης, ὡς περὶ Θεολόγου κατ' ἔξοχὴν πρὸ τῶν ἀλλων Ἀποστόλων; Μήπως ἡ διδασκαλία περὶ τοῦ κόσμου, κειμένου ἐν τῷ κακῷ, περὶ τῆς αἰωνίου ἔχθρας αὐτοῦ κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Χριστοῦ εἶναι μᾶλλον πολύτιμος, μᾶλλον ὑψηλὴ ἴδεα, ἢ ἡ διδασκαλία περὶ τῆς ἀγάπης καὶ περὶ τῆς Θεότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; Εσμὲν ἐντελῶς μακρὰν τοιαύτης σκέψεως. Τούναντίον, δ ἄγιος Ἰωάννης προβάλλει μόνον κατὰ τὴν δύναμιν καὶ ἀντοχὴν τὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς ἀγάπης, ὡς δύναμιν ἐνοῦσαν ἡμᾶς μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ Γίον, οἵονει ἐν μιᾷ Οὐσίᾳ (Ἰωάν. 17), ἡ δὲ προσηγορία αὐτοῦ Θεολόγος, δοθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἀρκούντως σαφῶς διδάσκει περὶ τῆς μεγάλης ἐκείνης σημασίας, τὴν δποίαν αὕτη διαβλέπει ἐν τῷ σπουδαιοτάτῳ τούτῳ δόγματι τῆς πίστεως ἡμῶν. Ἄλλ' ἡρχίσαμεν ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῶν διακριτικῶν ἴδιωμάτων τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἰωάννου καὶ πρὸς τούτοις τοῦ συνάπτοντος πάντα τὰ πέντε αὐτοῦ συγγράμματα καὶ συνδέοντος τὰ γεγονότα τοῦ βίου τοῦ Χριστοῦ, ὅπ' αὐτοῦ περιγραφέντα. Ἐξητάσαμεν τὴν σύγχρονον τῷ Ἀποστόλῳ σημασίαν τῆς ἴδεας τῆς αἰωνίου πάλης τοῦ κόσμου κατὰ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἴδεα, μὴ οὖσα κυρία ἐν τῷ πληρώματι τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν, δὲν ἥδυνατο νὰ ἔχῃ ἐν τῷ βάθει τῆς φυχῆς τοῦ Εὐαγγελιστοῦ σημασίαν μόνον σύγχρονον συνδεομένην μετὰ τῆς ἀπαρνήσεως μέρους τῶν χριστιανῶν τῆς δρθῆς κατανοήσεως τῶν τυχῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅλου τοῦ κόσμου αὕτη τούναντίον οὖσιαδῶς συνδέεται μετὰ τῆς διδασκαλίας περὶ τῆς θριαμβευούσης παρὰ τῷ Θεῷ καὶ καλλιεργουμένης παρὰ τοῖς χριστιανοῖς ἴδεας τῆς ἀγάπης, μετὰ τῆς διδα-

σκαλίας περὶ τοῦ Λόγου τῆς τὰ πάντα περιλαμβανούσης καὶ ἀναγεννώσης κατὰ τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ καὶ μετὰ τῆς προαισθήσεως τῆς μακαριότητος ἐκείνης τῆς ἐν τῷ Θεῷ ἑνώσεως καθ' διμοίωσιν τῆς ἑνότητος τῶν προσώπων τῆς Ἀγίας Τριάδος, περὶ ἣς ὡμοιησεν ὁ Χριστὸς Σωτήρ, ἐν τῇ τελευταίᾳ διμιλίᾳ καὶ τῇ τελευταίᾳ προσευχῇ. Ἄλλ' ἡ θεία αὕτη ἐπίκλησις, τρυφερὰ ως ἡ θωπεία τῆς μητρὸς καὶ καταπλήσσουσα τὴν καρδίαν, ως πυρίνη δίνη, εὐθὺς ἐνοῦται παρὰ τῷ Σωτῆρι καὶ τῷ Ἀποστόλῳ Αὐτοῦ, μετὰ προκαταλήψεως περὶ τῶν διωγμῶν καὶ μίσους τοῦ κόσμου, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ μετὰ τῆς ἐπαγγελίας τοῦ ἰδίου Παρακλήτου ἐν ταῖς θλίψεσι (14, 16—18). «Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Εἰ δὲ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε, ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν» (15, 17—18). Τὸ αὐτὸν καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ: «Οὐ ἡνὶ ἀπ' ἀρχῆς, δὲ ἀκηκόαμεν, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. Οὐ καθὼς Καίν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν: καὶ ἔσφαξε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· καὶ χάριν τίνος ἔσφαξεν αὐτόν; ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πόνηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δίκαια. Μὴ θαιμάζετε ἀδελφοί μου, εἰ μισεῖς ὑμᾶς δὲ κόσμος». (1, 3, 12—13). Ἡ τελευταίᾳ ὑπόμνησις ἔχει σημασίαν οὐ μόνον σύγχρονον, ἀλλ' οὐσιώδη διὰ τοὺς διπάδους τῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης. Οἱ πιστεύσας χριστιανὸς μεθ' Ἰλαρᾶς καρδίας στρέφει τὸ βλέμμα αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀδελφούς· πῶς ἥδυνατο νὰ συνδιαλλαγῇ μετὰ τοῦ βίου, ὅταν, ἀντὶ τῆς ποθητῆς ἀμοιβαίνητος, συναντᾷ συκοφαντίαν καὶ μῖσος; Πῶς ἥδυνατο νὰ ἀποθλέψῃ εἰς τὸν κόσμον, ως οἶκον τοῦ Θεοῦ, ὅταν δὲ κόσμος κεῖται ἐν τῷ κακῷ (1, 5, 19),—εὖν δὲν εἶχε περὶ τούτου τοιαύτην ἐπιτακτικὴν προκατάληψιν καὶ διασάφησιν; Τοιούτορέπως δὲ Ἀπόστολος Ἰωάννης πληρῶν τὰς φυχὰς ἡμῶν τῆς διεπισκαλίας τοῦ Χριστοῦ περὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, εἰσδυούσης διαθέως προφυλάττει αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἀπογοητεύσεως καὶ σκληρότητος.

Τοιαύτη εἶναι ἡ κυρία καὶ κεντρικὴ ἴδεα τοῦ Ἰωάννου, εἰς αὐτήν, Θεοῦ θέλοντος, θὰ ἐπανέλθωμεν, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ παρέλθωμεν ἀπαρατήρητα καὶ ἔτερα, λίγην οὐσιώδη μέρη τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ. Ἐν τοῖς προλόγοις τῶν Εὐαγγελίων ἡ-

μῶν, εἰς ἔκαστον Εὐαγγελιστήν, λέγεται, ὅτι δὲ Ἰωάννης συνεπλήρωσε τὰ τρία πρῶτα Εὐαγγέλια, τὰ δύοτα προσηγένεθησαν ὑπὸ τῶν πιστῶν εἰς τὴν ἔγκρισιν αὐτοῦ· γεγονότα τινὰ προσέθηκεν εἰς ἐκεῖνα τὰ δύοτα ἔγραψαν οἱ τρεῖς Εὐαγγελισταί, τινὰ δὲ ἐπεξήγησεν. Οἱ πρόδοιοι οὗτοι ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ μακαρίου Ἱερωνύμου, Σωφρονίου καὶ Δωροθέου Τύρου. Λέγεται μάλιστα ὅτι δὲ Ἀπόστολος Ἰωάννης μετέφρασε τὸ πρῶτον Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου εἰς τὴν Ἑλληνικήν. Ταῦτα πάντα ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς νὰ ἀναπτύξωμεν σκέψεις τινὰς περὶ τῆς σχέσεως τοῦ Δ. Εὐαγγελίου πρὸς τὰ τρία πρῶτα. Θέμα, ἐξετασθὲν εἰς δεκάδας βιβλίων, ἐὰν μὴ εἰς ἑκατοντάδας (εἰς διαφόρους γλώσσας), ἀλλὰ πολλὰ καὶ λίαν οὐσιώδη ἔμειναν ἀπαρατήρητα. Ἐν πρώτοις δύναται τις μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας νὰ ἀποδείξῃ ὅτι δὲ Ἀπόστολος Ἰωάννης προϋποτίθησι τὸ περιεχόμενον τῶν τριῶν πρώτων Εὐαγγελίων γνωστὸν τῷ ἀναγνώστῃ καὶ ὑπενθυμίζει περὶ τούτου, ὅταν προϋποτίθησι ἀκριβεστέρας περιγραφὰς τῶν γεγονότων. Οἱ Ἀπ. Ἰωάννης δὲν ἀνακοινοῖ περὶ τῆς καταδίκης Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ἀλλὰ προϋποτίθησι τὸ γεγονός τοῦτο γνωστὸν τῷ ἀναγνώστῃ. Ἰδοὺ τί ἀναγινώσκομεν παρ’ αὐτῷ ἐν τῷ Γ. κεφαλαίῳ: «ἥν δὲ καὶ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἶνὼν ἐγγὺς τοῦ Σαλείμ, ὅτι ὑδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ, καὶ παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο· οὕπω γάρ ἦν βεβδημένος εἰς τὴν φυλακὴν δὲ Ἰωάννης» (στιχ. 23 καὶ 24). Ἡ παρατήρησις αὗτη τοῦ Εὐαγγελιστοῦ ἄλλως τε ἐσημειώθη καὶ παρὰ τοῖς ἑρμηνευταῖς· ἀλλ’ διλύγην προσοχὴν ἔδοσαν εἰς ἄλλους λόγους τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ, ἐνῷ ἐκτίθεται ἡ δμιούρια Αὔτοῦ μετὰ τῆς Σχιμχερίδος. Οἱ Κύριοις ἔλεγε τοῖς μαθηταῖς: «ὅτι ἄλλος ἐστὶν δὲ σπείρων καὶ ἄλλος δὲ θερίζων· ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν δὲ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε· ἄλλοι κεκοπιάκασι, καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληγλύθατε» (4, 73—38). Περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ κήρυγμα δὲ ἀναγνώστης ἥδυνατο μόνον νὰ γνωρίζῃ ἐκ τῶν ἄλλων Εὐαγγελίων.— Δάδωμεν ἔτι δύο— τρία χωρία τοῦ Ἀιτοστόλου, μαρ-

τυροῦντα περὶ τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀναγνώστην, ὡς γνωρίζοντα τὰ τρία πρῶτα Εὐαγγέλια. «Ἡν δέ τις ἀσθενῶν Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας ἐκ τῆς κώμης Μαρίας καὶ Μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς» (11, 1). Προϋποτίθεται, ὅτι ὁ ἀναγνώστης γνωρίζει περὶ τῆς Μάρθας καὶ Μαρίας, ἀλλ' οὐδὲν γνωρίζει περὶ τοῦ Λαζάρου. Καὶ πράγματι περὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ἀναφέρει δὲ Λουκᾶς, περὶ δὲ τοῦ Λαζάρου οἱ τρεῖς Εὐαγγελισταὶ οὕτε λέξιν ἀναφέρουσιν. Περαιτέρω δὲ Ἰωάννης ἀφηγεῖται περὶ τῆς ἐγέρσεως τοῦ Λαζάρου ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ περὶ τῆς ἐπακολουθησάσης ταχέως θριαμβευτικῆς εἰσόδου Αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ. Περὶ τῆς τελευταίας ἔγραψαν καὶ οἱ τρεῖς πρῶτοι Εὐαγγελισταί, ἀλλὰ τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς εἰσόδου φαίνεται τῷ ἀναγνώστῃ ἀκατάληπτον διότι ἡ διάθεσις τοῦ λαοῦ ἦτο τοιαύτη, ὥστε οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ οὐδὲν ἀγαθὸν προέβλεπον ἐκ τῆς εἰσόδου τοῦ Κυρίου εἰς τὴν Πόλιν καὶ ἐξεπλήσσοντο, ἀκολουθοῦντες αὐτὸν (Μαρκ. 10, 32) καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μὴ πορευθῇ δτε δὲ Κύριος ἐκάλεσεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐγερσιν τοῦ Λαζάρου. «Οτε δὲ ἔμεινεν ἀνένδοτος, τότε δὲ Θωμᾶς εἶπε πρὸς τοὺς συμμαθητάς· «Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' Αὐτοῦ» (11, 16). Διατὸν τὸ γεγονὸς τῆς ἐγέρσεως τοῦ Λαζάροι ἀπέσιωπήθη ὑπὸ τῶν τριῶν πρώτων Εὐαγγελιστῶν περὶ τούτου θὰ εἴπωμεν βραδύτερον, νῦν δὲ θὰ ὑποδειξῶμεν, διτὶ λαμβανομένου δπ' ὅφει τοῦ θαύματος τούτου, καθίσταται καταληπτὴ καὶ ἡ θριαμβευτικὴ προϋπάντησις τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ. Ἐν τούτοις δὲ Ἀπ. Ἰωάννης εὑρίσκει ἀναγκαῖον νὰ ὑπομνήσῃ τῷ ἀναγνώστῃ περὶ τῆς τοιαύτης κυρίας αἰτίας τοῦ συνδυασμοῦ τῶν γεγονότων, λέγων: «διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ δ ὄχλος, ὅτι ἤκουσαν τοῦτο αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον» (12, 17—18). Ή αἰτία τῆς ὑπαντήσεως εἶναι καταληπτὴ τῷ ἀναγνώστῃ τοῦ Δ. Εὐαγγελίου καὶ ἀνευ τῆς διασαφήσεως ταύτης, ἀλλ' ἀπαιτεῖται διὰ τὸν ἀναγνώστην, διελθόντα τὰ τρία πρῶτα Εὐαγγέλια καὶ ἀποροῦντα περὶ τῆς τοιαύτης ὑπαντήσεως, δτε εἰ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ ἀκολουθοῦντες αὐτὸν εἰς Ἱερῶς,

ρουσαλήμ ἀνέμενον ἐχθρικωτάτας ἐκδηλώσεις ἐκ μέρους τῶν Ἰουδαίων. Ἡ διάθεσις αὐτῶν μετεβλήθη ἐν Ἱερουσαλήμ μετὰ τὴν ἔγερσιν τοῦ Λαζάρου. Ὄπαινιγμόν τινα μόνον εἰς τὴν ἐρμηνείαν ταύτην εὑρίσκεμεν παρὰ τῷ Λουκᾶ· «ἔγγίζοντας δὲ αὐτοῦ ἥδη πρὸς τῇ καταβάσει τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν ἤρξατο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν χαιρόντες αἰνεῖν τὸν Θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν ὧν εἶδον δυνάμεων λέγοντες· εὐλογημένος δὲ ἔρχόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι Κυρίου· εἰρήνη ἐν οὐρανῷ καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις» (19, 37—38). Ἐὰν τεθῇ ζήτημα, ποῖα γενικῶς ἐν γνώσει παρασιωπήθεντα ὑπὸ τῶν συνοπτικῶν ἐπεισόδια τοῦ ἐπιγείου βίου τοῦ Χριστοῦ ἀναφέρει ὁ Ἰωάννης, ἀπάντησιν εἰς τοῦτο παρέχει ἡμῖν τὸ θαῦμα τοῦ περιπατεῖν ἐπὶ τῶν ὑδάτων περὶ οὐδὲν ἀνεκοινώσαμεν εἰς τὰ προηγούμενα ἡμῖν ἀρθρα. Κατὰ τοὺς συνοπτικοὺς τὸ θαῦμα τοῦτο δύναται νὰ παραστῇ ἀνευ σκοποῦ καὶ μόνον ὁ Ἰωάννης ἔξηγει αὐτὸ διὰ τῶν λόγων «Ιησοῦς δὲ γνούς, διὶ μέλλουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἀρπάζειν αὐτόν, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, ἀνεχώρησε πάλιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος» (6, 15). Ὁ λαὸς δὲν θὰ ἀπέλυεν Αὐτὸν καὶ διὰ τοῦτο «εὐθέως ἤναγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν,» αὐτὸς δὲ ἐν φι πάντες ἐκάθευδον ἦλθε νυκτὸς εἰς τὸ πλοῖον ἐπὶ τῶν ὑδάτων.

Δύο εἶδη συμπλήρωσεων καὶ διασαφήσεων ἀπαντῶμεν ἐν τῷ Δ. Ἐύαγγελίῳ ἐν σιγκρίσει πρὸς τὰ τρία πρῶτα. Τὸ ἐν περιλαμβάνεται ἐν τῷ δάθει τῆς ἐννοίας τῶν λόγων καὶ τῶν γεγονότων, τὸ δὲ ἔτερον εἰς τὴν συμπλήρωσιν ἔκεινου, διερ οἱ τρεῖς πρῶτοι εὐαγγελισταὶ ἀπειώπησαν, ἐν φι ὑφίστατο ἡ Ιουδαικὴ θεοκρατικὴ διώκησις καίτοι ὑποκειμένη τῇ Ρωμαϊκῇ Αὐτοκρατορίᾳ ἀλλὰ διοικοῦσα τὸν λαὸν κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Μωϋσέως καὶ τὰ ἥθη αὐτῶν. Τὸ τέταρτον Εὐαγγέλιον ἐγράφη ἥδη μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ Ἐδραικοῦ βασιλείου καὶ διὰ τοῦτο ἦτο δυνατὸν ἀκωλύτως νὰ γραφῇ δι τι ἀπηγορεύετο πρότερον νὰ δημοσιευθῇ. Περὶ τούτοις ἥδη ἐγράψαμεν καὶ ἐδημοσιεύσαμεν, διὰ τοῦτο περιοριζόμεθα νῦν εἰς βραχείας ὑποδείξεις. Σπουδαιό-

τατον γεγονός, καθορίσαν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐχθρικῆς σχέσεως τῶν Ιουδαίων πρὸς τὸν Χριστὸν ἥτο γέ ἀρνησις αὐτοῦ νὰ δεχθῇ τὴν βασιλικὴν ἔξουσίαν, δι' ἣς ἥθελον νὰ περιβάλωσιν αὐτὸν οἱ Ιουδαῖοι μετὰ τὸν χορτασμὸν πέντε χιλιάδων διὰ πέντε ἄρτων.

Ο Σωτὴρ ἐγκαίρως ἀπέστειλε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης μόνους (διότι δὲ λαὸς δὲν θὰ ἀπέλυεν Αὐτόν) αὐτὸς δὲ νυκτὸς ἀπῆλθε, ἀκριβέστερον ἐκρύθη, ἀπὸ τοῦ λαοῦ, περιπατῶν ἐπὶ τῶν θαῦματων, ὡς ἐπὶ τῆς Ἕηρᾶς. Οἱ πρῶτοι τρεῖς Εὐαγγελισταὶ ἀφίνουσι τὸ θαῦμα τοῦτο ἀνευ διασαφήσεως τῆς αἰτίας αὐτοῦ διότι γέ διασάφησις ἥτο ἵση πρὸς τὴν δικαίαν κατηγορίαν τοῦ λαοῦ, διτὶ παρεσκευάζεν ἐπανάστασιν ἀλλ ἐξήγησιν αὐτοῦ διότι δὲ Ἀπόστολος Ἰωάννης. «Ἴησοῦς δὲ γνούς, διτὶ μέλλουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἀρπάζειν αὐτόν, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, ἀνεχώρησε πάλιν εἰς τὸ ὅρος αὐτὸς μόνος» (6, 16), κτλ. Μετὰ τὸν πρῶτον ἐνθουσιασμὸν δὲ λαὸς σφόδρα προσεβλήθη διὰ τὴν τοιαύτην ἀρνησιν τοῦ Σωτῆρος ἀπὸ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἐλπίδων αὐτοῦ καὶ ἥδη τὴν ἐπομένην ἥρξατο νὰ συζητῇ μετὰ τοῦ Χριστοῦ εὑρῶν Αὐτὸν ἐν τῇ συναγωγῇ τῆς Καπερναούμ. Αἱ συζητήσεις αὗται ἐξηκλούθησαν μετὰ ζωηροτέρου τόνου ἐν Ιερουσαλήμ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Σκηνοπηγίας. Ή ἀπογοήτευσις τοῦ λαοῦ μετετράπη ἥδη εἰς ὀργήν, διτὶ δὲ Κύριος ὑπεσχέθη τοῖς πιστεύουσιν ἥθικὴν ἐλευθερίαν καὶ ὑπέδειξεν αὐτοῖς τὴν μηδαμινότητα τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας (8, 31). Ή διμιλία κατέληξεν εἰς τοῦτο, διτὶ οἱ Ιουδαῖοι «ἥραν λιθευς ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν» (8, 59). Περαιτέρω οἱ ἱερεῖς συγγραφεῖς δὲν ἀναφέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ Πέτρου, ἀποκόφαντος τὸ οὖς τοῦ Μάλχου, μήτε αὐτὸν τὸν παθόντα, διότι δὲλλως θὰ κατήγγελλον τὸν Πέτρον ὡς ἐγκληματίαν καὶ μόνον δὲ Ἰωάννης δὲ γράψας τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἥδη μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Ιουδαϊκῆς ἔξουσίας γράφει: «Σίμων οὖν Πέτρος ἔχων μάχαιραν εἰλκυσεν αὐτήν.» κτλ. (18, 10).

Δὲν θὰ ἔξετάσωμεν λεπτομερῶς ἀλλα χωρία τοῦ Δ. Εὐαγγελίου ὑποδεικνύοντα διτὶ οἱ ἀναγνώσται αὐτοῦ γινώσκουσι

τὰ τρία πρῶτα ἀριθμοῦμεν αὐτὰ μόνον συντόμως: «καὶ δείπνου γενομένου» (13, 2)—ποίου δείπνου; Περὶ τούτου μανθάνομεν μόνον ἐκ τῶν πρώτων Εὐαγγελίων. Περαιτέρω παρεσιωπήθη τὸ περὶ Εὐχαριστίας, διότι τὸ γεγονός τοῦτο ἦτο γνωστὸν ἐκ τῶν ἀλλων Εὐαγγελίων, αὐτὴ ἡ διδασκαλία περὶ τοῦ μυστηρίου ἔξετέθη πρότερον (6, 50—59). περὶ δὲ τῆς νίψεως τῶν ποδῶν μόνον παρὰ τῷ Δουκῷ ὑπάρχει μικρὸς ὑπαινιγμὸς (22, 27). «Ἐτι «καὶ τὸ σουδάριον, δὴ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς Αὐτοῦ οὐ μετὰ τῶν διθωνίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐντευλιγμένον εἰς ἓνα τόπον» (20, 7). Ἀξιοσημείωτον ἰδίᾳ εἶναι ἐκεῖνο ὅτι, προϋποθέτων παρὰ τῷ ἀναγνώστῃ ἴσχυρὰν μνήμην ἐν σχέσει πρὸς τὰ πρῶτα Εὐαγγέλια, δ ἄγ. Ἰωάννης ἀγαπᾷ νὰ ὑποβοηθῇ αὐτὴν ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἰδίας διηγήσεις. Ἀναφέρων περὶ τῆς Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, παρατηρεῖ, «ὅπου ἐποίησε τὸ ὄνδρον οἶνον» (4, 46 καὶ 2, 1). Φιλιππος, «δ ἀπὸ Βηθσαϊδὰ τῆς Γαλιλαίας» (12, 22 καὶ 1, 44). «Νικόδημος, δ ἐλθὼν πρὸς Αὐτὸν νυκτός» (7, 50, 19, 39 καὶ 3, 2).

Πρόδηλον ὅτι δ Ἐπόστολος Ἰωάννης ἐθεώρει τὰ γεγονότα τοῦ βίου τοῦ Χριστοῦ, συμπληρωθέντα ὑπ' αὐτοῦ, ὡς νέον τι διὰ τὸν ἀναγνώστην, ὡς πρὸς δὲ τὰ πρῶτα Εὐαγγέλια συνεπλήρου ἐκεῖνο, ὅπερ οἱ τρεῖς Εὐαγγελισταὶ ἀπεσιώπων ἔνεκα τῶν περιστάσεων τ. ἐ. ἔνεκα τοῦ κινδύνου τοῦ νὰ τιμωρηθῶσιν ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας οἱ αἴτιοι τῶν γεγονότων, ἢ διὰ τὸ ἀπαράσκευον τῶν πρώτων χριστιανῶν τοῦ νὰ ἰδιοποιηθῶσιν ἀσύνηθές τι κατὰ τὰς ἀνθρωπίνους ἐννοίας, π.χ. περὶ τῆς νίψεως ὑπὸ τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Γίοῦ τοῦ Θεοῦ τῶν ποδῶν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιστάσει δ Ἐπόστολος, παρὰ τὸν ἐπικὸν χαρακτῆρα τῶν διηγήσεων, θεωρεῖ ἀναγκαῖον νὰ δώσῃ ἔξήγησιν εἰς τὸ γεγονός: «εἰδὼς δ Ἰησοῦς ὅτι πάντα δέδωκεν αὐτῷ δ Πατήρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἔξῆλθε καὶ πρέστι τὸν Θεὸν ὑπάγει, ἐγείρεται ἐκ τοῦ ὑπνου καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια» (13, 3).

Ἐθέλαμεν ἄχρι τοῦδε τὰ μᾶλλον ἔξωτερικὰ ἰδιώματα τοῦ

κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου· ὑπάρχουσι πολλὰ ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ λοιπὰ Εὐαγγέλια, ἀλλὰ παρ' αὐτῷ ὑπάρχουσι πολλῷ σημαντικότερα ἐσωτερικὰ ἴδιώματα ἀνήκοντα αὐτῷ ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ λοιπὸν περιεχόμενον τῶν βιβλίων τῆς Νέας Διαθήκης. Ἐννοοῦμεν τὰς θρησκευτικὰς καὶ θεολογικὰς ἴδεας, αἵτινες κατ' ἀρχὰς ἀναπτύσσονται εἰς τὸν ἀναγνώστην κυρίως παρὰ τῷ Ἰωάννῃ, ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ αὐτοῦ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς καὶ ἐν τῇ Ἀποκαλύψει.

Οἱ ἀμβλυωποῦντες καὶ ὀλίγον γινώσκοντες τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἔξηγγηταὶ ἀπήμελυνται τοὺς ὁφθαλμοὺς τοῖς ἀναγνώσταις διὰ τῶν μύθων αὐτῶν περὶ τῆς γνώσεως τοῦ Ἰωάννου τῶν συγγραμμάτων τῶν γνωστικῶν, ὡς καὶ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Φιλωνος, περὶ τοῦ ὅτι ὃτο πεπαιδευμένος Ἰουδαῖος ἀριστοκράτης.

Οὕτω τὸ ἔξεχον πνεῦμα τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἰωάννου ἔξαρταται οὐχὶ ἐκ τῆς πολυμαθείας αὐτοῦ, ἢτις δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ αὐτοῦ, τῆς προσοχῆς αὐτοῦ πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ καὶ πρὸ πάντων ἐκ τοῦ ἀμέσου φωτισμοῦ τοῦ Ἅγίου Πνεύματος καὶ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ διδάσκοντος ἀγγέλου. Περὶ τοῦ πρώτου δρου ἀναφέρεται ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ καὶ οὗτος ἐπιβεβαιοῦται διὰ τῆς διθείσης αὐτῷ καὶ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ κλήγεως: «ὑδεὶς τῆς βροντῆς» (Μαρκ. 3, 17). Ἡ πίστις τῶν ἀδελφῶν ὃτο τόσον ἐνθουσιώδης, ὥστε ὅταν οἱ Σαμαρεῖται δὲν ἐδέχθησαν τὸν διελθόντα διὰ τῆς κώμης αὐτῶν Διδάσκαλον, Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης εἶπον· «Κύριε, θέλεις εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπ' οὐρανοῦ καὶ ἀναλῶσαι αὐτούς, ὡς καὶ Ἡλίας ἐποίησε» (Δουκ. 9, 52); «Οτε δὲ Κύριος ἐπορεύθη εἰς Ἱερουσαλήμ, οἱ δὲ μαθηταὶ ἔξεπλήσσοντο ἀκολουθοῦντες Αὐτόν», δὲ Ἰωάννης καὶ δὲ Ἰάκωβος, οὐ μόνον δὲν συνεμερέζοντο τὰς ἀπογοητεύσεις αὐτῶν, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἀξιωτάτης αὐτῶν μητρὸς ἔχοντες πεποίθησιν εἰς τὴν νίκην τοῦ Χριστοῦ, εὐθὺς μετὰ τὰς φοβερὰς αὐτῶν προρρήσεις περὶ τῶν μελλόντων παθημάτων, τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐζήτησαν παρ' Αὐ-

τοῦ τὰς πρώτας θέσεις ἐν τῇ μελλούσῃ βασιλείᾳ Αὐτοῦ. Ὁ Ἱωάννης δὲν ἐγκατέλιπε τὸν Διδάσκαλον Αὐτοῦ παρὰ τὸν σταυρὸν καὶ ἡξιώθη τῆς υἱοθεσίας τῆς Μητρὸς τοῦ Θεοῦ. Ἰδοὺ ἡ σχολὴ τοῦ Ἀποστόλου τούτου οὐχὶ δὲ ὁ Φίλων καὶ ὁ Πλάτων. Ἄλλ' ἡ ὑψίστη διδασκαλία ἣτο αὐτῷ ὑπεσχημένη παρὰ τοῦ Παρακλήτου, τοῦ λαλήσαντος αὐτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις Ἀποστόλοις πάντας τοὺς λόγους ἔκείνους τοῦ Χριστοῦ, οὓς δὲν ἤδυναντο ἔτι νὰ ἐννοήσωσι κατὰ τὸν ἐπίγειον Αὐτοῦ βίον (14, 16—17 καὶ 26 κτλ.).

A. K. M.

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

**ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΤΟΠΟΙ ΕΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ¹
ΚΑΙ ΤΑ ΕΠ' ΑΥΤΩΝ
ΔΙΚΑΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ *)**

§ 3. ΤΑ ΙΔΡΥΘΕΝΤΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΚΑΘΟΛΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΝ
ΠΕΡΙΟΔΟΝ. ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΑΥΤΩΝ.

Τὰ μεγαλοπρεπῆ ἵερὰ καὶ φιλανθρωπικὰ καθιδυόματα τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ ἀποτελοῦσι τὴν κυρωνίδα τῶν ἀνεγράφεντων πολυαριθμών Μοναστηρίων καὶ Ἐκκλησιῶν ἐν Παλαιστίνῃ κατὰ τὴν Βυζαντινὴν περίοδον. Κατ' αὐτὴν ἔκτος τῶν ὑπὸ τῶν προκατόχων αὐτοῦ ἀοιδίμων βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων ἀνεγράφεντων μεγάλων μνημειωδῶν ἰδρυμάτων, ἔκτος τῶν ὑπὸ τῶν μεγάλων πολιστῶν τῆς ἐρήμου ἀγίων ἀνδρῶν Θεοκτίστου, Χαρίτωνος, Εὐθυμίου τοῦ μεγάλου καὶ Θεοδοσίου τοῦ Κινυριάρχου ἰδρυθέντων Μοναστηρίων, ἰδρύμησαν ἔτι οὐκτὸν δὲ τῆς Ιουδαίας, ὡστε εἰς τὸ τέλος τοῦ Σ.Γ. αἰῶνος μόνον ἡ ἀγία Πόλις Ἱερουσαλήμ, καθ' ἃ ἀναφέρει ἀνώνυμος ἐπισκέπτης τῶν ἀγίων τόπων, περιελάμβανε 365 Μοναστήρια καὶ Ἐκκλησίες. «Μέσα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ εἰς τὸν καιρὸν τῶν Ρωμαίων ἦσαν Μοναστήρια καὶ Ἐκκλησίαι τέξε.».¹

1) Ὁδοιπορικὰ τῆς ἀγίας Γῆς σελ. 126—135 καὶ 478. Ἰδε καὶ Ἱεροσολυμιτικὸν Κανονάριον σελ. 93, 88, 111, 113, 114, 117.

Παραθέτομεν ὅδε ἀτελῆ κατάλογον τῶν ἀνὰ τὴν Παλαιστίνην

*) Ἰδε Τεύχος Ζ'. 1924 σελ. 374.

Περὶ τῶν Μοναστηρίων τούτων ποιοῦνται μνείαν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ΣΤ. αἰώνος καὶ Ἰδίως Κύριλλος ὁ Σκυθιπολίτης ἐν τοῖς βίοις Εὐθυμίου τοῦ μεγάλου καὶ Σάββα τοῦ ἡγιασμένου καὶ οἱ ἐκ Δαμασκοῦ δύο λόγιοι μοναχοί, Σωφρόνιος ὁ σοφιστής, ὁ κατόπιν Πατριάρχης Ἱεροσολύμων, καὶ ὁ Ἰωάννης Μόσχος, οἵτινες ἐλύντες εἰς Παλαιστίνην περὶ τὰ τέλη τοῦ ΣΤ. αἰώνος καὶ ἔγκατασταθέντες ἐν τῇ περιφήμῳ Μονῇ τοῦ ἀγίου Θεοδοσίου ἐπεσκέψθησαν τὰ διάφορα ταῦτα Μοναστήρια τῆς Παλαιστίνης.

Ιδρυθέντων Μοναστηρίων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Κωνοταντίνου μέχρι τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Περσῶν τῷ 614, ὡς καὶ τὰ κείμενα δὲ δύο αὐτῶν.

Πέριξ τῆς Γάζης. Μοναστήριον τοῦ ἀγίου Ἰλαρίωνος — «Τούτῳ δὲ πατέρις μὲν ἦν Θαβανᾶς κάμηλός πρὸς νότον δὲ Γάζης κειμένη παρὰ τὸν χειμάρρον, ὃς ἐπὶ θάλασσαν τὰς ἐμβιολάς ἔχων... διέτριψεν ἐν διεστῶτι» (Σωζομ. Ἐκκλ. Ἰστορ. Πατρολ. Migne t. 67 βιβλ. 111 κεφ. 14 col. 1076).

Μοναστήριον τοῦ Σεβῆρου. — «Ο Σεβῆρος... ἐπὶ τὸν μονήρη βίον μετῆλθεν ἐν τινι φροντιστηρίῳ ἀνὰ τὸν μέσον χῶρον κειμένῳ Γάζης τοῦ πολίσματος καὶ τοῦ λεγομένου Μαιούματος πολικνίου» (Ἐναγρίου Ἐκκλ. Ἰστορ. Πατρολ. Migne t. 86 col. 2668, 69).

Μονιστήριον τοῦ ἀββᾶ Λωρούνεου. . . Καὶ ἀπήνεγκεν αὐτὸν οὐμᾶ, (Πατρολ. Migne t. 87, 3 col. 3033).

Πέριξ τῆς Ἐλευθερουπόλεως. Μοναστήριον τοῦ Ἀββᾶ Σιλβανοῦ εἰς τὰ Γέραδα. —

«Σιλβανὸς δέ... ἔπειτα δὲ ἐν τῷ ὅρει Σινᾶ χρόνον τινὰ διατρίμοτάτην πλείστων ἀγαθῶν ἀνδρῶν συνοικίαν συνεστήσατο». (Σωζομ. Ἐκκλ. Ἰστορ. VI, 32).

Μοναστήριον τοῦ ἀββᾶ Μάμα. «Μύρμαν δέ τινα ἀρχιμανδρίτην τῶν περὶ Ἐλευθερούπολιν ἀποσχιστῶν μοναχῶν»... (Βίος τοῦ ἀγίου Σάββα ἑκδ. Cotelerii § 55).

Πέριξ τῆς Νικοπόλεως. — Μοναστήριον Νικοπόλεως ίδρυθεν ὑπὸ τοῦ ἀγίου Σάββα. «Καὶ ἀναχωρεῖ ἐπὶ τὰ μέρη Νικοπόλεως, καὶ ἥσυχει αὐτόθι ἐπὶ ἡμέρας πλείσυς... καὶ μαθὼν ὁ τοῦ τόπου ἐπίτροπος

Ἐκ τῶν συγγραφῶν αὐτῶν ἀριθμεύμα διαφόρους εἰδῆσις περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Μοναστηρίων τούτων, τῆς διανοητικῆς καὶ θρησκευτικῆς αὐτῶν κινήσεος, καθὼς καὶ περὶ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως καὶ τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς τὸν Πρωθυεράρχην τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας. Οὕτως οἱ ἡγούμενοι τῶν Μοναστηρίων ἔξελέγοντο ὑφ' ὅλων τῶν μοναχῶν. Σπανίως δὲ ὁ Πατριώρχης διώριζεν ἡγούμενους ἔξι ὄφφικίους. Ὁ ἐκλεγόμενος ἔδει νὰ ἦται ἀνὴρ εὐσεβῆς, πεπειραμένος, ἀσκητὴς καὶ προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν. Ἀξιοσημείωτος δὲ εἶναι ἡ διάταξις, καθ' ἥν ὁ ἡγούμενος τῆς Μεγάλης

ἔξῆλθε πρὸς αὐτόν, καὶ κτίζει αὐτῷ ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ κελλίον καὶ ἐν δὲ λίγαις ἡμέραις τὸ κελλίον ἐκεῖνο κοινόβιον γέγονε. (Βίος τοῦ ἀγίου Σάββα § 34). «Ἀνέρχ· ταὶ εἰς τὴν ἄγιαν Πόλιν μετά τινων ἀδελφῶν τοῦ περὶ Νικόπολιν μοναστηρίου». (αὐτόθι § 34).

Μοναστήριον τῶν Γαδάρων παρὰ τὴν Σκυθόπολιν, ἰδρυθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγίου Σάββα. «... Ἀνεχώρησεν (δ Σάββας) ἐπὶ τὰ μέρη Σκυθουπόλεως καὶ ἐκάθισεν εἰς ἔδημον τόπον παρὰ τὸν λεγόμενον ποταμὸν Γαδάρων καὶ ἔμειν εν ἐκεῖσε ἐν στηλαίῳ...». «Εὐμάθιός τις Ἰσανδρος τὸ αὐτὸν κελλίον διαδεξάμενος, κοινόβιόν τε πεποίηκε καὶ συνοδίαν εἰς αὐτὸν περιεποιήσατο.» (Βίος τοῦ ἀγίου Σάββα § 33, 34).

Μοναστήριον Ἐνθεναήθ. — «Ἡλθιον καὶ εἰς Σκυθόπολιν... Ἐστι δὲ αὐτόθι μοναστήριον τὸ ἐπίκλην Ἐνθεναήθ, ἐν τοῖς περὶ τὸν ἄγιον Ἰωάννην τόποις» (Βίος τοῦ ἀγ. Σάββα § 61, 62).

Περὶ τὴν Βηθλεέμ. Μοι αστήριον τοῦ Ἀδερ.—«Καὶ πρὸς ἀνατολὴν τῆς Βηθλεέμ ἔστι τὸ μοναστήριον τὸ λεγόμενον Ποίμνιον, ἐνθα ἐφάνη ὁ ἄγγελος τοῖς Ποιμένι» (Πατρολ. Migne t. 120 col. 264).

Μοναστήριον τοῦ ἀββᾶ Μαρκιανοῦ — «Μαρκιανός τε καὶ Ρωμανὸς τὴν πρὸς ἀπώλειαν τρέφουσαν δύμοις ἐβάδισαν κοινόβιόν τε ἐκάτερος, δὲ μὲν περὶ τὴν ἄγιαν Βηθλεέμ, δὲ ἐν τῇ Θεκώων κώμῃ συνεστήσαντο» (Πατρολ. Migne t. 114 col. 669).

«Μαρκιανός... συγκαλεῖ πάντας αὐτοὺς (τοὺς μοναχοὺς) ἐν τῷ ὑπὸ αὐτοῦ συστάντι περὶ τὴν ἄγιαν Βηθλεέμ κοινοβίῳ» (αὐτόθι § 123).

Μοναστήριον τοῦ ἀγίου Σεργίου.—«Μοναστήριόν ἔστι πλησίον τῆς ἀγίας Βηθλεέμ, τοῦ ἀγίου Σεργίου ὃς ἀπὸ σημείων δύο, τὸ ἐπονομαζόμενον Εηροπόταμος» (Πατρολ. Migne t. 87, 3 c. 30; 3).

Μοναστήριον τοῦ ἀββᾶ Ἰωάννου.— «Ἐν Βηθλεέμ τὸ τεῖχος ἀνενέοσε· τὸ τοῦ ἀββᾶ Ἰωάννου ἐν Βηθλεέμ» (Προκοπίου περὶ τῶν κτισμάτων τοῦ Ἰουστινιανοῦ βιβλ. V c. 9).

Περὶ τὴν Ἱερίχώ. Λαύρα Φαράν ιδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀγίου Χαρίτωνος. «Ἐστι γάρ τις πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον κώμη, τῆς λαύρας Φα-

Λαύρας τοῦ ἀγίου Σάββα, ἐν ᾧ ἐμόναξον καὶ ἄλλων ἐθνοτήτων μοναχοί, ἔδει νὰ ἑκλέγηται πάντοτε Ἑλλην. Καθήκοντα τῶν ἡγουμένων ἦσαν πάντα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰς ὑλικὰς καὶ πνευματικὰς ἀνάγκας τῶν Μοναστηρίων καὶ τῶν μοναχῶν, ἡ οἰκοδομὴ διαφόρων ἐπιδρομῶν τῶν ληστῶν ἢ τῶν Συρακηνῶν. Ἡ ἔξουσία τῶν ἡγουμένων περιισχύετο ὑπὸ τῶν Ἀρχιμανδριτῶν καὶ ἔξαρχων διοριζομένων ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου. Τοιοῦτοι δὲ προύβλημησαν κατὰ κοινὴν ψῆφον ἐπὶ Πατριάρχου Σαλλουστίου πάν-

ρὰν δέκα σταδίους ἀπέχουσα, Φαρὰν δμοίως καὶ αὐτὴ καλουμένη. (Βίος τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου § 154).

Μοναστηρίου τοῦ ἐπισκόπου Μαρτυρίου. «Μαρτύριος δὲ σπῆλαιόν τι πρὸς τὰς ἥλιοι δύσεις, πέντε πρὸς τοῖς δέκα σταδίοις ἀπέχον τῆς Λαύρας (τοῦ Εὐθυμίου), εἰσέρχεται καὶ χρόνον ἵκανὸν ἐν αὐτῷ περιμείνας μέγα τι καὶ περιφρανὲς ἔκει καὶ οὗτος ουνέστησε μοναστήριον» (Βίος τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου § 95).

Μοναστηρίου τοῦ ἐπισκόπου Ἡλία. «Μετὰ δὲ ταῦτα δ μὲν Ἡλίας ἐπὶ τὴν Ἱεριγά κατελθών, κελλίον ἔσαντφ πρὸ τῆς πόλεως οἴκο. δομεῖς δ ταῖς κατὰ μικρὸν προσιθήκαις ὑπ' αὐτοῦ πλατινθέν, εἰς τὰ νῦν δρῷμενα μετεσκεύασται μοναστήρια» (Ἐνθ' ἀνωτέρῳ § 95).

«Ο μὲν ἀρχιεπίσκοπος (Πέτρος) μεταπεμψάμενος Ἀλεξανδρόν τινα ἡγούμενον τῶν περὶ Ἱεριχώ μοναστηρίων τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἡλίᾳ κατέστησε» (Βίος τοῦ ἀγίου Σάββα § 69).

«Ἐρημος τῆς Θεκωέ. Λαύρα τοῦ Σουκᾶ, Ἰδρυθεὶσι τοῦ ἀγίου Χαρίτωνος. «Καὶ εἰς ἔτερον τῆς ἐρήμου μέρος ἐπιφοιτᾷ τέσσαρσιν ἐπὶ τοῖς δέκα σταδίοις καὶ μικρὸν πλέον ἢ ἔλαυτον τῶν Θεκώων οὕτω λεγομένου διεστηκὼς κτήματος... διὰ ταῦτα καὶ ἔτέρων ἔκειθεν κατοπινάζει Λαύραν δ θαυμαστὸς οὐτος Χαρίτων, ἦνπερ ἔνιοι μὲν τῇ Σύρῳ γλώττῃ Σουκᾶν ὀνομάζουσι, (Πατρολ. Migne t. 115, col. 912—3).

«Τῆς ἀγίας Βηθλεέμ ἔξωθεν ὧσεὶ μίλια δύο, ἐντὸς τῆς τοῦ Κοινοβιάρχου (τοῦ ἀγίου Θεοδοσίου) μωῆς ἐσι τὸ σπήλαιον, ἐν φρηματισθέντες οἱ Μάγοι, μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδην δι' ἄλλης ὅδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Καὶ τῆς Λαύρας ἔκειθεν ὧσεὶ μίλια ἱβ. τῆς τοῦ Ρουθάν ἔνημου πλησίον ἐστίν ἡ μονὴ τοῦ ἀγίου Χαρίτωνος» (Πατρολ. Migne t. 133 col. 96(1)).

«Κινὴ πρὸς νότον τῆς Βηθλεέμ εἰσι τὰ δύο μοναστήρια τοῦ ἀγίου Σάββα καὶ τοῦ ἀγίου Χαρίτωνος... (Πατρολ. Migne t. 120 col. 264).

των τῶν ὑπὸ τὴν ἀγίαν Πόλιν Μοναστηρίων, ὡς εἰδούμεν, οἱ ἄγιοι Θεοδόσιος καὶ Σάββας, διὰ μὲν πρῶτος τοῦ κοινοβιακοῦ, διὰ δὲ δεύτερος τοῦ ἀναχωρητικοῦ βίου. Πάντες οἱ ἡγούμενοι ἀπὸ τοῦ 451 ὥφειλον ἅπαξ τοῦ ἔτους κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Ἐγκαινίων τοῦ Ναοῦ τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως νὰ λογοδοτῶσιν ἐνώπιον τοῦ Πατριάρχου περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῶν ἀναγκῶν τῶν ἐμπεπιστευμένων αὐτοῖς Μοναστηρίων συντηρουμένων ἐκ διαφόρων προσφορῶν τῶν προσκυνητῶν καὶ δὴ ἐκ πλουσίων δωρεῶν τοῦ αὐτοκατορίκου Οἴκου τοῦ Βυζαντίου, ὡς καὶ ἐκ τῶν

Νέα Λαύρα. «Καὶ ἔρχονται εἰς τὴν Λαύραν τοῦ Σουκᾶ, καὶ παρεκάλυψύν μεῖναι αὐτόθι. . . Καὶ κτίσαντες ἕαντοις κελλία, Νέαν Λαυρίδαν τὴν τοποθεσίαν ὀνόμασιν. . . μήτε ἐκκλησίαν ἔχειν ἀλλ' εἰς τὸ προφητεῖον τοῦ ἐν Θεκώνις τοῦ ἀγίου Ἀμώς κατὰ Κυριακὴν κυινωνοῦντας. . .» (Βίος τοῦ ἀγίου Σάββα § 36).

Κοιλὺς τοῦ Ἰορδάνου.

Μοναστήριον τοῦ ἀγίου Γερασίμου.—«Οὗτος οὖν ὁ μέγας Γεράσιμος τῆς κατὰ τὸν Ἰορδάνην ἐρήμου πολίτης ἄμα καὶ πολιοῦχος γενόμενος, λαύραν ἔκεισε μεγίστην υἱὸν ἐλάττονος ἢ ἐβδομήκοντα τοὺς ἀναχωρητὰς ἔχουσαν, συστησάμενος, πρὸς δὲ καὶ κοινόβιον μέσον αὐτῆς ὡς ἀριστα καθιδρύσας» (Βίος τοῦ ἀγ. Εὐθυμίου, § 89). «Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τῶν μονῶν τοῦ Προδρόμου καὶ τοῦ Καλαμῶνος ἀπὸ τῆς τοῦ Ἰορδάνου ροῆς ὑπάρχει κεχαλασμένη ἐκ βάθιστων ἢ τοῦ ἀγίου Γερασίμου μονῆ. . .» (Πατρολ. Μigne t. 133 col. 952).

Μοναστήριον τοῦ Καλαμῶνος. «Παρεβάλλομέν ποτε τῷ ἀββᾶ Κυριακῷ πρεσβυτέρῳ τῆς Λαύρας τοῦ Καλαμῶνος τῆς ἐν τῷ ἀγίῳ Ἰορδάνῃ. . .» I. Μόσχον, Λειμῶν (Pratum Spirituale Πατρολ. Migne t. 87, 3 CXLVI).

Λαύρα τοῦ Νεελκεραβοῦ. — «. . . Καὶ Ἰουλιανὸς ὁ ἐπίκλην Κυρτός ὁ τὴν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ τοῦ Νεελκεραβοῦ προσαγυρευομένην λαύραν συστησάμενος» (Βίος τοῦ ἀγ. Σάββα § 16).

Λαύρα τῶν Πυργίων. — «. . . Ὁ μακαρίτης Ἰάκωβος ὁ τὴν ἐν Ἰορδάνῃ τῶν Πυργίων Λαύραν συστησάμενος» (αὐτόθι § 16).

Μοναστήριον τοῦ ἀγίου Ἰωάννου. — «. . . κατέλαβον λοιπόν, τοῦ ἡλίου πρὸς τὴν δύσιν κλίναντος, τὸν ναὸν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ τὸν κείμενον τοῦ Ἰορδάνου σύνεγγυς». (Πατρολ. Migne t. 87, 3 col. 3716).

Μοναστήριον τῶν Εύνούχων. — «Ο μὲν οὖν Ἀρχιεπίσκοπος (Πέτρος) μεταπεμψάμενος Ἀλέξανδρόν τινα ἥγούμενον τῶν περὶ Ἱεριχὼ μοναστηρίων τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἡλίᾳ. . . Παρεκάλει αὐτὸν

έργοχείρων τῶν μοναχῶν, Κύριλλος δὲ Σκυθοπολίτης ἀναφέρει περὶ τοῦ ἀγίου Σάββου, ὅτι οὗτος προσῆλθε τῷ Πατριάρχῃ ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ ἐν τῇ ἀγίᾳ Πόλει κατὰ τὴν ἔορτὴν τῶν Ἐγκαινίων κατ' ἔθος τῶν ἡγούμενων μετά τινων ἀδελφῶν τοῦ Μοναστηρίου αὐτοῦ. Ἐνώπιον τοῦ Πατριάρχου ἔκαστος ἐκ τῶν ἡγούμενων ἥδύνατο νὰ διμιλῇ περὶ

πρὸς ὀλίγας ἡμέρας δέξιασθαι αὐτοὺς (τοὺς εὐνούχους) ἐν παροικίᾳ.. δὲ δὲ Ἀλέξανδρος. . διεῖλε τὰ μοναστήρια· καὶ ἀπὸ τότε τὸ διαιρεθὲν μοναστήριον τῶν Εὐνούχων τὴν ἐπωνυμίαν ἔδεξατο» (Βίος τοῦ ἁγίου Σάββα § 69).

Μοναστήριον τοῦ Κοπρούνθᾶ.— «Καὶ προσκυνησάντων αὐτῶν τοὺς ἀγίους καὶ σεβασμίους τόπους, κατελθόντων δὲ εἰς τὸν ἄγιον Ιορδάνην καὶ βαπτισθέντων μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἔκοιμήθη ὁ ἀδελφὸς Θαλελαῖος. . . καὶ ἔθαψαν αὐτὸν οἱ τῆς Λαύρας τοῦ Κοπρούνθᾶ πατέρες εἰς τὴν ἑπτάτῳν Ἐκκλησίαν» (Ι. Μόσχου ἐνθ' ἀνωτέρῳ C.XCI).

Μοναστήριον τῶν Θρησκῶν μοναχῶν. «Βέσσοι τοῦ Ἰορδάνου θείω ζήλῳ φερόμενοι, ἀνῆλθον ἐν τῇ ἀγίᾳ Πόλει». (Βίος τοῦ ἁγίου Σάββα § 86).

Μοναστήριον τοῦ ἁββᾶ Πέτρου.—Γέρων τις ἐκάθητο εἰς τὴν Λαύραν τοῦ ἁββᾶ Πέτρου πλησίον τοῦ ἀγίου Ιορδάνου. . . (Ι. Μόσχου C. XVI).

Μοναστήριον τοῦ ἀγίου Παντελεήμονος.—«. . . τὸ τοῦ ἀγίου Παντελεήμονος ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ Ιορδάνου (μοναστήριον ἀνενεώσατο) . . .» (Προκόπιος, περὶ κτισμάτων τῶν τοῦ Ιουστινιανοῦ, V. 9).

'Ἐκκλησία καὶ λαύρα τοῦ Μαρδᾶ.—(Πιθανῶς τὸ Σαραντάριον δρος). «. . . τῇ πρὸς νότον ἐρήμῳ τοῦ Ρουβᾶ παρὰ τὴν Νεκρὰν θάλασσαν ἀφικνεῖται. Εἰδ' οὖτος εὗς τι πρὸς ὑψηλὸν καὶ τῶν ἀλλων ὅρεων διεστηκός, τοῦ Μαρδᾶ καλούμενον ἀνεισι. . . ἐν φρέσιορ εὐρών καὶ οἰκοδομάς εἰς ἔδαφος καταβεβλημένας ναόν τε ἀνεγείρας καὶ θισιστήριον ἐκεῖσε πηξάμενος. . .» (Βίος τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου § 28).

"Ὥρος ἐστὶ περὶ τὴν Νεκρᾶν θάλασσαν τὸ Μάρες καλούμενον" ἐν τούτῳ τῷ ὅρει κάθηται ἀναγωρητάι. (Ι. Μόσχου C.I.VIII).

Μοναστήριον τοῦ ἀγίου Θεοκτίστου. «Πέμπτον δὲ χρόνον εἰς τῆς ἐρήμου χειμωνῶν κρημνῶδη καὶ βαθὺν παριόντες, καταλαμβάνει τὸν πάντα τοῦς τοῦ ιεροῦ πάντας τῷ βορείῳ τοῦ χειμαρροῦ κρημνῷ, καθάπερ ὑπὸ τίνος διδηγούνσης χειρὸς ἐλκόμενος» (Βίος τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου § 12 Patrol. gr. tom. 114 § 21).

Μοναστήριον τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου.—«Ἀντικρὺ δὲ τῆς τοιαύτης μονῆς (τοῦ ἀγίου Θεοδοσίου) δεξιώτερον περὶ τὸ βάθος τῆς ἐρήμου τοῦ Ιορδάνου, ὑπάρχει ἡ μονὴ τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου τοῦ Μεγάλου» (patrol. gr. t. 133 c. 445, 48).

Μοναστήριον τοῦ Φωτεινοῦ.—«ἀπέστελλεν ἀββᾶ Θεοδοσίῳ, ἐκ τῆς τοῦ Καθίσματος ἥδη ἐκκλησίας ἀναγωρήσαντι, καὶ ὑπὸ Μαρίνου

ιῶν ἀναγκῶν τῶν ἀδελφῶν τοῦ Μοναστηρίου αὐτοῦ καὶ νὰ λαμβάνῃ τὰς δεούσας ὁδηγίας.¹

Τὰ ἐν Παλαιστίνῃ πολυάριθμα Μοναστήρια, καθ' ὅλου εἰπεῖν, ἐκτὸς τοῦ ἀρχικοῦ αὐτῶν σκοποῦ μεγάλως συνετέλεσαν εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ μεταξὺ τῶν ἑθνικῶν καιτούκων τῆς χώρας ταύτης, εἰς τὴν ὑποστήριξιν καὶ ὑπεράσπισιν τῆς ὁρθοδόξου πίστεως καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν

1) Βίος τοῦ ἄγ. Σάββα (ἐνδ. Κοτελερίου) τ. 3, σελ. 261. 269. 286. Ἱερομ. Θεοδοσίου, Ὁ μοναχισμὸς ἐν Παλαιστίνῃ ἀπὸ τοῦ Δ.—Στ. αἰῶνος, Πετρούπολις 1896 σελ. 152.

τοῦ τὴν Φοτεινοῦ λεγομένην συστησαμένου μονὴν...» (Βίος τοῦ ἄγίου Σάββα § 29).

Μοναστήριον τοῦ Χουζίβᾶ.—«Καὶ μετὰ τὴν μονὴν ταύτην (τοῦ ἄγίου Εὐθυμίου), ἔστι διάστημα ὃσεὶ μιλίων 1β. καὶ οὕτως εὑρίσκεται τράφαγξ μεγάλη καὶ μέσον ταύτης διέρχεται κείμαρρος, ἡς περὶ τὸ ἀντικρὺ μέρος ἔστιν ἡ μονὴ τοῦ Χουζίβᾶ»... (Ιωάννου τοῦ Φωκᾶ, Ὅδοι ποριακά τῆς ἀγίας Γῆς σελ. 453).

Μοναστήριον Ἀριστοβούλιαδος ἰδρυθὲν ὑπὸ τοῦ ἄγίου Εὐθυμίου. «Συγχρονὶ πρὸς αὐτὸν ἔξι ποντῖς Ἀριστοβούλιαδος καὶ τῶν πέριξ κωμῶν συνθέουσι, καὶ μοναστήριον οἰκοδομοῦσιν αὐτῷ, ἐν φυλακῇ πολλοὶ τῶν εὐλαβῶν εἵλοντο παραμένειν». (Βίος τοῦ ἄγίου Εὐθυμίου § 29, 30, 31).

Ἐκκλησία τοῦ ἄγίου Πέτρου, οἰκοδομηθεῖσα ὑπὸ τῆς Εὐδοκίας ὑπεράνω τῆς λαύρας τοῦ ἄγίου Εὐθυμίου. «Προσέταξεν ἐν τινι τῶν διπλῶν ἀντηγράφων, δις Πέτρῳ μὲν τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων ἀνεῖται, ἀντικρὺ δὲ τῆς Εὐθυμίου λαύρας διάκειται οὐνχ ἔλαττον ἥτις εἴκοσι σταδίοις διεστηκὼς λάκκον μέγα βάθμος δμοῦ καὶ μῆκος... ἀνορύξαι. Ποτὲ δὲ κατὰ θέαν αὐτοῦ ἀφιγμένη, δρόψ τὴν Εὐθυμίου λαύραν ἐν ἔρημῳ μέσῃ διακειμένην». (Βίος τοῦ ἄγίου Εὐθυμίου § 98).

Μοναστήριον τοῦ ἄγίου Θεοδοσίου.—«Καὶ ὡς ἀπὸ τριάκοντα πάντες σταδίων τῆς λαύρας (τοῦ ἄγίου Σάββα) οἰκήσαντι τῷ (Θεοδοσίῳ) πρὸς δυσμάς καὶ κοινόβιον αὐτόθι τῇ τοῦ Χριστοῦ συνεργίᾳ συνιστῶντι... περιφανέστατον» (Βίος τοῦ ἄγίου Σάββα § 29).

Λαύρα τοῦ ἄγίου Σάββα. Μοναστήριον τοῦ ἄγίου Σάββα διὰ τοὺς ἀποτάκτους. «... καὶ ὅταν κοσμικοίς τινας ἔδέχετο ἀποτάξασθαι βουλομένους, οὗτε εἰς τὸ Κιστέλλιν, οὗτε εἰς τὴν λαύραν εἰς κελλίον ἥφιεν αὐτοὺς οἰκήσαι, ἀλλὰ μικρὸν κοινόβιον κατὰ τὸ ὄρκιθρον μέρος τῆς λαύρας συστησάμενος, καὶ ὀνδρας εἰς αὐτὸ σεμνοὺς καὶ νηφαλίους καταστήσας ἐκεῖσε τοὺς ἀποτασσομένους μένειν ἐκέλευσεν»... (Βίος τοῦ ἄγίου Σάββα § 28).

Μοναστήριον τοῦ Καστελλίου.—«... Ἡλθεν δὲ ἐν ἄγίοις πατήροι ήμῶν Σάββας εἰς τὸν τοῦ Καστελλίου βουνόν, ὃς ἀπὸ εἴκοσι σταδίων ὅντα τῆς λαύρας κατὰ τὸ πρὸς ἀνατολὰς ὄρκιθρον μέρος καὶ ἥρξατο κτίζειν κελλία... καὶ συνοδίαν ἱκανήν αὐτόθι περιποιησάμενος, Παῦ-

τῶν θεολογικῶν γραμμάτων. Αἱ βιβλιοθῆκαι τῶν σπουδαιοτέρων ἔξι αὐλὴν διέσωσσαν ἡμῖν ἀνεκτιμήτους θησαυρούς, διότι προς τοῖς ἄλλοις οἱ μοναχοὶ ἥσχολοι εῦντο περὶ τὴν ἀντιγραφὴν διαφόρων χειρογράφων. Ἰδίως ἡ Μ. Λαύρα τοῦ ἀγίου Σάββα καὶ τὸ μέγα Μοναστήριοι τοῦ ἀγίου Θεοδοσίου, εἰς ἃ συνέρρεον πολυλάριθμοι λόγιοι μοναχοὶ ἀσχολούμενοι περὶ τὰ θεολογικὰ γράμματα ἀνέλαμψαν ὡς ἀληθεῖς ἑστίαι πνευματικῶν φώτων οὐ μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν

λον τινα ἀργαῖον ἀναχωρητήν, ἅμα Θεοδώρῳ μαθητὴν ἔαυτοῦ διοικητὴν τοῦ τόπου κατέστησεν». (Βίος ἀγίου Σάββα § 27).

Μοναστήριον τοῦ Σπηλαιού. «... ἔρχεται εἰς τὸν χείμαρρον, τῆς μεγίστης Λαύρας ἀπέχοντα σταδίους δέκα πέντε, πλησίον τοῦ Καστελλίου κατὰ δυσμάς καὶ ενδρῶν σπήλαιον μέγα καὶ ἀνεπηρέαστον, ὃντες εἰς αὐτὸν... τὸ μὲν σπήλαιον Ἐκκλησίαν πεποίηκε κατὰ δὲ πρόσβασιν κοινόβιον περιφανέστατον αὐτόθι συνεστήσαντο τοῦ σπηλαίου αὐτὸν ὀνομάσας». (Βίος τοῦ ἀγίου Σάββα § 37).

Μοναστήριον τοῦ Σχολαρίου, ἰδρυθὲν παρὰ τὸν πύργον τῆς Εὔδοκίας.

«Πύργον ἐν τῇ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον ἐρήμῳ εἰς ὑψηλοτάτας ἀκρωτείας οἰκοδομεῖ, οὐ πλέον ἦ τριάκοντα σταδίους τῆς λαύρας (τοῦ Εὐθυμίου) ἀπέχοντα». (Βίος τυν ἀγίου Εὐθυμίου § 84).

Ἀμιοβαία κατάστασις τῶν τριῶν τούτων μοναστηρίων καὶ τῆς λαύρας τοῦ ἀγίου Σάββα.

«Ἐν δὲ τοῖς ἔκατέρυθρων τοῦ σπηλαιού μοναστηρίοις τὸ τε ἔξι ἀντολῶν τοῦ Καστελλίου, καὶ τὸ ἐκ δυσμῶν τοῦ Σχολαρίου, ὡς ἀπὸ πέντε σχεδὸν σταδίων, καὶ τῇ μεγίστῃ λαύρᾳ οὕσῃ πρὸς Λίβα, σταγῶν ὑδατος οὐ κατέβῃ». (Βίος τοῦ ἀγίου Σάββα § 66).

Μοναστήριον τοῦ Ζάννου. «Δύο ὅδελφοι Ζάννοις καὶ Βενιαμίν προσαγορευόμενοι... συμφώνως παρεκάλεσαν τὸν ἄγιον Σάββαν δοῦναι αὐτοῖς κελλίον ἀναχωρητικόν, διπερ ἦν αὐτὸς ἔαυτῷ οἰκοδομῆσας ὡς ἀπὸ δέκα πέντε σταδίων τῆς λαύρας διακείμενον πρὸς Λίβα.. κοινόβιον αὐτὸν συνεστήσαντο. «Τὴν τοῦ μακαρίου Ζάννου ἐπωνυμίαν λαγών». (Βίος τοῦ ἀγίου Σάββα § 42).

Λαύρα τοῦ Ἐπταστόμου. «Τότε δὴ ὁ παιήρος ἡμῶν Σάββας τὸ εἰρημένον οἰκήσις σπῆλαιον... εἶχε δὲ τὸ ὄντωρ ὡς ἀπὸ σταδίων δέκα πέντε ἀπὸ λάκκου λεγομένου ἐπταστόμου». (Βίος τοῦ ἀγίου Σάββα § 15). «Ο δὲ ἄγιος παιήρος ἡμῶν Σάββας, λαβών τινας τῆς λαύρας ἐπιτηδείους, ὡς ἀπὸ πέντε σταδίων πρὸς βιορρᾶν τῆς καταστροφείσης οἰκοδομῆς κτίζει εὐκτήριον καὶ κελλία κύκλῳ... (λαύραν τοῦ τόπου συνεστήσατο. «Ἐπτάστομον τοῦτο ἐπονομάσας § 39).

Μοναστήριον τοῦ ἀββᾶ Φιλιμήνου, μαθητοῦ τοῦ ἀγίου Σάββα. «Ο μακαρίτης Φιλιμήνος, ὁ ἐπὶ τὰ μέρη Μοχμᾶς λαύραν συστησάμενος...» (Βίος τοῦ ἀγίου Σάββα § 16).

τῆς ἀκμῆς αὐτῶν ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς ἐφεξῆς αἰῶνας τῶν μεγάλων δοκιμασιῶν καὶ τῶν θλίψεων ἐπὶ ἀραιοκρατίας. Ἐν τοῖς Μοναστηρίοις τούτοις διεπαιδαγωγήθησαν καὶ ἐμορφώθησαν διαπορεπεῖς μοναχοί, ἐξ ὧν οὐκ ὀλίγοι ἀκυλούμθως ἀνήλθον εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα ὡς ἀρχιερεῖς ἐν Παλαιστίνῃ καὶ ἀλλαχοῦ καὶ δὴ ὡς Πατριάρχαι κοισμήσαντες τὸν θρόνον τοῦ ἀδελφούθεου Ἰακώβου.

Μοναστήριον τοῦ ἀββᾶ Εὐστοργίου.—«Παρὸ τῷ μεγάλῳ Κύριοργίῳ κατάγεται (ὅ ἄγιος Κυριακός... καὶ πρὸς τῷ ὑπ’ ἔκείνου ἡδη συστάντι πλησίον τῆς ἁγίας Πόλεως Σιών περιφανεῖ μοναστηρίῳ». (Βίος τοῦ ἁγίου Κυριακοῦ Πατρολ. Migne t. 115 § 921, 924).

Μοναστήριον τοῦ Ἀναστασίου, ὅπερ ἔχρονιμευσεν ὡς ἀσυλον τοῖς μοναχοῖς τοῦ ἁγίου Σάββα ἐκδιωχθεῖσιν ὑπὸ τῶν Ἀράβων.

«... Κατεφύγομεν εἰς μοναστήριον πλησίον τῆς ἁγίας πόλεως, ὡς ἀπὸ σταδίων εἴκοσι, λεγόμενον τοῦ ἀββᾶ Ἀναστασίου». (Πατρολ. Migne t. 89 § 1425).

Μοναστήριον τοῦ Πενθουκλᾶ. «Πιρεεβάλομεν ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Σάββα, τῷ Ἀθανασίῳ. Διηγήσατο ἡμῖν ὁ γέρων, λέγων δὲτι ὡς ἡμῖν εἰς τὸ κοινόβιον τοῦ Πενθουκλᾶ, ἢν τις Κόνων δύναματι, Κίλιξ Πρεσβύτερος εἰς τὸ βάπτισμα». (Patrol. gr. t. 87, 3, 2853).

Μοναστήριον τοῦ ἁγίου Σαμουήλ.

«Εἰς κεφαλὴν δὲ τοῦ ὅρους τῶν Ἐλαιῶν πρὸς βιορρᾶν ἀπὸ διαστήματος μιλίων δέκα ἐξ κεῖται ὁ ἄγιος Σαμουὴλ ὁ μέγας...» (Πατρολ. Migne t. 120 c. 269).

Μοναστήριον τοῦ Σαμψῶ.

«Μοναστήριόν ἐστιν ἀπέχον ἀπὸ Ἱεροσολύμων ἐπιλεγόμενον Σαμψῶ». (I. Μόσχου ἐνδ’ ἀνωτέρῳ C. CLXX).

Μοναστήριον τοῦ ἀββᾶ Ἀβραάμ.—«Ἀπερχομένων ἡμῶν ἀπὸ τῆς Γένθημανῆς ἐν τῷ ὅρει τῶν Ἐλαιῶν, μοναστήριόν ἐτι τοῦ ἀββᾶ Ἀβραμίου ἐπονομαζόμενον, δικαὶον συνεστήσατο ὁ μέγας Ἀβράμιος τῆς νέας Ἑκκλησίας τῆς πανυπνήτου Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας γενόμενος μετὰ Εὐδόξιον ἡγούμενιν». (I. Μόσχου ἐνδ’ ἀνωτέρῳ C. CLXXXVII).

Πρεβλ. A. Couret, La Palestine sous les Empereurs Grecs, Appendix p. I—XXII.

‘O P. Veulhé ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ: Repertoire alfabetique des anciens monastères en Palestine, Paris 1,00 en Revue de l’Orient Chrétien, ἀναφέρει τοιαῦτα μοναστήρια 149, ὧν τὰ πλεῖστα ἐλληνικά. “Ιδε καὶ μετάφρασιν τοῦ ἔργου τούτου ὑπὸ Κλεόπα Κοικούδου Μ. Ἀρχιδιακόνου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: Περὶ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ ἀρχαίων ἐλληνικῶν Μοναστηρίων, ἐν Ἱεροσολύμοις 1901.

§ 4. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ ΤΩΝ ΠΑΝΑΓΙΩΝ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ
ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ ΕΝ ΤΗ ΑΓΙΑ ΓΗ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΑΡΧΑΣ ΤΟΥ Ζ.' ΑΙΩΝΟΣ.

'Αρχομένου τοῦ Ζ.' αἰῶνος ἡ βυζαντινὴ Ἱερουσαλήμ φθάνει εἰς τὸν κολοφῶνα τοῦ μεγαλείου αὐτῆς, ὅπερ ὁ περιφημις χάρτης τῆς Μαδηβᾶς ἡδυνήθη τόσον πιστῶς δσον καὶ καλλιτεχνικῶς νὰ ἀπεικονίσῃ. Ἐν αὐτῷ θαυμασίως ἀναπαρίστανται τὰ μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα τὰ κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον ἰδρυθέντα. Ἡ ἀγία Πόλις μετὰ τῶν πύργων αὐτῆς, τῶν τειχῶν, τῶν μεγαλοπρεπῶν βασιλικῶν καὶ τῶν πολυαριθμῶν Ἑκκλησιῶν, Μοναστηρίων καὶ ἔνων ἐπὶ τριακόσια ἔτη κοσμηθεῖσα κυρίως ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, τῆς ἀγίας Ἐλένης, τῆς Αὐτοκρατείρας Εὐδοκίας καὶ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ παρουσιάζει ἔκτακτον θέματα πλούσιωτάτη καὶ ἐνδοξοτάτη πόλις τῆς Ἀνατολῆς.

'Ἐν αὐτῇ θεᾶται μεγάλη Βασιλικὴ τοῦ ἀγίου Τάφου μετὰ τῶν προπιλαίων καὶ τῶν αὐλῶν αὐτῆς. Ἐγγὺς τοῦ ἔξοχου τούτου μνημείου τὸ ὑπὸ τῆς Αὐτοκρατείρας Εὐδοκίας ἀνεγερθὲν ἐπισκοπεῖον καὶ ὁ ἔνων αὐτῆς. Τὸ μέγα Μοναστήριον τῶν σπουδαίων μιοναχῶν ἡ τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἀνοστάσεως.¹⁾ Ἡ μεγαλοπρεπεστάτη Νέα Ἑκκλησία τῆς Παρθένου Μαρίας παρὰ τὸν πάλαι ναὸν τοῦ Σολομῶντος καὶ ἡ Βασιλικὴ τῆς ἀγίας Σοφίας, «ὅπου ἦν ὁ οἶκος τοῦ Πιλάτου ἢ τὸ Πραιτώριον».²⁾ Ἐπὶ τοῦ ὅρους τῆς ἀγίας Σιών ἡ μεγάλη Βασιλικὴ τῶν ἀγίων Ἀποστόλων, ἐπὶ τοῦ τόπου τοῦ μυστικοῦ Δείπνου. Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὅρους, ἐφ' οὐ ἔκειτο ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος, ἡ Βασιλικὴ τῆς περιφήμου πηγῆς τοῦ Σιλωάμ, ἵδρυμα τῆς Αὐτοκρατείρας Εὐδοκίας. Εἰς τὰ πέριξ τῆς Ἱερουσαλήμ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὅρους τῶν Ἐλαιῶν πρὸς ἀνατολὰς τῆς ἀγίας Πόλεως

1) Βίος τοῦ ἀγίου Σάββα § 31.

2) Κανονάριον σελ. 59—60.

ἐθεᾶτο ἡ Βασιλικὴ τῆς Ἀναλήψεως ἐν εἴδει πύργου, ἡς τὰ μεγάλα παράθυρα φωτιζόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῶν ἐσωτερικῶν λαμπτήρων ἥκτινοβόλουν κατὰ τὴν νύκταν ὡς φάροι. Παρ' αὐτὴν καὶ ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ δρους πρὸς ἀνατολὰς ἔξετείνοντο πλησίον ἀλλήλων πολυάριθμοι Ἐκκλησίαι καὶ Μοναστήρια μέχρι τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης καὶ τῶν δχθῶν τοῦ Ἰορδάνου.¹

'Ἐπὶ τῆς δόδον τῆς Καισαρείας πρὸς βιορρᾶν τῆς Ἱερουσαλήμ ὑπῆρχεν ἡ μεγάλη Βασιλικὴ τοῦ ἀγίου Στεφάνου περικλείουσα τὰ λείψανα αὐτοῦ καὶ τοὺς τάφους; τῆς Αὐτοκρατείρας Εὐδοκίας² καὶ τῆς ἐγγονῆς αὐτῆς Εὐδοκίας καὶ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ δρους τῶν Ἐλαιῶν ἡ Ἐκκλησία τῆς Βηθανίας ἐν ᾧ δὲ τάφος τοῦ Λαζάρου. Ἐν Γεθσημανῇ ἡ Βασιλικὴ τῆς ἁγίας Μαρίας, ἔνθα δὲ τάφος αὐτῆς καὶ ἐτέρα Βασιλικὴ ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς προσευχῆς τοῦ Κυρίου. Εἰς μακρὰν δὲ ἐντεῦθεν ἀπόστασιν κατὰ τὸν ροῦν τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων δὲ ὑψηλὸς πύργος τοῦ ἀγίου Σάββα περικυκλούμενος ἐκ ξενώνων, Ἐκκλησιῶν καὶ κελλίων κεχωρισμένων τῆς περιφήμου Λαύρας αὐτοῦ.³ Μέσις τὰ πέριξ αὐτῆς τὰ μοναστήρια τοῦ Καστελλίου, τὸ ὠραῖον μοναστήριον Ἰωάννου τοῦ Σχολαρίου ἐκ τῶν σωματοφυλάκων τῆς αὐλῆς τοῦ Βυζαντίου, τὸ τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου, τοῦ ἀγίου Θεοκτίστου καὶ παρ' αὐτὸν ἐφ' ὑψηλοτέρου μέρους ἡ Ἐκκλησία τοῦ ἀγίου Πέτρου οἰκοδομηθεῖσα ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Εὐδοκίας καὶ πύργος ἐν φυλακαῖς αὐτῇ μεταβαίνουσα ἡροῖστο τῶν διδαγμάτων καὶ νουμεσιῶν τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου καὶ παρ' αὐτοῦ ἐδέξατο τὴν ἀναγγελίαν τοῦ προσεχοῦς αὐτῆς θανάτου.⁴ Ἐν τέλει δὲ τὸ μέγιστον μοναστήριον πάσης τῆς Πα-

1) Al. Couret ἐνθ' ἀνωτέρῳ p. 211—216

2) Εὐαγρίου 1, 22. Βίος τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου § 99.

3) Ὁδοιπορικά τῆς ἁγίας Γῆς σελ. 274. Βίος τοῦ ἀγίου Σάββα § 16

17, 18, 25, 28.

4) Βίος τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου § 78.

λαιιστίνης τοῦ ἀγίου Θεοδοσίου ἐπὶ τῆς κορυφῆς λόφου μετὰ τῶν τεσσάρων ἐκκλησιῶν, τοῦ ὁχυροῦ τείχους καὶ τοῦ καθεδρικοῦ αὐτοῦ ναοῦ ἐν τῷ μέσῳ.¹

Μετὰ τὴν Ἱερουσαλήμ αἱ σπουδαιότεραι πόλεις τῆς Παλαιστίνης ἦσαν ἡ Γάζα, ἐνθα μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἑθνικῶν εἰς τὸν χριστιανισμὸν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς Πορφυρίου φκοδομήθη ἡ περίφημος Βασιλικὴ τῆς Εύδοξίας, συζύγου τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου ἐπὶ τοῦ ἑθνικοῦ ναοῦ τοῦ Μάρδα,² καὶ ἡ Καισάρεια ἡ ἀρχαῖα μητρόπολις τῆς Παλαιστίνης, ἥτις ἐπεδείκνυε τὰς ἐκκλησίας αὐτῆς, τοῦ ἀγίου Κορνηλίου καὶ τοῦ ἀγίου Προκοπίου.³ Ἡ Σκυθόπολις, μητρόπολις τῆς δευτέρας Παλαιστίνης παρὰ τὸ ἐπισκοπεῖον εἶχε δύο ἐκκλησίας τὴν τοῦ ἀγίου Θωμᾶ καὶ τοῦ ἀγίου Βασιλείου.⁴ Πολυάριθμοι δὲ ὑπῆρχον ἐκκλησίαι καὶ ἀνὰ τὴν Γαλιλαίαν, ἐν Ναζαρέτ, Κανᾶ, Καπερναούμ, ἐν τοῖς περιχώροις τῆς Τιβεριάδος καὶ ἐν Θαβωρίῳ.

('Ακολουθεῖ)

1) Βίος τοῦ ἀγ. Θεοδοσίου § 34, 37 τοῦ ἀγίου Σάββα § 29.

2) Διαχόνων Μάρκου Βίος τοῦ ἀγ. Πορφυρίου § 75, 78, 82.

3) Σωζομένου ἐκκλ. Ἰστορία III, 14.

4) Βίος τοῦ ἀγίου Σάββα § 61.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΕΚ ΤΟΥ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 90 ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΥ ΤΗΣ
ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ ΤΗΣ Ι. ΜΟΝΗΣ ΑΒΡΑΑΜ (ΙΔΙΟΝ
ΚΑΤΕΧΟΥΣΣΗΣ ΕΝ ΤΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ
Ι. ΚΟΙΝΟΥ ΧΩΡΟΝ). *

αωξ.' Δεκέμβριος (φυλ. 106)

6 (ήμερ.) Σήμερον περὶ τὴν 3 ὡραν τῆς πρωΐας ἐτέλεσθη παρὰ τοῦ Πανιερολογιωτάτου Ἀγίου Μελιτουπόλεως ἐν τῷ Ἀγίῳ καὶ Φ: Γολγοθᾷ Θείᾳ καὶ. Ιερὰ μυσταγωγία εἰς τιμὴν τοῦ ὄντος τῆς Α. Α. Ὑψηλότητος τοῦ μεγάλου Δουκὸς καὶ Διαδόχου Νικολάου τοῦ Ἀλεξανδρίδου διαρκέσασα ὑπὲρ τὰς δύο ὡρας. Παρῆσαν δὲ εἰς τὴν τελετὴν ταύτην δ Ρῶσσος Πρόδεξενος καὶ πάντες οἱ ἐντοῦθα διαμένοντες Ρῶσσοι προσκυνηταί. Σημειωτέον δέ, διτι ἀφ' ἣς ἐποχῆς ἡρχισε νὰ γίνηται ἡ ἐπέτειος αὗτη ἑορτὴ εἰς τιμὴν τοῦ ὄντος τοῦ Διαδόχου ἐν διαστήματι τριῶν ἑτῶν, ἡ λειτουργία ἐτελεῖτο ἐν τῷ Παναγίῳ Τάφῳ νυκτός, ἐφέτος δὲ μόνον ἔγεινεν ἐν τῷ Φ. Γ.

αωξα.' Ιούλιος (φυλ. 113)

8 (ήμερ.) Τῇ η. τοῦ παρόντος περὶ τὴν 4 ὡραν τῆς πρωΐας οἱ ἐν τῷ Λατινικῷ Μοναστηρίῳ πρόκριτοι μετὰ πολλῶν ἀλλων Πατέρων κατελθόντες ἐν τῷ Θείῳ Ναῷ ἔξετέ-

*) "Ιδε Τεῦχος Η'. 1924, σελ. 476.

λεσαν παράκλησιν ἔπιπροσθεν τοῦ Παναγίου Τάφου καιὰ πρόσκλησιν τοῦ Προξένου τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης τῆς Ἰσπανίας Ἰσαβέλλας εἰς τιμὴν τοῦ νεογεννήτου αὐτῆς βρέφους. Τὴν τελετὴν δὲ τῆς παροκλήσεως ἔξετέλεσαν Ἱερεῖς Λατίνοι ἐκ τῶν ἐν τῷ Θείῳ Ναῷ φορέσαντες τὰς Ἱερατικάς των στολὰς τρεῖς ὡς συνήθως πράττουσιν εἰς τὰς λεγομένας παρ' αὐτῶν εἰσόδους κρούοντος καὶ τοῦ Ὁργάνου. Ἐκτὸς δὲ τοῦ εἰς τὴν τελετὴν παρόντος Ἰσπανοῦ Προξένου παρῆσαν καὶ ἄλλοι τινὲς Πρόξενοι καὶ ἐπίσημά τινα πρόσωπα διαρκεσάστης δὲ τῆς παροκλήσεως ἡμίσειαν σχεδὸν ὥραν ἀνημμένων ὅντων καὶ τῶν ἔπιπροσθεν τοῦ Ἱεροῦ Κουβουκλίου μικρῶν τε καὶ μεγάλων λαμπάδων τὸν Λατίνων μειὰ τὴν ἀπόλυτην αὐτῆς ἀπῆλθον ἔκαστος αὐτῶν εἰς τὰ ἴδια.

αωξα.' Ὁκτώβριος (φυλ. 116 καὶ 117)

10 (ἡμερ.) Τῇ Ι. τοῦ παρόντος περὶ τὴν 10 σχεδὸν ὥραν πρὸ μεσημβρίας καὶ 4 καθ' ἡμᾶς πάντες οἱ ἐν τῷ Λατινικῷ Μοναστηρῷ πατέρες μετὰ τῶν δύο ἐπιτρόπων των κατῆλθον εἰς τὸν Θεῖον Ναὸν δπως ὑποδεχθῶσι τὸν πρὸ δύο ἡμερῶν ἐλθόντα Πρίγγιπα Γάλλον καλούμενον Ἐρρίκον τοῦ Βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἐρρίκου Ε. τοῦ ἔξωσθέντος ὑπὸ τοῦ τελευταίου Βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου ἐρωτήσαντες δὲ ἡμεῖς αὐτοὺς ἐὰν ἔχωσι σκοπὸν νὰ τὸν ὑποδεχθῶσιν ἐν ἐπισημότητι δπως καὶ ἡμεῖς ἐκτελέσωμεν τὸ ἡμέτερον καθῆκον, ἀπεκρίθησαν θέλουν ὑποδεχθῆ αὐτὸν ἀπλῶς μόνον καὶ δι τοῦ θέλουσιν ἐκτελέσει μυστικὴν σύντομον λειτουργίαν ἐντὸς τοῦ Παναγίου Τάφου (λαβὼν τρόπον τινὰ ἀδειαν περὶ τούτου δ ἴδιος αὐτῶν Ἐπίτροπος ἐξ ἡμῶν ἄλλως ἐμποδισμένους ὑπάρχοντος τούτου ἀγεν τῆς ἀμοιβαίας φιλικῆς συνεννυήσεως). 'Υπεδέχθησαν λοιπὸν αὐτὸν ἐμπροσθεν τῆς ἀγίας πόρτας ἀνοιχθέντω' καὶ τῶν δύο αὐτῆς μερῶν διδηγήσαντες αὐτὸν ἐμπροσθεν τοῦ

Παναγίου Τάφου καὶ αὐθιωρεὶ εἰσελθῶν Ἱερεύς τις ἐντὸς τοῦ Παναγίου Τάφου ἔξετέλεσε τὴν ρηθεῖσαν μυστικὴν λειτουργίαν διαρκέσασαν ἡμίσειαν σχεδὸν ὥραν μετὰ δὲ τὸ τέλος αὐτῆς εἰσῆλθον εἰς τὸ παρεκκλήσιον τὸ Λατινικὸν καὶ μετ' ὀλίγον προσκυνήσας τὸν Φρικτὸν Γολγοθᾶν ἀπῆλθε. Τὸ δὲ ἐσπέρας ἔλθων καὶ αὐθὶς συνοδευόμενος ὑπὸ πλείσιων Λατίνων Πατέρων περιῆλθε ἅπαντα τὰ Ἱερὰ προσκυνήματα διὰ τῆς συνήθους λιτανείας ἢτις ἔξετελέσθη ἐν ἐπισημότητι.

αὐταῖς. Νοέμβριος (φυλ. 118)

7 (ἡμερ.) Τυῦ Μακαριωτάτου ἡμῶν Δεσπότου¹ αἰσίως ἀφιχθέντος εἰς Ἰόπην τῇ 3 τοῦ τρέχοντος περὶ τὴν ἐσπέραν ὑπεδέχθημεν Αὔτὸν χάρομοσύνως ἀναβάντα χθὲς περὶ τὴν $10\frac{1}{2}$ ὥραν τῆς ἐσπέρας ἐν τῷ μέσῳ γενικῆς ἀγαλλιάσεως καὶ ἀπείρου πλήθους κληριῶν τε καὶ λαϊκῶν σῆμερον δὲ περὶ τὴν 3 ὥραν καταβὰς μετὰ τοῦ Σεβισμίου Αὔτοῦ Ἐπιτρόπου καὶ τοῦ Πρίγγιπος Ρώσσου Ἀβραὰμ Νόρωφ μιετὰ τῆς συνοδίας αὐτοῦ περιῆλθον λιτανεύσαντες μετὰ τῆς ἀνηκούσης ἐκκλησιῶστικῆς ψαλμῳδίας ἐν πάσῃ κατανύξει καὶ εὐλαβείᾳ, περὶ δὲ τὴν 5 ὥραν ἀνῆλθον ἐκ τοῦ Θείου Ναοῦ. Σημειωτέον δὲ ὅτι καθ' ὅλην τὴν ἐν τῷ Ἀγίῳ Κουβουκλίῳ διαμονήν των ὑπῆρχον ἀνημμέναι αἱ λαμπάδες καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν Λατίνων καὶ Ἀρμενίων.

αὐταῖς. Δεκέμβριος (φυλ. 120)

4 (ἡμερ.) Σήμερον δ. ιοῦ μηνὸς ἕορτὴν τῆς Ἀγίας Μεγαλομάρτυρος Βαρβάρας ἀδείᾳ τῆς Α. Θ. Μ. ὁ Πανιερολογιώτατος Ἀγιος Μελιτουπύλεως ἔξετέλεσε περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἥλιου θείαν καὶ ἵερὰν μυσταγωγίαν ἐπ' ὄνδυμοτι τοῦ πρότινος καιροῦ παρ' ἡμῖν ἔνειζομένου Πρίγγι-

1) Τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου β. (1845—1872).

πος Ἀβραὰμ Νόρωφ καὶ μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς μνημόσυνον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἴδιου ἐν τῷ Παναγίῳ καὶ Ζωυδόχῳ Τάφῳ (εἰδοποιήσαντες πρότερον περὶ τούτου καὶ τοὺς Λατίνους διὰ τὸ ἔκτακτον τοῦ πράγματος) πορευθεὶς μετὰ τῆς Ἀρχιερατικῆς αὐτοῦ στολῆς φορῶν καὶ τὴν μίτραν ὅπου μετὰ ἡμισείας σχεδὸν ὥρας διαμονὴν ἐν τῷ Π. Τ. πορευθεὶς διὰ τοῦ Ἱεροῦ Καθολικοῦ καὶ ἐκδυθεὶς τὴν Ἀρχιερατικὴν αὐτοῦ στολὴν ἀπῆλθεν παρῆσαν δὲ ἐν τῇ θείᾳ ταύτῃ Ἱερουργίᾳ πάντες σχεδὸν οἱ μέχρι τοῦδε ἐν Ἱεροσολύμοις διαμένοντες ρῶσσοι προσκυνηταί.

ἀωξα.' Δεκέμβριος (φυλ. 121)

17 (ἡμερ.) Τῇ ίερᾷ τοῦ παρόντος ἡ Α. Θ. Μ. ἔξετέλεσε θείαν καὶ ἰερὰν μυσταγωγίαν διὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ Ἀγίου Φιλαδελφείας Κύρου Νικηφόρου. Ἡμεῖς δὲ χαίροντες καὶ καυχώμενοι εἰς τοῦτο, ὅτι πρώτην ἥδη φοράν τούλαχιστον ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις λαμβάνεται ἀδελφὸς ἐκ τοῦ θείου Ναοῦ καὶ ἀναβιβάζεται εἰς τὸν μέγιστον τῆς Ἀρχιερωσύνης βαθμὸν εὐχόμεθα ὅπως καὶ ἄλλοι τινὲς ἀγωνισάμενοι τὸν Ἱερὸν τοῦτον ἀγῶνα ἐν ὑπομονῇ ἀξιωθῶσιν ἀπολαῦσαι δ. τι καὶ δ. Κύριος Νικηφόρος συγχαίροντες συνάμα καὶ τὸν ἡμέτερον Ἀγιον Γέροντα Κύριον Σεραφείμ τὸν ἀξιωθέντα ἐπὶ τῆς Ἱερᾶς αὐτοῦ ὑπουργίας ἵδειν καὶ ἐκ τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ μάνδρας ἀνθρωπον ἀνυψωθέντα εἰς τὸν τῆς Ἀρχιερωσύνης βαθμὸν.¹

ἀρξβ.' Μάρτιος (φυλ. 124)

11 (ἡμερ.) Σήμερον ἡμέραν τῆς Σταυροπροσκυνήσεως ἔχειροτονήθη Ἀρχιεπίσκοπος Πιπολεμαΐδος δὲ ἐν τῷ Μοναστηρῷ τοῦ τιμίου Προοδόμου Ἡγουμενεύων Κύρῳ Ἰωάσαφ λειτουργοῦντος τῆς Α. Θ. Μ. μετὰ τῶν λοιπῶν Ἀγίων Ἀρχιερέων ἐκτὸς τοῦ Ἀγίου Πέτρας ἀσθενοῦντος.

1) Ταῦτα βεβαίως ἐσγιγιειώσατο ὁ τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως γραμματεύς, ὑφ' οὗ καὶ ἀλλα ἐν τῷ κώδικι σεσημειωμένα φαίνεται.

φωξβ.' Σεπτέμβριος (φυλ. 131 καὶ 132)

9 (ἡμερ.) Σήμερον ἡ Α. Θ. Μακαριότης ἔξετέλεσε θείαν καὶ ιερὰν μυσταγωγίαν μόνος ἀνευ ἄλλων Ἀρχιερέων ἐν τῷ Ἱ. Κ. διὰ τὴν εἰς τὸ τοῦ Ἱεροδιακόνου ἀξιωμα προιχείρισιν τοῦ πρό τινος καιροῦ ἐλθόντος ἐνταῦθα Καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Ὁμωνείῳ Πανεπιστημίῳ Ἀλεξάνδρου Λυκούργου.

φωξβ.' Νοέμβριος (φυλ. 134)

11 (ἡμερ.) Σήμερον ἡ Α. Θ. Μακαριότης ἔξετέλεσε θείαν καὶ ιερὰν Μυσταγωγίαν καὶ μνημόσυνον χάριν τοῦ πρὸ ήμερῶν ἐλθόντος Αὐτοκρατορικοῦ ἀντιπροσώπου καὶ παρέδρου ἐν τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ τῆς Ρωσίας Κυρίου Ἀλεξάνδρου, συλλειτουργούντων καὶ τεσσάρων Ἅγιων Ἀρχιερέων Πέτρας, Μελιτουπόλεως, Λύδδης καὶ Γάζης.

φωξγ.' Ἀπρίλιος (φυλ. 138 καὶ 139)

23 (ἡμερ.) Σήμερον τῇ κγ. τοῦ παρόντος ἀδείᾳ τοῦ Σ. Ἅγιου Ἐπιτρόπου ἔξειελέσθη μεγαλοπρεπῶς θεία καὶ ιερὰ μυσταγωγία ὑπὸ τῶν σεβασμίων Ἅγιων Ἀρχιερέων τοῦ Ἅγιου Πέτρας, Μελιτουπόλεως καὶ Λύδδης ἐν τῷ Ἱερῷ Καθολικῷ ἐπ' ὀνόματι τοῦ νέου Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Γεωργίου τοῦ Α. Παρίστα δὲ τὴν τελετὴν μεγαλοπρεπεστέραν ἡ ποικιλόχρους φωταψία τοῦ Ἱεροῦ Κουβουκλίου, φιλοτιμηθέντων καὶ τῶν ἄλλων δύο ἐθνῶν εἰς τὴν συμμετοχὴν τῆς φωτοχυσίας διότι ἔμεινεν ἔτι τὸ Ἱερὸν Κουβουκλιον ὡς ἐκ τῶν προηγηθεισῶν ἐօρτῶν φωτοστόλιστον τὸ δὲ Ἱερὸν Καθολικὸν ἐστολίσθη ὡς καὶ ἐν ταῖς Ἱεραῖς παροησίαις. Μετὰ τὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας ἴσταμένων τῶν Ἅγιων Ἀρχιερέων καὶ λοιπῶν συλλειτουργῶν Ἀρχιμανδριῶν, Ἱερέων καὶ διακόνων ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἱεροῦ Καθολικοῦ ἐψάλη δοξολογία εἰς τὸν Ὅψιστον, καὶ

μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς δέησις παρὰ τοῦ Ἀρχιδιαικόνου τοῦ
Φωτίου Κυρίου Φωτίου ὑπὲρ ὑγείας τοῦ νέου Βασιλέως
καὶ ἐνισχύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Παρῆσαν δὲ εἰς
τὴν τελετὴν προσκληθέντες καὶ πάντες οἱ ἐνταῦθα Πρόξενοι
τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. Περιεργοτέρα δὲ ἐφάνη ἡ τοῦ
Μολᾶ παρουσία ἐλθόντος μετὰ τοῦ Καΐμακάμη, ὃστις καθί-
σας ὀλίγην ὥραν ὕστερον ἀνεχώρησεν. Τοιαύτη λοιπὸν ὑ-
πῆρξεν ἡ τελετὴ αὗτη ἢτις ως πρὸς τὸ εἶδός της ὑπῆρξεν
ἡ ἐπισημοτέρα τῶν μέχρι σήμερον ἐκτελεσθέντων. Οὐ δὲ
Θεός διαφυλάττοι τόν τε Βασιλέα καὶ σύμπαν τὸ πρὸ τῶν
αἰώνων ἐκλεχθὲν ὑπ' Αὐτοῦ Ἑλληνικὸν ἔθνος.

Ἄρχιμ. Ἰππόλυτος

ΔΕΥΤΕΡΑ ΤΡΙΜΗΝΟΣ ΕΚΘΕΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΣΚΑΦΗΣ
ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΛΟΦΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ
(ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΟΦΕΛ) ΥΠΟ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ
R. A. S. MACALISTER.¹

I. ΠΡΟΟΔΟΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ.

Παρεκτός τῶν Κυριακῶν καὶ τῶν ἡμερῶν, καθ' ἀς ἔβρεχε, τὸ τῆς ἀνασκαφῆς ἔργον ἐχώρησεν ἀδιακόπως. Τὸ μεῖζον μέρος τοῦ πεδίου, ἐνῷ ἡρξάμεθα τοῦ ἔργου, ώς ἐν τῇ προηγουμένῃ διείληπται ἐκθέσει, ἀνεσκάψη νῦν ὅλως καὶ ἀρχὴ ἐγένετο ἐξετάσεως τοῦ πρὸς νότον παρακειμένου πεδίου.

Εὑρέθησαν λείφανα ὅλων τῶν περιόδων ἀπὸ τῶν Ἱερουσαίμων μέχρι τῶν Σταυροφόρων, ἐν οὓς καὶ τινα λίθινα ἀποκόμματα καὶ οἰκοδομήματα. Σημαντικὴ δὲ ποσότης πηλίνων ἀγγείων ἐξεσκάψη, πλὴν ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς μεταλλικῶν καὶ ὅλων ἀρχαιοτήτων ὑπῆρξε μικρὸς ἐν συγκρίσει πρὸς ὅλους τόπους, ἐλλείπει δὲ λυπηρῶς ἐπιγεγραμμένον ὄλικόν.

Ἐν τῇ προηγουμένῃ μου ἐκθέσει, γεγραμμένῃ μόνον τρεῖς ἡ τέσσαρας μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἔργου ἑδδομάδας, ἔλεγον, «Οὐδὲν ἀρχαιότερον λείφανων (τῶν Μακκαθϊκῶν) εὑρέθη ἐν τῷ ἡμετέρῳ πεδίῳ εἰς τὸν βράχον φθάνει τις ἀμέσως. "Οθεν οὐδὲν ὑπάρχει ἵχνος ἑδραϊκοῦ ἢ ιεθουσαϊκοῦ φρουρίου ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ πρὸς βορρᾶν ἐπὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ Λόφου». Πολὺ πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἐν λόγῳ ἐκθέσεως δὲ ισχυρισμὸς οὗτος

1) Palestine Exploration Fund, Ἀπρίλιος 1924, σελ. 57—68.

εύρισκετο ὡν ἀπόλυτος. Ἄλλ' ἀναγνώσται ἐκθέσεων σταλεισῶν καθ' ὅσον τὸ τῆς ἀνασκαφῆς προύχωρει ἔργον, θὰ ἐννοήσωσιν, δτὶ πάντες οἱ γενόμενοι ἵσχυρισμοὶ ὑπόκεινται ἀναθεωρήσει, ἀτε δὴ νέων εἰς φῶς, τοῦ ἔργου προβαίνοντος, ἐνεχθέντων γεγονότων.

II. Η ΙΕΒΟΥΣΑΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

'Αγαθῇ τύχῃ τὸ πεδίον ἔτυχε περιέχον ὅ,τι κατὰ πάντα λόγον θεωρητέον ὡς τὸ ἀρχικὸν βόρειον ὅριον τῆς ιεβουσαϊκῆς (ἢ Ἰσως προ-ιεβουσαϊκῆς) πόλεως. Ρητέον δ' ἐφᾶπαξ δτὶ δὲν εὔρομεν ὑλικὸν διὰ βεβαίαν τινὰ διάκρισιν μεταξὺ ιεβουσαϊκῆς καὶ προ-ιεβουσαϊκῆς ἔργασίας, θὰ χρώμεθα δὲ διὰ τοῦτο τῇ λέξει «ιεβουσαϊκὸς» ὡς δρψ γενικῷ εἰς σήμανσιν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Δαυΐδ καταλήψεως αὐτῆς.

Τὸ τοῦ βράχου ἐπίπεδον κυμαίνεται ἀπὸ 7 ποδῶν ὑπὸ τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ ἐδάφους πρὸς τὸ βόρειον τοῦ πεδίου μέρος μέχρι περίπου 26 ποδῶν πρὸς τὸ νότιον μέρος. Ἰδίᾳ δ' εἶναι τοῦτο βαθὺ ἐν τῇ νοτιοδυτικῇ γωνίᾳ, ὅπου νῦν τὸ ἔργον διεξάγεται· τῇ δ' ἀληθείᾳ οὕπω εὔρομεν τὸν βράχον ἐν τισι τιμήμασι τοῦ χώρου τούτου. Αἰτίᾳ τοῦ γηζημένου τούτοιι βάθους εἶναι τὸ γεγονός, ὃς ενταῖθα ὑπάρχει μικρὰ κοιλάς, δικλάδωσιν ἀποτελοῦσα τῆς τῶν Τυροποιῶν, ἣς ἡ ἀνακάλυψις εἶναι μία τῶν ὑπὸ τῆς ἀνασκαφῆς παρασχεθεισῶν νέων γνώσεων. "Ἄλλο γέον γεγονός εἶναι ἡ θέσις τῆς κλιτύος τοῦ λόφου, πολλῷ πορρωτέρω πρὸς ἀνατολὰς κειμένου ἢ ὅσον ἡ νῦν περίμετρος θὰ ὑφηγεῖτο. Ἡ κοιλάς τῶν Κέδρων, ἀληθῶς, θὰ παρίστη σχεδὸν κάθετον τοῖχον, πρὸν ἣ καλυφθῇ ὑπὸ τῶν νῦν ταύτη ἐπικειμένων συντριμμάτων. Ἡ τῆς κοιλάδος τῶν Τυροποιῶν κλιτύς ἦν σημαντικῶς ἥττον ἀπότομος.

"Ἡ μικρὰ αὗτη κοιλάς, ἐὰν δυνάμεθα ἵνα δνομάσωμεν αὐτὴν οὕτω, διηγούμενο ἀνατολικῶς πρὸς σημεῖον νοτίως τοῦ κέντρου τοῦ πεδίου, παρετείνετο δὲ τεχνητῶς διὰ προεκτάσεως διὰ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου. Ἡ θέσις τῆς πόλεως οὕτως ἔχωρίζετο τοῦ ἐπιπέδου πρὸς βορρᾶν διὰ τάφρου, κωλυούσης, ἵν' ἐξ ἐφόδου τὸ

φρούριον καταληφθῆ. Οἱ κάτοικοι ἔβλεπον, ὅτι ἡ κύρια αὐτῶν προστασία ἔκειτο ἐν ταῖς δυσὶ μεγάλαις κοιλάσι, ἐκατέρᾳ ἐφ' ἐκατέραις πλευρᾶς τοῦ λόφου αὐτῶν, πρὸς τὸ βόρειον δὲ μέρος, τὸ μόνον αὐτῶν τρωτόν, προσεπάθησαν ἵνα ταύτας μιμηθῶσι, τεχνητὴν κατασκευάζοντες κοιλάδα.

Τὸ σύτῳ κατασκευασθὲν ὅρυγμα ἔχει περὶ τοὺς 10 πόδας εὔρος καὶ βάθος ποδῶν 8, διήκει δὲ κατὰ διεύθυνσιν εὐθεῖαν ἀνατολικῶς καὶ δυτικῶς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἄρτι μνημονευθείσης μικρᾶς κοιλάδος. Τοιαύτη κοιλάς θὰ ἐκώλυε φυσικῶς τὴν τε νόμιμον συγκοινωνίαν καὶ τὴν τῶν πολεμίων προσέλευσιν, ἔθεν καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἀτόπου τούτου ἀφέθησαν δύο ἀνάχωστοι ὅδοι διὰ τοῦ ἐδάφους τῆς τάφρου κατὰ τὸ μέσον τῆς διαδρομῆς αὐτῆς, εὔρος μέν που 2 ποδῶν ἔχουσαι, 2 δὲ ποδῶν αὐθις ὕψος. Πιθανόν, ὅτι ἡ μία ὁδὸς ἦν προσωρισμένη διὰ τοὺς ἔξερχομένους ὅδοιπόρους καὶ ἡ ἄλλη διὰ τοὺς εἰσερχομένους, μόλις δ' ἔχουσιν αὐταὶ εὔρος ἐπαρκές, ἐπιτρέπον ἀνετον κατ' ἀμφοτέρας τὰς διευθύνσις ταυτοχρόνως συγκοινωνίαν. Ταῖς δόδοις δὲ ταύταις προσεπέλαζον δι' ἀκρως ἀπειροκάλως πεποιημένων κλιμάκων.

Αἱ τῶν ὁδῶν βαθμίδες πρὸς τὸ τῆς πόλεως (νότιον) μέρος κατεστράφησαν, πιθανῶς ἐν καιφῷ στρατιωτικῆς ἐνεργείας. Ὡς εἶπον ἐν τῇ πρὸς τὸν Ἡμερήσιον Τηλέγραφον ἐκθέσει μου, ἐνῷ τὸ πρῶτον ἡ τῆς τάφρου ταύτης ἀνακάλυψις ἀνηγγέλθη, αἱ ἐφθαρμέναι ἐκεῖναι βαθμίδες εἰσὶν ὑπόμνημα, τόσῳ σχεδὸν ὅριστικὲν ὡς θὰ ἦν σφηνοειδῆς πλάξ, πολιορκίας τινὸς τῆς Ἱερουσαλήμ, πολλῷ προγενεστέρας τῆς σειρᾶς τῶν εἴκοσι πολιορκιῶν, περὶ ὧν ἐν τῇ ἴστορίᾳ ἀναγινώσκομεν.

Μικρότερον ὅφιον δίδοται ἡμῖν διὰ τὴν χρονολογίαν τῆς τάφρου ὑπὸ τοῦ γεγονότος, ὅτι τὸ χῶμα, ὑφ' οὗ ἦν πεπληρωμένη, περιεῖχε τεράστιον πλῆθος θρυμμάτων κεράμου, πάντων ἀναγομένων εἰς μεσοῦντα τὸν Χαλκοῦν Αἰῶνα, ἥτοι εἰς τὰ 1600 που π. Χ. Πλεῖστα τούτων ἦσαν τὰ γνωστῶν τύπων λευκόφαια ἀντικείμενα, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς εὑρηνται εἶδη τινὰ Κυ-

πριακῶν ἀντικειμένων μετ' ἔζωγραφημένου κοσμήματος τοῦ καλῶς γνωστοῦ τύπου κλίμακος. Τὰ κεράμεια ταῦτα θραύσματα ἥσαν μόνον μέρος μεγάλου σωροῦ σκυβάλων, περιέχοντος μὲν συντρίμματα καὶ διτάξια ἡών εἰκενεχυμένου δ' ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ βράχου. Ἐν τῶν συντριμμάτων ἔφερε τὸν τύπον κυλινδρικῆς σφραγίδος, ἣς τὸ σχέδιον εἰκονίζεται ἐνταῦθα.

Ιαρὰ τῇ νοτίᾳ κλίμακι τῆς ἀνατολικῆς δόδοις ὑπῆρχεν ὅγκος βράχου, μὴ ὑπερανέχων μὲν τῆς πέριξ ἐπιφανείας, ἀλλὰ μεμονωμένος, ἀποτεμνομένης μὲν παρ' αὐτὸν τῆς κλίμακος, τῆς φυσικῆς δὲ τοῦ βράχου ἐπιφανείας πρὸς κοῖλωμα ἀποκλινούσης. Ρέπω εἰς τὸ νὰ θεωρῶ τὸν ὅγκον τοῦτον τοῦ βράχου ὡς θυσιαστήριον. Τρεῖς δποὶ ἐν τῇ καθέτῳ αὐτοῦ ἐπιφανείᾳ, ἔναντι τῆς δόδοις, δυνατὸν νὰ ἥσαν προωρισμέναι πρὸς κοῖλωμα ἀναθήματα δέχιονται. Ἡ τῆς πόλεως προστατεύουσα θεότης ἀπήτει ἐξιλέωσιν ἐκ τῶν χειρῶν παντὸς εἰς τὴν πόλιν εἰσερχομένους καὶ δὲν εἶναι ἀσχετὸν νὰ ἀναμνησθῶμεν, ὅτι δ' Ἀβραάμ, ὅτε ἐπεσκέψατο τὸν Μελχισεδέκην, τὸν βασιλέα τῆς Σαλαμίνος καὶ ιερέα τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου «ἔδωκε δεκάτην» ἀνευ σαφοῦς λόγου ἐν τῇ ἀφηγήσει, ἣν ἔχομεν ἐν τῇ Γενέσει ίδ.

Ἀμέσως ὅπισθεν (νοτίως) τοῦ ὑποτιθεμένου θυσιαστηρίου ὑπάρχει βραχώδης ἐπιφάνεια, φέρουσα ἐνδιαφέρουσαν σειρὰν κυπελλοειδῶν σημάτων. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶναι αὕτη ἐξέχουσα θέσις, συνδεομένη μετὰ τῆς ἀρχαίας εἰσόδου τῆς πόλεως. Ὑπάρχουσι δύο μεγάλα κεντρικὰ κύπελλα, παραπλεύρως κείμενα, ἀναμιμήσοντα τὴν ἐνδιαφέρουσαν θεωρίαν τοῦ Joseph Déchelette, πρὸ τινιν ἐτῶν ἐν L'Art hiropologie δημοσιευθεῖσαν, καθ' ἣν ζεύγη κυπελλοειδῶν σημάτων καὶ παρομοίων κυκλικῶν συμβόλων παριστάσιν διφθαλμοὺς δύο, διτι ὑπελείφθη ἐξ εἰκόνος θεότητος. Εἶναι ἵσως διλίγον πιθανώτερον, ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει, ὅτι μία τῶν λεκανῶν τούτων παρίστησι στόμα, ἢ δ' ἄλλη, διλίγον οὖτα μικροτέρα, τοὺς δύο διφθαλμοὺς ἥνωμένους διέτι αὖλαξ συνδέει τὴν λεκάνην μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸ βραχώδες θυσιαστήριον κοιλώματος. Ἄλλ' ἡ ἐν τῷ αὖλακι τούτῳ

πτῶσις δὲν διευθύνεται ἐξ ὀλοκλήρου πρὸς τὴν λεκάνην, εἰς ἣν
ἐξέβαλλε, καὶ δὲν δυνάμεθα, ἵνα ὅμεν ἀπολύτως βέβαιοι, ὅτι ἣν
οὗτος προωρισμένος, ἵνα διοχετεύῃ ρευστὰ ἀναθήματα (ἔλαιον,
αἷμα ἢ παρόμοια) ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου εἰς τὴν λεκάνην.

Πλὴν τῶν μεγάλων λεκανῶν ὑπάρχει ἀριθμὸς μικροτέρων
κυπέλλων, τινῶν τούτων ἔχοντων ἀξιοσημείωτον βάθος ἐν συγ-
κρίσει πρὸς τὴν διάμετρον αὐτῶν. Ταῦτα θὰ ἥσαν προσφυᾶ
πάνυ εἰς τὸ δέχεσθαι ξυλίνους πασσάλους τοῦ εἴδους τῆς Ἀ-
στάρτης.¹ ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα ν' ἀποτολμῶμεν περαιτέρω ἐν τῷ
πεδίῳ τῆς εἰκασίας. Πᾶν δὲν δυνάμεθα νὰ ἀξιώσωμεν εἶναι ὅτι
ἐξεχώσαμεν δὲν δυνάμεθα εἰναι τὸ ἀρχαιότατον
ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γῇ ἱερόν.

Ἡ γραφὴ τῶν προγχούμενων παραγράφων διεκόπη ὑπ'
ἀγγελιαφόρου, ἀγγέλοντος τὴν ἀνακάλυψιν στομίου σπηλαίου
ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τῆς τάφρου. Ἐξέτασις ἀπέδειξεν, ὅτι ἣν τοῦτο
φυσικὴ σχισμὴ μεταξὺ δύο στρωμάτων ἀσθετολίθου, ἡτις καί-
περ ἐπὶ πολὺ ἐκτεινομένη εἶναι λίαν στενὴ ἀπὸ τοῦ δαπέδου
εἰς τὴν δροφήν, μὴ ἐπιτρέπουσα διείσδυσιν εἰς πλέον που τοῦ
κεντρικοῦ αὐτῆς σημείου. Διὰ τοῦ δαπέδου ἔλικοειδῶς
βαθεῖς ηὐλακωμένη κοίτη ρύακος. Ηράγματι τὸ σπήλαιον τοῦτο
εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ Τριτογενοῦς Ρύακος, δι' οὗ ἡ ἄρτι εύρεθεῖσα
κοιλάς ἐκοιλάνθη ἐν τῷ βράχῳ. Τὸ σπήλαιον ἔχρησιμοποιεῖτο
ώς τόπος ταφῆς ἐν παλαιτάτοις γρόνοις καὶ πήλινα ἀγγεῖα
τῆς Νεολιθικῆς καὶ Παλαιτάτης Χαλκῆς Περιόδου ἐν σμικρῷ
μὲν ποσότητι ἐν καλῇ δὲ ποιότητι ὡς καὶ τεμάχια λίαν ἀπο-
συντεθειμένου κρανίου καὶ δοτῶν ἀπεκομίσθησαν ἦδη ἐξ αὐτοῦ.

Τοῦτο εἶναι τὸ δεύτερον ἀνευρέθεν ἐν τῷ πεδίῳ σπήλαιον.
Τὸ πρῶτον ἀνευρέθη ἐν τῷ βορειο δυτικῷ τμήματι. Ἡ εἶσοδος
αὐτοῦ ἦν ὅπη ἐν τῷ βραχώδει ἐδάφει, εύρεθεῖσα πεφραγμένη

1) Ἐθραίστι λέγεται αὕτη Asiéra. Σημαίνει δ' ἡ λέξις τὴν τε
θεάν καὶ τὸ τῆς θεᾶς ἔμβλημα ἦτοι ξύλινον πάσσαλον ἢ στῦλον. Σημ. Μετ.

διὰ τριῶν μεγάλων λίθων. Τὸ δλον βάθος τοῦ σπηλαίου ἦν 20 ποδῶν καὶ 3 δακτύλων, εἰς δύο διῃρημένον στέγας διὰ διάπεδου ἐν τῷ μέσῳ, δύο φέροντος ὀπάς. Τὸ κάτω μέρος οὐδὲν περιεῖχεν ἄλλο ἢ πυκνὸν ἔρυθρὸν πηλόν, ἀνοιγμα δὲ ἐν τῇ βορειοδυτικῇ αὐτοῦ γωνίᾳ, πλῆρες πηλοῦ ὡσαύτως, ἦν ποτε πιθανῶς ἢ ἔξοδος πηγῆς, πληρούσης τὸ σπήλαιον. Τὸ δ' ἄνω μέρος ἦν πλῆρες χώματος μέλανος, πολλὰ θραύσματα ἀρχαιοτάτων κεραμείων ἀγγείων περιέχοντος, δεικνύντα, δτι ποτέ, οὐ βραδύτερόν που τῶν 2000 π. Χ., τὸ σπήλαιον ἐθαμίζετο, πιθανῶς δι' ὑδωρ. Παρὰ τῇ τοῦ σπηλαίου εἰσόδῳ ὑπῆρχε καλῶς πεποιημένον κυπελλοειδὲς σῆμα, δπερ εἶχε πιθανῶς σκοπὸν τελετουργικόν σπήλαιον, ἐνῷ πηγὴν ὕδατος ἀνέθρευε, θὰ ἦν πιθανῶς ἱερὸς τόπος.

(Ἀκολουθεῖ)

Ἄρχιμ. Ἰππόλυτος

ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

P. Gaudence Orfali O.F.M. *Notice sur l'Eglise de l'agonie ou de la prière d'après les fouilles récentes accomplies par la Custodie Franciscaine de Terre Sainte (1909 et 1920)* Paris 1924. p. 1—11+32.

Πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς εἰς τὸ Ὀρος τῷ Ἐλαιῶν ἀγούστης ὁδοῦ παρὰ τὸν κῆπον τῆς Γεμσιμανῆς πρὸ τῶν γενομένων ὑπὸ τῶν Λατίνων ἀνασκαφῶν ὑπῆρχεν, ὡς γνωστόν, βραχεῖα καὶ ἀδιέξοδος ὅδος εἰς τὸ βάθυος τῆς δποίας ἥτο ἐντειχισμένος μαρμάρινος κίων ἔχων ἐν τῷ μέσῳ ἐλληνικὸν σταυρόν, δστις κατ' ἀρχαιοτάτην παράδοσιν τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς ὑπεδείκνυε τὸν τόπον τῆς προσευχῆς τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Οὐρανὸν Αὐτοῦ Πατέρα τὴν νύκτα, καθ' ᾧ παρεδόθη τοῖς Ἰουδαίοις· κατὰ δὲ τὴν τῶν λατίνων παράδοσιν τὸν τόπον τῆς προσοσίας φιλήματι τοῦ Ἰουδαία καὶ ἐνθα ἥδη κατὰ τὸ τέλος τοῦ Δ. αἰῶνος ἀνηγέρθη μεγαλοπρεπῆς Ἐκκλησία τῆς ἀγωνίας ἥ τῆς προσευχῆς τοῦ Κυρίου.

Αἱ ἀνασκαφαὶ ἐπεβεβαίωσαν πλήρως τὴν τόσον πιστῶς τηρηθεῖσαν παράδοσιν παρὰ τοῖς χριστιανοῖς τῆς Ἀνατολῆς. Εἰς τὴν ἔρευναν τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ὑπὸ ἀρχαιολογικὴν καὶ ἴστορικὴν ἐπιψιν διαπρεπής ἀρχαιολόγος Φραγκισκανὸς P. Gaudence Orfali ἀφιεροῦ τὸ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρῳ τίτλον ἀξιόλογον ἔργον διηρημένον εἰς τρία κεφάλαια, ἐν φιλότερησι πλείστας καλλιτεχνικὰς εἰκόνας διαφωτιστικὰς τοῦ μνημείου τούτου. 'Ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ ἐκτίθησι τὰ περὶ τῶν ἀνασκαφῶν, αἵτινες διενηργήθησαν τῷ 1909, δι' ὧν ἀνεκαλύφθησαν τὰ λείψανα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ IB.' αἰῶνος. 'Ἐν τῷ ἔσωτερικῷ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ἀνευρέθησαν τρεῖς χριστιανικοὶ τάφοι, ἐν οἷς ἐσώζοντο ἔτι οἱ σκελετοί. Εὑρέθησαν ὡσαύτως καὶ ἐπιγραφαὶ: μία κουφική ἐπὶ μαρμάρης πλακὸς καὶ δύο ἐλληνικαί, ὧν ἡ πρώτη ὅλως παρεφθαρμένη: Η ΚΗΔΙ(ΣΤΑ) (KY)PIA(KH) ἡ δὲ

δευτέρα: † ΠΑΥΛΟΥ ΚΕ ΘΕΟΔΟΣΙΑΣ. Τὸ δάπεδον τῆς Ἐκκλησίας ἐκαλύπτετο διὰ μώσαϊκοῦ ὅλως ἀκατεργάστου καὶ πενιχροῦ. Ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν προκύπτει ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦ μεσαίωνος ἐμφανίζεται ὡς οἰκοδόμημα παραλληλόγραμμον ἐστραμμένον ἀκριβῶς πρὸς ἀνατολάς, ὡς δεικνύει τὸ σχέδιον, καὶ διηρημένον ὑπὸ δύο σειρῶν κολωνῶν (ἴξτὸν ἀριθμὸν) εἰς τρεῖς χώρους, τοῦν δοποίουν ἡ μεσιαία ἄψις ἔκειτο ἐφ' οὗ καὶ διαμορφίνος κίνων διποδεικνύων τὸν κατὰ παράδοσιν τόπον τῆς προσευχῆς τοῦ Σωτῆρος. Τὰ περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ἔξετέλησαν ὡσαύτως καὶ ὑπὸ τοῦ πρὸ ἐνδοῦ ἀποβιώσυντος ἐκ τοῦ αὐτοῦ τάγματος τῶν Φραγκισκανῶν R. Barnabé Meistermann ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ (Getisémani, notices historiques et descriptives Paris 1920), ἐν τῷ οὐτοῦ καθορίζει καὶ τὰς διαστάσεις αὐτῆς, μήκους μὲν 32 μ. 50 πλάτους δὲ 22 μ. 35. (p. 152—160). Συγχρόνως δὲ ἔκτιθσι τοὺς λόγους δι' οὓς αἱ ἀνασκαφαὶ τότε διεκόπησαν ἔνεκα τῆς διαμαρτυρίας τοῦ Ἐλληνικοῦ Πατριαρχείου διὰ τὴν καταπάτησιν τῶν δικαίων αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου τόπου καὶ τὴν παραβίασιν τοῦ statu quo. Μετὰ μακράς διαπραγματεύσεως τῆς Custode de Terre Sainte τῶν Λατίνων μετὰ τοῦ Ἐλληνικοῦ Πατριαρχείου τὸ τελευταῖον παρηγήθη τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἔκείνου χώρου, ἵνα μὴ παρακωλύηται ἡ ἀνοικοδόμησις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγωνίας ἢ τῆς Προσευχῆς. «Les Grecs, légués δ Barnabé, ont obligamment renoncé à la part de leurs droits sur cette impasse en faveur des Latins, a fin de ne pas gêner la reedification de l'Eglise de l'Agonie projetée par le R. P. Cu:tode» (ἐνθ' ἀνωτέρῳ p. 152). Κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1919 διαμαρτυρικὸς κίνων τῆς προσευχῆς τοῦ Κυρίου τῇ συγκαταθέσει τοῦ Πατριαρχείου μετετοπίσθη εἰς ἀπόστασιν 12 μέτρων πρὸς βιρρᾶν. Αἱ ἀνασκαφαὶ τότε ἐπανελήφθησαν καὶ ἔφερον πλήρως εἰς φῶς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ μεσαίωνος. Τῇ 17 Αὔγουστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐτέθη ἐπισήμιας διημέλιος λίθος τῆς νέας βασιλικῆς ὑπὸ τοῦ Καρδιναλίου Gioustini ἀπεσταλμένου τοῦ Πάπα. Αἱ ἐργασίαι ἥρξαντο μετὰ μεγάλης δραστηριότητος καὶ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1922 τὰ θεμέλια εἶχον συμπληρωθῆ, δέτε, ὡς ἀναφέρει δ. P. Gaudence Orfali, πρὸς στερεόωσιν μιᾶς κολώνας ἵξ βάθος δύο μέτρων ἀπὸ τοῦ δαπέδου τῆς Ἐκκλησίας τοῦ IB. αἰῶνος ἀνεκαλύφθη αἰφνίς τμῆμα βυζαντινοῦ μωσαϊκοῦ. Μετὰ τοῦτο ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἔτερα θαυμάσια μωσαϊκὰ καὶ ἐπὶ τέλους τὰ θεμέλια ἐτέρας Ἐκκλησίας, βασιλικῆς τοῦ Δ. αἰῶνος. Αἱ ὁρδαὶ τοῦ Χορόου ἐπυρπόλησαν αὐτήν· μειὰν χίλια τριακόσια ἔτη αὗτη ἀνεφάνη. Τὸ σπουδαιότατὸν τοῦτο εὑρημα ὅπερ ἀπεκάλυψε

τὸν ἀκριβῆ τόπον τῆς Ἀγωνίας ἐπὶ τοῦ κατὰ παράδοσιν βράχου περιλαμβανομένου ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἀψίδι προϋξένησε βαθεῖαν συγκίνησιν εἰς τὸν ἀρχαιολογικὸν κόσμον καὶ εἰς ὅλον τὸν χριστιανισμόν. Ἐν αὐτῇ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς εὑρέθησαν τρεῖς τάφοι λελαξευμένοι εἰς τὸ βάθος τῆς βιορείου ἀψίδος περιβαλλόμενοι ὑπὸ μωσαϊκῶν. Οὗτοι κατὰ τὸν σ. εἶναι τάφοι διασήμων βυζαντινῶν προσωπικοτήτων. Τοιαύτη συνήθεια τοῦ ἐνταφιασμοῦ ὑπὸ τὴν σκέπτην ἵεροῦ καθιδρύματος ἦτο πολὺ διαδεδομένη κατὰ τὸν πρώτους αἰῶνας τοῦ χριστιανισμοῦ. Παρόμοιοι τάφοι εὑρέθησαν καὶ ἐκτὸς τοῦ περιβόλου κατὰ μῆκος τοῦ τοίχου τῆς Ἐκκλησίας τοῦ IB. αἰῶνος. Νομίζομεν, λέγει ὁ π. ὅτι οἱ τάφοι οὗτοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀδελφότητα τοῦ νοσοκομείου τῆς ἀγίας Μαρίας τοῦ Ἰωσαφάτ, ὅπερ ἰδρυσαν οἱ Βενεδικτῖνοι μοναχοί, οἵτις εἶχεν ἐν τῷ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Σωτῆρος τὸ θρησκευτικὸν αὐτῆς κέντρον, ἐνθα δὶς τῆς ἔβδομάδος ἐτέλευτην τὴν λειτόνευργίαν ὑπὲρ τῶν εὐεργετῶν ζιόντων καὶ τεθνεώτων τοῦ νικοκομείου τούτου. Ἐν τῷ ἔξωτερικῷ τῆς βασιλικῆς εὑρέθη ὡσαύτως θιαυμάσιον πολύχωμον μωσαϊκόν. Μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων ὑπάρχουσι διάφορα κιονόκρανα, στήλινα ἀγγεῖα, λυχνίαι μετ' ἐπιγραφῆς «φῶς Χριστοῦ φαίνει πᾶσι». εὑρέθη δὲ μία καὶ μόνη λατινικὴ ἐπιγραφή.

HIC IACET. . . LAMBERTI CORIPARII DEACON ἀναγομένη κατὰ τὸν συγγραφέα εἰς τὸν IB. αἰῶνα.

Κατὰ τὺς ἀνασκαφὰς τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ὀλόκληρος ὁ στενωπὸς χῶρος μετὰ τῶν λεγομένων βράχων τῶν Ἀποστόλων περιῆλθεν εἰς τὴν πλήρην κατοχὴν τῶν λατίνων. Ὁ δὲ ἀναμνηστικὸς κίων ἥρθη παντελῶς ἐκεῖθεν καὶ ἐνετείχισθη ἀντικρὺ τῆς εἰσόδου τοῦ περιβόλου τῆς Ρωσοικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἀγίας Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς. Ἀντάλλαγμα διὰ τὸ ἔλ. Πατριαρχεῖον τυγχάνει τὸ ἐν τῷ M. Γαλλιλαίᾳ ἐκτὸς τοῦ περιβόλου αὐτῆς κοινὸν ἄχρι τοῦτο προσκύνημα περιελθὸν εἰς τὴν πλήρη αὐτοῦ κατοχήν, τῶν λατίνων παραιτηθέντων τῶν ἐπ' αὐτῷ δικαιωμάτων αὐτῶν. Ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ἔξηκριβώθη, ὅτι αὕτη ἦτο ἐστραμμένη πρὸς τὸ βιορειο-ανατολικὸν μέρος καὶ ὅτι ἡ δευτέρα Ἐκκλησίαι τοῦ μεσαίωνος δὲν ἴδρυθη, ἐπακριβῶς ἐπ' αὐτῆς, ὡς τοῦτο ἀπέδειξαν αἱ ἀνασκαφαὶ.

Μετὰ τὴν ἔξέτασιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ μέρους ὁ συγγραφεὺς ἐκτίθησι τὴν περιπετειώδη ἴστορίαν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ πρώτη ἴστορικὴ ἀνάμνησις τῆς ἀνεγέρσεως Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς ἀγωνίας ἡ τῆς προσευχῆς τοῦ Σωτῆρος ἀνάγεται εἰς τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ Δ. αἰῶνος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ μακαρίου Ἱερωνύμου καὶ τῆς εὐ-

σεβοῦς προσκυνητρίας Συλβίας, ἥτις καλεῖ αὐτὴν «λαμπρὰν Ἱ'κκλησίαν». Η ὕδρουσις αὐτῆς, ὡς ἀναφέρει ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Εὐτύχιος, ἀποδίδεται εἰς τὸν Αὐτοκράτορα τοῦ Βιζαντίου Θεοδόσιον τὸν Μέγαν (379—393). Κατὰ τὸ Ὁδοιπορικὸν τῆς Συλβίας καὶ τὰ λειτουργικὰ μνημεῖα τοῦ Ζ.' καὶ Θ.—Ι.' αἰῶνος ἡ Ἑκκλησία Ἰεροσολύμων οὐ μόνον ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς περιόδου ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἀραβικῆς ἔτελει λιτανείαν ἐτησίως τὴν νύκτα τῆς Μ. Πέμπτης πρὸς τὴν Μ. Παρασκευὴν ἐκ τοῦ Ὁρους τῶν Ἐλαιῶν πρὸς τὴν ἀγίαν Πόλιν ποιοῦσα ἐν τῇ Ἑκκλησίᾳ ταύτῃ σταθμὸν καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Περοῶν τῷ 614. Κατὰ τὸν χρονογράφον Θεοφάνη ὁ Καλίφης τῶν Ἀράβων Ἀβιμέλεχ ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Ὀμεϊαδῶν, τῷ 694, ἡ θέλησε νὰ ἀρῃ τοὺς κίονας τῆς Ἑκκλησίας ταύτης, ἀλλ᾽ ἡ ἀπόπειρα αὐτῇ ἐμπειράσει διασήμων χριστιανῶν τῆς Ἰερουσαλημ. «Τούτῳ τῷ ἔτει 6182—694 μ. Χ. ἀπέστειλεν Ἀβιμέλεχ οἰκοδομῆσαι τὸν τοῦ Μακκᾶ (Μέκκα) ναόν. Καὶ ἡθέλησεν ἐπᾶραι τὸν κίονας τῆς ἀγίας Γενθημανῆς. Καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν Σέργιος τις ἀνὴρ χριστιανικύτατος ὁ τοῦ Μανσούρ γενικὸς λιγοθέτης καὶ λίαν φιλειωμένος τῷ αὐτῷ Ἀβιμέλεχ καὶ Πατρίκιος ὁ τούτου ἐφάμιλλος τῶν κατὰ τὴν Παλαιστίνην χριστιανῶν προῦχων ὁ ἐπίκλην Κλαισὸς ἢ Κλαυσῆς, αἰτούμενοι μὴ γενέσθαι τοῦτο, ἀλλὰ δι' ἵκεσίας αὐτῶν πεῖσαι Ἰουστινιανὸν ἄλλους ἀποστεῖλαι ἀντ' αὐτῶν, ὅπερ καὶ γέγονεν» (Πατρολ. Migne t. 108 p. 741).

Γεννᾶται νῦν τὸ ζήτημα, κατὰ ποίαν ἐποχὴν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Ἑκκλησίας τοῦ Δ'. αἰῶνος φιλοδομήθη ἡ μικρὰ Ἑκκλησία τοῦ μεσαίωνος ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς προσειχῆς τοῦ Κυρίου, ἥν ἀναφέρουσιν ἐν τοῖς Ὁδοιπορικοῖς αὐτῶν ὁ Βιλιβάλδος τῷ 754, ὁ Ἀγγλοσάξων μοναχὸς Σαιβοῦλφος τῷ 1102—3, ὁ Ρῶσσος ἡγούμενος Δανιήλ τῷ 1106—7 καὶ ὁ Φετέλλος τῷ 1130 (Κλεόπα Κοικιλίδου καὶ I. Φωκιλίδου Ὁδοιπορικὰ τῆς Ἀγίας Γῆς σελ. 224. 270—71. 300. 354); εἶναι ἀρά γε ἡ αὐτή, οἵαν ἀνεκάλυψαν αἱ γενόμεναι ἀνασκαφαὶ τῷ 1909 ἢ εἶναι διάφορος αὐτῆς; Κατὰ τὸν P. Gaudence Orfali ἡ μικρὰ Ἑκκλησία ἢ εὐκτήριος οἶκος, ὃν ἀναφέρουσιν οἱ ḥηθέντες ἐπισκέπται τῶν ἀγίων Τόπων ὡς καὶ οἱ ἀνώνυμοι συγγραφεῖς «des Gesta francorum Jherusalem expugnatiū» καὶ De situ urbis Jherusalein εἶναι διάφορος καὶ ἀνιψιοδομήθη ὑπὸ τῶν σταυροφόρων περὶ τὸ 1150. Βασίζεται δὲ οὕτος ἐπὶ τῆς μαρτυρίας τοῦ Jean de Wurzburg ἐπισκεψθέντος τοὺς ἀγίους τόπους τῷ 1165, ὅστις λέγει «ὅτι δι τόπος τῆς προσευχῆς τοῦ Κυρίου κατέχεται ὑπὸ νέας Ἑκκλησίας καλούμένης Ἑκκλησίας τοῦ Σωτῆρος» (Descriptiones

Terrae Sanctae ex saeculo VII. IX XII) ed. Titus Tobler, Leipzig 1874 p. 137—138). «Ποῖα είναι, λέγει ὁ συγ., ἡ νέα αὕτη Ἐκκλησία; ἦτο ἡ μικρὰ Ἐκκλησία περὶ ἵς δμιλοῦσιν οἱ πρὸ αὐτοῦ ἐπισκέπται; Δὲν πιστεύομεν· ὁ τελευταῖος δὲν θὰ ἔσημείον, ὅτι αὕτη ἦτο νέα Ἐκκλησία εἰ μὴ ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ διακρίνῃ αὐτήν ἀπὸ τοῦ ιεροῦ καθιδρύματος ἀρχαιοτέρου, ὅπερ πρὸ δὲν γίνεται. (p. 23). Αἱ πληροφορίαι τοῦ Jean de Wurzburg ἐπιβεβαιοῦνται, λέγει, ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Theodoric (1172) περὶ τῶν ἄγίων τόπων, ἐν ἣ ἀναφέρεται, ὅτι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ φύκεδόμηται νῦν νέα Ἐκκλησία. Ὁ τόπος τῆς προσευχῆς δεικνύεται ἐν τῇ ἀριστερᾷ ἀψίδι ἐν τῇ μέσῃ καὶ τῇ τρίτῃ τῇ δεξιᾷ. Ἡ νέα αὕτη Ἐκκλησίᾳ ἡ ἀντικαταστήσασα τὴν μικρὰν φύκεδόμητην καθ' ὃν χρόνον, λέγει, ἀνεκαινίσθη καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἀναστύσεως περὶ τὸ 1150 καὶ ἔσωζετο κατ' αὐτὸν ἕτι τὸ 1323.

Ἐκτοτε δὲ δὲν ἀναφέρεται πλέον. Οἱ χριστιανοὶ ὅμως ἔξηκο-
λογίθουν καθ' ὅλους τοὺς μετὰ ταῦτα αἰῶνας νὰ προσέρχωνται καὶ
ἀσπάζωνται τὸν τόπον τῆς πρωισευχῆς τοῦ Κυρίου, ὃν ὑπεδείκνυε μαρ-
μάρινος κίων ἐπὶ τῆς κεντρικῆς ἀψίδος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ΙΒ.¹
αἰῶνος.

Τοιοῦτο ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀξιολόγου ἔργου τοῦ P. Gaudence Orfali. 'Ἐκ τοῦ ὅλου ἔργου καταδείκνυται ὅτι ὁ συγ. παρέρχεται ἐν σιγῇ τὰ ἴστορικὰ δίκαια τοῦ Ἑλληνικοῦ Πατριαρχείου τὰ καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας κεκτημένα ἐπὶ τοῦ πανσέπτου τούτου προσκυνήματος ἐν ἀντιθέσει πυὸς τὸν P. Barnabé, δστις ἀναγνωρίζει ταῦτα ἀπὸ τῆς ἰδούσεως ἐπ' αὐτοῦ λαμπρᾶς Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου διὰ τὰ ἐρείπια τῆς ὁποίας μετὰ τὴν καταστροφὴν ὑπὸ τῶν Περσῶν ἔξχοντα πρόσωπα τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ διὰ Αὐτοκράτωρος Ἰουστινιανὸς δ. B. ἐδειξαν μέγα ἐν διαφέρον, ὅπως μὴ ἀπαχθῶσιν οἱ κίονες τῆς Ἐκκλησίας ταύτης εἰς Μέκην, ὡς ἀπῆτε διὰ Χαλίφης Ἀβιμέλεχ. Ἐπὶ τῆς βασιλικῆς τοῦ Δ. αἰῶνος ἀνφικοδομήθη κατὰ τὸν H. αἰῶνα, ἐάν πιστεύσωμεν εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Βιλλιβάλδου, ἢ μᾶλλον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ IB. ' αἰῶνος μικρὰ Ἐκκλησία ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν πρώτην, ὡς ἀπέδειξαν αἱ γενόμεναι ἀνασκαφαί. Τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην ἀνευρεθεῖσαν τῷ 1909 δ. P. Gaudence πειρᾶται παντὶ τρόπῳ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι αὗτη δὲν εἶναι ἡ μικρὰ ἐκείνη Ἐκκλησία ἀλλ' ἐτέρα ἀνοικοδομηθεῖσα ἐπ' αὐτῆς (βεβαίως μετὰ τὴν κατεδάφισιν) ὑπὸ τῶν Βενεδικτίνων μοναχῶν περὶ τὸ 1150. Πρᾶγμα καθ' ἡμᾶς ἀπίστευτον. Αἱ προσαγόμεναι φερούμενη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐπισκεπτῶν τῶν ἀγίων Τόπων Jean

Wurzburg καὶ τοῦ Theodoric νέα Ἐκκλησία τυγχάνει πάντως οὐχὶ ἔτέρα, ἀλλ' ἡ μικρὰ Ἐκκλησία, ἵνα ἀναφέρουσιν δὲ Σαιβοῦλφος, δὲ Ρῶσσος ἡγούμενος Δανιὴλ καὶ δὲ Φετέλλος. Τοῦτο ἀπέδειξε πληρέστατα δὲ ἐμβριθέστερον πρὸ τοῦ Orfali μελετήσας τὸ ζήτημα καὶ ἐκτενέστερον ἐκθέσας τὰ περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἐκκλησίας ταύτης P. Barnabé ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μνημονεύμαντι ἔργῳ αὐτοῦ. Οὗτος παραδέχεται ὅτι οἱ χριστιανοὶ τῆς Ἱερουσαλήμ φικοδόμησαν τὴν μικρὰν Ἐκκλησίαν τῷ 1101—2 καὶ ὅτι ταύτην κατεῖχον καὶ ἐπὶ τῶν Σταυροφόρων καὶ μόνον ἐπετράπτη εἰς τοὺς παρὰ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ τάφου τῆς Θεοτόκου ἐν Γεθσημανῇ ἐγκατεστημένους Βενεδικτίνους μοναχούς, ἵνα ἴερουργῶσι δίς τῆς ἑβδομάδος ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ Ἐκκλησίᾳ ὑπὲρ τῶν εὐεργετῶν ζώντων καὶ τεθνεώτων τοῦ νοσοκομείου τῆς ἁγίας Μαρίας, ὅπερ ἰδρυσαν οἱ μοναχοὶ οὗτοι διὰ τοὺς προσκυνητάς, τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς πτωχοὺς (Gesthemani p. 146—152). “Οτι δὲ οἱ μοναχοὶ οὗτοι δὲν κατέλαβον τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην, οὔτε ἀνφικοδόμησαν αὐτὴν δείκνυται, ὡς λέγει, καὶ ἐκ τῶν ἔξῆς α.”) ὅτι ἐν τῷ παταλόγῳ τῶν παραχωρηθεισῶν αὐτοῖς κτήσεων ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἰωσαφάτ παρὰ τῶν πρώτων βασιλέων τῶν Σταυροφόρων ἡ Ἐκκλησία αὐτῇ δὲν ἀναφέρεται, ὅπως ἡ Ἐκκλησία τοῦ Σπηλαίου παρὰ τὸν τάφον τῆς Θεοτόκου (ἐνθ' ἀνωτέρῳ p. 151—52). β.) ὅτι τὰ διασωθέντα λείψανα τῆς ἀγακαλυφθείσης Ἐκκλησίας τῷ 1909 οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσι πρὸς τὰ ὀικοδομήματα τῶν Σταυροφόρων (p. 153—160). ‘Ἐπομένως οὔτε ἡ ἴστορία τῆς Ἐκκλησίας ταύτης οὔτε τὰ διασωθέντα λείψανα αὐτῆς ἐπιτρέπουσι νὰ παραδεχθῇ τις, ὅτι ἡ ἀνευρεθεῖσα Ἐκκλησία τοῦ IB.’ αἰῶνος εἶναι ἔργον σταυροφορικόν. ‘Ἡ ὑπαρξίας σταυροφορικοῦ νεκροταφείου παρὰ τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην, ὡς Ἰσχυρίζεται δὲ P. Orfali, οὐδαμοῦ στηρίζεται ἄλλως τε καὶ δὲδιος δὲν ἐκφράζεται περὶ τούτου μετὰ βεβαιότητος. Τὰ δίκαια τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ κήπου τῆς Γεθσημανῆς χρονολογοῦνται κυρίως μόνον ἀπὸ τοῦ IZ.’ αἰῶνος, ὅτε ἡγοράσθη ὑπὸ τῶν Φραγκισκανῶν παρὰ τῶν Μιουσουλμάνων περιελθὼν εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σαλαχεδίν. ‘Ἡ ἐπὶ τῆς βασιλικῆς τοῦ Δ.’ αἰῶνος ἀνοικοδομηθεῖσα ὑπὸ τῶν Φραγκισκανῶν τῇ γενναιοδωρίᾳ τοῦ καθολικοῦ κόσμου νέα μεγαλοπρεπεστάτη τοιαύτη ἐγκαινιάσθη κατὰ τὸν παρελθόντα Ιούνιον μειὰ πάσης ἐπισημότητος ὑπὸ τοῦ Καρδιναλίου Giorgi ἀπεσταλμένου τοῦ Πάπα.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἐπίσκεψις Υπάτου Ἀρμοστοῦ.—Τῇ 1 Σεπτεμβρίῳ δὲ ὁ Ὑπάτος Ἀρμοστής ἐπεσκέφθη τὸν Μακαριώτατον ἐν τῷ Ὁρει τῶν Ἐλαιῶν.

Αρχιερατικαὶ λειτουργίαι.—Τῇ 8ῃ Σεπτεμβρίου, καθ' ἣν ἐ-
ορτάζεται τὸ Γενέθλιον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου,
ἔτελεσαν τὴν θείαν λειτουργίαν ἐπὶ μὲν τοῦ Θεομητορικοῦ Μνήματος
ἐν τῷ Σεπτῷ Ναῷ τῆς Γενθημανῆς δὲ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἐλευθε-
ρίου πόλεως κ. Ἀναστάσιος, ἐν δὲ τῷ ἑορτάζοντι Ἱερῷ ναῷ τῆς καμο-
ριουπόλεως κ. Πετράλας δὲ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀσκάλωνος κ. Βασίλειος.

Διορισμοὶ ἡγουμένων. — Διωρίσαντας, συνοδικῇ ἀποφάσει, Ἰ-
γιούμενοι δὲ Ἱεροδιάκονος Θαδδαῖος τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγίου Χαραλάμ-
πους, δὲ Ἱερομόναχος Θεοφύλακτος τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀρχαγγέλων, δὲ Ἱε-
ρομόναχος Ἀμφιλόχιος τῆς Ἱ. Μονῆς ἄγιων Θεοδώρων, δὲ Ἱεροδιάκο-
νος Εὐστάθιος τῆς Ἱ. Μονῆς ἄγιου Γεωργίου, τῆς κατὰ τὴν Ἐβραι-
κὴν συνοικίαν, δὲ Ἱερομόναχος Δαμιανὸς ἐν Τυρνάβῳ τῆς Θεσσαλίας
οὗτοι εἰσήλθοισιν τοῦτον τὸν Ιεροῦν ναοῦ τοῦ Νοσοκο-
μείου.

Ἐνάρξεις μαθημάτων Σχολῶν.—Λήγοντος τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου ἡρέξαντο λειτουργοῦσαι πᾶσαι αἱ σχολαὶ τοῦ Ἱεροῦ ἥμαντον Κοινοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ καὶ ἀλλαχοῦ.

“H εις Ρουμανίαν ἀποδημία τῆς Α. Θ. Μακαριότητος. — ‘Η Α. Θ. Μακαριότης, ταῖς συστάσεσι πειθομένη τῶν Ιατρῶν, θερμῶς συμβουλεύοντων διαιτόντιον ἀποδημίαν ἐπὶ τελείᾳ τῆς σπουδαίως παθούσης ἔσχάτως ὑγείας ἀποκατοστάσει, ἐπέβη τῇ 5ῃ τοῦ μηνὸς Σε-

πτεμβρίους ἔξι Ἰόπητις τοῦ Ρουμανικοῦ ἀτμιοπλοίου τῆς γραμμῆς Ἰόπης—Κωνστάντζας, προτιθεμένη, ἵνα τὸν μέχρι Κωνστάντζας τῆς Ρουμανίας ποιήσηται πλοῦν, κακεῖθεν αὐθὶς διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπὶ τὰ ἐνταῦθα ἀνακάμψῃ πλοίου, υδαμασοῦ ἀποβιβαζούμενή

· Ή Α. Θ. Μακαριότης, συνοδοὺς ἐν τῇ ἀποδημίᾳ ἔχουσα τὸν Πανοσιολογιώτατον Ἀρχιμανδρίτην κ. Κυριακὸν καὶ τὸν ἐπιμελητὴν τῶν Πατριαρχείων κ. Παναγιώτην Νικολαΐδην, πάσης ἐισυχεν ἀνέσεως καὶ θεραπείας ἐπὶ τοῦ πλοίου, ὃλου τελέντος φιλοφρόνως πάνυ ἐν τῇ διαθέσει Αὐτῆς διαμερίσματος ἐν αὐτῷ, κατ' ἐντολὴν τοῦ Ρουμανικοῦ ὑπουργείου τῆς συγκοινωνίας.

Τῇ πρωΐᾳ τῆς 11 τὸῦ μηνὸς, μετὰ πλοῦν ἥδυν τε καὶ γαληνόν, τὸ ἀτμόπλοιον εὑρίσκετο ἐν τῷ λιμένι τῆς Κωνστάντζας, ἐπὶ δὲ τὸν εὐθὺς ἄμ' ἐλλιμενίσαντος, ἀνήλθον δὲ Νομάρχης Κωνστάντζας κ. Ρίγουλαν, δὲ Ἐπίσκοπος Κωνστάντζας κ. Ἰλαρίων, δὲ Ἀρχιμανδρίτης Γαλακτίων. ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Μητροπολίτου Βουκουρεστίου καὶ Πριμάτου Ρουμανίας κ. Μύρωνος, δὲ τοῦ ὑπουργείου τῶν ἔξωτερικῶν Ἀρχιγραμματεὺς κ. Φλόνδωρ, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἔξωτερικῶν τῆς Ρουμανίας, δὲ Διευθυντὴς τῆς Δημοσίας ἀσφαλείας κ. Στέφου, δὲ ἐν Κωνστάντζᾳ Ἑλλην Πρόδηνος καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι. Πάντες προσηγόρευσαν τῇ Α. Θ. Μ. ἐπὶ τῇ αἰσιᾳ ἀφίξει καὶ προσεκαλέσαντο ἵνα ἀποβιβασθῇ εἰς Κωνστάντζαν καὶ εὐλογήσῃ τὸν Ρουμανικὸν λαόν, δὲ τοῦ Πριμάτου Ρουμανίας ἀντιπρόσωπος καὶ ἐπιστολὴν ἐπέδοτο τῇ Α.Θ.Μ., παρὰ τοῦ Πριμάτου μὲν ἀπεσταλμένην, παράκλησιν δὲ διατυποῦσαν, δπως ἡ Α.Θ.Μ. μεταβῇ εἰς Βουκουρέστιον καὶ ἔνισιν ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ μεγάρῳ.

· Ή Α.Θ.Μ. πρὸ τῶν ἀπροόπτων εὑρεθεῖσα τούτων καὶ ἀδύνατον δρῶσα, ἵνα ἐν τῇ προθέσει ἔμεινῃ ἢν εἴχεν, δπως μηδαμοῦ ἀποβιβασθῇ, ἀπεδέξατο τε τὰς προσκλήσεις καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς Κωνστάντζαν, δπιν ὑπὸ τῶν δεξιούμενων αὐτὴν ἐπισήμων ὡδηγήθη εὐθὺς εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν τῆς ἐπισκοπῆς, ἐν φῶ ἐψάλῃ δοξολογία. Κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ ἔξοδον ἀπόσπασμα μὲν στρατιωτικὸν μετὰ μουσικῆς, τὸν ἔμνικὸν Ρουμανικὸν ἀνακρούσασης ὑμνον, ἀπέδικε τὰς τιμάς, παρακληθεῖσα δ' ἡ Α.Θ.Μ. ὑπὸ τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τούτου στρατηγοῦ ἐπειθεώρησε τε τοῦτο καὶ ηὐλόγησε καὶ λόγους εἰπέ τινας πρέποντας, οἵτινες τῷ στρατηγῷ ἐχρησίμευσαν ὑπόθεσις λόγου δλου πρὸς τοὺς στρατιώτας. Μετὰ δὲ τοῦτο εἰς γεῦμα ἡ Α.Θ.Μ. προσεκλήθη, δοθὲν παρὰ τῶν τοπικῶν ἀρχῶν ἐν βελτίστῳ παρὰ τὴν θάλασσαν ἔνοδοχειώ, οὗ μετέσχον πρὸς τῷ Νομάρχῃ καὶ τῷ Ἐπισκόπῳ τριάκοντα ἔτερα ἔξεχοντα πρόσωπα.

Μετὰ μεσημβρίαν, τῇ 3ῃ ὥρᾳ, ἡ Α.Θ.Μ. ἐπέβη τῆς ταχείας σιδηροδρομικῆς ἀμαξοστοιχίας, εἰς τὴν Ρουμανικὴν πρωτεύουσαν κατευθυνομενη, δύο δὲ Ἀντὴν διατεθεισῶν αἰλουρομαξῶν ὑπουργικῶν. 'Ἐν Βουκουρεστίῳ δ' ἀφίκετο τῇ 8ῃ μ. μ. ὥρᾳ, προϋπαντηθεῖσα ἐν τῷ σταθμῷ ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Πριμάτου Ρουμανίας, περιστοιχιομένου ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἐπὶ τοὺς ἐκκλησιαστικῶν ὑπουργῶν, ὑπὸ τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Ἑλληνος Ἐπιτετραμμένου κ. Σακελλαροπούλου, ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς

‘Ελλ. ἐν Βουκουρεστίῳ Κοινότητος κ. Λαζαρῆ καὶ πλήθους λαοῦ ἀπείρου. ‘Ο Μητρόπολίτης Βουκουρεστίου προσεφώνησε τῇ Α.Θ.Μ. ἀπεκρίνατο δ’ Αὐτῇ, διερμηνεύοντος τοῦ ἔλληνομαθίους καὶ πάνυ γνωστοῦ τοῖς Ἑλλησι Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου κ. Δραγομί- ρου Δημητρέσκου. Μετὰ τοῦτο ἡ Α.Θ.Μ., διὰ τῆς πρὸς τιμὴν Αὐτῆς ἀνοιχθείσης βασιλικῆς πύλης ἐκ τοῦ σταύρου ἔξειλθοῦσα, διηγεῖται εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν καί, μετὰ βραχεῖαν ἐκεῖ δέησιν, εἰς τὸ Μη- τροπολιτικὸν μέγαρον, ὅπου καὶ κατέλιπε, ἔνιζομένη, κατὰ τὴν ὅλι- γοήμερον αὐτῆς ἐν Βουκουρεστίῳ διαμονήν. ‘Ωρίσθησαν δ’ Αὐτῇ ἔ- ναγοι δι Καθηγητῆς κ. Δ. Δημητρέσκος καὶ δ’ Ἀρχιγραμματεὺς τοῦ ἐπὶ τῶν ἔξωτερικῶν ὑπουργείου κ. Φλόνδωρ.

Τῇ ἐπιούσῃ (12ῃ τοῦ μηνὸς) κατὰ τὴν 10ην π. μ. ἡ Α.Θ.Μ. προσκληθεῖσα μετέβη αὐθὶς εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν, ἔνθα δοξο- λογία ἐψάλῃ ἐπύπημος, ἔνθα λόγοι ἔξεφωνήθησαν ὑπὸ τοῦ Πριμάτου τῆς Ρουμανίας καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν ἔκκλησιαστικῶν ὑπουργοῦ κ. Λεπεδά- του καὶ ἔνθα ἡ Α.Θ.Μ. λόγον ἀπήγγειλε τὸν πρέποντα, χρέη ἔρμη- νέως καὶ τούτῳ τελοῦντος τοῦ Καθηγητοῦ κ. Δ. Δημητρέσκου. Τῇ δὲ μεσημβρίᾳ ἐπίσημον παρετέθη ἐν τῷ Μητρόπολει γεῦμα, οὐ μετέσχον οἱ ὑπουργοὶ καὶ ἡ Ιερὰ Σύνοδος καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι, ἐν ὅλῳ περὶ τοὺς 40 τὸν ἀριθμόν, καὶ καθ’ οὗ τὴν διάρκειαν θερμαὶ ἀντιλλάγησαν προπόσεις.

Τῇ 13ῃ τοῦ μηνὸς ἡ Α.Θ.Μ. ἐπεπεκύφατο διάφορα θρησκευτικὰ καὶ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα καὶ σωματεῖα, ἐν οἷς καὶ τὸν σύλλογον τῶν ιερέων, ἔνθα καὶ τελετὴ ἐγένετο καὶ ἡ Α.Θ.Μ. ἐπίτιμος αὐτοῦ ἀ- νηγορεύθη πρόδεδρος, καὶ τοὺς ἐπὶ τῶν ἔξωτερικῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἔκκλησι- αστικῶν ὑπουργούς, τῇ δὲ 14ῃ, ἐν μέσῳ μεγάλης καὶ ἔκλιμαρου συναθροίσεως, κατέθετο στέφανον ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἀγνώστου Ρου- μάνου στρατιώτου, στέφανον φέροντα προσκεκόλλημένον τὸν σταυρὸν τοῦ Π. Τάφου, ἐπαξίως δεδωρημένον, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀγνώστου στρατιώτου, παντὶ τῷ γενναίῳ καὶ ἡρωϊκῷ Ρουμανικῷ στρατῷ. Περὶ δὲ τὴν μεσημβρίαν σὸν τῷ Πριμάτῳ καὶ ὑπουργοῖς καὶ ἄλλοις ἐπισή- μοις μετέσχε γεύματος παρατεθέντος ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ κ. Δ. Δη- μητρέσκου ἐν τῷ τιμίῳ αὐτοῦ οἴκῳ, μετὰ δὲ τὸ γεῦμα περὶ τὴν 2^½ μ.μ. ἐπέβη ἀμαξοποιχίας σιδηροδρομικῆς, δύο φερούσης ὑπουργικάς αἰθουσαμάξας, μετὰ τοῦ Σεβ. Πριμάτου τῆς Ρουμανίας, τοῦ ἐπὶ τῶν ἔκκλησιαστικῶν ὑπουργοῦ, τοῦ ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης ὑπουργοῦ κ. Γεωρ- γίου Μικρέσκου καὶ τοῦ γερουσιαστοῦ Ἰγνατίου Μίκρου, εἰς τὴν πό- λιν Βέλτις τῆς Βεσσαραβίας κατευθυνυμένη, ὅπου δύο ἥμελλον, ἵνα λά- βωσι χώραν τελεταὶ καταθέσεως θεμελίου λίθου. Τῇ δ’ ἀμαξοστυχίᾳ, ἐφ’ ἧς ἐπέβαινεν ἡ Α.Θ.Μ., διερχομένη διὰ τοῦ Ἰασίου συνεδέθη ἐν τῷ σταθμῷ ἄλλῃ βασιλικῇ φέρουσα τὸν Διάδοχον τοῦ Ρουμανικοῦ θρό- νου Κάρολον, εἰς Βέλτις ἐπίσης κατευθυνόμενον, διὰ τὰς εἰρημένας τε- λετάς. ‘Άλλὰ καὶ δι Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἰασίου κ. Ποιμὴν προσετέθη τοῖς ἐπιβάταις τῆς ἀμαξοστοιχίας. ‘Ἐν Βέλτις ἀφίκοντο τῇ 8^½ π.μ. τῆς 15ης τοῦ μηνὸς, κατὰ δὲ τὴν 11^½ π.μ. ἐλυθον χώραν αἱ τελεταὶ, πρώτη μὲν ἡ τῆς καταθέσεως τοῦ θεμελίου λίθου ἔκκλησίας,

δευτέρα δ' ἡ τῆς καταθέσεως τοιούτου μεγάρου Μητροπολιτικοῦ, τελεταὶ πολλῆς τῆς λαμπρότητος μετέχουσαι καὶ τοῦ μεγαλείσυ, διὰ τὴν παρουσίαν δὴ τοῦ Ρούμανου Διαδόχου καὶ πλήθους πολλοῦ Ρουμανικοῦ στρατοῦ, παρελάσαντος, μετὰ ταύτας, πρὸ τῶν ἐπισήμων. Κατά τὰς $2\frac{1}{2}$ μ.μ. πορετέθη γεῦμα, οὐ μετέχον διάδοχος τῆς Ρουμανίας, ἡ Α.Θ.Μ., δι Πριμάτος τῆς Ρουμανίας, ὁ Μητροπολίτης Ἰασίου καὶ δὲ πεπίσκοπος Βέλτις Βησσαρίων, δὲπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑπηργός, δὲπὶ τῆς δικαιοσύνης ὑπουργός καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι, στρατιωτικοὶ καὶ ποτικοί, περὶ τοὺς 200 τὸν ἀριθμόν.

Κατὰ τὴν Ὁην ὥραν μ.μ. οἱ εἰς Βέλτις μεταβιάντες ἐπίσημοι κατέλιπον τὴν πόλιν, ἐπιστρέφοντες εἰς Βουκουρεστίον, ἀλλ' ἡ Α.Θ.Μ. ἀνέκοψε καθ' ὅδον τὴν πορείαν, παραμείνασσα ἐν Ἰασίῳ, μετὰ τοῦ Σεβισμιωτάτου Πριμάτου Ρουμανίας, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἰασίου κ. Πουμένος. Ἐν Ἰασίῳ, ἔνθα ἡ Α.Θ.Μ. ἐνδίσκετο τῇ πρώτῃ τῆς 16 τοῦ μηνός, πολλῶν ἔτικε τιμῶν, διηγηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου, ἔχοντος μεθ' ἑαυτοῦ τὸν αὐλῆρον τῆς Μητροπόλεως, εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναόν, δπον. Σοξολογία ἐψάλη, εἴτα δ' εἰς τὸ Μητροπολιτικὸν μέγαρον. Μετὰ μικρὰν δ' ἐν αὐτῷ ἀνάταντιν ἐπεικέφατο Αὕτη ἐπ' αὐτοκινήτων τὰς ἀρχαῖς καὶ καλλίστας ἱερᾶς τοῦ Ἰασίου ἐκκλησίας, τὸν ἐκεῖθι σύλλογον τῶν ἵερέων, ἔνθα τελετὴ ἐγένετο καὶ ἡ Α.Θ.Μ. ἐπίτιμος ἀνεκτρούχητη ἀντοῦ προεδρος, καὶ τὸ ἐκεῖθι σεμινάριον, ἐγενιάτισε δὲ τῇ μεσημβρίᾳ ἐν τῇ Ἰ. Μητροπόλει καὶ κατὰ τὴν $2\frac{1}{2}$ μ.μ. ὥραν ἀνεψωρίσεν, εἰς Βουκουρεστίον ἐπάνακαμπτοντα, μετὰ τὸ ἀνταλλάξαι ἐγκάρδιον ἀπιχαριετιστήριον ἀστασμὸν καὶ μετὰ τοῦ Πριμάτου Ρουμανίας, ἵνα γκασμένου, ἵνα ἀπὸ Ἰασίου εἰς Τρανσυλβανίαν μεταβῆ, ἐπειγόντων ἔνεκα ζητημάτων. Ἀλλὰ σημειωτέον, ὅτι ἐν Ἰασίῳ τοῖς ἄλλοις ἐπίσημοις, τοῖς τὴν Α.Θ.Μ. καὶ δεξιωσαμένοις καὶ τιμήσασι, συνηρίζιμητο, ἀπὸ Βέλτις ἀκολουθήσας, καὶ δὲπὶ τῆς δικαιοσύνης ὑπουργός κ. Γ. Μαρτζέσκου. Ἐν Βουκουρεστίῳ δ' ἀφίκοντο τῇ 11 μ.μ. ὥρᾳ.

Τῇ 17ῃ τοῦ μηνὸς ἡ Α.Θ.Μ. ἐπεικέφατο τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ Ἀγγλικὴν Πρεσβείαν, μετέβη εἰς τὴν ἐκεῖθι Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν, ἔνθα δοξολογία ἐψάλη καὶ λόγος ἀπηγγέλθη ὑπὸ τοῦ προϊσταμένου τῆς Κουνότιης Ἀρχιμ. κ. Τιμοθέου. Ἐνυαγείλιον, μετέβη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Πρεσβείαν, δπον προσῆλθε καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης, καὶ ἐπεικέφατο τὸν Σέρβον Πρεσβευτήν.

Τῇ 18ῃ τοῦ μηνὸς ἡ Α.Θ.Μ. ἐδέξατο πολλὰς ἐπισκέψεις, καθ' ᾧς διηρμήνευεν δὲ ἔλληνομαθῆς Πανοισ. Ἀρχιμ. κ. Φιλάρετος Ἰάκου.

Τῇ 19ῃ τοῦ μηνὸς παρέθετο τῇ Α.Θ.Μ. γεῦμα δὲ πολλῆς καὶ εὐρείας δράσεως «σύλλογος τῶν γυναικῶν», προεδρευόμενος ὑπὸ τῆς μεγάλης καὶ δραστηρίου φιλανθρώπου Πριγκιπίσσης Ἀλεξανδρίνας Καντακουζηνοῦ, τῇ δὲ $4\frac{1}{2}$ μ.μ. ἡ Α.Θ.Μ. δινεχώρησεν ἐκ Βουκουρεστίου, ὑπὸ τιμᾶς αὐθιτικῆς μεγίστας καὶ ὑπὸ προοπτικῆς αὐθιτικῆς λομπρός, εἰς Κωνσταντινούπολην ἐπιστρέφοντα, ἔνθ' ἀφίκετο τῇ 10ῃ μ.μ., ἐπιβαστός ἔνθης τοῦ αὐτοῦ ρουμανικοῦ πλοίου, δὲ οὐ καὶ ἀπὸ Ἰόπλης εἰς

Κωνστάντζαν ἐποντοπόρησε. Πρὸ τῆς ἐκ Βουκουρεστίου δ' ἀναχωρήσεως ἀπηγύθινε διὰ τῶν ἔφημερίδων εὐχαριστίας ἐπὶ ταῖς τιμαῖς καὶ ἐπὶ τῇ προθυμῷ δεξιώσει καὶ ξενίᾳ πρὸς τὰς πολιτικὰς τε καὶ ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς καὶ ἐπιδαιρίλευσεν εὐλογίας παντὶ τῷ Ρουμανικῷ λαῷ.

Τῇ 20ῃ τοῦ μηνὸς ἀποβιβασθείσ' αὐθις ἡ Α.Θ.Μ. εἰς Κωνστάντζαν μετέβη εἰς τὴν ἐκεῖ Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν, ἔνθα ἐψάλη διοξολογία, καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν λέσχην, ὅπου ἐγένετο Αὐτῇ δεξιώσις πρέπουσα καὶ λόγοι ἔξερωνήθησαν. Γενυματίσασα δὲ τῇ μεσημβρίᾳ παρὰ τῷ Ἐπισκόπῳ Ἰλαρίωνι ἐπεσκέψατο μ.μ. τὴν ἐν Κωνστάντζα ἐνδημοῦσαν καὶ ἐν τῇ παρωνίᾳ αὐτῆς οἰκίᾳ μένουσαν Μεγαλειοτάτην Βασιλισσαν τῆς Ρουμανίας Μαρίαν, πατὰ δὲ τὴν 6 μ.μ. ὥραν ἀνῆλθεν εἰς τὸ μετά τινας ὥρας μέλλον ἵν' ἀπυπλεύσῃ πλοῖον, προπεμπόμενη ἐνθέρμως καὶ ἐνθουσιωδῶς ὑπὸ τῶν τόπικῶν, πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν, ἀρχῶν καὶ ὑπὸ πλήθους λαοῦ δυσσοριθμήτουν.

Προεσπημειωτέον δ' ὅτι ἡ Αὐτοῖς Μεγαλειότης ὁ Βασιλεὺς τῆς Ρουμανίας Φερδινάνδος ἀπὸν ἐν Τρανσυλβανίᾳ ἀπηγύθυνεν ἐκεῖθεν πρόσκλησιν πρὸς τὴν Α.Θ.Μ. προσκαλοῦσ' Αὐτήν, ὅπως ξενίαν δέ. Ξηταὶ ἐν τοῖς ἐν Σινάᾳ βασιλικοῖς ἀνακτόροις, ὅτι δ' ἡ Α.Θ.Μ. ἐπειγομένη, ἵν' ἀνακάμψῃ, ηγαδίστησε θερμῶς διὰ τηλεγραφήματος τῇ Α.Β.Μ. δηλωῦσ' ἀμαρτίαν διὰ μέντος τοῦ Λαζαρίου, ἵνα συμμορφωθῇ τῇ Βασιλικῇ προσκλήσει καὶ προσθετέον ἔῃ, ὅτι δὲ Μεγαλειότατος Βασιλεὺς τῆς Ρουμανίας ἀπένειμε τῇ Α.Θ.Μ τὸ ἐπ' ἐσχάτων ἰδρυμένον ἀνάτατον ψυμανικὸν παράσημον τοῦ Βασιλέως Καρόλου. Ἄλλ' ἀπενεμήθησαν παράσημα ἀνάλογα καὶ τῷ Ἀρχιμ. Κυριακῷ καὶ τῷ κ. Π. Νικολαΐδῃ, τοῖς συνοδοῖς τῆς Α. Θ. Μ.

'Η Α.Θ.Μ. ἐπανῆλθεν ἐν τῇ Ἀγίᾳ Πόλει αἰσίως τῇ 25 τοῦ μηνὸς, πρόδομον ἐπιδεικνυμένη τὴν κατὰ τὸ σῶμα ὠφέλειον καὶ πλήρως τὴν ὑγείαν ἀνακεκτημένη, χαρᾶ δὲ πολλῇ ἐπανεῖδεν Αὐτήν ἡ Ιερά ἱμῶν 'Αδελφότης.

'Η Α.Θ.Μ. τυγχάνει ἐγκαρδίως εὐηρεστημένη ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἔτιχεν ἐν Ρουμανίᾳ καὶ καθῆκον ἐπιτελοῦσα ἔξαίρει θερμῶς τὴν μεγάλην τοῦ Ρουμανικοῦ λαοῦ εὐσέβειαν καὶ εἰς τὰ πάτρια καθισίωσιν, τὰ φιλόδοχησκα καὶ φιλόχριστα αἰσθήματα τῶν σοφῶν διεπόντων τὰς τύχας τῆς μεγάλης καὶ εὐδαίμονος Ρουμανίας, τὴν ἀκμὴν καθόλου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς ἐν Ρουμανίᾳ καὶ τὴν ἀλιθῶς χριστιανικὴν καὶ ἀκραιφνῶς διαπύγους ποιεῖται τὰς εὐχὰς ὑπὲρ τῆς εὐημερίας καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ Ρουμανικοῦ λαοῦ καὶ ὑπὲρ τῆς εὐσταθείας καὶ τῆς προσδόου τῆς Ρουμανικῆς ἐκκλησίας.

**ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

**ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥΣ
ΤΩΝ ΑΓΓΛΙΚΑΝΙΚΩΝ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΩΝ**

A.'

ΕΝ ΤΗ ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ.

Τῇ 15 Νοεμβρίου 1558 ἐτελεύτησε τὸν βίον δ Καρδινάλιος Pole, δ τελευταῖος ἐν ἐπικοινωνίᾳ διατελέσας πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης Ἀρχιεπίσκοπος Καντερβούριας. Αὐθημερὸν ἀπέθανε καὶ ἡ Βασιλισσαὶ τῆς Ἀγγλίας Mary (1553—1558), ἥτις καταργήσασα τὴν πρότερον εἰσαχθεῖσαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν Μεταρρύθμισιν εἶχεν αὐθις ἐπιβάλλει ἐν αὐτῇ τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, ὡφ' ἦν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς διετέλει ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία. Ἄλλ ἐπὶ τῆς διαδεχθείσης τὴν Μαρίαν Βασιλίσσης Ἐλισάβετ (1558—1603) ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία ἀπέκτησεν δριστικῶς πλήρη ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τῆς Ρωμαικῆς Ἐκκλησίας ἀποσπασθεῖσα ἀπ' αὐτῆς, χωρὶς νὰ μεταβάλῃ τὸν χαρακτῆρα αὐτῆς. Τούτου ἔνεκα πρωτίστη μέριμνα τῆς Βασιλίσσης Ἐλισάβετ ὡπῆρξεν ἡ ἐκλογὴ Ἀρχιεπισκόπου, διαδόχου τοῦ θανέντος Pole.

Ἡ ἐκλογὴ διμως προσέκρουσεν εἰς πολλὰς δυσχερείας, διότι ἐλάχιστοι εἶχον ὑπολειφθεῖ ἐν Ἀγγλίᾳ Ἐπίσκοποι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Ἡ προσωχὴ δὲ τῆς Βασιλίσσης ἐστράφη πρὸς τὸν Μαθαῖον Πάρκερ (Mathew Parker), δοτικός, ἐπιμόνως παρακληθεῖς, ἐδέχθη νὰ ἐκλεγῃ Ἀρχιεπίσκοπος. Τῇ 9 Δεκεμ-

θρίου 1559 ή Basilius διέταξε δι' ἐπιστολῆς αὐτῆς ἐξ Ἐπισκόπους, ἐν οἷς ἡσαν καὶ οἱ παυθέντες ἐπὶ τῆς Basilius σηγής Μαρίας Barlow καὶ Scory, νὰ προσθῶσιν εἰς τὰ τῆς ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας τοῦ νέου Ἀρχιεπισκόπου, ἀλλά τινες τῶν Ἐπισκόπων ἤρνηθησαν. Τούτου ἔνεκα ἀνεβλήθη ἡ ἐκκλησιαστικὴ περὶ αὐτοῦ πρᾶξις μέχρι τῆς 9 Δεκεμβρίου 1559, δτε τέσσαρες Ἐπίσκοποι, William Barlow, John Scory, Mils Coverdale καὶ John Hodgkins, ἐτέλεσαν τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐγκρίσεως τοῦ Ματθαίου Πάρκερ, ὡς Ἀρχιεπισκόπου Καντερβούριας, μεθ' δ μετέβησαν ἵνα γευματίσωσιν εἰς τὸ ἑστιατόριον «Ιππειος κεφαλή» (Nag's Head). Μετά τινας ἡμέρας, τῇ 17 Δεκεμβρίου 1559, ἔχειροτόνησαν τὸν Πάρκερ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ Ἀνακτόρου Lambeth, ἐν Λονδίνῳ.

Οὗτος δὲ Ματθαῖος Πάρκερ ἐγένετο πρῶτος Ἀρχιεπίσκοπος τῆς μετερρυθμισμένης Ἀγγλικῆς ἐκκλησίας, ἐξ αὐτοῦ δὲ καὶ τῶν χειροτονησάντων αὐτῶν Ἐπισκόπων ἔχουσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν αἱ «Ἀγγλικανικαὶ χειροτονίαι» τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ἐπισκοπιανῆς ἐκκλησίας, τῆς γενικῶς «Ἀγγλικανικῆς» λεγομένης ἐκκλησίας, ἥτις διακόψασα πᾶσαν σχέσιν πρὸς τὴν Ρωμαϊκὴν ἐκκλησίαν, διὰ τῆς διατηρήσεως τῆς Ἱεραρχίας πκρόσιασθη ὡς συνεχίζουσα τὴν ἀρχαίαν τῆς Ἀγγλίας ἐκκλησίαν καὶ ἰδιάζουσαν ὅλις κατέχουσα θέσιν μεταξὺ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς Μεταρρυθμίσεως. Η σύγχρονος Ἀγγλικανικὴ Ἱεραρχία συνδέει ἑαυτὴν καὶ πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Γουλιέλμον Laud (1645), οὗτινος τῆς χειροτονίας συμμετέσχον καὶ Ἰρλανδοὶ ἢ Ἰταλοὶ Ἐπίσκοποι, ἀλλ' ἐν τῇ ἔξετάσει τοῦ ζητήγματος περὶ τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν ἀρχηγότης αὐτῶν θεωρεῖται, ὡς καὶ πράγματι εἶναι, δὲ Ματθαῖος Πάρκερ.

Αἱ λεπτομέρειαι τῆς χειροτονίας αὐτοῦ ἀνεγράφησαν ἐν τῷ Ἀρχείῳ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Καντερβούριας ὑπὸ τοῦ Antony Hussey, δοτικοῦ ὑπῆρχεν ἀρχειοφύλακος καὶ γραμματεὺς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Pole, τοῦ προκατόχου

τοῦ Πάρκερ. Είναι δὲ ἀποδεδειγμένον, ὅτι ἡ ἀναγραφὴ τῶν κατὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ Πάρκερ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπισήμῳ κώδικι ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρός, ὥφ τῆς καὶ ἡ τοῦ Pole.

Ἄλλα τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἔτη μετὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ Πάρκερ (1604) δ λατīνος θεολόγος Hollywood ἐν συγγράμματι αὐτοῦ «Περὶ Ἐκκλησίας» παρέθηκε μῆθόν τινα, καθ' ὃν ἡ χειροτονία τοῦ Πάρκερ ἐγένετο ἴδιορρύθμως ἐν τῷ ἐστιατορίῳ «Ἴππειος κεφαλή», ἔκτοτε δὲ ἐπανελήφθη δ μῆθος ἐκεῖνος κατὰ διαφόρους ἐκδόσεις, συγκεντρουμένας περὶ τὸ ἔξῆς σημεῖον. Ἐν τῷ εἰρημένῳ ἐστιατορίῳ δὲ Ματθαῖος Πάρκερ ἐγονυπέτησε πρὸ τοῦ Ἐπισκόπου Scory, ἐπιθέντος ἐπ' αὐτοῦ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ εἰπόντος ἀπλῶς «Δάδε τὴν ἔξουσίαν τοῦ κηρύττειν τὸν θεῖον λόγον εἰλικρινῶς! Μέχρι τῶν μέσων τοῦ ιθ. αἰῶνος ἐπανελαμβάνετο δ μῆθος, ἀλλὰ σήμερον οὐδεὶς σοβαρὸς λατīνος θεολόγος τολμᾷ νὰ ὑποστηρίξῃ αὐτόν, διότι ἀνηρέθη ἐπιστημονικῶς καὶ ἀνατιρρήτως ὑπὸ τῶν Ἀγγλικανῶν, δι' ἀποδείξεων καὶ ἐπιχειρημάτων, ὃν τὴν ἀξίαν καὶ τὴν δρθότητα οὐδεὶς εὺσυνείδητος ἀνθρωπος δύναται ν' ἀρνηθῆ. Ο πρὸ τινῶν ἔτῶν γράψας κατὰ τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν λατīνος Estcourt ἐσημείωσεν, «Εἶναι μέγα ἀτύχημα τὸ ἔτι σοβαρῶς προύβαλλετο δ μῆθος περὶ τῆς «Ἴππείου κεφαλῆς», διότι εἶναι τόσον παράλογος, ὥστε προκαλεῖ τὴν ὑπόνοιαν. δτι οἱ λατīνοι θεολόγοι δὲν εἶναι εἰλικρινεῖς ἐν ταῖς ἀντιρρήσεσιν αὐτῶν κατὰ τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν».¹ Ἄλλα, μικρὸν μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ γελοίου μύθου, παρουσιάσθησαν ἀντιρρήσεις κατὰ τοῦ γεγονότος τῆς χειροτονίας τοῦ Barlow, τοῦ προστάντος τῆς τελετῆς τῆς χειροτονίας τοῦ Πάρκερ. Ἡμφισθητήθη, δηλονότι, τὸ ἐπισκοπικὸν αὐτοῦ ἀξίωμα, διέτι ἐν τοῖς Ἀρχείοις ἐπὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Cranmer ἀναγράφεται μὲν ἡ ἐκλογὴ οὐχὶ δμως καὶ ἡ χειροτονία τοῦ Barlow. Τὸ γεγονός δμως δι

1) F. W. Puller, The continuity of the Church of England, 3 London 1913 σ. 83.

ἐν τῷ Ἀρχείῳ δὲν ἀναγράφεται ἡ χειροτονία καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ φίλου τοῦ Cranmer Ἐπισκόπου Winchester Gardiner, ἀρκεῖ νὰ ἄρῃ πᾶσαν ἀμφισβήτησιν περὶ τῆς χειροτονίας τοῦ Barlow. Τὸ λεγόμενον δὲ καὶ ἐπαναλαμβανόμενον ὑπὸ λατίνων θεολόγων, δτὶ δ Barlow εἶχε τὴν γνώμην δτὶ δὲν εἶναι ἀπαραίτητος ἡ χειροτονία τοῦ Ἐπισκόπου καὶ δτὶ ἀρκεῖ ἀπλῶς δ διορισμὸς αὐτοῦ παρὰ τοῦ Βασιλέως, αἱρεται διὰ τῆς παρατηρήσεως διὶ δὲν ἦτο δυνατὸν ἐπὶ Ἐρρίκου η·, δτε ἐν Ἀγγλίᾳ ἦτο ἔτι ἴσχυρὰ ἡ λατινικὴ Ἐκκλησία, νὰ ἀσκῇ καθήκοντα Ἐπισκόπου δ Barlow, νὰ διευθύνῃ ἐπισκοπήν, νὰ συμμετέχῃ χειροτονίῶν Ἐπισκόπων, νὰ χειροτονῇ ἵερεῖς, νὰ εἶναι μέλος τοῦ Κοινοβούλου μετὰ τῶν προνομίων καὶ τῶν δικαιωμάτων Ἐπισκόπου, χωρὶς νὰ ἔχῃ χειροτονίαν Ἐπισκόπου, καὶ ταῦτα ὑπάρχοντος βητοῦ νόμου, ἐπ’ αὐτοτηροτάταις ποιναῖς ἐπιτάξουντος δπως δ ἐκλεγόμενος Ἐπίσκοπος χειροτονῆται ἐντὸς 20 ἡμερῶν. Ἀμερόληπτοι λατīνοι ἐρευνηταὶ τοῦ ζητήματος καὶ δ ἐπιφανῆς ἱστορικὸς Lingard κατέφθασαν εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν συμπέρασμα, δτὶ δ Barlow ἦτο κεχειροτονημένος Ἐπίσκοπος, ἐπομένως θεωρεῖται σήμερον ἀνευ σημασίας ἡ ἐνστασίς τῶν λατίνων κατὰ τοῦ κύρους τῆς χειροτονίας τοῦ Πάρκερ, ἡ στηριζομένη ἐπὶ τῆς ὑπονοίας δτὶ δ Barlow δὲν εἶχε χειροτονίαν Ἐπισκόπου. Ἀλλως τε οἱ συγχειροτονήσαντες τὸν Πάρκερ λοιποὶ τρεῖς, ὧν δ εἰς μάλιστα εἶχε λαβὸν τὴν χειροτονίαν ἐν τῇ λατινικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἥσαν κεχειροτονημένοι Ἐπίσκοποι. Ὡστε ἀπὸ κανονικῆς ἀπόψεως τὸ γεγονὸς τῆς χειροτονίας τοῦ Πάρκερ εἶναι ἀναμφισβήτητον καὶ ἀπρόσθλητον.

Τούτου ἔνεκα ἡ λατινικὴ Ἐκκλησία προτίθεται τὸ κύρος τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν διὰ διαφόρων ἐνστάσεων, ἀναγομένων εἰς τὴν τελετὴν τῆς χειροτονίας, πρὸς δικαιολογίαν τῆς ἀναχειροτονίας τῶν εἰς αὐτὴν προσερχομένων ἀγγλικανῶν κληρικῶν, καίτοι τινὲς τῶν λατίνων θεολόγων ἐφρόνουν δτὶ ἦτο δυνατὸν ν’ ἀναγνωρισθῆ τὸ κύρος τῶν χειροτονιῶν. Ἄιλα τὸ ζητήμα τοῦτο ἔμελε νὰ προσλάβῃ δλως ἰδιάζουσαν σημασίαν, διότι μετὰ τὴν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα γενομένην παλινόρ-

θωσιν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἀγγλίᾳ, ἡ ἐμορφώθη μερίς τις ἀπορακυνθεῖσα μὲν τῶν 39 ἄρθρων τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἐπιδιώξασα δὲ τὴν ἔνωσιν μετὰ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας.

Τὰ 39 ἄρθρα προήλθον ἐκ τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν ἐπὶ 'Ἐδουάρδου στ.' (1547—1553) τὸ πρώτον συνταχθέντων 42 ἄρθρων, φέροις δὲ τὴν ἔξῆς ἐπιγραφὴν «Ἄρθρα θρησκείας συμφωνηθέντα ὑπὸ τῶν Ἀρχιεπισκόπων καὶ τῶν Ἐπισκόπων ἀμφοτέρων τῶν Ἐπαρχιῶν καὶ ὑπὸ παντὸς τοῦ Κλήρου κατὰ τὴν συνέλευσιν τὴν συνελθοῦσαν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1562 πρὸς ἀποφυγὴν διχογνωμιῶν καὶ πρὸς διαμόρφωσιν κοινῆς ὁμολογίας ὡς πρὸς τὴν ἀληθῆ θρησκείαν». Ὡς δὲ ἐπιγραφὴ αὗτη τῶν 39 ἄρθρων μαρτυρεῖ ταῦτα ἐσκόπουν νὰ συνδιαλλάξωσι τὰς ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ μερίδας τῶν συντηρητικῶν Ἐπισκοπιανῶν καὶ τῶν καλβινιζόντων Πουριτανῶν. Δὲν περιέχουσι δέ, κυρίως εἰπεῖν, θετικήν, ἀλλ' ἀρνητικήν μᾶλλον διδασκαλίαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἀναβαπτιστῶν. "Ενεκα τοῦ τοιούτου χαρακτῆρος αὐτῶν καὶ τοῦ σκοποῦ, τὰ ἄρθρα καθίσταντο ἐπιδεκτικὰ διαφόρου ἔρμηνείας. Καὶ δὲ μὲν τῶν καλβινιζόντων μερὶς ἐθεώρει ταῦτα στηριζόμενα ἐπὶ ἀκραιφνοὺς καλβινιστικῆς διδασκαλίας, ἐνῷ δὲ λατινιζουσα συντηρητικὴ μερὶς συνῆγεν ἐκ τῆς ἔρμηνείας αὐτῶν διδασκαλίαν δλως ἀντίθετον, θεωροῦσα αὐτὰ οὐχὶ «ἄρθρα πίστεως» ἀλλ' «ἄρθρα θρησκείας» ὡς ἐπιγράφονται, μὴ ἔχοντα διὰ πάντας ὑποχρεωτικὸν δογματικὸν χαρακτῆρα.²

Κατὰ τὴν ἐν Δαμβηθῷ συνέλευσιν τοῦ 1888 διμοφώνως ὑπὸ τῶν παρεδρεύοντων 154 Ἐπισκόπων ἐγένετο δεκτὴ ἡ ἔξῆς πρότασις τοῦ προεδρεύοντος ἀρχιεπισκόπου Καντερβύριας Βεν-

1) Χρυσοστόμου Α. Παπιδοπούλου, 'Η παλινόρθωσις τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἀγγλίᾳ, «Πάνταινος», Ἀλεξανδρείας, ΙΓ. 1921, ἀριθμ. 5').

2) Πρβλ. ἡμέτερον σημείωμα, Τὰ 39 ἄρθρα τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ἐν «Θεολογίᾳ», Αθῆναι 1923, τομ. Α' σ. 228 ἔξῆς.

σοι «Προκειμένοι περὶ τῶν νεωστὶ ἰδρυομένων Ἐκκλησιῶν, ἵδιως ἐν μὴ χριστιανικαῖς χώραις, πρὸς ἀναγνώρισιν αὐτῶν, ὃς διατελουσῶν ἐν ἐπικουνωνίᾳ πρὸς ἡμᾶς καὶ ἵδιᾳ πρὸς λήψιν τῆς χειροτονίας πάρ' ἡμῶν διὰ τὴν ἐπισκοπικὴν αὐτῶν διαδοχὴν, περὸ παντὸς δέον νὰ ζητήσωμεν παρ' αὐτῶν ἵκανοποιητικὴν ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι τηροῦσιν οὓσιαδῶς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν μεθ' ἡμῶν διδασκαλίαν καὶ ὅτι δὲ Κλῆρος αὐτῶν ὑπογράφει ἄρθρα σύμφωνα πρὸς τὰς σαφεῖς δηλώσεις τῶν ἵδιων ἡμῶν ὑποδειγμάτων τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς λατρείας. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ὑποχρεώνται εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῶν λθ.' ἄρθρων τῆς θρησκείας». Ταῦτα σημαίνουσιν ὅτι οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας δὲν θεωροῦσι τὰ 39 «ἄρθρα θρησκείας διὰ τὰς ἰδρυομένας Ἐκκλησίας conditio sine qua non τῆς ἀναγνωρίσεως καὶ ἀποδοχῆς αὐτῶν ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ ἐκκλησιαστικῇ κοινωνίᾳ, ἐπομένως δὲν θεωροῦσι τὰ ἄρθρα ταῦτα ὡς ἀπαραίτητα καὶ ὑποχρεωτικὰ «ἄρθρα πίστεως». Ως δ' ἐγγείωσεν δὲ F. W. Puller, ἐξ οὗ τὰς ἀνωτέρω δηλώσεις ἀριστερή, τὰ ἄρθρα ταῦτα ἐν συνόλῳ φέρεταιζόμενα «εἶναι μᾶλλον ἄρθρα εἰρήνης καὶ εὔσεβοῦς συμφωνίας ἢ ἄρθρα πίστεως· τοιαῦτα δὲ πάντοτε ἔθεωροῦντο».¹⁾

'Ἐκ τούτων εὐνόητον καθίσταται ὅτι δὲν δύνανται μὲν τὰ ἄρθρα ταῦτα νὰ θεωρῶνται ἀσφαλεῖς κριτήριον τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, οὐχ ἡττον ἐλαμβάνοντο διπ' ὅψιν ἐν τῷ καθορισμῷ τῆς διδασκαλίας αὐτῆς προκειμένου καὶ περὶ τοῦ ζητήματος τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, τούτων δὲ τοῦ κύρους τὴν ἀναγνώρισιν ἐπεδίωξαν οἱ Ἀγγλικανοὶ παρὰ τῆς Ρωμαϊκῆς καὶ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν.

Τῷ 1890 δὲ Ἀγγλικὸς λόρδος Χάλιφαξ (Halifax) γνωρισθεὶς μετὰ τοῦ Γάλλου λαζαριστοῦ μοναχοῦ Πορτάλ (Portal) ἀπεφάσισε νὰ ἐπιδιώξῃ μετ' αὐτοῦ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν,

1) F. W. Puller, The continuity of the Church of England,
α. 49.

ώς πρῶτον δὲ βῆμα τῆς ἐνώσεως ὥρισαν ἀμφότεροι τὴν ἐν Ρώμη ἀναθεώρησίν τοῦ ζητήματος περὶ τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἀναγνωρίσεως αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Ρωμαικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς μὴ ἀναχειροτονίας τῶν Ἀγγλικανῶν ἀληρικῶν. Ὁ Πορτάλ ἤρξατο τότε δραστηρίας πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔργαζόμενος. Ἐδιμοσίευσε δὲ περὶ τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ὑπὸ τὸ φευδώνυμον F. Dalbus, πραγματείαν, ἐν ᾧ προσεπάθει, δῆθεν, ν' ἀποκρούγῃ τὸ κύρος τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ἀλλὰ μᾶλλον δπως δεῖξῃ δτι σοβαρὰ κατ' αὐτῶν ἐπιχειρήματα δὲν ὑπάρχουσι.¹

Κρίνων τὴν πραγματείαν ἐκείνην τοῦ Πορτάλ δ γνωστὸς ιστορικὸς L. Duchesne ἀπεφάνθη ἀπεριφράστως ὑπὲρ τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν,² εὐνοϊκῶς δὲ ὑπὲρ αὐτῆς ἀπεφάνθη καὶ ὁ κανονολόγος Gasparri, δημοσιεύσας πραγματείαν ἐν τῇ Revue Anglo-Romaine, ἰδρυθείσῃ εἰδικῶς πρὸς ἔρευναν τῶν σχετικῶν πρὸς τὰς Ἀγγλικανικὰς χειροτονίας ζητημάτων. Ὁ Gasparri εἶχε πρότερον δημοσιεύσει πραγματείαν (De sacra ordinatione), ἐν ᾧ παρέστησεν ἀκύρους τὰς Ἀγγλικανικὰς χειροτονίας, νῦν διμως ἐν νέᾳ πραγματείᾳ, δημοσιεύθεισῃ ἐν τῇ εἰρημένῃ Revue, περὶ τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν (De la valeur des ordinations anglicanes), ἔξεδήλου τὴν λύπην αὐτοῦ, διότι κλείσας πρότερον τοὺς δρθαλμοὺς αὐτοῦ, κατὰ τὰ ἐν ταῖς Σχολαῖς τῆς Ρώμης διδάγματα, ἐπίστευσεν εἰς μύθους, προκειμένου περὶ τῶν εἰρημένων χειροτονιῶν. Ἀμφιθεάλικας μόνον τινὰς διετύπου ὡς πρὸς τὴν οὖσαν τοῦ ἀγγλικανικοῦ χειροτονικοῦ καὶ τὴν πρόθεσιν τῶν χειροτονούντων, δίθεν ἐφρόνει δτι ἡ ἀναχειροτονία τῶν Ἀγγλικανῶν ἀληρικῶν δὲν ἔπερπετε νὰ γίνηται ἀπολύτως ὡς μέχρι τοῦδε ἔπειταν ἡ λατινικὴ Ἐκκλησία ἀλλ' ὑπὸ ὅρους (sub conditione). Ταῦτοχρένως πλεῖστοι ἔτεροι συνηγόρησαν ὑπὲρ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ

1) F. Dalbus, Les ordinations anglicanes, Arras, 1894.

2) 'En Bulletin critique. 15 Juillet 1894.

κύρους αὐτῶν.¹ Ο δραστήριος Πορτάλ ἐκινεῖτο ἀδιαλείπτως μεταξὺ Δονδίνου καὶ Ρώμης, γενόμενος δὲ δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Πάπα Λέοντος ιγ.² βεβαίαν ἀπεκόμισεν ἐλπίδα περὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν. Ἐγκρίνας ἡ Πάπας πάσας τὰς ἐνεργείας τοῦ Πορτάλ ἐδέχθη καὶ τὸν λόρδον Χάλιφαξ, εἰς Ρώμην μεταβάντα, καὶ παρέσχεν ὡσαύτως αὐτῷ ἐλπίδας ἐπιτυχίας τῆς ἀρξαμένης κινήσεως. Τῷ 1896, ἀφοῦ ἡδη συνεζητήθη διὰ διαφόρων πραγματειῶν τὸ ζήτημα, διώρισεν δὲ Πάπας εἰδικὴν Ἐπιτροπείαν ἐν Ρώμῃ, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Καρδιναλίου Madzelli, ἐκτὸς δὲ τοῦ Duchesne καὶ τοῦ Gasparri μέλη αὐτῆς ὑπῆρξαν ὁ Ιησουάτης De Augustinis, διφραγκισκανὸς Fleming καὶ διβενεδικτῖνος Gasqué, Γραμματεὺς δὲ τῆς Ἐπιτροπείας δι τοῦ Πάπα Ἀρχιγράμματεύς. Εἰς Ρώμην ἔπεισαν δπις συμμετάσχωσι τῶν συζητήσεων οἱ Ἀγγλικανοὶ F. W. Puller καὶ T. A. Lacey, ὃν δὲ εὔτερος μετὰ τοῦ E. Denny καὶ ἀξιολογώτατον σύγγραμμα εἰδικὸν πρὸ ἔτους εἶχε δημοσιεύσει. Ἀλλὰ δὲν ἐγένοντο δεκτοὶ εἰς συζητήσεις μετὰ τῆς Ἐπιτροπείας, δηλωσάσης αὐτοῖς, δτι τὸ ἔξεταζόμενον ζήτημα εἰν' ἐσωτερικὸν τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας. Παρὰ δὲ τὴν δοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Πάπα ὑπόσχεσιν πρὸς τὸν Πορτάλ δτι θ' ἀπηγύθυνεν Ἐγκύκλιον πρὸς τὸν Κλῆρον τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἐπεκράτησε σκέψις δπως ή Ἐγκύκλιος ἀπευθυνθῆ μᾶλλον πρὸς τὸν Ἀγγλικὸν λαόν. Τὰ συμπεράσματα τῶν ἔρευνῶν τῆς Ἐπιτροπείας σύχηττον ἐφαίνοντο εὐνοϊκὰ ὑπὲρ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, δὲ Πάπας Δέων ἐφαίνετο ἐπίσης στέργων τὴν γνώμην περὶ ἀναγνωρίσεως τῶν Ἀγγλικανῶν κληρικῶν ὡς κεχειροτονημένων καὶ ἐπομένως ἐμελλε νὰ προσθῇ εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀναχειροτονίας αὐτῶν.

'Αλλ' ἐν τῇ κρισίμῳ ἐκείνῃ στιγμῇ παρουσιάσθη ἐξ Ἀγ-

1) Πρβλ. Revue catholique des Eglises, 1907, No. 1. 2. 4.
p. 47, 114, 244.

2) T. A. Lacey and E. Denny. De hierarchia anglicana,
dissertatio apologetica, Londini : 1895.

γλίας σφοδρὰ κατὰ τοιαύτης εὐνοϊκῆς λύσεως τοῦ ζητήματος ἀντιδρασίς. Οἱ λατῖνοι Ἀρχιεπίσκοποι Westminster Voghan ὑπέδειξεν εἰς τὸν Πάπαν, ὅτι τοιαύτη λύσις εἶναι ἐπιζῆμις εἰς τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ μετὰ τοσούτων κόπων παλινορθωθεῖσαν λατινικὴν Ἐκκλησίαν καὶ θ' ἀνακόψῃ μὲν τὴν περαιτέρω πρόσοδον αὐτῆς, θὰ ἐνισχύσῃ δὲ τὴν ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν. Αἱ παρατηρήσεις αὗται ἔπεισαν τὸν Πάπαν Λέοντα :γ.' νὰ μεταβάλῃ γνώμην καὶ διὰ τῆς βούλλης αὐτοῦ ἀπὸ 13 Σεπτεμβρίου 1896 «Apostolicae curae» νὰ καταδικάσῃ δριστικῶς καὶ ἀμετακλήτως τὰς ἀγγλικανικὰς χειροτονίας.¹ Οἱ ἀγγλικανοὶ Ἐπίσκοποι ὑπερημύνθησαν τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν αὐτῶν, δημοσιεύσαντες ἀπάντησιν εἰς τὴν παπικὴν Ἐγκύκλιον,² ἀλλὰ ταῦτο χρόνως καὶ ὁ Voghan ἐδημοσίευσεν ὑπεράσπισιν καὶ δικαιολογίαν τῆς παπικῆς βούλλης, δὲ λόρδος Χάλιφαξ διηγήθη, μετὰ πάροδον ἐτῶν τινων, τὴν τραγικὴν ἀληθῶς περιπέτειαν τοῦ ζητήματος,³ τὴν ἀπολήξασαν εἰς τὴν καταδίκην τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν παρὰ τοῦ Πάπα ἐκείνου, δοτις δοσον οὐδεὶς ἔτερος τῶν πρὸ αὐτοῦ ἢ μετ' αὐτὸν Παπῶν, κατὰ τὸν μεταγενεστέρους χρόνους, ἐπιεικῶς ἔκρινε τὸν ἀντιδοξεύντας πρὸς τὴν λατινικὴν Ἐκκλησίαν, ἵνα εὐχερέστερον αὐτοὺς προσελκύσῃ.

"Ιδωμεν δὲ νῦν γενικῶς τίνας προβάλλουσιν οἱ λατῖνοι κατὰ τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν ἐγστάσεις καὶ πῶς ταύτας ἀποκρούουσιν οἱ ἀγγλικανοί."⁴

1) Πλήρη βιβλιογραφίαν περὶ τῆς πολυκρότου ταύτης βούλλης ἴδε παρὰ A. J. C. Allen, On the Bulle «Apostolicae Curae» ἐν Revue internationale de Theologie. Berne 1897, No 19, p. 22.

2) Responsio Archiepiscoporum Angliae ad litteras apostolicas Leonis Papae XIII de ordinationibus Anglicanis, Londini 1897. Ἐδημοσιεύθη καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ καὶ ἐν ἀλλαῖς γλώσσαις.

3) Leo XIII and Anglican Orders, London 1912.

4) Arthur Lowndes, Vindication of Anglican Oiders. New York 1897—1900. Τὸ δίτομον τοῦτο σύγγραμμα συντεταγμένον μὲν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐρευνῶν τοῦ διασήμου ἀπολογητοῦ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας Ἐπισκόπου Jowell ἐγκεκριμένον δὲ ὑπὸ τῶν Ἀγγλικανῶν Ἐπισκόπων παρέστησεν εὐρέως τὴν ἀναίρεσιν τῶν κατὰ τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν ἐγστάσεων τῶν λατίνων.

Κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ιγ.¹ αἰῶνος ἀναπτυχθεῖσαν ὑπὸ τῶν λατίνων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μεταφυσικῶν θεωριῶν τοῦ Ἀριστοτέλους, διδασκαλίαν, ἐν τοῖς Μυστηρίοις διακρίνεται ἡ «ὕλη» (materia) καὶ τὸ «σχῆμα» ἢ «εἶδος» (forma). Ἐν τῷ Μυστηρίῳ τῆς Ἱερωσύνης ὡς λόγος μὲν εἶναι ἡ ἐπίδοσις εἰς τὸν χειροτονούμενον Πρεσβύτερον τοῦ ἄρτου τῆς Εὐχαριστίας ἐπὶ δισκαρίου καὶ τοῦ ποτηρίου, περιέχοντος οἶνον καὶ ὅδωρ, εἶδος δὲ αἱ κατὰ τὴν ἐπίδοσιν ταύτην ἐπιτακτικῶς ἐκφωνούμεναι ὑπὸ τοῦ χειροτονοῦντος λέξεις «Λάθε τὴν ἔξουσίαν τοῦ προσφέρειν θυσίαν τῷ Θεῷ καὶ τελεῖν λειτουργίας ὑπὲρ ζώντων καὶ τεθνεώτων». Ἐν τῷ Ἀγγλικῷ σμαρτικῷ, μετὰ τὴν Μεταρρύθμισιν, παρελείψθη ἡ διάταξις αὐτῆς, διτε, κατὰ τὴν ἀνωτέρω διδασκαλίαν, ἀπώλεσε τὸ κύρος αὐτῆς ἡ χειροτονία ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν σχολαστικὴν διδασκαλίαν τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξιωματος εἶναι ἀπλῆ συμπλήρωσις τοῦ Πρεσβυτέρου ἀξιωματος, οὐχὶ δὲ μετάδοσις αὐτοτελοῦς ἰερατικοῦ βαθμοῦ, διὰ τῆς βλάβης τῆς χειροτονικῆς διατάξεως περὶ τοῦ Πρεσβυτέρου ἀπώλεσε πᾶσαν αὐτῆς τὴν ἴσχυν καὶ ἡ Ἀρχιερωσύνη ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ. Τὴν ἔνστασιν σμαρτικῶν λατίνων ταύτην τῶν λατίνων εὐχερῶς ἡδυνήθησαν νέοι ἀποκρούσωσιν οἱ Ἀγγλικανοί, ἀποδείξαντες διτε, ἡ πρὸ τοῦ σχίσματος ἀρχαία Ἐκκλησία ἥγνοιε καὶ ἀγνοεῖ ἔτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἀνατολῆς τὴν ἀνωτέρω ἐπείσακτον τῆς χειροτονίας λατινικὴν διάταξιν, τελοῦσσα τὴν χειροτονίαν δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μετὰ τῶν σχετικῶν εὐχῶν ὑπὲρ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Ὅθεν ἡ ἔνστασις ἀπώλεσε τὴν πρώτην αὐτῆς ἴσχυν.¹

Αλλ' ἐπιταρετήρησαν οἱ λατίνοι διτε, ἐν τῇ πρώτῃ διατάξει

1) Πρβλ. G. Verdin, Les ordinations anglicanes au tribunal de l'ancienne Eglise catholique ἐν Internationale Kirchliche Zeitschrift, Bern II, 1921, No 4 σ. 209 ἔξ.

τοῦ χειροτονικοῦ ἐπὶ 'Ἐδουάρδου στ.' δὲν ὑπῆρχον, προστεθεῖσαι τῷ 1662, αἱ ἐν τῇ χειροτονίᾳ 'Ἐπισκόπου λέξεις «εἰς τὸ ὑπούργημα καὶ τὸ ἔργον Ἐπισκόπου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, ἀτινα νῦν ἐμπιστεύονται σοι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἡμῶν», ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τῇ χειροτονίᾳ Πρεσβυτέρου «εἰς τὸ ὑπούργημα καὶ τὸ ἔργον τοῦ Πρεσβυτέρου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ...» "Οθεν συνάγεται ἐκ τούτων ὅπο τῶν λατίνων τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπεκόπη δ ἀποστολικὸς τῆς Ιεραρχίας δεσμὸς καὶ ὅτι δι' ἀφεστων καὶ γενικῶν ἐκφράσεων τῶν περὶ χειροτονίας διατάξεων, μὴ ἐμφαινουσῶν τὸ εἰδικὸν ιερατικὸν ἀξιωμα, οὐδεμίᾳ ὑπελείφθη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ταύτη δύναμις πρὸς πραγματικὴν χειροτονίαν.

'Αλλ' οἱ Ἀγγλικανοὶ πρὸς ἀναίρεσιν τῆς παρατηρήσεως ταύτης ὑπέδειξαν τὸ προσίμιον τοῦ χειροτονικοῦ, ἐνῷ γίνεται σαφεστάτῃ διάκρισις τῶν τριῶν βαθμῶν τῆς Ιερωσύνης καὶ τὰς ἴδιαιτέρας εὐχάριστας διὰ τὴν χειροτονίαν Διακόνου, Πρεσβυτέρου καὶ Ἐπισκόπου. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐν τῷ 19ῳ τῶν 39 ἀρθρων τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας προχειμένου περὶ Ἐκκλησίας γνωρίσματα τῆς δρατῆς Ἐκκλησίας καθορίζονται τὸ καθαρὸν κήρυγμα καὶ ἡ δρθή τέλεσις τῶν Μυστηρίων οὐχὶ δὲ καὶ τὸ τρίτον ἀπαραίτητον γνώρισμα αὐτῆς ἡ κανονικῶς καθωρισμένη Ιεραρχία. Καίτοι δ' ἐν αὐτῇ λέγεται δι τὰ Μυστήρια ἐκτείνονται κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ Χριστοῦ ἐν παντὶ ὅπερ ἀπαραιλοῦνται κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ Χριστοῦ ἐν παντὶ τὸ ἀρθρον ἔχει τήτως δι' αὐτὰ ἀπατεῖται, ὑποθέτουσί τινες ὅτι τὸ ἀρθρον ὅφει τὴν «κανονικῶς καθωρισμένην ἐκκλησιαστικὴν διακονπ» (ministry). 'Αλλ' ἐκτὸς τῶν 39 ἀρθρων καὶ ἔτερα αὐθεντικὰ κείμενα τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας (ὧν ἡ Κατήχησις τοῦ 'Ἰδουάρδου στ.' 1553) εἰς τὰ δύο ἀνωτέρω γνωρίσματα μόνον «τὴν δρθήν χρῆσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας» ἢ «τὴν ἀδελφικὴν διόρθωσιν καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ἀδιορθώτων ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας», ἐπομένως οὐδὲν λέγεται περὶ τῆς ἀναγκαιότητος τῆς Ιεραρχίας ἐν τῇ

Ἐκκλησίᾳ ὡς ἀπαρχιτήτου αὐτῆς γνωρίσματος. Δὲν ὑπάρχουσι δ' ἐν τοῖς 39 ἄρθροις ἐνδεῖξεις περὶ τοῦ πᾶς νοητέον τὴν ἐκκλησιαστικὴν διακονίαν. Ἐν τῷ 23ῳ ἄρθρῳ λέγεται «Ἐἰς οὐδένα ἐπιτρέπεται ν' ἀγαλαμβάνῃ τὸ ἔργον τῆς δημοσίου διδαχῆς ἢ τῆς διακονίας τῶν Μυστηρίων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρὸν ἢ κληθῆ νομίμως καὶ ἀποσταλῆ εἰς τὸ ἐνεργεῖν ταῦτα. Ἐκείνους δὲ διφεύλομεν νὰ κρίνωμεν νομίμως κεκλημένους καὶ ἀπεσταλμένους, εἴτινες ἔξελέγησαν καὶ ἐκλήθησαν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὑπὸ ἀνθρώπων οἵς ἐδόθη δημοσίᾳ ἔξουσίᾳ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρὸς τὸ καλεῖν καὶ ἀποστέλλειν ἔργατας εἰς τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου». Γὺπ τοὺς ἔχοντας τὸ δικαίωμα τοῦτο ἡδύναντο νὰ νοηθῶσιν οἱ Ἐπίσκοποι, καίτοι ἀρχιεψίας τὸ 10ον ἄρθρον τῶν 42 ἄρθρων (1538), ὅπερ συνετάχθη ὑπὸ Ἀγγλικανῶν καὶ Δουθηρανῶν καὶ ἐξ οὗ προσῆλθε τὸ 23ον τῶν 39 ἄρθρων, ἀποκλείει τοιαύτην ἐκδοχήν, ἀλλὰ κὰν ἔτι τοῦτο δεχθῶμεν δὲν δηλοῦται ἐν τῷ 23ῷ ἄρθρῳ ἢ ἀρχιεψίᾳ προέλευσις τῆς Ἱεραρχίας, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἡδύνατό τις νὰ ὑπολάβῃ τὴν προέλευσιν τῶν Ἐπισκόπων καὶ γενικῶς τῶν ἐκκλησιαστικῶν λειτουργῶν ὡς ἀνθρωπίνην. Ἐν τῷ 36ῷ ἄρθρῳ γίνεται εἰδικὸς λόγος περὶ τῆς χειροτονίας τῶν Ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐν γένει λειτουργῶν, τελεσθείσης κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ 1549, περὶ τοῦ λέγεται δτὶ περιλαμβάνει πᾶν δτὶ εἰναι ἀπαραίτητον πρὸς χειροτονίαν καὶ οὐδὲν τὸ ἀνόσιον καὶ δεισιδαῖμον. Κατὰ τὴν παρεχομένην ἔρμηνείαν τοῦ ἄρθρου τούτου τὸ ἐπιυκοπικὸν ἀξίωμα θεωρεῖται μὲν κανονικὸς τύπος τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, οὐχὶ δμως καὶ ἀπαραίτητος. Οὐχ ἡττον τὰς ἀμφιβολίας περὶ πάντων τούτων αἱρει δ πρόλογος τοῦ χειροτονικοῦ, τοῦ ἀποτελεῦντος μέρος τοῦ Εὐχολογίου. Ἐν αὐτῷ λέγεται «Φανερὸν εἶναι πᾶσι τοῖς ἐπιμελῶς ἀναγινώσκουσι τὴν Ἀγίαν Γραφὴν καὶ τοὺς ἀρχαίους ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς, δτὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀποστόλων ὑπῆρχον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ αἱ τάξεις αὗται τῶν Λειτουργῶν — Ἐπίσκοποι, Ἱερεῖς καὶ Διάκονοι. Μετὰ τοσαύτης δὲ ὑπολήψεως

καὶ εὐλαβείας ἐθεωροῦντο πάντοτε αἱ τάξεις αὗται ὥστε οὐδεὶς εἶχε τὴν ἀξίωσιν νῦν ἀσκήσῃ τινὰ αὐτῶν, ἀν μή, καλούμενος πρῶτον, ἐδοκιμάζετο, ἐξητάζετο καὶ ἐβεβαιοῦντο ὡς ἔχων τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα καὶ προσέτι ἀν μὴ διὰ δημοσίας προσευχῆς καὶ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἐνεκρίνετο καὶ εἰσήγετο ὑπὸ τῆς νομίμου Ἀρχῆς. Καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὸν σκοπόν, ὅπως αἱ τάξεις αὗται ἐξακολουθήσωσιν ἀπούμεναι εὐλαβῶς καὶ ἀξιοπρεπῶς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀγγλίας, οὐδεὶς θὰ λογίζηται ἡ θεωρηται ὡς νόμιμος Ἐπίσκοπος ἢ Ἱερεὺς ἢ Διάκονος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀγγλίας οὐδὲ θὰ ἐπιτρέπηται τινὶ τελεῖν τινὰ τῶν εἰρημένων λειτουργιῶν, ἂν μὴ ἐκλήθη, ἐδοκιμάσθη, ἐξητάσθη καὶ εἰσήχθη εἰς ταύτην κατὰ τὴν ἐπομένην τάξιν, ἡ ἀν μὴ προηγουμένως ἔτυχεν ἐπιτκοπικῆς καθιερώσεως ἢ χειροτονίας» (episcopal consecration or ordination). Ταῦτα οὐδεμίαν καταλείπουσιν ἀμφιθολίαν περὶ τοῦ δτι ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία παραδέχεται τὴν θείαν ἀρχὴν καὶ τὸ ἀπαραίτητον τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας. Εἶναι δὲ τῷ διντὶ σαφεστάτη ἡ διάκρισις τῶν τριῶν βαθμῶν τῆς Ἱερωσύνης ἐν τῷ Χειροτονικῷ. Ἐν τῇ εὐχῇ χειροτονίας Διακόνου λέγεται δτι δ Παντοδύναμος Θεὸς ἐν τῇ προνοίᾳ αὐτοῦ ὥρισε διαφόρους τάξεις διακονιῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐνέπνευσε τοὺς ἄγιους Ἀποστόλους δπως εἰς τὴν τάξιν τῶν Διακόνων ἐκλέξωσι τὸν Πρωτομάρτυρα Στέφανον καὶ ἄλλους. Οἱ χειροτονεύμενοι Διάκονοι, κατὰ τὴν εὐχὴν ταύτην, καλεῦνται εἰς τὸ δμοιον ὑπούργημα, δθεν δέεται δ χειροτονῶν Ἐπίσκοπος δπως πληρωθῶσιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἀληθείας τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ καὶ δι ἀγνότητος βίου, ἵνα λόγῳ καὶ παραδείγματι ἐπετελέσωσι τὸ ἔργον αὐτῶν πρὸς δόξαν Θεοῦ καὶ ὡφέλειαν τῶν χριστιανῶν, διὰ τῆς ἀξιομισθίας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ. Ἐν τῷ χειροτονίᾳ τοῦ Ἱερέως, ὡς καὶ ἐν τῇ τοῦ Διακόνου λέγεται, δτι δ Παντοδύναμος Θεὸς ὥρισε διαφόρους τάξεις λειτουργῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ δτι δ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀναβὰς εἰς οὐρανοὺς ἐξαπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον τοὺς Ἀποστόλους αὐτοῦ, Προφήτας, Εὐ-

αγγελιστάς, Διδασκάλους καὶ Ποιμένας, διὰ τῶν κόπων δὲ καὶ τῆς διακονίας αὐτῶν συνήγαγεν ἐπὶ τὸ αὐτὸ πανταχόθεν πλῆθος μέγα πρὸς τὸ δοξάσαι τὸ ἄγιον αὐτοῦ ὄνομα. Καὶ ἐν τῇ χειροτονίᾳ τοῦ Ἐπισκόπου λέγεται, ὅτι δὲ Ἰησοῦς Χριστὸς τελέσας τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀναβὰς κατέχεε τὰ δῶρα αἵτοῦ ἀφθόνως ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, καθιστῶν «οὓς μὲν Ἀποστόλους, οὓς δὲ Προφήτας, Εὐαγγελιστάς, Ποιμένας καὶ Διδασκάλους, πρὸς οἰκοδομὴν καὶ τελείωσιν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ». Ἐν γένει δὲ οἱ λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὸ Ἀγγλικανικὸν Χειροτονικόν, παρίστανται ἀμεσοὶ διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων, Ποιμένων καὶ Διδασκάλων, οὓς αὐτὸς δὲ Θεὸς καθηγίασε, διὰ «καλοῦνται εἰς τὴν αὐτὴν διακονίαν», διὰ αὐτὸς δὲ Παντοδύναμος Θεὸς «παραλαμβάνει αὐτοὺς εἰς διακονίαν ἐν τῇ ἑαυτοῦ Ἐκκλησίᾳ» καὶ «καλεῖ αὐτοὺς εἰς τὸ ἔργον τοῦτο τὸ Ἀγιον Πνεύμα». Ἡ λειτουργία τῶν χειροτονουμένων κληρικῶν καλεῖται «ἔργον καὶ διακονία τοῖς ἀγίοις», «ἔργον μεγάλης σπουδαιότητος καὶ δυσχερείας», «ἀξίωμα ὑψηλόν, ἐπιτελούμενον μόνον τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ». Οθεν ἐπικαλεῖται ἐπ' αὐτοὺς ἡ Ἐκκλησία τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐνίσχυσιν διὰ τῆς οὐρανίου συνεργίας τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Πιστεύει δὲ ἡ Ἐκκλησία, κατὰ τὸ χειροτονικόν, διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μεταδιδοται εἰς τοὺς χειροτονουμένους ἡ «θεία χάρις», τὸ «Ἀγιον Πνεύμα». Εἰς τὸν χειροτονούμενον Πρεσβύτερον ἡ Ἐπίσκοπον λέγουσιν οἱ χειροτονοῦντες κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν «Ἄδει τὸ Πνεύμα τὸ Ἀγιον καὶ μέμνησο ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ, δὲ ἐστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν».

Ταῦτα πάντα δηλοῦσιν διὰ ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία δέχεται τὴν Ἱερωσύνην ὡς θεοκαθίδρυτιν διακονίαν. Δὲν καλεῖ μὲν τὴν διακονίαν ταύτην Μυστήριον ἐν τῷ χειροτονικῷ, ἀλλὰ προσδίδει εἰς αὐτὴν τοὺς χαρακτῆρας Μυστηρίου. Οἱ λατῖνοι ἀναγνωρίζουσι μὲν διὰ γίνεται σαφῆς διάκρισις τῶν τριῶν βαθμῶν, κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα, ἀλλ' ἵσχυρότερον, διὰ τὴν ἐδεινὰ

ὅπάρχη ἐν τῇ συντόμῳ ἐπιτακτικῇ ἐκφωνήσει πρὸς τὸν χειρό-
τονούμενον μετὰ τῆς σαφοῦς δηλώσεως τοῦ βαθμοῦ, εἰς δν οὔτος
προχειρίζεται, νὰ ὑπάρχῃ δηλαδὴ ἢ διάκρισις τῶν βαθμῶν ἐν
τῷ «εἶδει» τοῦ Μυστηρίου. Ἀλλὰ κατὰ τοῦ Ισχυρισμοῦ τούτου
ἀπεδείχθη ὅτι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ ἡ χειροτονία συνίστατο
ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ μᾶς ἢ πλειόνων εὐχῶν, ἐν αἷς ἐγήνετο λό-
γος περὶ τοῦ Ἱερατικοῦ βαθμοῦ, ὃν ἐλάμβανεν δὲ χειροτονούμενος.
Τοῦτο δὲ συμβαίνει καὶ ἐν τῷ Ἀγγλικανικῷ χειροτονικῷ.

Εἰς τὴν παρατήρησιν τῶν λατίνων, διτὶ ἐν τῇ τοῦ Πρεσβύ-
τέρου χειροτονίᾳ δὲν γίνεται μνείᾳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ προσφορᾶς
τῆς εὐχαριστίας, οἱ Ἀγγλικανοὶ ὑπέδειξαν ὅτι καὶ ἐν τοῖς χει-
ροτονικοῖς τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν, ὃν τὴν Ἱερωσύνην ἀπο-
δέχεται ἡ λατινικὴ Ἐκκλησία, δὲν θεωρεῖται ἀπαραίτητος ἢ
ἀνάπτυξις τῆς ἐννοίας καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς Ἱερισύνης καὶ τῶν
λεπτομερῶν καθηκόντων τοῦ χειροτονουμένου, ἐν οἷς καὶ ἡ προσ-
φορὰ τῆς Εὐχαριστίας. Εἰς ἐνίσχυσιν τῆς γνώμης ταύτης τῶν
Ἀγγλικανῶν προσῆλθον τὰ ἐπιστημονικὰ συμπεράσματα, εἰς δὲ
κατέληξαν δύο λατίνοι κανονολόγοι, δὲ A. Boudinhon καὶ S.
Μεπу, ἀναλαβόντες νὰ καθορίσωσι τὰ θεμελιώδη στοιχεῖα τῶν
ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ κοινῶν εὐχῶν τῶν χειροτονικῶν. Ἀπεδείχθη
ὅτι ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ αἱ ἐπὶ χειροτονίᾳ Πρεσβύ-
τέρου καὶ Ἐπισκόπου εὐχαὶ ἔχουσι πάντα τὰ κοινὰ στοιχεῖα,
ἥτοι ἀνάτασιν πρὸς τὸν Θεόν, μνείαν τοῦ παρεχομένου βαθμοῦ
τῆς Ἱερωσύνης καὶ ἐπίκλησιν τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἀγίου
Πνεύματος. Οὐχ ἥττον οἱ εἰρημένοι λατίνοι κανονολόγοι θεω-
ρεῦσι σπουδαῖαν ἔλλειψιν τὸ διτὶ αἱ σχετικαὶ εὐχαὶ τοῦ Ἀγγλι-
κανικοῦ χειροτονικοῦ δὲν λέγονται ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπίθεσιν
τῶν χειρῶν, εὑρίσκονται μακρὰν τῆς ὅλης τοῦ Μυστηρίου καὶ
δὲν δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς εἴδος αὐτοῦ. Ἐτεροὶ δὲ
λατίνοι θεολόγοι καὶ δι' ἄλλους λόγους τ' ἀνωτέρω στοιχεῖα δὲν
θεωροῦσιν ἐπαρκῆ πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικα-
νικῶν χειροτονιῶν. Ἐν ταῖς ἀρχαῖαις διατάξεσι δὲν γίνεται
μνείᾳ τῆς ἔξουσίας τοῦ Ἱερέως τοῦ προσάγειν τὴν ἀναίμακτον

θυσίαν, διότι αὕτη προϋποτίθεται καὶ καθορίζεται ὑπ' αὐτῆς τῆς ἐννοίας τῆς λέξεως 'Ιερεύς, ἐνῷ ἐν τῷ ἀγγλικανικῷ χειροτονικῷ σκοπίμως ἔγένετο, κατ' αὐτούς, ή παράλειψις.

Τὴν ἔνστασιν ταύτην τῶν λατίνων ἐνίσχυσαν παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ Εὐχολογίου τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ἐνῷ δὲν διδάσκεται ἡ προσφορὰ τῆς θείας Εὐχαριστίας ὡς θυσίας καὶ ἡ πράγματικὴ παρουσία τοῦ σώματος καὶ αἷματος ἐν αὐτῇ. Ἰδιαζόντως τοῦτο ἀποκρούνουσι τὰ 39 ἀρθρα. Τὸ 28ον ἀρθρον ἐν τῇ α΄ § παρέχει τὴν ἔξῆς ἐννοίαν τοῦ Μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας: «Τὸ Κυριακὸν Δεῖπνον δὲν εἶναι μόνον σημεῖον τῆς ἀγάπης, ἣν ὀφείλουσι νὰ ἔχωσιν οἱ χριστιανοὶ πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ μᾶλλον εἶναι Μυστήριον τῆς ἀπολυτρώσεως ἡμῶν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ, ὥστε εἰς τοὺς λαμβάνοντας αὐτὸν ὁρθῶς, ἀξίως καὶ μετὰ πίστεως, διὰ τοῦ, διὰ κλῶμεν εἶναι κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ». Παρὰ τὸν δρισμὸν τούτον, τὸν στηριζόμενον ἐπὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀπ. Παύλου (Α΄ Κορ. 10, 16. 11, 28), τὸ 28ον ἀρθρον ἀρνούμενον τὴν «μετουσίωσιν» δὲν διδάσκει τὴν ἐν τῇ Εὐχαριστίᾳ ἀντικειμενικὴν παρουσίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αἱ ἐκφράσεις τοῦ ἀρθρου ὑποδηλοῦσι μᾶλλον τὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀξίως μεταλαμβάνοντος καὶ τῆς μεταλήψεως μᾶλλον τῆς δυνάμεως καὶ τῆς χάριτος τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, οὐχὶ δὲ αὐτοῦ τοῦ πραγματικοῦ σώματος καὶ αἵματος. Τὸ 29ον ἀρθρον διδάσκει διτὶ «οἱ ἀσεβεῖς καὶ οἱ μὴ ἔχοντες ζῶσαν πίστιν... καὶ οὐδένα τρόπον γίνονται κοινωνοὶ τοῦ Χριστοῦ», καίτοι ἐν τῇ γ΄ § τοῦ 28 ἀρθρου λέγεται «τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ δίδεται, λαμβάνεται καὶ τρώγεται ἐν τῷ Δείπνῳ». Τὴν ἐννοίαν, ἣν ἡδύνατο τις νὰ ὑπολάβῃ ἐκδηλουμένην διὰ τῶν λέξεων τούτων, ἀφανίζει ἡ συνέχεια αὐτῶν «μόνον κατά τινα οὐράνιον καὶ πνευματικὸν τρόπον μέσον δὲ δι' οὗ λαμβάνεται καὶ τρώγεται τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ Δείπνῳ εἶναι ἡ πίστις». Ἡ σημασία τῶν λόγων τούτων καταφανεστέρα γίνεται ἐκ τοῦ 39ου τῶν 42 ἀρθρων καὶ ἀλλων κειμένων, ἐν οἷς ἀπο-

κρούεται ή πραγματική παρουσία τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ, η̄ ἀόριστοι εἶναι αἱ σχετικαὶ ἐκφράσεις, ἐν δὲ τῇ προσηρτημένῃ τῷ Ἀγγλικανικῷ Εὐχελογίῳ Κατηχήσει λέγεται «τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ἅτινα ἀληθῶς καὶ πραγματικῶς λαμβάνονται καὶ μεταλαμβάνονται ὑπὸ τῶν πιστῶν». Ἐν τῇ β.' § τοῦ 28ου ἄρθρου λέγεται : ‘*H* μετουσίωσις τοῦ ἀρτου καὶ τοῦ οἴνου ἐν τῇ Εὐχαριστίᾳ δὲν δύναται ν' ἀποδειχθῆ ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, διαστρέφει τὴν φύσιν τοῦ Μυστηρίου καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ πολλῶν δεισιδαιμονιῶν». Προφανῶς οἱ συντάκται τοῦ ἄρθρου εἶχον ὑπ' ὄψιν τὰς ἀκρότητας τῶν σχολαστικῶν λατίνων θεολόγων περὶ τῆς φυσικοχημικῆς μεταβολῆς τοῦ ἀρτου καὶ τοῦ οἴνου εἰς σῶμα καὶ αἷμα, ἀλλὰ καταφθάνοντες καὶ αὐτοὶ εἰς ἀκρότητας πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς «μετουσιώσεως» (*transsubstantiatio*) προσέθηκαν ἐν τῇ τελευταίᾳ § τοῦ ἄρθρου «τὸ Μυστήριον τοῦ Κυριακοῦ Λείποντος, ἐκ διαταγῆς τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἐφυλάσσετο, οὐδὲ περιεφέρετο, οὐδὲ ὑψοῦτο, οὐδὲ ἐλαττεύετο», ἐπομένως κατεδίκασαν ρητῶς τὴν προσκύνησιν τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου ἐν τῇ Εὐχαριστίᾳ. Ἐν τῷ 31ῳ ἄρθρῳ κατεδίκασαν ἐπίσης ως «βλασφήμους μύθους καὶ ἐπικινδύνους ἀπάτας» τὰ missarum sacrificia, διότι «ἡ προσφορὰ τοῦ Χριστοῦ εἶναι η̄ τελεία λύτρωσις, ἔξιλέωσις καὶ ἴκανοποίησις διὰ πάσας τὰς ἀμαρτίας ὅλου τοῦ κόσμου καὶ προπατορικὰς καὶ ἔργῳ γενομένας, καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἴκανοποίησις διὰ τὰς ἀμαρτίας ἐκτὸς ἐκείνης μόνης». “Οθεν φαίνεται ὅτι ἡρνήθησαν τὸν χαρακτῆρα τῆς θείας Εὐχαριστίας ως θυσίας. Ταῦτα δὲ ἐπιβεβαιοῦ καὶ τὸ Εὐχολόγιον, ἐν φῷ δὲν διδάσκεται η̄ προσφορὰ τῆς θείας Εὐχαριστίας ως θυσίας καὶ η̄ πραγματικὴ παρουσία τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου ἐν αὐτῇ.

(Ακολουθεῖ)

ΔΕΥΤΕΡΑ ΤΡΙΜΗΝΟΣ ΕΚΘΕΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΣΚΑΦΗΣ
ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΔΟΦΟΥ ΤΗΣ ΙΕΡΟΥ ΣΑΛΗΝΗΣ
(ΤΟΥ ΔΟΦΟΥ ΟΦΕΛ) ΥΠΟ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ
R. A. S. MACALISTER.*

Ἡ διὰ τάφρου δχύρωσις, ὡς ἦδη εἴδομεν, ἐγκατελείφθη περὶ τὸ 1600 π. Χ. ἡ μᾶλλον πρὸ τῆς χρονολογίας ταύτης Παρηγκωνίσθη αὕτη ὑπὸ τῆς κατασκευῆς τείχους, διασταυροῦντος αὐτὴν καὶ ἐπεκτείνοντος τῆς πόλεως τὰ ἔρια πρὸς βορρᾶν. Τὸ τεῖχος τοῦτο κατεσκευάσθη ἐν ἀτεχνοτάτῃ πολυγωνικῇ τειχοδομίᾳ, τέσσαρες δὲ σειραὶ λίθων μένουσι. Δύο τμήματα ἀνεκαλύφθησαν, ὃν τὸ μὲν διευθύνεται ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, τὸ δὲ ἄλλο ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς. Ὑπῆρχε γωνιαῖος πύργος κατὰ τὴν τῶν δύο τμημάτων ἔνωσιν, ἀλλ' ἐκ βάθρων κατηρειπώθη οὗτος καὶ ἐσυλήθη ὑπὸ μεταγενεστέρων οἰκοδόμων ζητούντων λίθους...¹⁾

Δεύτερος πύργος ἐπὶ τοῦ ἔσω μέρους τοῦ τείχους περιεῖχε πύλην, ἐπροστατεύετο δ' οὗτος περαιτέρω ὑπὸ τρίτου πύργου, ἐπὶ τοῦ ἔσω ἐπίσης μέρους τοῦ τείχους. Μετὰ τοῦτο τὸ τεῖχος διηγθύνετο ἔξω τῶν ἔριων τῆς ἡμετέρας παραχωρήσεως, ἀλλ' εἰκάζεται, διτι κάμπτεται τοῦτο πρὸς νότον αὖθις μετ' εὐ πολὺ καὶ περιζώνυμο τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς κοιλάδος τῶν Τυροποιῶν.

Ἐντὸς τοῦ τείχους τούτου, τὸ ἄριτνον κτηγένεν τῆς πόλεως τμῆμα παρεσκευάσθη δι' οἰκοδόμην διὰ πληρώσεως τῆς κοιλά-

*) "Ιδε Τεῦχος θ'. 1924, σελ. 549.

δος διὰ μεγάλων λίθων. Ἡ μετακίνησις τῶν ὀγκωδῶν τούτων βράχων (ἥτις θ' ἀπέκρυψε ἵσως τὸ στόμιον ἀξιολόγου σπηλαίου) ὑπῆρξεν ἐν τῷ δυσχερεστάτων προσβληγμάτων ἀνασκαφῆς, οἷς ποτ' ἐνέτυχον. Πράγματι, τὸ «ΙΙ.δίον Ἀριθμ. 5» (ὅπερ εἰναι δὲ πίσημος προσδιορισμὸς τοῦ ἡμετέρου χώρου ἐργασιῶν), λόγῳ τῆς συνθέτου αὐτοῦ στρωματώσεως, τῆς ἀναδιασκευῆς παλαιῶν οἰκοδομῶν, τῷ δυσμεταχειρίστας μεγάλων λίθων καὶ τῶν ἀσυμπαθῶν ἰδιοκτητῶν (ίνα χρησώμεθα ἐπιθέτῳ ἐπιεικεῖ τοῦ γελοίου ἐφαπτομένῳ), παρέσχε πλείστα προσβλήματα διοικήσεως καὶ ἐρμηνείας ἢ πᾶν ἄλλο τῆς αὐτῆς ἐκτάσεως πεδίον, ὃ ποτὲ ἐνέτυχον!

Ἄλλα τὸ ἔσω τοῦτο τεῖχος ἀντικατεστάθη εἴτα ὑπὸ ἄλλου, βορειότερου, δχυρωτέρου. Ἀκριδῶς ἐν τῷ τέλει τῆς προηγευμένης ἐκθέσεως ἀνηγγέλθη ἡ ἀνακάλυψις μεγάλου ἀκροτοίχου. Ἐχει τοῦτο κατὰ μέσον δρονὸν ὕψος περὶ τοὺς 3 ποδ. καὶ καὶ 6 δακτ. ἀλλ' ἐν τῇ διαδρομῇ αὐτοῦ ἔχει δύο πύργους ὕψους 7 που ποδῶν. Διὰ δὲ τὴν ὑπαρξίν σπουδαίων οἰκοδομῶν ἐπ' αὐτοῦ, ἃς δὲν ἔνδιμισα, διὰ ἐδικαιούμην, ίνα καταστρέψω, δὲν ἥδυνήθην, ίνα παρακολουθήσω τὸ ὅλον αὐτοῦ μῆκος. Διευθύνεται τοῦτο πρῶτον ἀπὸ δυσμόν πρὸς ἀνατολὰς ἐπὶ 70 που πόδας, στρέφεται δὲ εἴτα πρὸς νότον, βαθμηδὲν ἐλαττούμενον κατὰ τὸ ὕψος ἄχρις οὗ συναντᾷ τῷ γωνιαίῳ τοῦ παλαιεῦ τείχους πύργῳ, διοπού καὶ ἔξαφανίζεται.

Τεῖχος πόλεως θὰ ἦν ἀπὸ τοῦ ἀκροτοίχου τούτου, φυκοδομημένον, ἐὰν κρίνωμεν ἀπὸ τῶν ἐπικειμένων τούτῳ τεραστίων λίθων. Οὗτοι περιῆλθον κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς ἀσυνάφειαν, ἀλλ' ὑπάρχει εἰς μέγας σωρός, ἐνῷ ἐνορῶμεν μνημεῖον σπουδαίου ιστορικοῦ συμβάματος.

Εἶναι τοῦτο ἡ ὑπὸ τοῦ Δαυΐδ κατάληψις τῆς πόλεως, ἣν ἀξιοῦμεν, ίνα στενῶς συνδέσωμεν μετὰ τῶν πρὸς τὸ βόρειον μέρως τοῦ πεδίου, ἐπὶ τοῦ ἀκροτοίχου, οἰκοδομῶν. Εὔρεως ἥδη ἀνηγγέλθη, διὰ ἀξιοῦμεν, διὰ ἀνεκαλύψαμεν τὴν καλουμένην Μιλλώ οἰκοδομὴν ἢ μᾶλλον διὰ διάγονον ἐξ αὐτῆς ἀφῆκαν μεταγενέστεροι οἰκοδόμοι.

Τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν Μιλλὼ χωρία τῆς Βεβλου εἰσὶ τὰ
ἕξης:

2 Βασιλ. 5, 9. Ὁ Δαυΐδ φύκοδόμησε κύκλῳ τῆς Μιλλὼ
καὶ ἐντάξ.

3 Βασιλ. 9, 15. Αὕτη ἡ πραγματεία τῆς προνομῆς (ἡ αἰ-
τία τοῦ ἔρανου) ἡς ἀνήνεγκεν (ὅν συνήθροισε) δι βασιλεὺς Σο-
λομῶν οἰκοδομῆσαι. . . . τὴν Μελώ.

3 Βασιλ. 9, 24. Πλὴν ἡ θυγάτηρ Φαραὼ ἀνέβη ἐκ πόλεως
Δαυΐδ πρὸς οἶκον αὐτῆς, ὃν φύκοδόμησε σὺν τὴν Μελώ.

3 Βασιλ. 11, 27. Ὁ Σολομὼν φύκοδόμησε τὴν Μιλλὼ καὶ
ἐπεσκεύασε τὰ ρήγματα τῆς πόλεως Δαυΐδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

2 Παραλειπ. 32, 5. Ὁ Ἐζεκίας ἐπεσκεύασε τὴν Μιλλὼ ἐν
τῇ πόλει τοῦ Δαυΐδ.

Ἐν μόνῃ ἄλλῃ μνείᾳ τῆς Μιλλὼ συνδέεται μετὰ τοῦ φό-
νου τοῦ Ἰωάς (4 Βασιλ. 12, 20).

Τὰς δὲ οἰκοδομάς, ἃς συνάπτομεν μετὰ τῆς σειρᾶς τῶν
χωρίων τούτων, περιγράφομεν ἐν τῷ ἐπομένῳ τμήματι.

III. Η ΕΒΡΑΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

«Καὶ φύκοδόμησε (Δαυΐδ) αὐτὴν πόλιν κύκλῳ ἀπὸ τῆς ἀ-
κρας καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ» (2 Βασιλ. 5, 9) δὲν σημαίνει, ὅτι ἡ
Μιλλὼ ὑπῆρχεν ἐπὶ Δαυΐδ. Τρὶς ἐπαναλαμβανομένης τῆς ἀφη-
γήσεως, ὅτι δὲ Σολομὼν φύκοδόμησε τὴν Μιλλώ, τὸ χωρίον
πρέπει νὰ δηλοῖ «ὅ Δαυΐδ φύκοδόμησεν ἐκεῖθεν ὅπου νῦν, ὅτε
ἔγῳ διστορικὸς γράψω, ἡ Μιλλὼ κεῖται». «Σολομὼν φύκοδό-
μησε τὴν ἄκραν καὶ συνέκλεισε τὸν φραγμὸν (ἐπεσκεύασε τὰ
ρήγματα) τῆς πόλεως Δαυΐδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ» (3 Βασιλ. 11,
27)—ρήγματα, γενόμενα ἀναμφιβόλως κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς
πόλεως. Τῶν δύο ἀφηγήσεων ἡ συσχέτισις φαίνεται δηλοῦσα
σύνδεσμον μεταξὺ αὐτῶν: ἡ τῶν ρηγμάτων ἐπισκευὴ ἐνέκλειε
τὴν οἰκοδομὴν τῆς Μιλλώ.

“Οθεν διεβλομεν ινα εῦρωμεν:-

1) Διερρωγδε τεῖχος πόλεως.

2) Οἰκοδομήν τινα φύκοδομημένην ἐντὸς αὐτῆς.

3) Πύργον γη ἄλλην οἰκοδομήν τὸ ρῆγμα πληροῦσαν.

Ταῦτα δὲ πάντα εἰσὶν ἀκριβῶς ὅ, τι εὔρομεν. Οἱ ἔξωτερικὸς τοῖχος ἐπὶ τοῦ ἀκροτοίχου κατέπεσεν δλως, πράγματι ἵστοπεδωθεῖς. Οἱ λίθοι κατερρίφθησαν ἐντὸς πρὸς τὴν πόλιν ἐν μεγίστῃ συγχύσει—ἄλλὰ δὲν εἶναι ὀλοσχερῶς συγκεχυμένοι, διατηρηθέντων λειψάνων τινῶν τῶν ἀρχικῶν αὐτῶν· σειρῶν κατὰ τὴν πτῶσιν αὐτῶν. Οἱ μεγάλοι οὗτοι λίθοι ἥσαν δυσμετακίνητοι, ἀφείθησαν δὲνα κείνται ὅπου ἔπιπτον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κατοίκων—λογιζόμενοι δὲ πᾶν ὅπερ θὰ ἥδύνατο ἵνα πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Δαυΐδ γενόμενον ρῆγμα ταυτισθῇ ὡς σπουδαῖον ἔθνικὸν μῆμενον οὐδ' αὐτοὶ διεταράξαμεν αὐτούς, πλὴν καθ' ὅσον ἦν ἀπολύτως ἀναγκαῖον ἵν' ἀποκαταστήσωμεν ἐν ᾧ δύο σημεῖα περὶ τὸ ὑποκείμενον ἀκρότοιχον. Οὐ σμικρὸν δ' ἐπεσπασάμεθα μίσος τῇ φανερῷ ταύτῃ μεθόδῳ ἀκολουθοῦντες, καθ' ὅσον εἰ ἀξιότιμοι ἡμῶν ἴδιοκτῆται ἥλπιζον ἵνα κερδάνωσι πλοῦτον πωλοῦντες εἰς οἰκοδόμους πάντα ὑπὸ τῆς ἀνασκαφῆς εἰς φῶς φερόμενον λίθον, μανιωδῶς δὲ γανάκτησαν, ὅτε εἶδον ἡμᾶς καλύπτοντας τούτους ἐκ νέου.

Ἐντὸς τοῦ ρῆγματος τούτου καὶ κλείων τοῦτο ὑπῆρχε μακρὸς εὐθὺς τοῖχος διευθυνόμενος σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου διὰ μέσου τοῦ πεδίου ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς. Ἡν πάχους 3 ποι ποδ. καὶ 6 δακτ. περὶ τοὺς 80 δὲ πόδες τούτου παρέμειναν ἑστῶτες. Κατὰ τὸ νῦν ἀνατολικὸν αὐτοῦ ἄκρον κατεστράφη οὗτος διὰ τῆς παρεισαγωγῆς μεταγενεστέρων οἰκοδομῶν. Οἱ τοῖχος οὗτος δείκνυσιν ἴδιάζον τι οἰκοδομῆς, μὴ παρατηρούμενον ἀλλαχοῦ ἐν τοῖς ἀνακαλυψθεῖσι τοίχοις. Συνίσταται ἐξ ἐναλλασσούσων σειρῶν μεγάλων λίθων καὶ μικρῶν λιθοθρυμμάτων. Τοῦτο εἶναι ἀκριβῶς ὅ, τι φυσικῶς θ' ἀνεμένομεν ἐν ταῖς παρούσαις περιστάσεσι. Οἱ οἰκοδόμοι τοῦ τοίχου τούτου ἔχρησιμοποιοίουν τὸ μέγα ρῆγμα ἐν τῷ Ἱερουσαϊκῷ φρευρίῳ ὡς λατομεῖον. Ἄλλοι οἱ μεγάλοι τοῦ φρουρίου λίθοι ἥσαν δύσχρηστοι καὶ οἱ οἰκοδόμοι λοιπὸν διεσκεύαζον τούτους εἰς μᾶλλον εὔχρηστον μέγεθος, εὔρον δὲ τότε ἑαυτοὺς μετὰ μεγάλου ἀριθμοῦ λιθοθρυμμάτων ἐν χερσί,

δ καὶ, καθ' ὃν παρεστάθη τρόπον, ἐνετίθεσαν ἐν τῷ τοίχῳ.
Ἐν ἑκάστῳ ἀκρῷ τοῦ τοίχου ὑπάρχει ὁχυρὸς πύργος. Τὸν
τοῖχον τοῦτον συνδέομεν μετὰ τοῦ τῷ Δαυΐδ ἀποδιδομένου ἔργου.

Ο τοῖχος οὗτος ἔχρησίμευεν ἵσως ὡς προσωρινὸν μέσον,
πληροῦν τὸ ρῆγμα πρὸς καιρὸν ἄχρις ἐὗ εὺναιρία φανῇ εἰς ἐπι-
σκευὴν τοῦ ἀρχαικοῦ φρουρίου. Ἀλλ' ἐδείχθη οὗτος διαρκέστε-
ρος ἢ ὁ τοῖχος ὃν ἐσκόπει νὰ ἐπισκευάσῃ. Ἡ μεγάλη τῆς πό-
λεως πρὸς βορρᾶν, ἐπὶ Σολομῶντος, ἔκτασις ἐγένετο αἰτία ὁχυ-
ρώματος ἐν τῇ Ἰδιαζούσῃ ταύτῃ θέσει ἥττον σπουδαίου ἢ ὅσcu
θὰ ἦν ἄλλως. Τὸ Ιεθουσαϊκὸν φρούριον βαθμηδὸν ἀφηρέθη ὑπὸ
οἰκοδόμων πλὴν κατὰ τὸ ρῆγμα αὐτό. Τὸ Δαυΐδειον τεῖχος παρέ-
μεινεν ἑστῶς μέχρι τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, προσαρμοσθὲν ὡς
ἔξωτερικὸς τοῖχος τῆς ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐκθέσει περιγραφείσης
ρωμαϊκῆς οἰκίας.

Ο λόγος, δι' ὃν τῶν λίθων ὁ σωρὸς ἐν τῷ ρῆγματι δὲν
ἔσχε τὴν τυχην, ἢν καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ φρουρίου, ἢν ὅτι ἐγέ-
νετο τὸ θεμέλιον σπουδαίας οἰκοδομῆς. Ορθογώνιος πύργος ἀνη-
γέρθη ἐπ' αὐτού καὶ μικρὸν μέρος τοίχου παρέμεινεν ἵνα ὑπο-
μιμνήσκῃ, ὅτι ἦν δ ἔτερος δύο πύργων μετὰ διόδου μεταξὺ
αὐτῶν. Τὴν οἰκοδομὴν ταύτην πληροῦσαν τὸ ρῆγμα [Μιλλώ =
«πλήρωμα»] τολμῶμεν, ἵνα ταυτίσωμεν πρὸς τὴν πάλαι ἐκλεισ-
πυῖαν Μιλλώ.

Ο διασωθεὶς πύργος ἔχει ἔκτασιν 36 ποδ. ἐξ ἀνατολῶν
πρὸς δυσμὰς πρὸς 12 ποδ. ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον. Φαίνεται, ὅτι
ὑπῆρχεν ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ἐπέκτασις πρὸς βορρᾶν, καθ' ὃσον
τοῖχος διευθύνεται ἐκ τούτου ἔξω τοῦ δρίου τῆς ἡμετέρας πα-
ραχωρήσεως. Κλίμαξ κατασκευασθεῖσα ἐκ προεξεχόντων λίθων
ἐν τῇ βορείᾳ ὅψει τοῦ βροείου τοίχου δείκνυσιν, ὅτι ὑπῆρχεν
ἄνω δροφὴ ἐν τῷ πύργῳ. Ὁ πολαμβάνεται, ὅτι οὔτοι εἶναι αἱ
«εἰς τὸ ὄπλοστάσιον ἀνάγουσαι βαθμίδες» τοῦ Νεεμίου 3, 19.
Ἡ ἄνω δροφὴ τοιούτου πύργου θὰ ἦν προσφορώτατος τόπος
διὰ στρατῶνα μετ' ἀποθήκης στρατιωτικοῦ ἐφοδιασμοῦ.

Ο ὑφιστάμενος πύργος καλύττει μόνον τὸ ἀνατολικὸν ἥμισυ

τοῦ ρήγματος, δ ὃς μὴ ὑπάρχων, οὐ & πόδες ἐνὸς τοίχου ἀπέμειναν, ἐκάλυπτε τὸ δυτικὸν ἥμισυ. Ὁ Δαχύδειος τοῖχος προσηρμόσθη ὡς νότιος τοῖχος ἀμφοτέρων τῶν πύργων.

Ἐπὶ λίθου ἐνψυχομημένου τῇ ἔξωτερῃ ὅψει τοῦ δυτικοῦ τοίχου, ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἔνωσιν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Δαχύδειου τοίχου, δ κ. Duncani παρετήρησεν ἔζωγραφημένον σγυμεῖον δμοιάζον εὔρεται βέλει. Ὅτε δὲ πελαθόμεθα τοῦ σχεδιογραφῆσαι τὴν εἰκόνα ταύτην, ἔξεπλάγημεν εὑρόντες, ὅτι ἦν αὕτη μέρος μόνον πολλῷ μείζονος δλου. Ἡν αὕτη λίαν ἀμυδρὰ καί, τῇ ἀλγθείᾳ, ρητέον, ὅτι τινὲς τῶν ἡμετέρων ἐπισκεπτῶν ὕμοιογγοσαν, ὅτι ἡδυνάτουν ἵνα ἴδωσι ταύτην. 'Αλλ' ἄλλοι ἐπειδεῖσιν τὴν ἡμετέραν ἔξετασιν ἐπακριβῶς. Αὕτη, παρίστησιν εἰκόνα τῆς Ἀστάρτης, δμοιάζουσαν τῇ εἰκόνι τῆς θεᾶς, γῆτις οὕτω συχνῶς εὑρηται ἔγκεχαραγμένη ἐν πλαξὶν ἀργιλλώδεσι. Εἶναι βεβαίως τὸ ἀρχαιότατον γνωστὸν ζωγράφημα ἐν Παλαιστίνῃ. Δύο φωτογραφήματα συναποστέλλονται ὕδε, πεποιημένα τῇ βιοθείᾳ προσφόρου μηχανήματος ὑπὸ τοῦ κ. Chalil Raad ἐξ Ἱεροσολύμων. Τὸ ἓν εἶναι ἀθικτον ἐν δὲ τῷ ἄλλῳ, τῷ ἐνταῦθα ἀναπαραγομένῳ, αἱ λεπτομέρειαι, περὶ ὧν μετὰ παρατεταμένας καὶ συχνᾶς ἔξετάσεις καὶ συζητήσεις συνεφωνήσαμεν, εἶναι μεμελανωμέναι. Ἡ εἰκὼν φαίνεται ἔχουσα κέρατα, ἀλλ' εἶναι δλίγον ἀμφίβολον τοῦτο. Ἐχειδ' αὕτη ἔκτασιν εἰς μῆκος 1 ποδ. καὶ 4 δακτ.

IV. Η ΗΡΩΔΙΑΝΗ ΣΤΡΩΜΑΤΩΣΙΣ.

Ἡ πρώτη ἐν τῇ «Μιλλώ» ἐπέμβασις ἐγένετο διὰ τῆς ἀνεγέρσεως κατὰ τοὺς Ἡρωδιανοὺς χρόνους, διετύλου προστώου,— οὐχί, ὡς φαίνεται, εἰσόδου εἰς οἰκοδομὴν μᾶλλον δὲ πυλῶνος ἐπὶ δόσου μετὰ βαθμίδων. Θά ἐφαίνετο σχεδόν, ὅτι ἀπόπειρα ἐγένετο εἰς διαιώνισιν τῆς μνήμης τοῦ Σολομῶντείου πυλῶνος διὰ τῆς ἀνεγέρσεως τῆς οἰκοδομῆς ταύτης. Ἡ κλίμαξ, ἐν ᾧ τῇ βάσει εὑρηται αὕτη, διευθύνεται ἐν τῷ πεδίῳ πρὸς βορρᾶν τῆς ἡμετέρας παραχωρήσεως, μὴ δυναμένη διὰ τοῦτο ἵνα παρακολουθηθῇ. Ἡ τῆς βάσεως βαθμὶς — δ στυλοβάτης τοῦ προστώου — καὶ ἡ τρίτη βαθμὶς, μεγάλη πλάξι μέχους 5 που ποδῶν, εὑρουσις 3 ποδ. καὶ

πάχους 1 ποδ., μένουσι. Ἡ δευτέρα βαθμίς γρανίσθη, ἀλλ' εύρομεν ἔνα ταύτης λίθον ἐν φωκιδωμάτων τῷ τοίχῳ Βυζαντινῆς οἰκίας, ἀνεγερθείσης ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ πύργου τῆς «Μιλλώ», ἐπὶ σπουδαίᾳ ταύτης βλάστη.

Αἱ βάσεις τοῦ προστήπου εἰναι ὅτι ἀπλούσταται, ἐκάστης οὖσης 6 ποδ. καὶ 8 δακτ. Δὲν εὑρέθησαν κιονοτύμπανα ἢ ἐπίκρανα δυνάμενα, ἵνα μετὰ τούτων συγαφθῶσι.

Αἱ «βαθμίδες» ἀπεδείχθησαν, μετ' ἐξέτασιν, ὅτι ἡσαν ἡ μὲν τὸ ὑπερβύριον ἢ δὲ ὁ οὐδὸς μνημειώδους πυλῶνος: κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πύλης, ἥτις ὑποτίθεμεν ὅτι ἦν ἐνταῦθα ἐν τῷ διερρωγότι μέρει τοῦ τῆς πόλεως τείχους. Τὸ ὑπερβύριον ἦν ἡ τρίτη βαθμίς τῆς κλίμακος: ὁ τοῦ οὐδοῦ λίθος ἦν ἡ δευτέρα, ἀφηρέθη δὲ καὶ πιθανῶς εἰς δύο ἑτμήθη ὑπὸ τῶν τῆς Βυζαντινῆς οἰκίας οἰκοδόμων. Βαθέως οὗτος ηὐλακώθη ὑπὸ πατημάτων. Ἐνδιαφέρον τι περὶ τὰς αὐλακώσεις ταύτας παρετηρήθη, ὅτι δηλοντί τι ἡ ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς κατὰ τὴν ἔξοδον γενομένη αὐλάκωσις καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς κατὰ τὴν εἰσοδον ἐπεξετείνετο πρὸς τὸ ἄκρον τοῦ οὐδοῦ μᾶλλον ἢ ἡ ἄλλη. Τοῦτο ὑπέδειλε τὴν ὑπαρξίαν δεισιδαιμονίας τοῦ τιθέναι τὸν ἀριστερὸν πόδα πρῶτον ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ οὐδοῦ κατά τε τὴν εἰσοδον καὶ τὴν ἔξοδον. Ἀνάλογοι δεισιδαιμονίαι, διακελευόμεναι περὶ τοῦ ποδός, διτις πρῶτος θετέος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς κλίνης ἔγερσιν, εἰναι γνωσταὶ ὡς καὶ σήμερον ἔτι ἐπιζῶσαι.

Οὐλίγα τεμάχια τοίχων οἰκίας καὶ δωματίων, ἀλλ' ἣμεν γενικῶς ἀποδίδομεν τῇ Ἡρωδιανῇ περιόδῳ, εἰναι ἐστιγμένα ἐν τῷ πεδίῳ. Πλήρως ταῦτα περιγράφονται ἐν τῷ πλήρει Ὑπομνήματι περὶ τῆς Ἀνασκαφῆς ἐν τῷ Πεδίῳ 5, ἐτούμω σχεδὸν δι' ἐκτύπωσιν, δὲν χρήζουσι δ' ἐνταῦθα εἰδικῆς περιγραφῆς.

V. Η ΡΩΜΑΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Ἐπίσης δὲν εἰναι ἀναγκαῖον, ἵνα περιγράψωμεν ἐν ἐκτάσει ἐν τῇ παρούσῃ ἐκθέσει τὰ οἰκοδομήματα τῆς Ρωμαϊκῆς περιόδου. Ἡ ἐν τῇ πρώτῃ ἡμῖν ἐκθέσει περιγραφεῖσα οἰκία τελείως ἀνεσκάφη. Οὐδὲν ἐπεχύθη ἐπὶ τοῦ ἰδιοκτήτου αὐτῆς φῶς.

Ωνομάσαμεν τὴν οἰκίαν «Οἰκίαν Εὔσεβίου» διὰ σκοπούς ἀναφρᾶς, λόγῳ τοῦ σήματος κεραμέως τινὸς Εὔσεβίου, εὑρημένου ἐπὶ κεράμου δχετοῦ ὑπὸ τῷ ἔδαφος ἐνὸς τῶν δωματίων. Αἱ μουσειακαὶ ἐπιστρώσεις πᾶσαι ἐσχεδιογραφήθησαν καὶ τὰ σχεδιογραφῆματα αὐτῶν δημοσιευθήσονται ἐν καιρῷ. Φωτογράφημα ἐνὸς τελειοτάτου συναποσ्तέλλεται ὥδε.

VI. Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Μόνον δύο οἰκοδομήματα τῆς περιόδου ταύτης χρήζουσι μνείας. Βυζαντινὴ ὁδὸς ἀπεκαλύψθη μετὰ μετώπου οἰκίας (ἡ οἰκία αὐτὴ ἔξηφανίσθη) περιέχοντες τὴν βάσιν θύρας μετὰ καλῶς τετμημένων καὶ γεγλυμμένων λίθων. Ἐν τῇ νοτιοδυτικῇ γωνίᾳ τοῦ χώρου εὑρέθη ἡ βάσις μεγάλου τετραγώνου πύργου μετὰ τοῖχων 28 ποδ. μήκους καὶ 5 ποδ. πάχους. Ὁ πύργος οὗτος ἐκ βάθρων ἡρειπώθη καὶ οὐδὲν διεσώθη, δπως δείξῃ τὸν σκοπόν, δι' ὃν τὸ αἰνιγματώδες τοῦτο φύκοδομήθη οἰκοδόμημα.

Μικρὰ ἀντικείμενα συγκριτικῶς ὀλίγα ὑπῆρξαν ἐν τῷ πεδίῳ τούτῳ. Τεμάχιον πλακὸς ἐξ ἀσβεστολίθου μετὰ τοῦ ἄνω μέρους ἐπιχωρίου μιμήσεως εἰκόνος τῆς Ἀθόρ¹ καὶ ὥραία μικρὰ μεταγενεστέρα Ρωμαϊκὴ ἐκ κεράμου κεφαλὴ δύνανται, ἵνα ὥσιν ἀξία ἐν παρόδῳ μνείας.

Συγκεφαλαιοῦμεν: Καίτοι ἐν τῇ ἀρχῇ ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ Πεδίου 5 ἐφαίνετο οὖσα ἀπογοητευτικὴ καὶ καίτοι ὁ ἰδιάζων χαρακτήρ τοῦ τόπου καὶ τῶν ἰδιεκτητῶν αὐτοῦ πλείστας ἔθετο ἡμῖν ἐμποδὼν δυσχερείας, ὅμως ἔχομεν ἴκανοὺς λόγους, ἵνα ὥμεν ἐπὶ τοῖς ἀποτελέσμασιν ἴκανοποιημένοι. Προσεθέμεθα νέαν κοιλάδα τῇ περὶ τῆς περιμέτρου τοῦ λόφου γνώσει καὶ εὑρομεν τὰς θέσεις δύο ἀρχαίων πηγῶν, ὡν μία ἣν ἐν χρήσει κατὰ τὴν περιόδον ἀνθρωπίνης κατοχῆς. Καθωρίσαμεν τὴν θέσιν καὶ τὴν φύσιν τοῦ βορείου διχυρώματος τῆς ἀρχαιοτάτης πόλεως. Ἀξιοῦμεν, δτι εὑρομεν τὰ λείφανα τῆς Μιλλώ καὶ ὑποβάλλομεν τὴν ἀξι-

1) Θεᾶς αἰγυπτιακῆς θεωρουμένης ὡς τῆς ἐλληνικῆς Ἀφοοδίτης.

ωςιν ταύτην τῇ ιερουσαλήμ, ἣν αὕτη ἀναμφιθέλως θὰ δεχθῇ. Εὑ-
ρομεν ταφὴν τῆς πρώτης χαλκῆς περιόδου. Ηὔρομέν τινα ἐν-
διαφέροντα οἰκιακὰ οἰκοδομήματα καὶ καθ' ἣν στιγμὴν γρά-
φονται ταῦτα οὐδὲν δύναμαι ἵνα εἴπω περὶ τερασίας ἐπάλξεως
ἀποκαλυψθείσης, μέρους ἄλλου μεγάλου πόλεως τείχους, οὗπω
τελείως ταυτισθέντος, περὶ οὐ οἱ ἰδόντες αὐτὸν ἐπιτόπιοι ἀρχαι-
ολόγοι πάντες λέγουσιν, ἀνεξαρτήτως, ὅτι εἶναι «τὸ κάλλιστον
ἔως τοῦτο πρᾶγμα». Πιθανῶς πρὶν ἢ ἡ ἔκθεσις αὕτη φθάσῃ ἐν
τῷ Quarterly Statement¹ ὁριστικόν τι θὰ λεχθῇ περὶ τούτου
ἐν ταῖς ἐκθέσεσι τοῦ Daily Telegraph (Ἡμερησίου Τηλεγρά-
φου). Ἐπὶ τοῦ παρόντος δφείλω ἵν' ἀπόσχω σχολίων, διότι, εἰλι-
κρινῶς, οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἔτι ἔχω ἴδεαν τοῦ τί νὰ εἴπω περὶ
τούτου.

Αρχιμ. Ἰππόλυτος

1) Τὸ περιοδικὸν τοῦ Palestine Exploration Fund.

Η ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ

ΕΝ ΤΗΙ ΑΡΑΒΙΚΗΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΙ (*)

ΙΓ.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΕΙΤΥΧΙΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

Κατὰ τὸ δέκατον τρίτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀντωνίου ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἁγ. Πόλεως ὁ Μᾶρκος ἐπὶ ὅκτῳ ἔτη καὶ ἀπέθανε. Καὶ κατὰ τὸ εἰκοστὸν πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας του ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἁγ. Πόλεως ὁ Κασσιανὸς ἐπὶ πέντε ἔτη καὶ ἀπέθανε.

.... Καὶ κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς βασιλείας (τοῦ καίσαρος Αὐρηλίου, τοῦ ἐπονομαζομένου καὶ Ἀντωνίου Σευήρου) ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἁγ. Πόλεως ὁ Εύσέβιος ἐπὶ δύο ἔτη καὶ ἀπέθανε. Καὶ κατὰ τὸ ἔκτον ἔτος τῆς βασιλείας του ἐγένετο πατριάρχης (δόρυ. ἐπίσκοπος) τῆς Ἁγ. Πόλεως ὁ Πούλιος (κατ' ἄλλην ἐκδ. ὁ Ἰούλιος, ἀντὶ Πούπλιος) ἐπὶ πέντε ἔτη καὶ ἀπέθανε. Καὶ κατὰ τὸ ἑνδέκατον ἔτος τῆς βασιλείας του ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς ἀγ. Πόλεως ὁ Μάξιμος ἐπὶ τέσσαρα ἔτη καὶ ἀπέθανε. Κοινὰ κατὰ τὸ δέκατον πέμπτον ἔτος τῆς βασιλείας του ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἁγ. Πέλεως ὁ Ἰ-

(*) "Ιδε ,Νέα Σιών", "Ἐτος ΙΓ'" σελ. 122—127, 225—230, 616—622, 861,—868. "Ἐτος ΙΔ'" σελ. 101—106, 326—335, 479—482, 576—585. "Ἐτος ΙΕ'" σελ. 21—34, 334—358, 625—632, καὶ "Ἐτος ΙΣΤ'" σελ. 455—460.

ουλιανὸς ἐπὶ δύο ἔτη καὶ ἀπέθανε. Καὶ κατὰ τὸ δέκατον ἔβδομον ἔτος τῆς βασιλείας του ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἀγ. Πόλεως ὁ Γάπιος ἐπὶ τρία ἔτη καὶ ἀπέθανε.

.... Καὶ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας (τοῦ Κομόδου, μίον τοῦ Ἀντώνιου) ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἀγ. Πόλεως ὁ Σύμμαχος ἐπὶ δύο ἔτη καὶ ἀπέθανε. Καὶ κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς βασιλείας του ἐγένετο ὁ Γαπιανὸς ἐπίσκοπος τῆς Ἀγ. Πόλεως ἐπὶ τρία ἔτη καὶ ἀπέθανε. Καὶ κατὰ τὸ ἕκτον ἔτος τῆς βασιλείας του ἐγένετο ὁ Ἰουλιανὸς ἐπίσκοπος τῆς Ἀγ. Πόλεως ἐπὶ τέσσαρα ἔτη καὶ ἀπέθανε. Καὶ κατὰ τὸ ἑνδέκατον ἔτος τῆς βασιλείας του ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἀγ. Πόλεως ὁ Ἡλίας ἐπὶ δύο ἔτη καὶ ἀπέθανε.

.... Καὶ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας (τοῦ Ιουλιανοῦ) ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἀγ. Πόλεως ὁ Καπίτων ἐπὶ τέσσαρα ἔτη καὶ ἀπέθανε. Καὶ κατὰ τὸ ἕκτον ἔτος τῆς βασιλείας του ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἀγ. Πόλεως ὁ Μάξιμος ἐπὶ τέσσαρα ἔτη καὶ ἀπέθανε. Καὶ κατὰ τὸ δέκατον ἔτος τῆς βασιλείας του ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἀγ. Πόλεως ὁ Ἀντώνιος ἐπὶ πέντε ἔτη καὶ ἀπέθανε.

.... Καὶ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείου (τοῦ Φαλακροῦ Ἀράβλου) ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἀγ. Πόλεως ὁ Οὐάλαντος ἐπὶ τρία ἔτη καὶ ἀπέθανε. Καὶ κατὰ τὸ πέμπτον ἔτος τῆς βασιλείας του ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἀγ. Πόλεως ὁ Δολισιανὸς ἐπὶ τέσσαρα ἔτη καὶ ἀπέθανε.

.... Καὶ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς βασιλείας (τοῦ Ἀλεξάνδρου) ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἀγ. Πόλεως ὁ Νάρκισσος ἐπὶ δώδεκα ἔτη. Οὗτος ἐγκαταλιπὼν τὸν θρόνον ἐδραπέτευσε.... Καὶ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς βασιλείας (τοῦ Μαξίμου) ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἀγ. Πόλεως ὁ Δῖος εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Ναρκίσσου ἐπὶ τρία ἔτη καὶ ἀπέθανε.

.... Καὶ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς βασιλείας (τοῦ Γορδιανοῦ) ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἀγ. Πόλεως ὁ Γερμανὸς ἐπὶ τέσσαρα ἔτη καὶ ἀπέθανε.... Καὶ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος

τῆς βασιλείας (τοῦ καίσαρος τῶν Ρούμ ἐν Ρώμη Φιλίππου) ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἀγ. Πόλεως ὁ Γορδιανὸς ἐπὶ πέντε ἔτη καὶ ἀπέθαψε. Καὶ κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς βασιλείας του, ἐπανῆλθεν ὁ Νάρκισσος, ὅστις εἶχε φύγη καὶ ἐγένετο συνεπίσκοπος τοῦ Γορδιανοῦ ἐπὶ ἓν ἔτος. Καὶ ἀπέθανεν ὁ Γορδιανὸς ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἀγ. Πόλεως. Καὶ μετ' αὐτὸν ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἀγ. Πόλεως ὁ Νάρκισσος ἐπὶ δέκα ἔτη καὶ ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν ἑκατὸν καὶ δέκα ἔξι ἔτῶν.

..... Καὶ κατὰ τὸ πέμπτον ἔτος τῆς βασιλείας (τοῦ Γαλατίου, τοῦ ὀνομαζομένου Ἀριανοῦ) ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἀγ. Πόλεως ὁ Ἀλέξανδρος ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη. Τοῦτον ἐφόρευσεν ὁ βασιλεὺς οὗτος εἰς τὴν Καισάρειαν κατὰ τὸ ἑνδέκατον ἔτος τῆς βασιλείας του. Καὶ κατὰ τὸ δέκατον τέταρτον ἔτος τῆς βασιλείας του ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἀγ. Πόλεως ὁ Μαρξαπάνης ἐπὶ εἴκοσι καὶ ἓν ἔτη καὶ ἀπέθανε.

..... Καὶ κατὰ τὸ πέμπτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἀγ. Πόλεως ὁ Μαμωνᾶς ἐπὶ δέκα τρία ἔτη καὶ ἀπέθανε. Καὶ κατὰ τὸ δέκατον ὅγδοον ἔτος τῆς βασιλείας των ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἀγ. Πόλεως ὁ Ζάμβδας ἐπὶ δέκα ἔτη καὶ ἀπέθανε.

..... Καὶ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Κωνσταντίνου ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἀγ. Πόλεως ὁ "Ασων ἐπὶ ἑννέα ἔτη καὶ ἀπέθανε. Καὶ κατὰ τὸ δέκατον ἔτος τῆς βασιλείας του ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς Ἀγ. Πόλεως ὁ Μακάριος ἐπὶ δέκα και ἑννέα ἔτη καὶ ἀπέθανε. Καὶ κατὰ τὸ δέκατον ἔτος τῆς ἀρχηγίας του ἐγένετο ἡ Σύνοδος τῆς Νικαίας.

..... Καὶ προσελθὼν ὁ βασιλεὺς Κωνσταντίνος πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἀγ. Πόλεως Μακάριον, ἐξήτησε τὸν τόπον τοῦ τάφου καὶ τοῦ σταυροῦ, ἵνα κτίσῃ Ἐκκλησίας. Εἶπε δὲ ἡ μήτηρ τοῦ Κωνσταντίνου Ἐλένη: Εἶχον τάξει, ὅπως πορευθῶ εἰς τὴν Ἀγ. Πόλιν καὶ ζητήσω τὰ ἄγια μέρη, ἵνα τὰ κτίσω. Καὶ προσέφερεν εἰς αὐτὴν πολλὰ χρήματα καὶ διηγήθη μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Μακαρίου εἰς τὴν Ἀγ. Πό-

λιν πρόδεις ἀναζήτησιν τοῦ σταυροῦ. Συναθροίσασα ἡ Ἐλένη ἐκ τῶν Ἰουδαίων κατοών τῆς Ἀγ. Πόλεως καὶ τῆς Γαλιλαίας ἔκαπον ἀνθρώπους, ἔξελεξεν ἐκ τούτων δέκα καὶ ἐκ τῶν δέκα ἔξελεξε τρεῖς. Ὁ εἰς ἐκ τούτων ὧνομάζετο Ἰούδας. Ἐφωτηθέντες οὗτοι, ὅπως δεξιώσιν εἰς αὐτὴν τοὺς τόπους, ἥρνήθησαν λέγοντες: Δὲν γνωρίζομεν τόπους. Τότε ἐρρίφησαν εἰς λάκκον ἄνυδρον, εἰς τὸν δποῖον ἔμειναν ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἄνευ φαγητοῦ καὶ ποτοῦ. Ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν, ὃ ὄνομαζόμενος Ἰούδας, εἶπεν εἰς τοὺς συντρόφους του, διτι δι πατήρ του εἶχεν ὑποδείξῃ εἰς αὐτὸν τοὺς τόπους, τοὺς δποίους θέλει ἡ γυνὴ αὕτη καὶ διτι δι πάππος εἶχεν ὑποδείξει τούτους εἰς τὸν πατέρα του. Οἱ δύο ἀνδρες φωνάξαντες ἐν τῷ λάκκῳ ἔξήχθησαν καὶ διηγήθησαν εἰς τὴν Ἐλένην διτι εἶπεν εἰς αὐτὸν δι Ἰούδας. (Τῆς Ἐλένης) διαταξάσης νὰ μαστιγωθῇ, ὡμολόγησεν οὗτος, διτι γνωρίζει τοὺς τόπους καὶ ἔξελθών, ἔφθασεν εἰς τοὺς τόπους, ἐν οἷς εὑρίσκονται δι τάφος καὶ τὸ κρανίον (قرانيون). Ἡτο δὲ μέγας τόπος ἀκαθίσσοιῶν. Προσευχήθεις δὲ εἶπε: Θεέ μου, ἀν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ εἶναι δι τάφος, νὰ σεισθῇ καὶ νὰ ἔξελθῃ ἐξ αὐτοῦ καπνός, ἵνα πιστεύσω. Ὁ τόπος ἐσείσθη καὶ ἔξηλθεν ἐξ αὐτοῦ εὐώδης καπνὸς καὶ ἐπίστευσεν. Ἡ Ἐλένη διέταξε δπως καθαρισθῇ δι τόπος ἐκ τοῦ χώματος καὶ ἐφάνησαν δι τάφος καὶ τὸ κρανίον, καθὼς καὶ τρεῖς σταυροί. Τότε εἶπε: Καὶ τίνι τρόπῳ θὰ μάθωμεν τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου Χριστοῦ; Ἔγγὺς αὐτῶν εὑρίσκετο ἀσθενῶν τις μὲ ἀνίατον ἀσθενειῶν. Ὁ πρῶτος, ὃς καὶ δι δεύτερος σταυρὸς ἐτέθησαν ἐπ' αὐτοῦ ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος. Ὅτε ἐτέθη ἐπ' αὐτοῦ δι τρίτος σταυρός, δι ἀσθενῶν ἡγέρθη ὑγιὴς καὶ ίατρεύθη ἐκ τῆς ἀσθενείας του. Ἡ Ἐλένη ἐπείσθη, διτι οὗτος ἦτο δι σταυρὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Χριστοῦ, προσκυνητὴ εἴη ἡ ἀνάμνησίς του. Ἡ Ἐλένη θέσυσα αὐτὸν ἐντὸς χρυσῆς θήκης καὶ προσκομίσασα αὐτὸν μεῖν' ἑαυτῆς μὲ διτι εὑρεν εἰς τὸν τάφον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Χριστοῦ, προσέφερεν εἰς τὸν οἶνον τῆς. Κωνσταντίνον καὶ κτίσασα τὸν ναὸν τῆς Ἀναστά-

* Ήτο παρὸν καὶ ὁ ἐπίσκοπος τῆς ἀγ. Πόλεως Κύριλλος, δστις ἀμέσως ἔγραψεν εἰς τὸν βασιλέα περὶ τοῦ γεγονότος εἰπών: «Ἐὶς τὴν ἐποχὴν τιῦ πατρός σου, τοῦ ηύτυχισμένου βασιλέως, ἐπεφάνη ἐν τῷ οὐρανῷ τὴν μεσημβρίαν σταυρὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Χριστοῦ ἐξ ἀστέρων. Εἰς δὲ τὴν ἐποχήν σου, ὃ ηύλογημένε βασιλεῦ, ἐπεφάνη ἐν τῷ Κρανίῳ τὴν μεσημβρίαν σταυρὸς ἐκ φωτός, τοῦ δποίου ἡ λάμψις εἶναι ὑπερτέρα τῆς τοῦ ἥλιου». Καὶ ἔγραψεν εἰς αὐτόν, δπως μὴ δεχθῇ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀρείου καὶ τῶν συντρόφων του, τούτεστι τῶν ὀπαδῶν, καθότι ἔξεπεσον τῆς ἀληθείας, εἶναι ἄπιστοι καὶ εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν κατάραν τῶν τριακοσίων καὶ δέκα ὀκτὼ ἐπισκόπων. Οὗτοι κατηράσθησαν τὸν παραδεχόμενον τὴν διδασκαλίαν των. Ὁ βασιλεὺς ἐδέχθη τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Κυρίλλου καὶ ἐχάρη διὰ τὰ γραφόμενά της, ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὴν ἀληθείαν, διέταξε νὰ μὴ γίνῃ δεκτὴ τοῦ Ἀρείου ἡ διδασκαλία.

.... Καὶ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας (τοῦ ἀπίστου Ιουλιανοῦ) ὠρμησαν οἱ Ἀρειανοὶ τῆς ἀγ. Πόλεως κατὰ τοῦ ἐπισκόπου τῆς ἀγ. Πόλεως Κυρίλλου, δπως φονεύσωσιν αὐτόν. Τούτου φυγόντος, ἐνεθρόνισαν τὸν Ἀρειανὸν Ἡράκλειον εἰς ἐπίσκοπον τῆς ἀγ. Πόλεως. Ἐμεινε δὲ οὗτος τρία ἔτη καὶ ἀπέθανε.

.... Καὶ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας (τοῦ Ἀλλαντίου) ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς ἀγ. Πόλεως ὁ Μανιχαῖος Εἰρηναῖος ἐπὶ πέντε ἔτη καὶ ἀπέθανε. Καὶ κατὰ τὸ ἔβδομον ἔτος τῆς βασιλείας του ἐγένετο ἐπίσκοπος τῆς ἀγ. Πόλεως ὁ Ἀρειανὸς Ἰλάριος ἐπὶ τέσσαρα ἔτη καὶ ἀπέθανε. Μετὰ τὸν θάνατον (τοῦ Ἰλαρίου) ἐπανῆλθεν ὁ Κύριλλος, δστις εἶχε φύγει ἐνεκα τῶν Ἀρειανῶν, εἰς τὸν θρόνον του. Ἐμεινε δὲ δέκα ἔξ ἔτη καὶ ἀπέθανε. Τὸ σύνολον τῶν ἔτῶν τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Κυρίλλου εἶναι τριάκοντα καὶ τρία ἔτη.

.... Εἴτα οἱ ὑπουργοὶ καὶ στρατηγοὶ συνελθόντες, εἶπον εἰς τὸν βασιλέα Θεοδόσιον: Ἡ διδασκαλία τοῦ κόσμου

διεστράφη, ἐπικρατεῖ δὲ ἡ διδασκαλία τοῦ Ἀρείου καὶ τοῦ Μακεδονίου. Πρέπει νὰ φροντίσῃς περὶ τούτου ὑποστηρίζων καὶ διασαφηνίζων τὰ τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Γράψατε εἰς ὅλους τοὺς Πατριάρχας καὶ Ἐπισκόπους, διποτέρας προσελθόντες φροντίσωσι περὶ τούτου, διασαφηνίζοντες τὰ τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος ἔγραψεν εἰς τὸν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Τιμόθεον, εἰς τὸν Πατριάρχην Ἀντιοχείας Μελέτιον, εἰς τὸν Πατριάρχην τῆς Ρώμης Δαμάσιον καὶ εἰς τὸν Κύριλλον, ἐπίσκοπον τῆς ἀγ. Πόλεως, ἵνα προσέλθωσι μετὰ τῶν ἐπισκόπων των εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ φροντίσωσι περὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, διασαφηνίζοντες αὐτὴν εἰς τὸ κοινόν. Οἱ Πατριάρχαι μετὰ τῶν ἐπισκόπων των προσῆλθον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, πλὴν τοῦ Δαμασίου, Πατριάρχου τῆς Ρώμης, ὅστις μὴ προσέλθων ἔγραψεν εἰς τὸν Θεοδόσιον τὸν βασιλέα περὶ τῆς ἀληθοῦς πίστεως, ἔκθέσας καὶ διασαφηνίσας αὐτήν. Προσῆλθον δὲ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔκατον καὶ πεντήκοντα ἐπίσκοποι, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Τιμόθεον, Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας, τὸν Μελέτιον Ἀντιοχείας καὶ τὸν Κύριλλον, ἐπίσκοπον τῆς ἀγ. Πόλεως. Ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος παρέδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐπιστυλὴν τοῦ Δαμασίου, Πατριάρχου τῆς Ρώμης, εἰς τὴν δοπίαν διεσαφήνησε τὰ τῆς πίστεως. Οὗτοι ἀναγνόντες καὶ διασαφηνύσαντες αὐτήν, ἔμαθον τὸ περιεχόμενόν της. . . . καὶ ἐνθρόνισαντες εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν Βικτώριον, ἔνα τῶν δπαδῶν τοῦ βασιλέως, κατέταξαν τὸν Πατριάρχην τῆς Ρώμης πρῶτων, τὸν Πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως δεύτερον, τὸν Πατριάρχην τῆς Ἀλεξανδρείας τρίτον, τὸν Πατριάρχην τῆς Ἀντιοχείας τέταρτον καὶ ἀνεβίβασαν τὸν ἐπίσκοπον τῆς ἀγ. Πόλεως εἰς Πατριάρχην, καθαυτοῦ ἦτο ἐπίσκοπος. Καὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦ ἀγ. Πόλις δὲν εἶχε Πατριάρχην. Τοῦτον κατατάξαντες πέμπτον, ἀπῆλθον.

.... Καὶ κατὰ τὸ ὅγδοον ἔτος τῆς βασιλείας (τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου) ἐγένετο Πατριάρχης τῆς ἀγ. Πόλεως ὁ Ἰωάννης ἐπὶ δέκα ἔξ ἔτη καὶ ἀπέθανε. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου ἐπίσκοπος Κύπρου ἦτο ὁ Ἐπιφάνιος. Ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος ἔκτισεν ἀκόμη ἐν τῇ ἀγ. Πόλει τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Γενθημανῆς, ὅπου εἶναι ὁ τάφος τῆς Μαρτυρὶου (δηλ. τῆς Μαρίας). Ταύτην τὴν Ἐκκλησίαν κατέστρεψαν οἱ Πέρσαι, διε ἐξευτράτευσαν κατὰ τῆς ἀγ. Πόλεως, καθὼς κατέστρεψαν τὰς Ἐκκλησίας τῆς ἀγ. Πόλεως καὶ μέχρι σήμερον παραμένουν ἔρεπτα.

.... Καὶ κατὰ τὸ ὅγδοον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀρκαδίου ἐγένετο Πατριάρχης τῆς ἀγ. Πόλεως ὁ Πραῦλιος ἐπὶ δώδεκα ἔτη καὶ ἀπέθανε.

.... Καὶ κατὰ τὸ ἕβδομον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Μιχροῦ Θεοδοσίου ἐγένετο Πατριάρχης τῆς ἀγ. Πόλεως ὁ Φλάβιος (κατ' ἄλλας ἐκδ.: Πουφλάβιος, Πουπλάβιος, Πουπλάπιος) ἐπὶ τριάκοντα καὶ ὅκτω ἔτη καὶ ἀπέθανε.

.... "Οτε δὲ Διόσκουρος ἐξωρίσθη, ἐπορεύθη πρὸς τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν ἀγ. Πόλιν καὶ διέστρεψε τὴν πύστιν δλῶν τῶν ἐν Παλαιστίνῃ καὶ ἀγ. Πόλει εἰς τρόπον, ὥστε παρεδέχθησαν τὴν διδασκαλίαν τους καὶ διώρυθωσε τοὺς ἔκει ἐπισκόπους. Ἡ βασίλισσα Εὐδοκία σύζυγος τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου, ἀκούσασα τὴν διδασκαλίαν τοῦ Διοσκούρου, παρεδέχθη αὐτὴν καὶ τῷ ἀπέστειλε πολλὰ διῆρα. "Εἶη τότε ἐν τῇ ἀγ. Πόλει ὁ ἄγιος Εὐθύμιος, ἀγωνιζόμενος καὶ ὑποστηρίζων τὴν πύστιν τῶν βαπτικῶν. Ὁ ἄγιος Εὐθύμιος γράψας πρὸς τὴν Εὐδοκίαν, εἶπεν εἰς αὐτὴν: Μή δεχθῆς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Διοσκούρου, καθότι εἶναι ἐξωρισμένος, κατηραμένος αὐτὸς καὶ οἱ παραδεχόμενοι τὴν διδασκαλίαν τους. Ἐπάνελθε πρὸς τὴν ἀλήθειαν, καθὼς ἡσο πρὸν. Ἡ Εὐδοκία ἐδέχθη τὸν λόγον τοῦ ἀγίου Εὐθύμιου καὶ ἐγκαταλιποῦσα τὴν διδασκαλίαν τοῦ Διοσκούρου, ἐπανῆλθε πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἡ Εὐδοκία ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν δῶρα πολλὰ κτίσασα ἐν τῇ ἀγ. Πόλει πολλὰς ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια.

Καὶ κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Μαρκιανοῦ ἐγένετο Πατριάρχης τῆς ἀγ. Πόλεως δὲ Ἰακωβίτης Ἀναστάσιος ἐπὶ δέκα καὶ ἑννέα ἔτη.

.... Καὶ κατὶ τὸ δέκατον ἔκτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Λέοντος τοῦ Μεγάλου ἐγένετο πατριάρχης τῆς ἀγ. Πόλεως δὲ Ἰακωβίτης Μαρτῖνος ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη.

.... Καὶ κατὸ τὸ ἔβδομον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ζήνωνος ἐγένετο Πατριάρχης τῆς ἀγ. Πόλεως δὲ Ἰακωβίτης Μελίτων ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη. Καὶ κατὰ τὸ δέκατον ἔκτον τῆς βασιλείας τοῦ ἐγένετο πατριάρχης τῆς ἀγ. Ηἱλίας ἐπὶ εἴκοσι καὶ νέσπαρι ἔτη. Οὗτος ἔκτισεν Ἐκκλησίας, ὡς καὶ τὴν Ἐκκλησίαν Ἐλίνατ (بَلْ لِسْوَاص) ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης εὑροηται τὰ νῦν τὸ μοναστήριον τῶν ἄγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης) καὶ πρὸν συμπληρώση τὴν οἰκοδομήν της ἔξωρίσθη εἰς Ἀἴλην. Καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο εἰς τὴν Ἀγίαν Πόλιν δὲ ἀββᾶς Θεοδόσιος, ἰδρυτὴς τοῦ Κοινοβίου (دير الدواكس) (Ντέρ ’Αλ-Νταβάκες), δὲ ἀββᾶς Χαρίτων ἰδρυτὴς τῆς Παλαιᾶς Λαύρας (دير السيق العتيق) καὶ δὲ ἀββᾶς (باب) Σάββας, ἰδρυτὴς τῆς Νέας Λαύρας (باب السيق الجديد).

.... Κατ’ ἐκείνην τὴν ἐποχὴν δὲ βασιλεὺς Ἀναστάσιος ἐπολέμησε τὴν διδασκαλίαν τῶν βασιλικῶν, γενόμειος Ἰακωβίτης. Ὁ πατριάρχης τῆς ἀγ. Πόλεως ἔγραψε πρὸς αὐτὸν καὶ ἐκθέπας τὴν ἀλήθειαν τῆς διδασκολίας τῶν βασιλικῶν, εἶπεν: δὲ ἀντιστρατευόμενος πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν εἶναι κατηραμένης. Ἐξατέστειλε δὲ πρὸς αὐτὸν τοὺς ἥγουμένους τῶν μοναστηρίων, ἐν οἷς ἦτο δὲ Θεοδόσιος, ἰδρυτὴς τοῦ Κοινοβίου, δὲ Χαρίτων, ἰδρυτὴς τῆς Παλαιᾶς Λαύρας, δὲ Σάββας ἰδρυτὴς τῆς Νέας Λαύρας, ἦ δοποῖα ἦτο ἀνωτέρα δλων τῶν μοναστηρίων, τὸν ἥγούμενον τῆς Παλαιᾶς Λαύρας τοῦ Χαρίτωνος καὶ πλῆθος ἐκ τῶν ἥγουμένων τῶν μοναχῶν, ἐν οἷς ἦσαν καὶ δύο πρεσβύτεροι. Ἐγραψε δὲ πρὸς αὐτὸν: «Σοὶ στέλλω πλῆθος θεοδούλων καὶ τοὺς ἥγουμένους τῶν μοναχῶν τῆς ἐρήμου ἡμῶν, ἐν οἷς καὶ τὸν ἀξιότιμον Σάββαν,

δότις μετέτρεψε τὴν ἔρημον εἰς κατωκημένην πόλιν καὶ εἶναι ἀστήρ τῆς Παλαιστίνης». «Οτε ἐφθασαν οἱ μοναχοὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐζήτησαν τὴν ἄδειαν τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου, ὅπως εἰσέλθωσι καὶ λαβόντες ταύτην παρουσιάσθησαν ἐνώπιόν του. Καὶ ὁ Σάββας, ἐπειδὴ καθυστέρησε, δὲν ἐπέτρεψαν εἰς αὐτὸν οἱ φύλακες νὰ εἰσέλθῃ, καθότι ἦτο φακένδυτος. Οτε ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ πατριάρχου τῆς ἀγ. Πόλεως Ἡλία, ἡρώιησε τοὺς μοναχούς: Τίς ἔξ ὑμῶν εἶναι ὁ Σάββας, τοῦ δποίου καλὴ μνεῖα γίνεται ἐν τῇ ἐπιστολῇ; Οὗτοι ἐρευνήσαντες καὶ μὴ εὑρόντες αὐτόν, τὸν ἐζήτησαν. Οτε εἰσῆλθεν, ὁ βασιλεὺς τὸν ἔφερε πλησίον του ἵνα καθίσῃ καὶ τὸν ἡρώτησε περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἀγ. Πόλεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ κατοικούντων. Ο Σάββας ἀπίντησεν, διτὶ ἡ πόλις καὶ οἱ ἐν αὐτῇ διάγουσιν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐκμέσας εἰς αὐτὸν τὸ ἀληθὲς φρόνημα τῆς διδασκαλίας τῶν βασιλικῶν, προσέθηκεν, διι πᾶς ὁ παραβαίνων ταύτην εἶναι κατηραμένος. Πρὸς δὲ εἶπεν εἰς αὐτόν: Σὲ παρακαλοῦμεν, ὅπως μὴ ἀναστατώσῃς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐφ' ὅσον αὕτη εὔρισκεται ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἥσυχοι καὶ μὴ παραδεχθῆσαι τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀντιφρονούντων. Ο βασιλεὺς δεχθεὶς ταῦτα, ἔχαρισε δῶρα εἰς τοὺς μοναχούς καὶ τοὺς διέταξε νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν ἀγ. Πόλιν, γράψας εἰς τὸν πατριάρχην τῆς ἀγ. Πόλεως Ἡλίαν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐπιστολὴν του. Ο Σάββας δὲ κατὰ διατὴν τοῦ βασιλέως ἔμεινε πλησίον του, ἐνῷ οἱ μοναχοὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν ἀγ. Πόλιν. Ο Σάββας, μετὰ καθυστέρησιν ἐνὸς ἔτους, ἐζήτησε παρὰ τοῦ βασιλέως τὴν ἄδειαν, χιλιάδας δηνάρια, εἰπών: Χρησιμοποίησε τὰ χρήματα ταῦτα πρὸς οἰκοδόμησιν τῶν μοναστηρίων. Ο Σάββας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀγ. Πόλιν.

... «Οτε ἔμαθεν ὁ πατριάρχης τῆς ἀγ. Πόλεως Ἡλίας διτὶ ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος ἐξώρισε τὸν Φλαβιανὸν πατρι-

άρχην τῆς Ἀντιοχείας καὶ τὸν ἀντικατέστησε διὰ τοῦ Σευ-
ήρου, συνήθροισε τοὺς μοναχοὺς μεταξὺ τοῦ νεκροταφείου
καὶ τοῦ Γολγοθᾶ καὶ ἀνενθεμάτισαν τόν τε βασιλέα Ἀνα-
στάσιον, τὸν Πατριάρχην Σευῆρον καὶ πάντα παραδεχόμε-
νον τὴν διδασκαλίαν του. Ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος μαθὼν
τὴν πρᾶξιν ταύτην τοῦ Πατριάρχου τῆς ἁγ. Πόλεως Ἡλία,
διέταξε τὴν ἔξορίαν του εἰς τὴν Ἀύλαν καὶ τοῦτο συνέ-
βη κατὰ τὸ εἰκοστὸν τρίτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀνα-
στάσιον. Ὁ Ἀναστάσιος ὥρισεν ὡς Πατριάρχην τῆς Ἀγ-
Πόλεως ἄνθρωπόν τινα ὀνομαζόμενον Ἰωάννην. Ὁ Ἰωάν-
νης οὗτος ὑπεσχέθη εἰς αὐτόν, ὅπως ἀναθεματίσῃ τοὺς ἔξα-
κοσίους καὶ τριάκοντα ἐπισκόπους, τοὺς παρευρεθέντας εἰς
τὴν Χαλκηδόνα. Ὅτε παρουσιάσθη εἰς τὴν ἁγ. Πόλιν, συνη-
θροίσθησαν περὶ αὐτὸν οἱ μοναχοὶ καὶ ὁ Σάββας καὶ τῷ
εἶπον: Μὴ δεχθῆς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σευῆρου, ἀλλ' ἀγω-
νίσθητι ὑπὲρ τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου καὶ ὅλοι εἰμεθα-
μαξί σου. Ὅποιοςχεθεὶς εἰς αὐτὸὺς τοῦτο, παρέβη τὴν διατα-
γὴν τοῦ βασιλέως. Ὁ βασιλεὺς μαθὼν τοῦτο, ἔξαιπτετειλεν
ἀξιωματικὸν ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν του διὰ νὰ ὑπενθυμίσῃ τὸν
Πατριάρχην Ἰωάννην τῆς ἁγ. Πόλεως τὴν ὑπόσχεσίν του καὶ
νὰ εἴπῃ αὐτῷ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Σύνοδον τῆς Χαλκηδόνος καὶ
ἐν ᾧ περιπτώσει ἀρνηθῆ τοῦτο ν' ἀπομαρύνῃ αὐτὸν ἐκ τοῦ
θρόνου. Ὁ ἀξιωματικὸς προσελύθων, παρέλαβε τὸν Πατρι-
άρχην τῆς ἁγ. Πόλεως Ἰωάννην καὶ τὸν ἔρριψεν εἰς τὴν
φυλακήν. Οἱ μοναχοὶ προσελθόντες πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν
φυλακήν, συνεβούλευσαν ὅπως ὑποσχεθῇ εἰς τὸν ἀξιωματι-
κὸν διετοῦ ὑπεσχέθη εἰς τὸν βασιλέα καὶ ἀμα παρουσιασθῇ,
τότε ν' ἀναθεματίσῃ ἐκείνους, τοὺς ὅποιους ἀνενθεμάτισαν
οἱ μοναχοί. Οὗτος ἔπραξε τοῦτο. Ὅτε συνῆλθον οἱ μοναχοὶ¹
καὶ οὗτοι ἦσαν περὶ τὰς δέκα χιλιάδας, ἐν οἷς ὁ Θεοδόσιος,
ὁ Χαρίτων καὶ ὁ Σάββας, ἥγονύμενοι τῶν μοναστηρίων,
ἀνενθεμάτισαν τὸν Διόσκουρον, τὸν Εὐτύχιον, τὸν Σευῆρον,
τὸν Νεστόριον καὶ πάντα μὴ παραδεχόμενον τὴν ἐν Χαλκηδόνι

Σύνοδον. Ό αντιπρόσωπος τοῦ βασιλέως ἐιαράχθη ἐκ τῆς στάσεως τῶν μοναχῶν, ἥτο δὲ παρὸν καὶ ὁ ἔξαδελφος (ἐκ πατρὸς) τοῦ βασιλέως, ὅστις ἴδων μὲ δχι εὐχαρίστησιν τοῦτο ὑπερχέθη εἰς τοὺς μοναχούς, ὅτι ὁ βασιλεὺς θὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν γνώμην του ταύτην, διὰ νὰ ἀσπασθῇ τὴν ἀληθῆ διδασκαλίαν των. "Οτε ὁ ἔξαδελφος τοῦ βασιλέως ἔφθασεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ διηγήθη τὰ καθηκαστι, ὁ βασιλεὺς διενοήθη νὰ ἔξορίσῃ ἀκόμη τὸν Πατριάρχην τῆς ἀγ. Πόλεως Ἰωάννην. Οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ ἐπίσκοποι συνελθόντες ἔγραψαν εἰς τὸν βασιλέα Ἀναστάσιον, ὅτι δὲν ἀποδέχονται τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σευήδουν, ὡς καὶ τὴν τῶν παραχαρακτῶν καὶ εἶναι ἔτοιμοι νὰ θυσιασθῶσι καὶ παρεκίλεσαν αὐτόν, δπως πάνυ ἐνοχλῶν αὐτούς. . . .

.... Καὶ κατὰ τὸ εἰκοστὸν τρίτον ἔτος τῆς βασιλείας (τοῦ Ἀναστασίου), δηλαδὴ μετὰ τὴν ἔξορίαν τοῦ Πατριάρχου τῆς ἀγ. Πόλεως Ἡλία, οἱ κάτοικοι τῆς Ιαλαιστίνης καὶ τῆς ἀγ. Πόλεως ἐδοκίμασαν συμφορὰν μεγίστην, λιμόν, λοιμόν, καταποντισμόν, ἀκρίδα, ψάνατον καὶ ἐπὶ πέντε ἔτη δὲν ἔβρεχεν ὁ οὐρανός. Καὶ κατὰ τὸ πέμπτον ἔτος τῆς ἔηρασίας τόσην λειψυδρίαν ὑπέστη ἡ ἀγ. Πόλις ὥστε καὶ ἡ πηγὴ τοῦ Σιλαώμ ἔηράνυη, ὁ δὲ κόσμος ἤρξατο σκάπτον παντοῦ χωρὶς ὅμως ν' ἀνεύρῃ καὶ σταγόνα ὕδατος. Συνέβη τότε μέγιος σεισμὸς ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἔνεκα τοῦ ὁποίου πολλαὶ οἰκίαι κατέρρευσαν καὶ ἀρκετὸν πλῆθος ἐφυνεύθη. Μετὰ πέντε ἔτη ἀπὸ τῆς ἔξορίας τοῦ Πατριάρχου τῆς ἀγ. Πόλεως Ἡλία εἰς τὴν Αἰλίαν, οἱ ἡγούμενοι τῶν μονασιηρίων ἐν οἷς τὴν Πόλιν Αἰλίαν. Οὗτος τοὺς ὑπεδέχθη μετὰ χαρᾶς καὶ παρέμειναν πλησίον του ἐπτά ἡμέρας. Μετὰ τοῦτο, εἶπεν ναστάσιος καὶ ἐγὼ μετὰ δέκα ἡμέρας θὰ τὸν ἀκολουθήσω παρέμειναν τηναγάγω ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Καὶ μετὰ δέκα ἡμέρας ἀπέθιανεν ὁ Πατριάρχης

’Ηλίας ἐν ἡλικίᾳ ὀγδοήκοντα κοὶ ὅκτὼ ἑτῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπὶ εἴκοσι τέσσαρα ἔτη ἦτο Πατριάρχης. Καὶ λέγεται, ὅτι ὁ ἄγιος Σάββας ἐσημείωσε τὴν ὥραν καὶ ἐρωτήσας περὶ τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου, ἔμαθεν, διὰ ἀπέθαντος τὴν ὑποσημειωθεῖσαν ὥραν, καθ' ἣν, πεσούσης ἀστραπῆς καὶ δυνατῆς βροντῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος ὑπέστη ἐγκεφαλικὴν διατάραξιν. Οὗτος κρατῶν τὴν κεφαλήν του μὲ τὴν χεῖρά του καὶ φωνάζων καὶ ζητῶν βοήθειαν περιεφέψετο ἀπὸ ἐν δωμάτιον εἰς τὸ ἕτερον, τέλος καταληφθεὶς ὑπὸ κατάρας τοῦ Θεοῦ ἐπεσε νεκρός. Καὶ πρὸν ἀποθάνῃ ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος εἶχε γράψει, ὅπως ἔξουσιον ἔτης ἄγ. Πόλεως καὶ ὁ ἄγιος Θεοδόσιος, ὁ δρυτὴς τοῦ μοναστηρίου Ἀλεξανδρείας, προτοῦ δμως, φυάσῃ ἡ ἐπιστολὴ εἰς τὴν ἄγ. Πόλιν, ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος εἶχεν ἐκπνεύσει. Τοῦτον διεδέχθη ὁ Ἰουστῖνος ἐκ τῆς Θράκης, ἔμεινε δὲ βασιλεὺς τῶν Ρωμαίων ἐπὶ ἐννέα ἔτη καὶ τοῦτο συνέβη κατὰ τὸ τριακοστὸν δεύτερον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ βασιλέως Καπάδ, υἱοῦ Φερούζι βασιλέως τῶν Περσῶν. Οἱ Ιουστῖνος ἦτο βασιλεὺς εὐσεβῆς καὶ φιλοδίκαιος. Διέταξε νὰ ἐπανέλθωσιν ἐκ τῆς ἔξοδίας πάντες οὓς ἔξωρίσεν ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος, πρὸς δὲ ἐγραψεν εἰς τὴν ἄγ. Πόλιν τὰ περὶ τῆς πίστεώς του. Οἱ μοναχοὶ μετὰ χαρᾶς συνῆλθον καὶ ἀναδείξαντες τὴν ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως, ἐώρατασαν λαμπρὰν ἑορτὴν καὶ ἐπεκύρωσαν τὴν τετάρτην Σύνοδον τῶν ἔξακοσίων καὶ τριάκοντα ἐπισκόπων τῶν συνελθόντων ἐν Χαλκηδόνι. . . . Οἱ δὲ Πατριάρχης τῆς ἄγ. Πόλεως Ἰωάννης ὁ διαδεχθεὶς τὸν ἔξορισθέντα Πατριάρχην Ἡλίαν, ἐπατριάρχευσεν ἑπτὰ ἔτη καὶ ἀπέθανε.

ΠΕΡΙ ΣΥΝΟΔΩΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩΝ

Βοηθήματα: Νικοδήμου Μίλας. Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας σελ. 405—415. Π. Λάπιν. Ἡ Σύνοδος ὡς τὸ ὑπέροχαν τῆς ὁργανον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἔξουσίας ἐν: Ὁυθόδοξος Ὄμιλητὴς τοῦ Καζάν—Ἰούνιος σελ. 247—277, Ἰούλιος—Αὔγουστος σελ. 480—501, Σεπτέμβριος σελ. 72—105. C. Hefele. Hist. des Conciles τομ. I. τμῆμ. I. σελ. 1—124. The Catholic Encyclopedia New York. τομ. IV. σελ. 423—435. Dictionnaire de Théologie Catholique A. Vacant. τομ. III col. 636—col. 676.

Τὰ εἰς τὰς οἰκουμενικὰς συνόδους ἀφορῶντα ἐν γένει ἐπιμελῶς εἰσιν ἔξητασμένα τε καὶ, ὡς ἔνεστιν, ἡκριβωμένα ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱστορικῶν τε καὶ κανονολόγων, ὅσα δὲ ἐν τοῖς ἔξητος ἐνταῦθα περὶ τοῦ θέματος σημειοῦνται τούτους ἔξγραμένα εἰσὶν ἀπὸ τῶν προδεδηλωμένων ἀρίστων — ἐνίων τῶν περὶ τούτου συγγεγραμμένων πολυπληθῶν — συγγραφῶν, σημειοῦνται δὲ ἀπλῶς εἰς ὑπόμνησιν νῦν, ὅτε ἡ ἀγιωτάτη Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία φαίνεται νοοῦσά τε καὶ αἰσθανομένη τὴν ἀνάγκην συγκλήσεως συνόδου, ἥ τι πάντως καὶ καθ' ἕαυτὴν καὶ διὰ τὸ προσβλεπόμενον πλῆθος καὶ μέγεθος τῶν αὐτῇ ἐπιτελεστέων τὸν τόπον ἔχει συνόδου οἰκουμενικῆς.¹⁾

1. *"Ἐννοια τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου.* Σύνοδος Οἰκουμενικὴ εἶναι νομίμως συνελγανθυῖα ἐπὶ ταύτῃ συνέλευσις πασῶν τῶν ἰθυνουσῶν τῆς ἐκκλησίας δυνάμεων ἦτοι πάντων αὐτῆς τῶν ἐπισκόπων, ἐπὶ τῷ συνητῆσαι τελείως καὶ εὐθετῆσαι

1) Περὶ τοῦ δυνατοῦ ἐν τῷ παρόντι τῆς συγκλήσεως οἰκουμενικῆς συνέθισσος ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἔτε: Νέα Σιών, Ἀπρίλιος 1924.

δριστικῶς, διὰ διατάξεών τε καὶ θεσπισμάτων, τὸ κῦρος μὲν περιθεβλημένων τῆς ὅλης συνελεύσεως διὰ τὴν ὅλην δ' Ἐκκλησίαν ὑποχρεωτικῶν, ζητήματα ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας καὶ ἐκκλησιαστικῆς τάξεως. Ἐγένετο δὲ δυνατὴ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡ σύγκλησις οἰκουμενικῶν συνόδων ἐξ ὅτου θρησκεία πρατοῦσα ἐν τῷ Βυζαντινῷ Κράτει ἡ χριστιανικὴ ἀπέβη θρησκεία, καθηγον δὲ τῆς πολιτείας ἀνεγράφη ὑπέρτατον ἡ φυλακὴ αὐτῆς καὶ φρούρησις καὶ προστασία.

2. *Ἄριθμὸς τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων*. Σύνοδοι Οἰκουμενικαὶ ἀναγνωρίζονται ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας 7, αἱ ἔξης: 1) ἡ ἐν Νικαίᾳ (τῷ 325 ἔτει) — ἐν ᾧ παρῆσαν 318 ἐπίσκοποι — ἢ τὸν Ἀρειον καταδικάσασα καὶ τὴν ἀληθῆ διδασκαλίαν περὶ τῆς Θεότητος τοῦ Γίοῦ τοῦ Θεοῦ διδάξασα, 2) ἡ ἐν Κων/πόλει (τῷ 381 ἔτει) — ἐν ᾧ 150 συνήχθησαν ἐπίσκοποι — ἢ τὰς φευδοδιδασκαλίας τοῦ Μακεδονίου καὶ τοῦ Ἀπολλιναρίου καὶ ἄλλας συγγενεῖς ἔξελέγξασα καὶ περὶ τῆς Θεότητος τοῦ Ἀγίου Πνεύματος τάληθη τιπώσασα, 3) ἡ ἐν Ἐφέσῳ (τῷ 430 ἔτει) — ἐν ᾧ ὑπὲρ τοὺς 200 ἐπίσκοποι παρέστησαν — ἢ τοῦ Νεστορίου ἀποκρύψασα τὴν αἵρεσιν καὶ περὶ τοῦ τρόπου θεστίσασα τῆς ἐνώσεως τῶν δύο φύσεων ἐν Χριστῷ, 4) ἡ ἐν Χαλκηδόνι (τῷ 451 ἔτει) — ἐν ᾧ 150 ἐπίσκοποι συνῆλθον — ἢ τοῦ Εὐτυχοῦς τὴν διδασκαλίαν ἀποκρύψασα καὶ περὶ τῶν δύο αὐθίς φύσεων ἐν Χριστῷ διατάξασα, 5) ἡ ἐν Κων/πόλει, τὸ δεύτερον, (τῷ 553 ἔτει), ἐξ 165 μὲν ἐπίσκοπων ἀπαρτισθεῖσα, τὸν Μοφουεστίας δὲ Θεόδωρον καὶ τὸν Κύρου Θεοδώρητον καὶ τὸν Ἐδέσης "Ιθαν ὡς νεστοριανίζοντας φωράσασά τε καὶ καταχρίνασα, 6) ἡ ἐν Κων/πόλει, τὸ τρίτον, (τῷ 680 ἔτει), ἡ ἐξ 174 μὲν ἐπίσκοπων συγκροτηθεῖσα, τῷ ἀναθέματι δὲ τὸν μονοθελητισμὸν καὶ τοὺς τὰ τὸν μονοθελητισμὸν φρονοῦντας παραδοῦνα καὶ ὀρθῶς τὰ περὶ τῶν δύο ἐν Χριστῷ θελήσεων διορίσασα καὶ 7), ἡ ἐν Νικαίᾳ, τὸ δεύτερον (τῷ 787 ἔτει) — 300 — 367 ἐπίσκοποι ἐν αὐτῇ ἡθροίσθησαν — ἢ τὴν εἰκονομαχίαν μὲν καταβαλοῦσα τῶν εἰκόνων δὲ τὴν προσκύνησιν ἀναστηλώσασα.¹⁾

1) Οἱ Καθολικοὶ παραδέχονται ὡς οἰκουμενικὰς συνόδους πλὴν τῶν 7 τούτων ἑτέρας 13 ἥτοι ἐν δλφ 20, πάσας, πλὴν μιᾶς τῆς κατὰ Φωτίου τῷ 869—870 ἐν Κων/πόλει συνελθούσης, ἐν τῇ Δύσει συγκροτηθεῖσας μετὰ τὸ σχίσμα. ("Ορα περὶ τούτων Hefele, The Catholic Encyclopedia καὶ Dictionnaire de Théologie Catholique).

Οἰκουμενικὴ Σύνοδός ἐτι καὶ ἡ ἐν Κων/πόλει τῷ 879 ἐπὶ Βασι-
λείου τοῦ Μακεδόνος ὑπὸ Φωτίου τοῦ ἀγιωτάτου Πατριάρχου
Κων/πόλεως συγκλήθεισα, ἀλλ' οὐ συνηρίθμηται ἐν τοῦ νῦν
ταῖς ἄλλαις, ἀναγκαῖον δὲ, κατὰ τὸ κεκρατηκός ἔθος, ὅπως
ἄλλη μεταγενεστέρα οἰκουμενικὴ σύνοδος ἀναγνωρίσῃ ταῦτην
ῶς σύνοδον οἰκουμενικήν.

3. Σύγκλησις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Αἱ ὑπὸ¹ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀνεγνωρισμέναι ὡς Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι συνεκλήθησαν πᾶσαι ὑπὸ τῶν πιστῶν καὶ φιλοχρίστων Αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, ἡ πρώτη ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ἡ δευτέρα ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, ἡ τρίτη ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ, ἡ τετάρτη ὑπὸ τοῦ Μαρκιανοῦ, ἡ πέμπτη² ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἡ ἕκτη ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Ηγωνωτάτου καὶ ἡ ἑβδόμη ὑπὸ τῆς Αὐτοκρατείρας Εἰρήνης. Εενίζει πάντως τὸ ἄκενσμα, ὅτι συνόδοις ἐκκλησιαστικὰς οὐχὶ αὐτῇ συνεκάλει διὰ τῶν ἐν αὐτῇ δικαιουμένων, ἵνα τοῦτο πράξωσιν, ἡ Ἐκκλησία, ἀλλ' οἱ πολιτικοὶ ἐποίουν τοῦτο ἀρχοντες τοῦ Βυζαντίου. Άλλὰ δηλωτέον εἰς διασάφησιν τούτου καὶ δικαιολόγησιν, ὅτι οἱ Αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἥσαν πρεστάται καὶ φύλακες τῆς χριστιανικῆς θρησκείας οὐχὶ κατά τινα τίτλον τιμητικὸν δεδομένον αὐτοῖς, πράγματος κενὸν ὅλως. Οἱ Αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἥσαν φρουροὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας οὐδαμῶς ἥσων ἡ αὐτοῦ τοῦ ὑπὸ αὐτῶν κυβερνωμένου κράτους. Διότι ἐν τῷ κράτει τῷ Βυζαντινῷ ἥσαν, ἴδιων ἐνεκα λόγων ιστορικῶν, οἵτω συνδεδεμένα καὶ συνηγμένα τὰ κρατικὰ καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ συμφέροντα, ὥστε τῶν τελευταίων ἡ κατελιγώρησις ἥδύνατο, ἵνα αὐτὴν τῆς πολιτείας τὴν ὑπόστασιν διασαλεύσῃ. Οὕτως ἀρα οἱ Βασιλεῖς τοῦ Βυζαντίου χρέος εἶχον, ἵνα πρεστατεύωσι τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ κατὰ πάσης αὐτὴν σκέπωσιν ἐπιβουλῆς, πολιτικὸν δόμον τε καὶ θρησκευτικὸν πληροῦντες ἐν τούτῳ καθῆκον. Ἡδύναντο δὲ λοιπὸν ἅμα καὶ ὥφειλον, ἵνα καὶ περὶ συγκλήσεως οἰκουμενικῆς συνόδου προνοήσωσι καὶ μεριμνήσωσιν, δσάκις ἔβλεπον τὸν χριστιανικὴν θρη-

σκείαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐμπιέσιν αὐτὸς τὸ κράτος, αὐτοῦ τὴν ήσυχίαν καὶ τὴν ἐνότητα, ἀπειλούμενα παρὰ τῶν ἀρετιῶν —διότι τῶν ἀρετιῶν κυρίως ἡ καταπολέμησις ἣν τῆς συγκροτήσεως τῶν συνόδων ἡ αἰτία,— ἡ ἁσάκις ἔβλεπον ἄλλως ἀναγκαίαν τὴν σύγκλησιν συνόδου ἐπὶ θεραπείᾳ γενικῶς ἀναγκῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐπὶ θεσπίσει νόμων καὶ διατυπώσει ἀποφάσεων ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἐκκλησίας.

Τὰ διασωθέντα αὐτοκρατορικὰ ἔγγραφα, δι' ὧν εἰς συγκληθησομένην οἰκ. σύνοδον οἱ ἐπίσκοποι προσεκαλοῦντο καὶ οἱ πρὸς τὴν σύνοδον συγκεκλημένην αὐτοκρατορικοὶ λόγοι ἐμφανίζουσι τὴν ἐνέργειαν τῆς συγκλήσεως τῆς συνόδου ὡς ἐνέργειαν ὅλως ἐκ τῆς αὐτοκρατορικῆς πηγάδιουσαν ἐξουσίας, ὑπάρχουσι δὲ καὶ ιστορικοὶ ἔργον καθαρῶς αὐτοκρατορικὸν τὴν σύγκλησιν τῶν οἰκ. συνόδων λογιζόμενοι. “Ομως δ' ἄλλοι ιστορικοὶ φρονοῦσιν ἄλλως, ὑπὸλαμβάνοντες, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐλάμβανε τὴν πρωτοθουλίαν τῆς συγκλήσεως τῆς οἰκ. συνόδου, ὅτι δ' ὅπως δυνατὴν τὴν δι' αὐτὴν δυσχερῆ, εἰ μὴ ἀδύνατον, σύγκλησιν τῆς Συνόδου καταστήσῃ, ἀνεφέρετο πρὸς τοὺς Αὐτοκράτορας, τὴν συνδρομὴν αὐτῶν εἰς τοῦτο αἰτουμένη, καὶ διτι τῇ αἰτήσει οἱ Αὐτοκράτορες ἐπινεύσυτες, καθ' ὃ ἄλλως, ὡς προδεδήλωται, καθῆκον εἶχον, ἀνελάμβανόν τε τὴν φροντίδα περὶ τῆς συγκλήσεως τῆς συνόδου καὶ τὰ δέοντα προσέταττόν τε καὶ ἐνήργουν. Οὗτοι δὲ καὶ ιστορικάς τινας πληροφορίας εἰς στήριξιν τῆς ἴδιας προσάγουσι γνώμης, τὰς ἔξῆς! Κατὰ τὴν μαρτυρίαν δηλονοῦν τοῦ Σουλπικίου Σεβήρου, ἡ πρώτη οἰκ. Σύνοδος συνεκλήθη, συμβουλῇ τοῦ Ὁσίου Ἐπισκόπου Κορδούνης, τῇ γνώμῃ δὲ ἐν γένει τῶν ιερέων κατὰ τὸν Ρουφίνον. Κύριλλος δὲ Ἀλεξανδρείας προσάλλει τὴν ἀνάγκην τῆς συγκλήσεως τῆς τρίτης οἰκ. συνόδου καὶ δὲ Πάπας Λέων πολλὴν ποιεῖται τὴν μέριμναν περὶ τῆς συγκλήσεως τῆς τετάρτης οἰκ. συνόδου. Ο Πατριάρχης Κων/πόλεως Θεόδωρος ὑπεδείκνυσι τὴν ἀνάγκην τῆς συγκλήσεως τῆς ἐκτης οἰκ. συνόδου, ὑπέρ δὲ τῆς συγκλήσεως τῆς ἔβδομης συν-

γοροῦσιν οἱ Πατριάρχαι Κων/πόλεως Παῦλος καὶ Ταράσιος.

Θὰ ἔλεγέ τις ἵσως πᾶσαν περὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος τὴν ἀλήθειαν, ἐὰν ἐγνωμάτευεν, διτὶ ἡ σύγκλησις τῶν συνόδων ἦν ἔργον κοινὸν τῆς τ' Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας, δμοῦ τε ἀμφοτέρων καθορωσῶν τὴν ἀνάγκην τῆς συγκλήσεως αὐτῶν καὶ δμοῦ περὶ ταύτης ἀποφασίζουσῶν, τῆς Πολιτείας δὲ μόνης τὴν σύγκλησιν διενεργούσης, ὡς μέσα τὰ προσήκοντα πρὸς τοῦτο διατιθείσης καὶ δυναμένης, ἵνα τε διευκολύνῃ τῶν ἐπισκόπων τὴν εἰς τὴν σύνοδον προσέλευσιν καὶ ἐπιβάλῃ μάλιστα ταύτην αὐτοῖς, οὐ πάνυ, ὡς εἰκός, προθύμως περὶ τοῦτο ἔχουσι, — δσοι τούλάχιστον ἐν χώραις ἀπωκισμέναις τὴν ποιμαντορίαν ἥσαν καταπεπιστευμένοι — διὰ τὰς μεγάλας τότε τῆς συγκοινωνίας δυσχερείας. Ἀναμφιβολῶς ἡ Ἐκκλησία θὰ ἡδυνάτει, ἵνα συναγάγῃ ἐκ πάσης γῆς καὶ χώρας τοὺς ἐπισκόπους εἰς τὸν ὄρισμένον διὰ τὴν σύγκλησιν τῆς Συνόδου τόπον, θὰ ἡδυνάτει ἔτι ἵν· αὐτῇ διεξαγάγῃ μόνη τὸ μάλα δυσχερὲς καὶ ἐπίπονον ἐν τοῖς τότε χρόνοις, δτε πρὸς τοὺς ἄλλοις ἐν ἀκμῇ ἥσαν πολλῇ τὰ πάθη τὰ θρησκευτικά, ἔργον καθόλου μιᾶς οἰκ. συνόδου καὶ τοῦ σκοποῦ τύχῃ, δι'. ὅν ἡ σύνοδος συνεκαλεῖτο καὶ συνήρχετο, στερούμενη τῶν μέσων, ἵνα τὰς ἑαυτῆς ἐπιβάλῃ ἀποφάσεις. Διὰ ταῦτα δὴ καὶ οἱ Αὐτοκράτορες ἐμερίμνων περὶ συγκλήσεως τῶν συνόδων, διὰ ταῦτα αὐτοὶ τὰ προσκλητήρια ἀπέλυν γράμματα, διὰ ταῦτα ἐτίμων τὰς συνόδους διὰ τῆς παρουσίας αὐτῶν ἢ διὰ τῆς ἀποστολῆς ἵδιων ἐπιτρόπων, διὰ ταῦτα τέλος ὑπέγραφον τῶν συνόδων τὰ πρακτικὰ καὶ τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν ἐκύρουν, ἵσχυν αὐταῖς διδόντες νόμων τοῦ κράτους.

Ἄλλα τὰ μέχρι τοῦδε εἰρημένα δὲν ἀποτελοῦσι πᾶν ὅ, τι δύναται, ἵνα λεχθῇ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Δέον ἔτι ἵνα λεχθῇ, δτι οἱ Καθολικοὶ ἐκκλησιαστικοὶ ἴστορικοὶ ἴσχυρίσθησαν καὶ ἴσχυρίζονται, δτι τὸ δικαίωμα τῆς συγκλήσεως τῶν οἰκ. συνόδων ἵδιον εἶχον ἀποκλειστικῶς δικαίωμα οἱ Πάπαι καὶ δτι ὡς ἐντολοδόχοι αὐτῶν ἐνήργουν ὅ, τι περὶ τούτου ἐνήργουν οἱ

Αύτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου. Ἀγωνίζονται δ' οὗτοι διὰ πολλῶν, οὐδὲν' ἀληθεῖς τοὺς ἔαυτῶν ἴσχυρισμοὺς ἀποδεῖξασιν, ἀλλ' ἀρκεῖ, οὐδὲν' ἀπλῶς ἐνταῦθα σημειώσωμεν, ὅτι σοφὸς ἴστορικὸς δὲ γερμανὸς Funk,¹ λεπτομερῶς τὰ περισεσωμένα ἔξετάσας σχετικὰ ἔγγραφα, ἀνασίμους ἐξήλεγξε τούτους καὶ ὅτι καὶ Καθολικοὶ ἴστορικοὶ ὑπάρχουσι, οἵτινες δὲν εὑρίσκουσι δυνατόν, οὐδὲν ἡδεῖς ἴστορικὴν ἀποδεειγμένην ἀλήθειαν τοὺς ἀνωτέρω προβάλωσιν ἴσχυρισμούς, πόρισμα μόνον ὅντας ἀναγκαῖον τῆς περὶ τοῦ παπικοῦ πρωτείου θεωρίας. Ἀλλὰ παράλειψις λεκτέου θὰ ἐκρίνετο, ἐάν, περὶ τοῦ ὑπὸ τίνων συνεκαλοῦντο αἱ ἀρχαῖαι οἰκουμενικαὶ σύνοδοι τοῦ λόγου γιγνομένου, μηδὲν ἐσημειοῦτο περὶ τοῦ τίς δικαιοῦται σήμερον, οὐδὲν εἰς σύνοδον συναγάγῃ τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Οὐδεμίᾳ δύναται οὐαὶ ὑπάρξῃ ἀμφισβήτησις περὶ τοῦ ὅτι δὲ δικαιούμενος, οὐδὲν τοῦτο πράξῃ, ἐστὶν δὲ Πατριαρχῆς Κων/πόλεως, δὲ πρῶτος τῇ τάξει ἐν τοῖς ἀρχηγοῖς τῶν Ὁρθοδόξων Αύτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, εἴτ' αὐτὸς τὴν περὶ τούτου λαμβάνων πρωτοβουλίαν εἴτε πρὸς ὑποδείξεις σχετικὰς συμμωρφωμένος ἄλλων Αύτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν καὶ δὴ καὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν Πατριαρχικῶν τοισύτων. Οὕτω δὲ καὶ μόνον θὰ ἐθεωρεῖτο «νομίμως συνεληγόνθυῖα ἐπὶ ταῦτα συνέλευσις», κατὰ τὸν προδεδομένον ἐν τῇ ἀρχῇ περὶ αὐτῆς δρισμόν, συγκαλούμενη ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν σύνοδος τῆς δληγούσης Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

4. **Σύνθεσις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων.** Ως προολέθη, η οἰκουμενικὴ σύνοδος εἶναι συνάθροισις τῶν κυβερνωσῶν δυνάμεων τῆς Ἐκκλησίας, αὗται δὲ εἶναι βεβαίως οἱ ἐπίσκοποι. Πράγματι δὲ τὰς οἰκουμενικὰς συνόδους ἀπήρτισαν πάντοτε μόνοι οἱ ἐπίσκοποι. Οὕτοι μόνοι ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων εἰς ταύτας προσκαλοῦνται, οὗτοι μόνοι ὡς μέλη κύρια καὶ τέλεια τού-

1) Kirchengesch. Abhandlungen. Tom. 1 σελ. 39 ἐξ. παρὰ Hefele σελ. 9 ὑποταγμ. καὶ ἐν Dictionnaire de Théologie Catholique col. 644 ἐξ.

των μετέχουσι καὶ οὗτοι μόνει τὰ πράκτικὰ τούτων ὑπογράφουσι, ἐπὶ πλέον δὲ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν ἔκαστῃ τῶν συνόδων παραστάντων ἐπισκόπων καὶ ὄνομάζονται αὐταὶ αὐταις ὑπὸ ἀλλήλων. Ρητῶς δὲ ἄλλως αὐταὶ περὶ τούτου αἱ σύνοδοι ἀποφεύγονται. Οὕτω πᾶς ἀνεξαιρέτως ἐπίσκοπος, καὶ τῶν χωρεπισκόπων (ἀξίωμα ἐν τῇ ἀρχαιότητι μόνον ὑφιστάμενον) καὶ τῶν τιτουλαρίων¹ συμπεριλαμβανομένων, δικαιοῦται ἵνα οἰκουμενικῆς μετάσχη συνόδου ὡς μέλος τέλειον μετὰ δικαιώματος ψήφου. Οὐχ ἡτον ὡς ἀντιπρόσωποι ἐπισκόπων, ἀδυνατούντων, εἴτε διὰ γῆρας εἴτε διὰ νόσου εἴτε διὰ ἄλλην αἰτίαν, ἵνα εἰς τὴν σύνοδον προσέλθωσι, δύνανται, τοῖς προσήκουσιν ἐφωδιασμένοι γράμμασι, καὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι, ἵνα παραστῶσιν ἐν αὐτῇ, τὰ αὐτὰ καὶ οἱ ἐπίσκοποι καθόλου δικαιώματα ἔχοντες. Ἄλλα καὶ ὡς μὴ ἐπίτροποι ἐπισκόπων καὶ ὡς μὴ μέλη ἀρα τῆς συνόδου δύνανται, ἵνα εἰς αὐτὴν εἰσέλθωσι πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι εἴτε ὡς γραμματεῖς εἴτε ὡς εἰσηγηταὶ ζητημάτων καὶ διασαφηταί. Ἐπὶ τῷ αὐτῷ δὲ τούτῳ σκοπῷ δύνανται ἵνα ἐν τῇ συνέδρῳ εὑρώσι θέσιν καὶ λαῖκοι θεολόγοι καὶ φιλόσοφοι καὶ ιστορικοὶ καὶ κανονολόγοι καὶ ἄλλοι ἐγνωσμένοι ὡς εὖ εἰδότες τοῦτο ἥ ἐκεῖνο τὸ ὑπὸ τῆς συνόδου ἐξεταζόμενον θέμα.

Ἄλλα παρίσταντο πάντες οἱ ἐπίσκοποι ἐν ταῖς οἰκ. συνόδοις; Ὡς διδασκόμεθα ἐκ τῆς ιστορίας τῶν οἰκ. συνόδων αἱ αὐτοκρατορικαὶ πρὸς προσέλευσιν εἰς οἰκ. σύνοδον προσκλήσεις δτὲ μὲν ἀπηνθύνοντο πρὸς τοὺς Πατριάρχας μόνον καὶ τοὺς Μητροπολίτας καὶ τοὺς διευθύνοντας μεγάλας ἐκκλησιαστικὰς περιφερεῖας ἥ κλίματα Ἐξάρχους καὶ πρὸς τινας ἄλλους ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἄλλοις χαρίσμασι πνευματικοῖς διαπρέποντας ἐπισκόπους— ὡς εἰς τὴν γ. οἰκ. σύνοδον προσεκλήθη δ μακάριος Αὐγουστῖνος, δηδικώς ἥ πρόσκλησις εὑρεν ὑπὸ τοῦ θανάτου προανηρπασμένον— δτὲ δὲ πρὸς πάντας τοὺς ἐπισκόπους.² Οἱ Πατριάρχαι, οἱ Μητροπολίται καὶ οἱ Ἐξάρχοι προσκαλούμενοι ἐλάμβανον ἅμα

1) Hefele σελ. 25. 26.

2) Hefele σελ. 25.

τὴν ἐντολήν, ἵνα μετὰ τῶν διαπρεπεστέρων τῶν ὑψών εἴσιται
ἐπισκόπων εἰς τὴν σύνοδον προσελθωσι. Ὡς δὲ δεδομένα ἴστορι-
κὰ μαρτυροῦσι, οἱ μὲν ἐγγὺς τοῦ τόπου, ἐνῷ γάρ σύνοδος χώραν
ἔλαμβανε, ἐπίσκοποι προσήρχοντο σχεδὸν πάντες μετὰ τοῦ ἐπ'
αὐτοῖς τεταγμένου πρώτου, ἐλάχιστοι δ' ἡσαν οἱ παρὰ τῶν ἀ-
πφυισμένων ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν ἀπεσταλμένοι. Γενικῶς
δὲ λεκτέον, ὅτι ὀλίγοι ἡσαν πάντοτε οἱ ἔξι ἐκκλησια-
στικῆς περιφερείας παρόντες ἐν τῇ συνόδῳ. Ἡ Δύτις ἀντεπρο-
σωπεύετο μόνον διὰ 3—2 τοποτηρητῶν, ὅλου δὲ πατριαρχικοῦ
κλίματος οἱ ἀπόστολοι δὲν ὑπερέβαινον συνήθως τοὺς 4—5.¹ Ἀλλ'
ἡν ἀδιάφορος δικηρὸς ἢ μέγας τῶν ἐν ταῖς συνόδοις παριστα-
μένων ἐπισκόπων ἀριθμός. Ἡ παρουσία ἐν ταῖς συνόδοις πάντων
τῶν ἐπισκόπων, ὡς ἀπαχτεῖ ἡ ἔννοια οἰκ. συνόδου, εἶναι τι μόνον
θεωρητικῶς ζητούμενον καὶ ἀνέφικτον ὅλως ἐν τῇ πραγματι-
κότητι καὶ δὲν δύναται, ἵνα ὡς ἀπαραίτητον ἀξιωθῇ. Ὁτι ἐν-
διέφερε ἡν τοῦτο, τὸ παρίστασθαι ἐν τῇ συνόδῳ ἀντιπροσώπους
ἔξι ὅλων ἢ ἐκ τῶν πλειόνων ἐκκλησιῶν, διότι τοῦτο οὐσιωδῶς
τῇ συνόδῳ τὸν χαρακτῆρα τῆς οἰκουμενικότητος διδωσι, καὶ ὅτι
ἔζητεῖτο κυρίως ἡν τὸ παρεῖναι ἐν ταῖς συγδεσίαις ἀντιπροσώπους
ἐκ τῶν πέντε μεγάλων ἀποστολικῶν ἐκκλησιῶν, τῆς Ρώμης,
τῆς Κων/πόλεως, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῶν
Ἱεροσολύμων, εἰ καὶ εἶναι μεμαρτυρημένον, ὅτι ἡ εἰ οἰκ. σύνο-
δος εἰργάσθη δίχα τοποτηρητῶν τοῦ Πάπα Ρώμης.² Εἶναι φανερὸν
ἔξι ἀπλῆς συγκρίσεως τῶν πρακτικῶν τῶν οἰκ. συνόδων πρὸς δε-
δομένα τῆς ἴστορίας, ὅτι οὐχὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι ἀντεπροσω-
πεύοντο ἐν ταῖς οἰκ. συνόδοις. Ἀλλὰ λαμβανομένου ὑπὸ δόψεις ἔξι
ἔνδος μέν, ὅτι ἔχομεν ἐνδείξεις, καθ' ἃς ἐπίσκοποι, εἰς τὴν σύ-
νοδον μὴ προσερχόμενοι, ἄλλοι μὲν τὴν ἰδίαν γνώμην γείτοσιν
ἐπισκόποις, εἰς τὴν σύνοδον μεταβαίνουσιν, ἀνετίθεσαν, ἄλλοι δὲ
γράμμασιν, ὃν σώζονται ἔντα, τὴν ἰδίαν γνώμην δήληγην καθί-

1) Ὁρθοδ. Ὁμιλ. Ιουλ. Αὔγ. σελ. 492.

2) Ὁρθοδ. Ὁμιλ. Ιουλ. Αὔγ. σελ. 496. 497.

στασαν ἡ ἐδικαιολόγουν τὴν ἑαυτῶν ἀπουσίαν καὶ παρεκάλουν, οὐαὶ ὡς παρόντες ἐν τῇ συνόδῳ θεωρηθῶσι, ἐξ ἑτέρου δ' ὅτι οὐκ ἔντειχες οὐδὲ ἀκίνδυνον, ἵνα αὐτοκρατορικὰ προστάγματα παροραθῶσι, ἐντόνως μάλιστα, ὡς τὰ κείμενα τῶν διασωθέντων προσκλητηρίων αὐτοκρατορικῶν γραμμάτων μαρτυροῦσι, διδόμενα, δέον, οὐαὶ εὔλογον συναχθῆ τὸ πόρισμα, ὅτι πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἐκκλησίαι μετεῖχον οὕτως ἡ ἄλλως ἡ ἀντεπροσωπεύοντο ἐν ταῖς οἰκ. συνόδοις, ὅτι δ' οὐσιών μόνον οἱ ἔξι τῶν δρίων τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους τελοῦντες ἐπίσκοποι ἥδυναντο, οὐαὶ πρὸς τὴν πρόσκλησιν κωφεύσωσι καὶ τῆς συνόδου ἀπόσχωσι.

Ἄλλὰ προσθετέον, ὅτι ἐν ταῖς συνόδοις — ἐν τοις μᾶλλον τῶν συνεδριάσεων τούτων — παρίσταντο, τὴν προεδρίαν, ὡς εἰκές, ἔχοντες, καὶ οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἡ ἐπίτροποι αὐτῶν (Commissarii), — ἐν τῇ β. καὶ τῇ ε. δὲν παρέστησαν — μάλιστ' ἐνίστε τὴν ἐναρξιν τῶν συνεδριῶν τῆς συνόδου ποιούμενοι. Ἄλλὰ τοῦτο ἐγίνετο τιμῆς τε ἐνεκα ἀπλῶς πρὸς τὰς πανεπισκοπικὰς συνέλευσεις καὶ διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως καὶ διως διὰ καθήκουσαν τοῖς βασιλεῦσιν ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος φροντίδα περὶ τοῦ ἔργου τῆς συνόδου, σύδεμίαν δ' ἔχει ἄλλην ἀπολύτως σημασίαν εἴτε ὡς πρὸς τὰς ἔργασίας τῆς συνόδου εἴτε ὡς πρὸς τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς.

5. Ἐξουσίαι τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ή οὐκ. σύνοδος, τὸ ὑπέρτατον οὖσα διοικητικὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὅργανον, δικαιοῦται, οὐαὶ περὶ παντὸς συλλήβδην δι, τι ἀφορᾷ εἰς τὴν πίστιν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἰς τοὺς ποιμαίνοντας καὶ εἰς τοὺς ποιμανομένους νομοθετήσῃ τε καὶ ἀποφήνηται καὶ δῆ¹: α) ἐξελέγχει καὶ ἀποκρούει διδασκαλίας αἱρετικῶν, διατυποῦσ' ἀμα τὴν ἀληθῆ χριστιανικὴν διδασκαλίαν· β) ἐκδίδωσι κανόνας καὶ διατάξεις εἰς τὴν χριστιανικὴν εὑσέβειαν καὶ τὸν βίον, εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν καὶ τὴν εὐταξίαν ἀφορώσας, διαγράφει δὲ κανόνας

1) Ὁρθοδ. Ὄμιλ. Ἰουλ. Αὔγ. σελ. 499—501 ἵδ, καὶ N. Μίλιας Τὸ Εκκλησ. Δικαιον σελ. 408.

ἡθικῆς καὶ βίου ὑποχρεωτικῶν διά τε τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαόν, οὐ σπανίως μὲν μεταβάλλουσα κανόνας, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ καταργοῦσα τούτους· γ) ὁρίζει τὸν τρόπον τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας· δ) καθίστησιν ὄργανα διοικητικὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, συμπροσδιορίζουσα τοὺς κύριους τῆς δικαιοδοσίας καὶ τῶν σχέσεων αὐτῶν πρὸς ἄλλα ἐκκλησιαστικῆς ἔξουσίας κέντρα· ε) ὁρίζει κανόνας, καθ' οὓς δέον, ἵνα δικάσωνται οἱ ἀθετηταὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν διογμάτων καὶ κανόνων· σ) καθαιρεῖ τοὺς προεστῶτας τῶν ἐπὶ μέρους ἐκκλησιῶν καὶ νέους ἐπὶ τὰς ἕδρας αὐτῶν ἀναβιθάζει· ζ) ἐκδικάζει τελεσιδίκως δίκας, δικαιουμένη καὶ δλας ἐπὶ μέρους ἐκκλησίας ἵνα δικάσῃ· η) ἀσκεῖ πᾶσαν ἀνεξαιρέτως καὶ ἀπεριορίστως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἔξουσίαν, στοχαζομένη «τῆς ἐπιζητήσεως τοῦ χραθοῦ τῆς ἐκκλησίας διὰ κοινῆς τῶν ποιμένων αὐτῆς συζητήσεως».¹⁾

6. Αὐθεντία τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Τῶν συνόδων ἐε τῶν οἰκουμενικῶν τὴν ὑπερτάτην ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀποτελουσῶν ἔξουσίαν, τῇ ἐπιπνοίᾳ τοῦ ἀγίου Πνεύματος καὶ ἀποφαινομένην καὶ θεσμοθετοῦσαν, εὔδηλον ὅτι αἱ ἀποφάσεις αὐτῶν καὶ ἀλάθητοί εἰσι καὶ ἀπόλυτον διὰ τὴν ἐκκλησίαν ὅλην ἔχουσι τὴν αὐθεντίαν ἢ τὸ κύρος, νύμαι διὸ ταύτην οὖσαι ὑποχρεωτικούς καὶ ἀπαράβατοι, καθ' ἑαυτὰς καὶ ἄνευ οἰσοδήτινος διθενδήποτε ἔξαρτήσεως. «Ἡ σύνοδος ἀπαξί συνελθοῦσα, λέγει ὁ Ὁρθοτρικὸς Funk²⁾ «ἔφερεν ἐν ἑαυτῇ τὴν αὐθεντίαν ἢ μᾶλλον ἐδέχετο ταύτην παρὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος τοῦ ἐν τῷ μέσῳ τῆς συνελεύσεως ὅντος». Σαφὲς δ' ἔστιν ἐκ τῶν πρακτικῶν τῶν οἰκ. συνόδων, ὅτι τοιαύτην εἶχον αὐταὶ περὶ τοῦ ιδίου ἔργου τὴν συνείδησιν, τῷ ἀγίῳ Πνεύματι πάνθ' ὃςα ἐπράττον ἀποδιδοῦσαι τε καὶ ἐν δινόματι αὐτοῦ τὰ δόξαντα αὐταῖς διατυποῦσαι πλὴν ἀλλὰ καὶ ἀπειλὰς ἐκφέρουσαι καὶ ποινὰς ἐπιβάλλουσαι τοῖς ἀθετηταῖς τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν, ὡς ἀποφάσεων θεόθεν πηγα-

1) Hefele Hist. des Conciles Tομ. 1. σελ. 9.

2) Kircheng. Abhandl. τομ. 1 σελ. 61 ἐν Dictionnaire de Théologie Catholique col. 651.

ζωσῶν καὶ ἔξαπαντος τηργυτέων. Ρήτεον δὲ περὶ τῶν ἀποφάσεων τούτων, διτὶ οἱ εἰδικῶς τὰ τῶν οἰκ. συνόδων ἐρευνήσαντες συμφωνοῦσι μὲν περὶ τοῦ ἀπολύτως ἀμεταβλήτου καὶ ὑποχρεωτικοῦ τῶν περὶ πίστεως ὅρων τῶν συνόδων διαφωνοῦσι δὲ περὶ τῶν εἰς τὴν πρᾶξιν καὶ τὸν βίον ἀναφερομένων κανδνιών, τινὲς μὲν καὶ τούτους ἵσα τοῖς διογματικοῖς ὅροις ὑποχρεωτικοὺς καὶ ἀμεταβλήτους θεωροῦντες τινὲς δὲ καὶ μὴ ὑποχρεωτικοὺς καὶ μεταβλητέους καὶ καταργητέους—βεβαίως εὐχὴ πάντας ἀλλὰ τοὺς ἐν αὐτοῖς οὐχὶ θεμελιώδους ιημασίας διὰ τὸν χριστιανικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν βίον ὅντας—λαγχίζομενοι. Ὁρθότερον δὲ τοὺς τελευταίους τούτους φρονοῦντας ἀποφαίνεται ἢ τε ἴστορία τῶν συνόδων καὶ ἢ τῆς ἐκκλησίας πρᾶξις.¹⁾

Ἄλλ' ἴσχυρίσθησάν τινες, διτὶ αἱ ἀποφάσεις τῶν συνόδων τὸ κῦρος ἐδέχοντο ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν Βασιλέων τοῦ Βυζαντίου κυρώσεως αὐτῶν — διότι κατ' αἵτησιν αὐτῶν τούτων τῶν συνόδων ὑπέγραφον οὗτοι τὰ πρακτικὰ αὐτῶν καὶ τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν ἐκύρωσαν, εἰ δὲ Καθολικοὶ ἴστορικοὶ ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Πάπα ἐγκρίσεως αὐτῶν ἐξήρτησαν αὐτῶν τὸ κῦρος — διότι αἱ σύνοδοι μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν ἐγνωστοποίουν τοῖς Πάπαις τὰ ἑαυταῖς πεπραγμένα τε καὶ δεδογμένα. Ἄλλ' ἀν οἱ πατέρες τῶν οἰκ. συνόδων ἤτοῦντο τοὺς αὐτοκράτορας, ἵνα κυρώσωσι τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν καὶ ἀν ἐπὶ τούτῳ οἱ αὐτοκράτορες ἐτίθεσαν ὑπὸ τοῖς πρακτικοῖς τῶν οἰκ. συνόδων τὰς ὑπέγραφάς αὐτῶν ἢ ἄλλην τινα ἰδίαν ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ ὑπέγραψαν πρᾶξιν, τοῦτ' ἐγίνετο, οὐχὶ διότι ἢ ὑπογράψῃ καὶ κύρωσις αὐτῇ θὰ καθίστῃ ἐγκύρως τὰς καθ' ἑκυτὰς ἀπόλυτον, ὡς εἴρηται, τὸ κῦρος ἔχούσας ἀποφάσεις τῶν οἰκ. συνόδων, ἀλλὰ διότι, τῆς ἐκκλησίας στερούμενης ὄλικῆς ἔξουσίας εἰς ἐπιβολὴν τῶν ἀποφάσεων αὐτῆς, ἀπαραίτητον ἦν, ἵνα ἢ πολιτεῖα περιβάλῃ τῷ κύρῳ αὐτῆς τὰς ἀποφάσεις τῶν οἰκ. συνόδων καὶ νόμους

1) Ὁρθοδ. Ὁμιλ. Ἰουλ. Αὔγ. σελ. 481 ἔξης. Ἀρχιμ. Ἀποστ. Χρι-
στοδούλου. Δοκίμιον Ἐκκλ. Δικαιού σελ. 55 ἔξης.

οὗτῷ τοῦ κράτους καταστήγη αὐτὰς καὶ δυνηθῆ ἐντεῦθεν, δπως τὴν δύναμιν αὐτῆς καὶ τὰ μέσα εἰς ἑφαρμογὴν αὐτῶν διεκθῆται, οὐδέ ποτε τῶν σὶς κίρετικοὺς ἀφερωσῶν, ἀπρεθύμους τε εἰς τὸ ὑποταχγῆναι καὶ συμμορφωθῆναι αὐταῖς καὶ ἕκανενς ἵνα συνταράξωσι τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ κράτος. "Αν δ' ἔξ ἄλλου αἱ σύνοδοι ἐξήγγελον τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν τοῖς Πάπαις, τοῦτ' ἐποίουν αὐταῖ, οὐχὶ ζητοῦσαι τῶν ὁδίων ἀποφάσεων κύρωσιν, ἃς ἀνευ δὲν θὰ ἥσχεν αὐταὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν νόμοι, ὡς οἱ Καθολικοὶ ὑποστηρίζουσι, ἀλλ' ἀναγγέλλουσαι: ἀπλῶς τὰ αὐταῖς δεδογμένα τε καὶ τεθεσπισμένα, ἐκδηλώσκει μὲν ἀληθῶς διὰ τούτου σεβασμὸν διειλόμενον πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης, ἀποστολικῆς καὶ ἐνδόξου καὶ τῆς ὅλης Δύσεως προκαθεζομένης ἐδρας, τὴν διάδοσιν δ' ἄμα καὶ τὴν ἑφαρμογὴν τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν ἀσφαλίζουσαι τε καὶ διευκολύνουσαι ἐν τῇ διὰ τὴν ἀπόστασιν δι' δλίγων πάντοτε ἐν ταῖς συνόδοις ἀποστόλων ἀντιπροσωπευομένῃ Δύσει.

Κατὰ τοῦ κύρους τῶν ἀποφάσεων τῶν οἰκ. συνόδων καὶ ἔτερόν τι προύβληθη. Τινὲς δηλονοῦν διατείνονται, δτι τὸ κύρος τῶν ἀποφάσεων τῶν συνόδων δὲν ἥδυνατο, ἵνα ἢ ἀπόλυτον, ἐφ' δσὸν οὐχὶ πάντες τῆς Ἐκκλησίας οἱ ἐπίσκοποι παρῆσαν ἐν αὐταῖς καὶ δτι, δπως τοιοῦτο κύρος αῦται κτήσωνται καὶ ὑποχρεωτικαὶ διὰ τὴν ὅλην Ἐκκλησίαν καταστῶσι, ἀνάγκη ἦν, ἵνα καὶ δπὸ τῶν μὴ παραστάντων ἐν αὐταῖς ἐπισκόπων ἐγκριθῶσι. 'Αλλ' ὡς προεξηγήθη, οἱ ἀπόντες ἐπίσκοποι, ἄλλοι μὲν διὰ παρόντων ἐν ταῖς συνόδοις ἐπισκόπων ἢ εἰδικῶν ἀντιπροσώπων ἀντεπροσωπεύοντο, ἄλλοι δὲ διὰ γραμμάτων παρεκάλουν ἵνα θεωρηθῶσιν ὡς παρόντες ἐν αὐταῖς, ἀποδοχὴν δηλοῦντες ἄμα ἐκ τῶν πρετέρων παντὸς ἐν αὐταῖς ἀποφασιστέου. "Αλλως δ' οὐδαμῶς δύναται, ἵνα τὸ κύρος θιγῇ τῶν ἀποφάσεων τῶν οἰκ. συνόδων ἐκ τοῦ ἐτι τινὲς ἢ πολλοὶ ἐπίσκοποι εἴθ' ἔκδυντες εἰτ' ἀκοντες δὲν παρέστησαν ἐν αὐταῖς ἢ ἐκ τοῦ δτι ἀδύνατος ὑπῆρξεν ἢ πραγματοποίησις μιᾶς καὶ οὐσίαν ἐντελῶς ἀπραγματωποῦτος ἀποτίσεως τῆς ἐννοίας τῆς οἰκ. συνόδου, τῆς εἰς τὴν ἐπὶ ταῦτῳ

συναγωγὴν τῶν ἀπανταχοῦ ἐπισκόπων ἀφορώσης. Ἀναιρῶν δὲ Λάπιν τὸν ἴσχυρισμὸν τοῦτον σημειοῦ τάδε: «Ἡ γνώμη, ὅτι διὰ τὴν διὰ πάντας τοὺς χριστιανοὺς ὑποχρεωτικότητα τῶν σινοδικῶν ἀποφάσεων ἀπηγτεῖτο παραδοχὴν αὐτῶν καὶ παρὰ τῶν μὴ παραστάντων ἐν ταῖς συνόδοις ἐπισκόπων, παρεκτός, ὅτι ἀντιφάσκει τῇ γενικῇ γνώμῃ τῆς τότε ἐποχῆς περὶ τῶν οἰκ. συνόδων καὶ τῇ γνώμῃ αὐτῶν τούτων περὶ ἔκυτῶν, ἐγκλείει ἐν ἔκυτῃ ἀτοπίας ἄλλας. Ἐξαρτᾶν τὴν καθολικὴν ὑποχρεωτικότητα τῶν συνοδικῶν ἀποφάσεων ἐκ τῆς ὑφ' ὅλου τοῦ ἐπισκοπικοῦ σώματος παραδοχῆς αὐτῶν σημαίνει αὐτὸν τοῦτο ἀρνεῖσθαι πᾶσαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἔξουσίαν καὶ πρὸ παντὸς παραδέχεσθαι, ὅτι οὐδεμίας τῶν οἰκ. συνόδων αἱ ἀποφάσεις ἡσαν διὰ τὴν ἐκκλησίαν γενικῶς ὑποχρεωτικά, ἀτε δὴ γνωστοῦ ὄντως, ὅτι ἐν αὐταῖς ταῖς οἰκ. συνόδοις εὑρίσκοντο πάντοτε ἐν τοῖς ἐπισκόποις πολέμιοι τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν —οἱ αἱρετικοί. Ἐν τοιαύτῃ δὲ βεβαίως περιπτώσει, ἀδύνατον θὰ ἦν τὸ κρῖναι καὶ ἐκβαλεῖν τοὺς τελευταίους ἐκ τῆς ἐκκλησίας ὡς ἐπιθλαδές καὶ ἀπειθές στοιχεῖον. Οὐχί, τὰς βάσεις τῶν ἰδίων ὑψηλῶν ἔξουσιῶν αἱ οἰκ. σύνοδοι ἔφερον ἐν ἔκυταις»!.

7. Πάξις καὶ μέθοδος τῶν ἐργασιῶν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Δὲν ἔχομεν πολλὰς καὶ ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν εἰργάζοντο αἱ ἀρχαῖαι σύνοδοι, φάνεται δὲ ὅτι ἐκάστη τούτων κατ' ἵδιον εἰργάζετο τρόπον ἐλευθέρως καὶ συμφώνως πρὸς τὸν σκοπόν, δι' ὃν καὶ τὰς περιστάσεις, δι' αἵς συνήρχετο. «Οσαι δὲ περὶ τούτου σώζονται εἰδήσεις δύνανται, ἵνα ἐν τοῖς ἐξῆς συνοψίσθωσι: 1) Πρὸ παντὸς ἡ σύνοδος ἥρχετο ἀπὸ Θεοῦ, τελετὴν τελοῦσα ἱερὰν τὴν προσήκουσαν, ἀλλ' ἀγνωστὸν ἥμιν ἐν τοῖς καθ' ἔκκαστα. 2) Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τόπου, ἐνῷ ἡ σύνεδος συνήρχετο, ἐτίθεντο λείψινα ἀγίων ἡ τεμάχιον τοῦ τιμίου σταυροῦ, αἱ ἀγικαὶ Γραφαὶ καὶ συλλογαὶ τῶν ἱερῶν κανόνων. 3) Προήδρευεν δὲ ἡ Ἀρχηγὸς

1) Ὁρθοδ. Ὄμιλ. Ἰουλ. Αὔγ. σελ. 498.

τῆς τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς κεκτημένης 'Εκκλησίας κατὰ τὰ
ὑπὸ τῶν κανόνων κη.' τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνέδου καὶ λσ.' τῆς
ἐν Τρούλῳ φιλοτιμένης. 'Αλλ' ἂν μὴ αὐτὸς παρῆν ὁ ἀρχηγός,
ὅτε μεν προήδρευον σι τοποτηρηταὶ ἢ ἀπόστολοι αὐτοῦ, δὲ τέ
μᾶλλον, ὁ Πρόεδρος τῆς μ.τ' ἐκείνην τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς
ἔχούσης 'Εκκλησίας. 'Ο πρόεδρος τῆς συνέδου ἀπαγγέλλει τὸν
ἐναρκτήριον λόγον καὶ διευθύνει καθόλου τὰς συζητήσεις καὶ
τὰς ἐργασίας τῆς συνέδου, ἀλλ' ὁσάκις παρῆν ὁ Αὐτοκράτωρ,
ἔκεινος τὴν ἔναρξιν ἐποιεῖτο τῶν ἐργασιῶν τῆς συνέδου. 4) Οἱ
ἐπίσκοποι ὅτε μὲν ἐκάθηντο ἐν τῇ συνόδῳ κατὰ τὰ πρεσβεῖα
τῆς χειροτονίας, ὅτε δὲ κατὰ τὴν σημασίαν τῆς ἐπισκοπικῆς
αὐτῶν ἕδρας, οἱ ἱερεῖς δὲ καὶ οἱ διάκονοι, οἱ ἐπισκόπους ἀντι-
προσωπεύοντες, ἐνίστε κατείχον τὴν τοῖς ἐπισκόποις αὐτῶν ἀνή-
κουσαν θέσιν, ἐνίστε δ' οὐδεμίᾳ τηρεῖται περὶ τὰ τοιαῦτα τάξις.
Οἱ ἐπίσκοποι δὲ πάλιν ἐνίστε κάθηνται ἐν κύκλῳ καὶ ἐν τισι
συνόδοις οἱ τοῖς ἐπισκόποις συνοδεύοντες ἱερεῖς κάθηνται ὅπι-
σθεν αὐτῶν. 5) Οἱ ἐπίσκοποι ἐκφράζουσι τὴν γνώμην αὐτῶν
κατ' ἄτομον, τοῦ τρόπου τοῦ καθ' ὅμιλος ἢ κατ' ἔθνη ἢ ἀλλως
ψηφίζεοθαι οὐδέποτ' ἐν χρήσει ἐν ταῖς ἀρχαῖαις συνέδοις τε-
θέντος, αἱ ἀποφάσεις δ' ἐν αὐταῖς λαμβάνονται κατὰ πλειοψηφίαν,
δυσεπιτεύκτου, εἰ μὴ ἀνεπιτεύκτου ὅλως, οὐσης ἐν τοῖς ἀνθρω-
πείοις τῆς ὅμοψηφίας ἢ παμψηφίας, οὐδέποτε δ' ἀλλως ἀπαιτη-
θεῖσης, ἀτε δὴ ἐπικινδύνῳ τῆς τοιαύτης ἀπατήσεως οὕτης, καθ'
ὅσον οὐ μένον ἐνωφελεῖς θὰ ἡσαν αἱ σύνοδοι τότε ἀλλὰ καὶ βλά-
βην θὰ προύδενον, θετικῶς, τὴν ταραχὴν καὶ τὴν σύγχυσιν καὶ
τὰς διαιρέσεις ἐπαυξάνουσαί τε καὶ κρατύνουσαι. 6) Αἱ ἀποφάσεις
τῆς συνέδου τελικῶς ἐγκρινόμεναι τε καὶ προσηκόντως κυρού-
μεναι καθίστανται γνωσταὶ ἡτοι δημοσιεύονται κατὰ τοὺς ἐνδε-
δειγμένους τρόπους, τιθέμεναι οὕτω ἐν ἐφαρμογῇ. Καὶ ταῦτα
μέν που εἰσὶ τὰ γεγονότα. 'Αλλὰ καὶ περὶ ἀρχῶν ρητέον,
αἵτινες ἐκράτουν, ὃς ἀνθρώποις δυνατὸν τυγχάνει, καὶ διεῖπον
ἐν ταῖς ἀρχαῖαις συνέδοις καὶ αἵτινες δέοντας ἵνα πάντως ἐν ἱεραῖς
συγελεύσει κρατῶσι καὶ διέπωσι. 'Απαιτεῖται δηλονούν: 1) ἵνα

πνεῦμα ἄκρας ἀγάπης, χνοχῆς καὶ μακροθυμίας ἐν τοιαύταις ἑραῖς συνελεύσεσι πρωτανείη, 2) ὅπως ἡ συζήτησις ἐν αὐτοῖς γίνηται ἐλευθέρα καὶ ὅλως ἔξω φόρου καὶ ἀπειλῆς καὶ ὡς μάλιστα εὑρεῖται καὶ ἔξαντλητική, 3) διπλαὶ οἱ μετέχοντες τῆς συνόδου ζωγρὸν ἔχοντες τὸ περὶ τῶν συζητουμένων θεμάτων διαφέρον καὶ ἔλαις δυνάμεσιν ἀγωνίζονται εἰς εὔρεσιν καὶ θρίαμβον τῆς ἀληθείας καὶ 4) διπλαὶ ἔκαστος αὐτῶν ἀποφαίνηται περὶ τῶν ζητημάτων ἐν ἀγαθῇ συνειδήσει καὶ ἐν πεποιθήσει περὶ τῆς ὀφθότητος ἐκείνου, ὅπερ οὖτε τάσσεται, οὐδαμῶς εἰς ἄλλα βλέπων καὶ ἄλλων στοχαζόμενος, οὐδέ ποθεν ἐπηρεαζόμενος καὶ συρόμενος καὶ ὅλως δίχα τῶν ἐν κεσμικαῖς συνελεύσεσι συγγένειαν προσσυνεννογίσεων καὶ συνδυασμῶν.

Ἄλλὰ προστεθείσθω τοῖς ἀνωτέρω περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐργασίας συνόδου εἰρημένοις, διτοις ἐν μεγάλαις συνελεύσεσιν ἢ συνόδοις τῆς Καθολικῆς ἢ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ἐν τοῖς κάτω τούτοις χρόνοις λαβούσσαις χώραν, ἐτέθη ἐν χρήσει τὸ ἀριστον καὶ λυσιτελέστατον σύστημα τοῦ ὑπὸ διαφόρων εἰδικῶν ἐπιτροπῶν—ἄμα τῆς συνόδου τῶν ἐργασιῶν ἐναρξαμένης καταρτιζόμενων—τὰ διάφορα προεξετάζεοθαι καὶ προδοκιμάζεοθαι ζητήματα καὶ διτοις τὸ σύστημα τούτο δέον, ἀναμφιθύλως, ἵνα καὶ ἐν δρθιδόξῳ συνέδῃ τηρηθῇ.

8. *Ἀναγκαιότης τῶν Οἰκ Συνόδων.* Ως συμπέρασμα τῶν προεκτεθειμένων λογικὸν καὶ ἀναπόδραστον προκύπτει ἡ διτοις τῆς Ἐκκλησίαν ὑπερτάτη ἀναγκαιότης τῶν οἰκ Συνόδων. Ἡ Ἐκκλησία πολεμουμένη, πολλάκις δ' ὑπὲρ αὐτῆς αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς διατηρήσεως ἀγωνιζομένη, ἀπὸ τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸν συνελεύσεως τῶν ὅλων ἐπιτιθέπων, ἀπὸ τῆς συγκεντρώσεως πασῶν αὐτῆς τῶν δυνάμεων, ἀπὸ τοῦ θεάμβατος τούτου τῆς ὅλης αὐτῆς ἴσχυος καὶ τοῦ ὅλου αὐτῆς κράτους ἀρύειαι μὲν ἐλπίδα καὶ θάρρος εἰς τὰ γενναίως τοῖς πολεμίοις ἀντεπεξελθεῖν καὶ στῆναι εὑσταθῆναι καὶ μὴ πεσεῖν, κατορθοῖ δ' ἐν τῇ κοινῇ συσκέψει, ἵνα τὰ κρείττω εὕρη μέσα εἰς το διεξαγαγεῖν τὸν ἀγῶνα ἐπιτυχῶς καὶ καταθριαμβεύσαι τοῦ πονηροῦ ἐν τέλει. Ἐξ

ἄλλου, νέαι ἀνάγκαι, τοῦ χρόνου προϊόντος, ἀναφυόμεναι, νέαι περιστάσεις ἀναδυόμεναι, νέαι ἀνακύπτουσαι συνθῆκαι τὴν φροντίδ' ἀπαραιτήτως τῆς ὅλης ἐπιβεβανται Ἐκκλησίας, θεραπείαν μὲν αἱ νέαι ἀνάγκαι: θέλουσαι, ἀντιμετώπισιν δ' ἐπιζητοῦσαι αἱ νέαι συνθῆκαι καὶ αἱ νέαι περιστάσεις. Ζητήματα δὲ πολλάκις ὑψίστου καὶ καθολικοῦ διαφέροντος, ἐξ αὐτῆς τῆς ὑφεστώσης τῶν πραγμάτων τάξεως γεννώμενα, μόνον ὑπὸ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας δύνανται προσηγόντως καὶ ὁριστικῶς ἵνα λυθῶσι. Καὶ ὅλως δ' ἀπολύτως ἀναγκαῖον, ἵνα ἡ Ἐκκλησία ἐν συνελεύσεσι γενικαῖς ἀναθεωρῇ μὲν τὸν βίον αὐτῆς γαὶ τὴν σταδιοδρομίαν, εἰς τὰ δπίσω βλέπουσα, εἰς τὸ παρελθόν ἀνατρέχουσα, περισκοπῆται δὲ τὰ τοῦ μέλλοντος, ἥπο τοῦ παρελθόντος, ἀπὸ τῆς πειρας τοῦ παρελθόντος καὶ ἀπὸ τῶν διδαγμάτων αὐτοῦ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι πορείαν προχαραττομένη, τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ἀσφάλειαν κατεχυρουμένη, δι' ὧν δὴ πάντων καὶ ὑπὲρ πάντα διὰ τῆς ἀνωθεν χάριτος ἀληθῆ καὶ θεοῖσαίν θὰ δυνηθῇ πρὸ τῶν δημάτων τοῦ κύσμου ἵνα καταδείξῃ τὴν περὶ αὐτῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος πρόβρησιν: «καὶ πύλαι ὅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς» (Ματθ. 16, 18).

Αρχψ. Ἰππόλυτος

ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Anatolica ὑπὸ Harry Charles Luke 1924 σ. 210.

Πολλάκις κρούνει τις τὴν θύραν, καὶ εἰσέρχεται εἰς δωμάτιον, ἥπερ εὐρίσκει κενὸν ἐπίπλων, τοὺς συνήθεις τοίχους γυμνούς, καὶ "όλις ρύμη ἐν βλέψαι ἀποσύρεται. Ἀλλοτε δὲ εὐρίσκει τὸ δωμάτιον ἐν πλήρει ἐπιπλώσει μετὰ καλλιτεχνίας διεσκευασμένον καὶ αἰσθάνεται ἡδονήν, ἵνα ἐνδιαιτηρύη ἐν αὐτῷ δοσιν τὸ δυνατὸν περισπότερον. Τὸ αὐτὸν συμβιάνει, καὶ δταν ἀναλάβῃ τις ἐν νέιν βιβλίον. Εἶναι δυνα-
κοιμηθῆ τὸν αἰώνιον, ἀνευ ἐλπίδος ἀνακομιδῆς, δταν ὅμως τὸ βι-
βλίον ἔγκλειει περιεχόμενον, ἔχει στοιχεῖα ἐμπνεύσεως, τότε συνεχῶς
ἀναγνώσκεται, δίδεται εἰς τοὺς φίλους, καὶ οὐδέποτε ἀναπαύεται,
ἄλλα περιπλανᾶται εἰς τοὺς δακτύλους, τὰ στόματα, τοὺς ἔγκεφάλους
καὶ τὰς γραφίδας.

Τὸ πρῶτον σημεῖον, εὐθὺς ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ Anatolica, διπερ ἐφελκύει τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου, εἴναι δὲ διμοιογία τοῦ γία τοῦ Θεοῦ, ἵν' οὔτως ἔλιη πλησιέστερον εἰς τὴν ἀλήθειαν μετ' ἀκριβείας.

"Υπὸ τοιούτου ἐλατηρίου ἐλατνόμενος ἄρχεται τοῦ πρώτου κε-
φαλαίου «Τὸ Ὁρος Ἀθως! ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ» σ. 7—25.
Ἀναπολεῖ τὰ πυρὰ τὰ ἀντριφέντα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ὁρούς διὰ
ν' ἀναγγείλωσιν εἰς τὰς Μυκήνας τὴν πτῶσιν τῆς Τροίας, καὶ δια-
βλέπει ἵχη τῆς διώρυγος τοῦ Ξέρξου. Οἱ ναυτικοὶ τοῦ μεσαίωνος
ἐμυθιλόγοιν, δτι ἡ σκιὰ τῆς κορυφῆς τοῦ Ὁρούς ἐξικνεῖτο μέχρι
τῆς Λήμρου εἰς ἀπόστασιν δέκα μιλίων νοτιοανατολικῶς. «Ο Ἀθως, ἐ-
ξαιρουμένον τοῦ Βατικανοῦ, εἴναι τὸ μόνον θεοφραστικὸν μέρος ἐν
Ινδῷ πῃ, δπου οἱ κληρικοὶ κυριαρχοῦσι καὶ οἱ λοικοὶ ὑποτάσσονται.
Ο Ἀθως δεικνύει, δτι οἱ μονοχοὶ γιωρίζουσι νὰ ἐκλέγωσι τὰς φω-

1) Ο συγγραψεὺς δὲν λαμβάνει ὑπ' ὅψει προγενεστέρας ἐργασίας περὶ τοῦ ἀγίου Ὄρους, καθὼς καὶ τὴν δημοσιευθεῖσαν ἐν Palaeographia Graeca διηγηθῆ τὰς ἴδιας του ἐντυπώσεις.

λεάς των. Ὁ συγγραφεὺς ἐπεσκέψθη τὸ δῆμος τὸ 1907-8 καὶ τὸ 1915. Περιγράφει τὴν ἐστερικὴν διοίκησιν, ἐκ τῶν πολλῶν εἰκόνων τῆς Θεοτόκου, ἀριστουργημάτων Βιζαντινῆς τέχνης, ἀναφέρει μόνον μίαν, ᾧν μόλις ἀναγνωρίζει ὡς ἔργυν τοῦ Ἐναγγελιστοῦ Λουκᾶ, θίγει ὅσα τρωτὰ σημεῖα νομίζει, σημειοῖ τοὺς νεωτερισμούς, τὴν ἀντίθεσιν τοῦ Ρωσιῶν πλούτου πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν πενίαν ἐν τῇ διακοσμήσει τῶν Ἐκκλησιῶν, τὸν φυλετικὸν ἀνταγωνισμὸν μεταξὺ γίγαντος καὶ νάνου καὶ ἐν τῷ Χιλιανδαρίῳ μετὰ συμπαθείας ενδόσκει τὸ Σπίλαιον τῆς Βηθλεέμ, ἐξ ἣς ἀνέθορεν ἡ Ἐθνικὴ παλιγγενεσία τῶν Σέρβων.

Σερδορών.
'Εν τῷ β. κεφαλαίῳ «Θεσσαλονίκη» σ. 26—35 συνοψίζεται ἐν Ελλάδι πολιτικήν κατάστασιν ἀπὸ 9/βρίου 1915 καὶ συνεπέξι προσ-
κλήσεως τῆς Ελληνικῆς Κυβερνήσεως οἱ σύμμαχοι ἀπεβίθασαν στρα-
τεύματα εἰς Θεσσαλονίκην.¹ Ήξεπέζει καλλιτεχνικῶς τὴν πόλιν καὶ εὐ-
ρίσκει αὐτὴν ἀνωτέραν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Τούρκων.² Οἱ, τι κατεσκεύ-
ασαν οἱ Ελληνες εἰς τὰ τεμένη δὲν συντελεῖ οὔτε εἰς ἔξωραίνυμόν,
οὔτε εἰς ἀρμονίαν καὶ χρακτηρίζει τὸν Τούρκον ἀπὸ αἰσθητικῆς ἀ-
πόφεως κρείσσονα φιλακιά τῶν χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων ἢ τοὺς ση-
μερινοὺς Ελληνας. Περιγράφει τὴν ἐγκατάστασιν καὶ κίνησιν τῶν
συμμαχικῶν στρατευμάτων, πῶς Ελληνικαὶ οἰκογένειαι ἐκδιωχθεῖσαι
ἐκ τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἐστιῶν, μένουσιν εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Θεσσα-
λονίκης καὶ ἔλεγον εἰς τὸν Συμμάχους «νὰ περάσῃς γρήγορα τὰ
στενὰ γιὰ νὰ ἐπιστρέψωμεν στὰ σπίτια μας».

στενά για να επιτερψωμεν τα οποία περιέχουν σημαντικές πληροφορίες για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Το πρώτο μέρος της σειράς αποτελείται από δύο τετραγωνικές σελίδες, η μία με τίτλο «Επίδοση της ελληνικής οικονομίας στην παγκόσμια οικονομία» και η δεύτερη με τίτλο «Επίδοση της ελληνικής οικονομίας στην παγκόσμια οικονομία». Η δεύτερη σελίδα περιέχει την παραγγελία της σειράς, η οποία έχει τίτλο «Επίδοση της ελληνικής οικονομίας στην παγκόσμια οικονομία».

μηδονού επειλούν τα της λαζαρέα παρασκήνια. Μετά τὴν Ἀδριανούπολιν ἐν κεφ. δ.' σ. ὥρ—62 ακολουθεῖ φυ-
σικώτατα τὸ παλαιὸν Σεράρι ὅπου ἡδρευον αἱ Σουλτάνοι τῆς Κων-/
λεως ἔως τὸ 1853 ὁ Σουλτάνος Ἀπτούλ Μετζίδ ἤδονσε τὸ ἀνάκτο-
ριον τοῦ Δολμᾶ. Πακτεὲ ἐν τῷ Βοσπόρῳ καὶ ἐλησμονῆθη μία ἀρ-
χαία δόξα, ἡτις εἴτα ἐπανηγγύεται μόνον ἀπαξ τοῦ ἔτους, διαν δ
Σουλτάνος ἐπεσκέπιετο τοῦτο χάριν τῶν λειψάνων τοῦ Προφήτου,
ἐπειδὴ ἡ κατοχὴ τῶν λειψάνων ἀπέτελει τίτλον διὰ τὸ Χαλιφᾶτον τοῦ
Σουλτάνου τῆς Τουρκίας. Τὸ Σεράρι κατέχει τὸ ἀνατολικότατον μέρος
τῆς Κων/λεως καὶ ἐνταῦθα ἴστατο ἡ Ἀκρόπολις τοῦ ἀρχαίου Βυζαν-
τίου. Ἐν τῇ περιοχῇ τούτῳ ὑπάρχει ἡ Βυζαντινὴ Ἐκκλησία τῆς
Ἄγίας Ἐλένης. Περιγράφει τὰ διάφορα διαμερίσματα καὶ πᾶς ἔγγειτο
ἡ ὑποδοχὴ τῶν Πρεσβύτερῶν ὅποι τῶν Σουλτάνων. Ἐν τῷ τοίχῳ παρὰ
τὸν Θρόνον υἱεῖ ὑδωρ ἐπὶ μαρμαρίνης μικρᾶς δεξαμενῆς, ἵνα τὸ χεό-
μενον ὑδωρ καλλύ τυχὸν ὡτακουστὰς νὺ παρακολουθῶσι τὴν συνο-

μιλίαν. Συντόμως περιγράφεται τὸ θησαυροφυλακεῖον καὶ τὸ χαρεμ-
λίκι τῇ βιοπήθείᾳ δὲ λων τῶν δεδομένων τῆς φιντασίας καὶ τῆς πραγμα-
τικότητος, καὶ σὺν τῇ ψοῇ τοῦ πλούτου καὶ τοῦ μεγαλείου ἀναφωνεῖ
τις, «sic transit gloria mundi».

Ε. Κεφ. δ γλυκὺς τόπος τῆς Κύπρου σ. 66—78. Ο συγγρα-
φεὺς θέτει ὡς προμετωπίδα 'Ελληνιστί:

«Η δ' ἄρα Κύπρον ἵκανε φιλομειδῆς Ἀφροδίτη
εἰς Πάφον· ἔνθα δὲ οἱ τέμενος βωμός τε θυήεις».

Μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἴστορει τὴν γλυκεῖαν Κύπρον, ἐνδιαίτημα
τῶν Μουσῶν καὶ γενέτειραν τῆς φιλομειδοῦς Ἀφροδίτης. Αἱ κοιλάδες
καὶ τὰ δόρη ἀποτένεοντι ρωμαντισμὸν καὶ κατὰ τὴν ἄννοιξιν ενδρίσκει τις
πρασίνας ἡμέρας εἰς τὰ δάση καὶ γλαυκᾶς ἥμέρας εἰς τὰς παρα-
λίας. Ως ἔνθους καὶ καλλιεπῆς ποιητῆς χ'ιράσσει τὰς γραμματὰς περὶ
τῆς νήσου. Η παραλία τῆς Κυρηνέας ἀντανακλᾷ τὸν πλοῦτον τῆς
Ιταλίας, καὶ οἱ μυρσινόλυυστοι τόποι τῆς Κύπρου ἀναπολοῦσιν «ἐκεῖ
χρότες, ἐκεῖ δὲ πόσθιοι». Εκ θαυμασμοῦ τῆς καλλονῆς ἔνιστε σι-
ματᾶ δ κάλαμος, ἐλλείπουσιν αἱ φράσεις καὶ ἔκκλησις γίνεται εἰς τὴν
ζωγραφικὴν πρὸς ἀπεικόνισιν τοῦ ὁραίου ἔξινονυμένοι, ἔως εἰς τὴν
Βρύσιν τῶν Ἐρώτων, ὡς καλοῦσιν αὐτὴν οἱ χωρὶ οἱ Κύπριοι.

Απὸ σελ. 79 ἀρχεται τὸ ἔγκαρμιν τῆς Λευκωσίας ὡς λησμονη-
θείσης πρωτευιύσης τῆς ἔγγυς Ἀνατολῆς. Ή πόλις περιγράφεται ὡς
δηγύρωμα τῶν Λατίνων, στεφανοῦται ὑπὸ πεύκης, κυπαρίσσου καὶ εὐ-
καλύπτου, ἴστορειται ἡ μάγια Σοφία ὡς τέμενος, δ λευκὸς τροῦλλος
τοῦ Ἀραβίος Ἀχμέτ, ὃπου φυλάσσεται ἐν κιβωτιδίῳ ἐκ μαργαροστρά-
κου μία θρὶξ τῆς γενειάδος τοῦ Προφήτου καὶ ἡτις παρουσιᾶζεται
τοῖς πιστοῖς ἀπαξ τοῦ ἔτους. Εξαίρεται δ Μωαμεθανικὸς πληθυσμὸς
καὶ αἱ ἐορταὶ αὐτῶν μέχρις ἐλαχίστων λεπτομερειῶν τοῦ συνήθους βίου
ἔως οὖ ἐν τῇ Ἀρμενικῇ συνοικίᾳ σημειοῦ τὴν οἰκίαν τοῦ Κιαμῆλ
Πασᾶ τοῦ μεγίστου Κυπρίου Ὄθωμανοῦ πολιτικοῦ ἐν τοῖς νεωτέροις
χρόνοις. Απὸ τῆς 93 σ. δ συγγραφεὺς στρέφεται εἰς τοὺς Ὁρθοδό-
ξους, οἵτινες ὡς πρὸς τοὺς τόπους τῆς λατρείας τῶν ἀποφεύγουσι τὰς
ἐπιδείξεις, ὡς τὸ ἐν Κων/λει Φινάριον, δπερ καίτοι ἐκ τινος ἀπόψεως
εἶναι τὸ Βατικανὸν τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐν τούτοις ἔξωτερικῶς οὐδεμίαν
ἐπίδειξιν φέρει. Εν Κύπρῳ ἀπέφευγον τὰς ἐπιδείξεις δχι ἔνεκα τῶν
Μωαμεθανῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν Λατινικὴν ἀρπακτικότητα, πρὸ τῆς δοπίας
ἐπερεμον οἱ Ὁρθόδοξοι Κύπριοι. Οσας Ἐκκλησίας είχον ἰδρύσῃ μέ-
χρι τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως ἥσαν μικρὰ καὶ ἀφανεῖς, ὡς ἡ τοῦ
Ἄγιου Ιωάννου τοῦ Ἐλεήμωνος, ἡ τοῦ ἄγιου Ἀντωνίου καὶ ἡ τῆς
Χρυσαλινιωτίσσης (ἡ Παναγία τοῦ χρυσοῦ λινοῦ). Ο ρυθμὸς τῶν
νεωτέρων Ἐκκλησῶν χαρακτηρίζεται ἀξιοθρήνητις καὶ παρέχεται
εἰκὼν τοῦ Ὁρθοδόξου ἱερέως οὐχὶ ζηλευτή. Ή περιγραφὴ καὶ ἴστο-
ρία τῆς Ἀμμοχώστου ὡς κοσμοπολιτικὸν κέντρον εἶναι ἀξία προσο-
γῆς. Ενταῦθα παρελαύνει καὶ μικρὰ σκιαγραφία τοῦ Πέρσου Σουπχί.
Ἐξέλ—ἢ ἀνγή τῆς αἰωνιότητος διαδόχου τοῦ Μίρζα Ἀλῆ—Μωγάμετ

νδρυτοῦ τοῦ Βαχαῖσμοῦ, περὶ οὐ ἐνδιαφέρουντα ἐσημείωσεν δὲ Ashbee ἐν τῷ ἔργῳ τοι!¹

'Ἐν τῷ 8 κεφαλαίῳ σ. 123 περιγράφει τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ἀγίου Τάφου καὶ προοιμιαζόμενος ἀναφέρει, ὅτι κατὰ τὰς αὐθεντικὰς στιτικὰς ὑπάρχουσαν ἐν Παλαιστίνῃ 25 αἱρέσεις καὶ 40 γλῶσσαι ἐν χρήσει. 'Ἡ Ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Τάφου εἶναι τὸ Βαβέλ τοῦ χριστιανισμοῦ. Χαρακτηρίζει τὰς ἐν αὐτῇ ἐθνικότητας καὶ τινας τῶν τελετῶν ὡς καὶ σημειαῖ τινα ιστορικά. Μείζονα προσωρικὴν δίδει εἰς τὴν τελετὴν τοῦ ἀγίου Φωτὸς καὶ ἐκθέτει μᾶλλον τὰς δευτερειούσας λεπτομερείας, ἥτις τὴν οὐσίαν καὶ τὴν σημασίαν τῆς τελετῆς. 'Ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ἀκολουθεῖ μᾶλλον τοὺς Λατίνους συγγραφεῖς. Περὶ τῆς τελετῆς τοῦ ἀγίου Φωτὸς ἀλλοτε ἔδωκα διάλεξεν ἀγγλιστὶ ἐν τῷ Ἀγγλικανικῷ Ἑπισκοπείῳ καὶ τότε ἐπιστοποιήθη, ὅτι ήταν ἡ τελετὴ αὐτη ἡνὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους καθ' ὅλης τὰς Ἐκκλησίας ἐν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει. Ἀγγλος συγγραφεὺς ἀσχολούμενος εἰς τὰ τελετουργικὰ ἵδον πῶς περιγράφει τὴν τελετήν.²

'Ἡ τελετὴ τῆς εὐλογίας τοῦ Φωτὸς κατὰ τὸ Πάσχα εἶναι ἀρχαιοτάτη τελούμενη ἐπὶ 1400 ἔτη καὶ ἐνεκα τοῦ ὥραίσιν καὶ διδακτικοῦ συμβολισμοῦ τῆς ἐπρεπεῖ ἀνακαίνισθη καὶ ἀτοκατασταθῇ.

'Ο κλῆρος καὶ ὁ χορὸς παρουσιάζονται ἐν ταῖς λαμπροτέραις στολαῖς. 'Ο προστάμενος ἐνδύεται κόκκινην μεταξιτὸν μανδύαν. 'Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δὲν ὑπάρχει φῆς, σταυρὸς ἢ πῦρ. 'Ακόλουθος φέρει ἐσθεσμένην δέσμην ωριών διηγημένην εἰς τρεῖς βριχίωνας ἀνὰ τὴν κορυφήν. Οὗτος προτιγεῖται τοῦ φέριντος τὸ ὑδωρ καὶ οὗτοι πιοῦνται λιτανείαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ εὐλογοῦνται τὸ φῶς μετεκάν δύο στηλῶν ἐν τῷ βάθει τῆς Ἐκκλησίας.

'Ο χορὸς λέγει τὸν ψαλμὸν «Κύριος φωτισμός μου καὶ Σωτήρ μου» ἀνευ τοῦ Δόξα Πατρί. 'Ο ἱερεὺς καὶ οἱ λοιποὶ τακτοποιοῦνται καταλλήλως καὶ τὸ φῶς ἀνάπτεται διὰ πυρίτου λίθου κατὰ τὸν συνήθη τρόπον καὶ εἴτε ἐπακολουθεῖ ἢ εὐλογία. . . . δὲ ἱερεὺς ἀναγινώσκει τὴν εὐχήν. . . . «Καθὼς ἐφώτισας τοὺς δούλους σου διὰ τῆς στήλης τοῦ πυρός, οὗτοι φώτισον καὶ τὸ ἡμέτερον φῶς». Τότε τὸ πῦρ πιθανῶς ἔκ τοῦ λανθράκων ἐρραντίζετο διὰ ηὐλογημένου ὄντος. . . . Μετὰ ταῦτα διὰ τοῦ ἡγιασμένου φωτὸς ἀνάπτονται τὸ λοιπὰ φῶτα τῆς Ἐκκλησίας, μίνια πρότερον εἶχον σβεσθη.

Οἱ δὲ συγγραφεῖς τοῦ νεωτάτου ἀξιοσπουδάστου ἔργου (Jérôme et Jean Tharaud, L'an prochain à Jérusalem, Paris 2e edit. σ. 7) σχολιάζουσι τὴν τελετήν: Εἶναι ὄφρα γε μία ἀπομεμακρυσμένη ἀνάμνησις τῶν ἐθνικῶν ἐορτῶν, μίτινες ἐτελοῦντο διὰ τὴν πάροδον τοῦ χειμῶνος καὶ ἐπάνοδον τοῦ ἥλιου τῆς ἀνοίξεως; ἢ καλλίτερον εἶναι

1) A Palestine Notebook 1918—1923 σ. 116.

2) Divine Worship in England by John David Chambers London 1877 σ. 201.

σύμβολον τῆς Ἀναπτάσεως τοῦ Χριστοῦ συλληφθὲν ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς φαντασίας; Ἡ καταγωγὴ τῆς τελετῆς μένει σκοτεινή.

“Ἐτεροι σεμνότερον ἔξεφράσθησαν, οὐδέποτε ὑπῆρξε συμβολισμὸς καταλληλότερος τῆς τελετῆς τοῦ ἄγιου Φιοντὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ ἀγίου Τάφου.¹

“Οσον δ’ ἀφορᾶ εἰς τὸ ἰστροικὸν μέρος περὶ τῆς κατὰ τὸν Ιζ.² αἰῶνα διηγήσεως, διτὶ δὲ Φερδινάνδος ὁ πρῶτος Μέγας Δοὺς τῆς Τοσκάνης ἐπιθυμῶν νὰ καταστήψῃ τὸ παρεκκλήσιόν τοι τὸ ἱερώτερον παντὸς ἄλλου ἢν Ἰταλίᾳ καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ ἐν Λορέτῳ ἀγίου υἱού παρεκάλεσε τὸν Ἀνατολίτην σύμμαχόν τον Φάρο-ἔλ. Διὸν νὰ ἐκκομίσῃ δι’ αὐτὸν τὸν Τάφον τοῦ Σωτῆρος, συναντώμεθα μεθ’ ἐτέρας φαντασιοπληξίκς τοῦ Πάπα Σιέτου Ε. ὃστις ὀνειρεύετο, διτὶ δὲ Ρωσία θὰ ὑπετάσσετο εἰς τὴν Πολωνίαν, θὰ ἥνου τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν μετὰ τῆς Μεσογείου, θὰ κατέκτα τὴν Αἴγυπτον καὶ τὸν ἄγιον Τάφον καὶ ἐσκέπτετο διτὶ ἐπιδέξιοι ἐργάται θ’ ἀπέκοπτον τὸν ἄγιον Τάφον ἐκ τοῦ βράχου, καὶ θὰ μετέφερον αὐτὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν.²

Ἐν τῷ δὲ κεφιλαίῳ σ. 145 παρέχεται ἀμυδρὸν περιγραφὴ τῆς Πέτρας καὶ ἐν τῷ τελευταίῳ κεφαλαίῳ σ. 157 μετὰ μεζονος ἐνδιαφέροντος περιγράφονται πόλεις τῆς ΥπερΚαυκασίας. Ἐν γένει τὸ δῆλον ἔργον Ἰδίως διὰ τὸν Ἀνατολίτην τυγχάνει ἀξιοσπουδαστὸν καὶ εἰὴν ἀξίαν τούτοις ἐπαυξάνει ἔτι δημιουρευπις καλλιτεχνικῶν εἰκόνων διαφόρων τοπείων.

‘Αρχιεπίσκοπος Ιορδάνου
Τ. Π. ΘΕΜΕΛΗΣ.

Φιλαρέτου Βαφείδου Μητροπολίτου Διδυμοτείχου. Ἡ γυνὴ ἐν τῷ οἰκογενειακῷ βίῳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ. Ἀιατύπωσις ἐκ τοῦ «Γρηγορίου Παλαμᾶ». Τυπογραφεῖον Ἰωάννου Κουμενοῦ. Οδὸς Ἐθνικῆς Αμύνης 2. Σγ. 8 σελ. 26.

Εἶναι ἀξίαν τοῦ πάνυ γνωστοῦ καὶ πάνυ δοκίμου συγγραφέως αὗτοῦ τὸ πονημάτιον τοῦτο, ἐν σαφιτείᾳ πραγματευόμενον ἐπαγωγῷ περὶ τῆς θέσεως τῆς γυναικὸς ἐν τῷ οἰκῳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ πρό τε Χριστοῦ πυρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς καὶ μετὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Σωτῆρος καὶ τὴν διάδοσιν καὶ ἐπικράτησιν ἐν τῷ κόσμῳ τῶν εὐαγγελικῶν ἀρχῶν. Οὖσα πρὸ τοῦ χριστιανισμοῦ δούλη τε τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἔντη δῆλως τοῦ κοινωνικοῦ βίου ἡ γυνὴ, διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ ἵση αὕτη τῷ ἀνδρὶ ἀνεδείχθη καὶ οὐχ ἡττών εἰκείνου εἰς τὴν κοινωνικὴν πρόσοδον συντελεστῆς ἀπέβη. ‘Ἄλλ’ εἰκονίζεται ἔτι, μετὰ τὸ ἐκτεθῆναι

1) The Holy Land painted by John Fulleylove, by Rev. John Kelman London σ. 193.

2) The Popes of Rome by Leopold Ranke translated from the German by Sarah Austin 4 edit. London 1866 Vol. II. σ. 139—140.

έκεινα, ή ούκ ευάρεστος, μετὰ τὸν πόλεμον, κοινωνικὴ καθήλου κατάστασις, διὰ τὰς νέας ἀντιθησκευτικὰς, ὑλιστικάς, κομμουνιστικὰς καὶ μπολσεβικικὰς θεωρίας, καὶ ὑπογόραφεται ἵδια τὸ καθῆκον τῆς Ἑλληνίδες γυναικού. ‘Υποβάλλοντες τῷ σεβ. σιγγραφεῖ τὴν ἔκφρασιν τῆς τιμῆς, ἡς ἀξιός ἐστιν ἐπὶ πᾶσιν αὐτοῦ τοῖς λαυροῖς πονήμασι καὶ ἐπὶ πάσῃ αὐτοῦ τῇ πολυειδεῖ ὑπὲδε τῆς ἔκκλησίας καὶ τοῦ γένους δράσει, ἐπιτρέπομεν ἡμῖν αὐτοῖς, ἵνα καὶ τὴν εὐχῆν συνεκφράσωμεν, ὅπως ἴδωμεν συιπληρούμενον, θεία χάριτι, ἐπ’ ὧφελείᾳ κοινῆ καὶ ἐπὶ καυχήσει τῶν νοούντων τὴν σπουδαιότητα καὶ ἀξίαν καὶ χαιρόντων τοῖς τοιούτοις ἔργοις, τὸν τρίτον τόμον τῆς βελτίστης ἔκκλησιαστικῆς αὐτοῦ ἴστορίας, ἔκδιδομένου καὶ τοῦ Β.’ μέριμνας τούτου, τοῦ ἀπὸ τοῦ 1700 καὶ ἔξης.

I. M.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

‘**Η** ἐν τῇ Ἀγίᾳ Πόλει ἐνδημία τῆς Α.Θ.Μ. τοῦ Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Κυρίου Φωτίου.—Ο Μακαριώτατος ἡμῶν Πατήρ καὶ Πατριάρχης καὶ ἡ Ἱερὰ ἡμῶν Ἀδελφότης ηὗτυχησαν ἵνα καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐπὶ βραχὺ χρόνῳ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἔχωσι τὸν σεπτὸν καὶ παγγέραστον τῆς τοῦ Ἀλεξανδρέων ἔκκλησίας Ἀρχιεπίτην.

‘**Η** Α. Θειοτάτη Μακαριότης, ἔχουσα μεθ’ Ἐαυτῆς τὸν Πανοι. Ιεροιμ. Καλλιόπιον, ἐφημέριον Αὔτης, καὶ τὸν Ἐντιμ. κ. Λεωνίδαν Φιλιππίδην, γραμματέα Αὔτης, παρεγένετο ἐν Ιεροσολύμοις τῇ 4ῃ τοῦ μηνὸς Ὁκτωβρίου, προσαγορευθεῖσα μὲν ἐν τῷ σταθμῷ, ἐκ προσώπου τοῦ Πατρός ἡμῶν καὶ Πατριάρχου, ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μαδάβων κ. Μελίτωνος καὶ τοῦ Ἀρχιγραμματέως τοῦ Ι. Κοινοῦ Ἀρχιμ. κ. Ἐπιφανίου, ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ δὲ εἰς τὴν Ἱερὰν μονὴν Σινμεὼν τοῦ Θεοδόχου, εἰς τὸ Καταμόνας, ὃς κοινῶς ἡ μονὴ καλεῖται αὐτη, ὑπ’ αὐτῶν συνοδευθεῖσα, δόπον Αὐτῷ τὸ κατάλυμα ἡτοίμιστο καὶ δόπον Αὐτήν δ Μακαριώτατος ἡμῶν Πατήρ καὶ Πατριάρχης ἀνέμενεν, ἀληθεῖ χαρᾶ καὶ ἴδων καὶ ἀσπασάμενος καὶ περιπτεύμενος Αὐτήν. Ἄλλὰ ταῦτο, κατὰ τὸ εἰς αὐτὴν ἥκον, αἴσθημα χαρᾶς καὶ ἡ Ἱερὰ ἡμῶν Ἀδελφότης, εἴτ’ ἐν Καταμόνας εἴτ’ ἐν Ιεροσολύμοις, πρὸς τὴν Α. Θ. Μακαριότητα κατεδήλωσε. Περιττὸν δὲ καὶ νὰ οηθῇ, ὅτι καὶ δ Μακαριώτατος Ἀλεξανδρείας τῷ αὐτῷ δέδεικται καταφανῶς αἰσθήματι κατεχόμενος, ἀξιούμενος, ἵνα τε προσκυνήσῃ αὖθις τ’ ἀγαπητὴν ἐν Σιών σκηνώματα τοῦ Κυρίου, εἰς ἐπὶ μαρρότατον καὶ ἐν τοῖς πρωτεύουσιν ἀεὶ καὶ κυβερνῶσι μάλιστα πιστῶς διηκόνησε καὶ χρησίμως, καὶ ἵν’ ἐπανίδη τὴν Α. Θ. Μακαριότητα τὸν Πατέρα ἡμῶν καὶ Πατριάρχην καὶ τὴν Ἱερὰν ἡμῶν Ἀδελφότητα, οἵς συνδέεται καὶ συνήπται ἀχωρίστως τε καὶ ἀρρήκτως.

‘Η Α. Θ. Μ. ἐκ τῆς Ἱερᾶς μονῆς τοῦ Καταμόνας κατήρχετο σχεδὸν καθ’ ἔκάστην εἰς Ἱεροπόλυμα, ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, εἰ μὴ τι ἄλλο ἔκάλει καθῆκον, μέχρι μεσημβρίας μένουσά τε καὶ συνδιπλεγομένη καὶ συνδιασκεπτομένη μετὰ τοῦ Πατρός ἡμῶν καὶ Πατριάρχου, περὶ ὃν ἔδει ἵνα καὶ συνδιαιλέξωνται καὶ συνδιασκόψωνται σπουδιών πάνυ καὶ τῇ δλῃ Ἐκκλησίᾳ διαφερόντων ζητημάτων. Τῷ δὲ μεσημβρίᾳ εἰς Καταμόνας ἀμφα οἱ Μ. Μ. Πατριάρχαι συναπερχόμενοι ἔκει τε συνηρίστων καὶ ἐφ’ ἕκαντον συνδιέμενον, τοῦ Μακαριωτάτου ἡμῶν Πατρὸς καὶ Πατριάρχου πρὸς ἐσπέραν εἴτ’ εἰς τὴν ἐν τῇ μικρᾷ Γαλιλαίᾳ Ἱερὰν μονὴν μετειβαίνοντος εἴτ’ εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ὑποπτεύοντος.

Πόρισμα δ’ ἀγαθὸν καὶ καρπὸς καλὸς τῶν συζητήσεων καὶ συνεντεύξεων τῶν δύο Μ.Μ. Π.Π. ἡ ἀπόφρασις ὑπάρχει περὶ τῆς ἀπαραιτήτου ἀνάγκης συγκλήσεως Μεγάλης Τοπικῆς ἢ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν Ἱεροσολύμοις τῷ ἐπιόντι ἔτει κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς—ἀπόφασις ληφθεῖσα, διὰ τὸ μέλιστα δῆλον τῆς ἀνάγκης, εὐθὺς τῇ ἐπιούσῃ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἀφίξεως τοῦ Μακαριωτάτου Ἀλεξανδρέας ἐν συσκέψει ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, καθ’ ἣν παρῆσαν καὶ μέλη συνοδικά, συμφάσκοντα περὶ τῆς ἀνάγκης καὶ συνομολογοῦντα. ‘Ινα δ’ εἰς ἔργον τὰ οὕτω δόξαντι μεταποιηθῆ, ἐπέμφθη μὲν εἰς Δαμασκόν, συναντήσων τε καὶ συλλαλήσων περὶ τούτου τῷ Μακαριωτάτῳ Ἀντιοχείας Κυρίῳ Γεργορίῳ, δὲ Ἀρχιγραμματεὺς Ἀρχιμ. κ. Ἐπιφάνιος, γράμματα δὲ παρασκευίζονται τὰ προσήκοντα πρὸς τὸν Παναγιώτατον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Κύριον Γεργύριον, ἐν οἷς τε τὰ κατὰ τὴν πιλλὴν ἀνάγκην ἐκτεθήσονται τῆς συγκλήσεως τῆς συνόδου καὶ ἡ ἀξίστος διαβιβασθήσεται αὖθις, ἀτε δὴ καὶ πρότερον διατευπωμένη, δπως καὶ ἡ Α. Θ. Παναγιότης συνεγκρίνοντα τε καὶ συνευδοιύσσα περὶ συγκλήσεως πληνούσῃ τε καὶ ἐνεργήσῃ τῆς συνόδου.

‘Ο Μακαριωτάτος Ἀλεξανδρείας ἐπεσκέψατο τῇ δὲ τοῦ μηνὸς σύν τῷ Μακαριωτάτῳ ἡμῶν Πατρὶ τὸν Ἀρμιστεύοντα Ἀρχιγραμματέα τῆς Κυβερνήσεως Παλαιστίνης Σὲρ Γίλβερτ Κλάύτον, συνιδεύοντος καὶ ἐρήμηνεύοντος τοῦ Γραμματέως κ. Γ. Σαΐδ.—μετέβη ἱῇ ἐπιούσῃ Κυριακῇ εἰς τὸν Πανιέρον Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῷ ξινορρόντῳ προσεκύνησε. Τάφῳ καὶ τῷ φρικεῷ Γολογιθῷ καὶ τοῖς λοιποῖς σεπτοῖς προσκυνήμασι—ἱερούργησε τῇ 19 τοῦ μηνὸς ἐπὶ τοῦ Θεοτιμήτου Γολγοθᾶ, μετέβη δὲ μετὰ τὴν θείαν Ἱερουργίαν εἰς ἀγίαν Σιών, ἐνθ’ ἀνέγνω ἐπὶ τῷ τάφῳ τῆς ἀειμνήστου Αὔτου μητρός τρισάγιον—δύο δὲ ἀπὸ Ἱεροσολύμων ἐκδρομάς ἐποιήσατο, τὴν μὲν ἄχρι τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης ιὴν δὲ εἰς Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης τὴν παράλιον.

‘Η εἰς Νεκράν Θάλασσαν ἐκδρομῇ ἐγένετο τῇ 15 τοῦ μηνός. Ἀμφα μετέβησαν ἔκει ἔωθεν οἱ Μ.Μ. Πατριάρχαι, συνιδεύομενοι ὑπὸ τοῦ Ἱεροῦ Καλλιοπίου, τοῦ κ. Λ. Φιλιππίδου καὶ τ. ὑ. Ἡγουμένου τῆς Ἱερᾶς μονῆς Συμεὼν τοῦ Θεοδόχου μιηναγοῦ Βίκτωρος, ἐπ’ ὅλιγον δὲ παρὰ τῇ ἀκτῇ μείναντες ἐπέβιησαν εἰτα βενζινακάτου καὶ μέχρι τόπου ἐπλευσαν τοῦ καλούμενου Φέσκες. δπως πηγαὶ ὑδάτων είσιν, εἰς τὴν θάλασσαν προχεόμεναι. Εἶχον δὲ ἐπὶ τοῦ πλοίου συμπαραλαβόντες καὶ τοὺς ἐκεῖθι ἀφ’ ἡμερῶν τινων ἐπὶ χρήσει λουτρῶν

διατρίβοντας ἀδελφοὺς τοῦ Ἱ. Κοινοῦ, τοὺς Ἀρχιμιανδρίτας Θεοδώρητον καὶ Διομήδη, τὸν Πρωτοσύγκελλον Νεόφυτον, τὸν Ἰερομόναχον Πανάρετον, τὸν Ἰεροδιάκονον Παῦλάδιον καὶ τὸν Μοναχὸν Ἀβράμιον. Ἐκεῖθεν δὲ ἐπιστρέψαντες ἐγενημάτισαν μὲν τῇ μεσημβρίᾳ ἐν τοῖς κῆποις— ἔνθα τὸ ἄγιον Γερασίμου, διεπεραιώθησαν δὲ βραδύτερον ἐπὶ λέμβῳ εἰς τὴν ἀντιπέραν τοῦ ποταμοῦ Ἰεροδάνου δύχθην, ἔνθα τὸ παρεκκλήσιον εἶδον τῆς δούλας Μ.ρίας τῆς Αἰγυπτίας, εἰς τὴν ἐντεῦθεν δὲ ἐπαναπρέψαντες τοῦ ποταμοῦ δύχθην ἐπεσκέψαντο τὴν ἡμονήν τοῦ τιμίου Προδρόμου καὶ πρὸς ἔσπεραν ἐπανῆλθον εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν. ἐναρέστως πάνταν ἔχοντες ἐπὶ πᾶσι.

Εἰς Καισάρειαν δὲ ἡ Α. Θ. Μ. ἀπῆλθε τῇ 21ῃ τοῦ μηνός, ὑπὸ τῶν δύο Αὐτῆς συνοδῶν ἀκολουθουμένη, ἀλλ᾽ ἐπιτευσεν εἰς συνάντησιν Αὐτῆς ἐκεῖσε δὲ Μακαριώτατος ἡμῶν Πατήρ, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀρχιτέκτονος τοῦ Ἱ. Κοινοῦ κ. Χ. Σπυρίδιονίδου, εὐθὺς τῇ ἐπιούσῃ (τῇ 24ῃ) τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγ. Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφούθέου καὶ πρώτου Ἱεράρχου τῶν Ἱερουσαλύμων, δι' ἣν ἑορτὴν ἀναγκαῖως ἔδει, ἵνα ἐν τοῖς ἐνταῦθα παραμείνῃ.

Ἡ Α.Θ.Μ. ἐπανῆλθεν ἐκ Καισάρειας τῇ 26 τοῦ μηνός μετὰ τῶν συνοδῶν Αὐτῆς—τοῦ Μακαριωτάτου ἡμῶν Πατρὸς ἐπὶ διήμερον ἔτι ἐκεῖνη παραμείναντος—πρό τε δὲ τῆς εἰς Καισάρειαν μεταβίσκων καὶ μετὰ τὴν ἐκεῖθεν ἔλευσιν ποιησαμένη πάντῃ δόσ' ἡν Αὐτῇ ποιητέα προσκυνήσασά τε δηλονοῦν τὰλλα πάντεπτα καὶ ἱερὰ τῆς πίστεως ἡμῶν σεβάσματα καὶ ἀποδοῦσα δοσις ἔδει ἐπισκέψεις καὶ εἰς τι ἔτερυν πληρώσασα καθῆκον. ἀπῆλθε τῇ 30 τοῦ μηνὸς σὺν τῷ Μακαριωτάτῳ ἡμῶν Πατρὶ καὶ Πατριάρχῃ εἰς Μπρέτζ, προτιμεμένη, ἵνα ἐκεῖθεν τῷ προσεχεῖ Σαββάτῳ (2 Νοεμβρίου) εἰς τὴν Πατριαρχικὴν Αὐτῆς ἀναχωρήσῃ ἔδραν.

Οἱ Κύριοις σκέποι καὶ πειρέτοι ἐν ὑγείᾳ ἀστεμφεῖ τὴν Α.Θ. Μακαριότητα⁴ καὶ μηκύνοι καὶ πληθύνοι Αὐτῆς τὰς ἡμέρας καὶ τὰ ἔτη, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς δικῆς Ἐκκλησίας.

Κουρδά.—Τῇ 22 τοῦ μηνὸς ἐκάρῃ εἰς Μοναχὸν δὲ ἐκ Προικονήσου καταγόμενος δόκιμος Παναγιώτης Καλογεράκης, μετονομασθεὶς Παχώμιος.

Αθλητικοὶ ἀγῶνες.—Τῇ 8ῃ τοῦ μηνὸς ἡ Λ. Θ. Μακαριότης παρηκολούνθησε, κατὰ πρόσκλησιν, τοῖς καὶ τοῖς τελουμένοις ἀθλητοῖς ἀγωνίσμασι τῆς χωροφυλακῆς Παλαιστίνης, συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Σαΐδ.

Ἐπισκέψεις καὶ ἀντεπισκέψεις.—Οἱ νέοις ἐν Ἱεροσολύμοις Πρόξενος τῆς Πολιωνίας Ηρ. Otto de Hubichi ἐπεσκέψατο τὴν Α.Θ. Μακαριότητα τῇ 17ῃ τοῦ μηνὸς, τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡ Α.Θ.Μ. ἀντεπεσκέψατο τὴν αὐτοῦ Ἐκλαμπρότητα σὺν τῷ Μακαριωτάτῳ Πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας Κυρίῳ Φωτίῳ, ἀποδιδόντι ὡσαύτως γενομένην Αὐτῷ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ τῆς αἵτοι ἐκλαμπρότητος, κατὰ τὴν δι' Αἰγύπτου διόδον αὗτῆς, ἐπίσκεψιν.—Ἡ Α.Θ. Μακαριότης ἐδέξατο τῇ 19ῃ τοῦ

μηνὸς εἰς ἐπίσκεψιν τὸν Θεοφιλέστατον Ἀγγλικανὸν Ἐπίσκοπον Ιερο-
σολύμων Sir Mac Innes, ἐπανελθόντα ἐξ ἀποδημίας, ἀπέδωκε δ' αὐτῷ
τὴν ἐπίσκεψιν τῇ 21.

Ἐορτὴ τοῦ ἀγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου.—Τῇ 23 τοῦ
μηνός, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ἄγ. Ἰακώβου τοῦ ὀδελφούθεου, ἐορτῇ τοῦ
ἀγιωτάτου Πατριαρχικοῦ τῶν Ἱεροσολύμων θρόνου, ἦ Α. Θ. Μακα-
ριότης ἔχοροιστάτησε μὲν κατὰ τὸν τῆς προτεροάτιας ἑσπερινὸν ἐτέλεσε
δὲ τὴν ψείαν καὶ ἤραν λειτουργίαν σύντζη τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐορτῆς ἐν τῷ
ἱερῷ ναῷ τοῦ ἄγίου Ἰακώβου, ἀπῆλθε δέ, μετὰ τὸ πέρας τῆς λειτουρ-
γίας, τὴν ἀψιχειρατικὴν ἡμιφιεσμένη στολήν, εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, ἀκο-
λουθοῦντος καὶ τοῦ κατὰ τὴν λειτουργίαν παροιστάντος ἐκλαμπροτάτου
προσκένου τῆς Ἐλλάδος κ. Δ. Μπενετάτου. Ἐν τῇ μεγάλῃ τῶν Πατρι-
αρχείων αἰθούσῃ ἀνεπέμψιμησαν, ὡς ἐκράτησεν ἔθος, δεήσεις, ἐψάλη
δὲ καὶ ὁ πολυχρονισμὸς τῆς Α.Θ.Μ.

Δειτουργία ἐν τῷ ναῷ τῶν 40 μαρτύρων.—Τῇ 24 τοῦ μη-
νὸς ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἰορδάνου κ. Τιμόθεος ἐφοινόγησε, δεήσεις ἅμα
θεομάς ἀναπέμψιας ὑπὲρ τῶν ψυχῶν τῶν ἀοιδίμων Πατριαρχῶν Ἱερο-
σολύμων, ἐν τῷ παρὸν τῷ ἴ. ναῷ τοῦ ἄγ. Ἰακώβου παρεκκλησίῳ τῶν
40 μαρτύρων, ἔνθα τὰ τίμια ἀπόκεινται τῶν Πατριαρχῶν τῆς ἀγίας
πόλεως ὁστᾶ.

Ἀποστολὴ τοῦ Ἀρχιγραμματέως εἰς Δαμασκόν.—Ἐπ' ἀπο-
στολῆ, σχετικὴ πρὸς τὸ ζῆτημα τῆς μελετωμένης συγκλήσεως συνόδου,
δ' Ἀρχιγραμματεὺς τοῦ Ἱ. Κοινοῦ Ἀρχιμ. κ. Ἐπιφάνιος ἀπῆλθε τῇ 17
τοῦ μηνὸς εἰς Δαμασκόν, συντυχὼν δὲ καὶ κοινολογησάμενος τῷ Μα-
καριωτάτῳ Πατριάρχῃ Ἀντιοχείας Κυρίῳ Γρηγορίῳ ἐπινέκαμψεν ἐπὶ
τὰ ἔνταῦθα τῇ 25 τοῦ μηνός.

Παραστημοφόρησις.—Ἡ Ἐλληνικὴ Κυβέρνησις εὐθρεστήθη
ἴν' ἀπονείμη τῷ Σεβασμιωτάτῳ Ἀρχιεπισκόπῳ Ἱεροπόλεως καὶ Πατρι-
αρχικῷ ἐν Βηνιλεὲμ Ἐπιτρόπῳ κ. Γρηγορίῳ, τὸν Χρυσοῦν Σταυρὸν
τοῦ τάγματος τῶν Ἰπποτῶν τοῦ Σωτῆρος, ἔλαβε δ' ἥδη ἡ αὐτοῦ Σε-
βασμιότης τὰ διάσημα τοῦ τάγματος.

Ο πλοίαρχος τοῦ ρουμανικοῦ ἀτμοπλοίου Roumania.—Τῇ 24
τοῦ μηνὸς ἀφίκετο ἐν τῇ ἀγίᾳ Πόλει ὁ πλοίαρχος τοῦ ρουμανικοῦ
ἀτμοπλοίου Roumania Commandeur Tentu μετὰ τοῦ ὑποδιευθυντοῦ
τῆς ρουμανικῆς ἀτμοπλοϊκῆς ὑπηρεσίας Κωνστάντζας, κομίσας ἅμια ἀπὸ
Κων/πόλεως, δεδομένα ἀντῷ διὰ τὸ καθ' ἡμᾶς παρὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ
Πατριαρχείου, δοχεία τρία, τὸ μὲν ἄγιον μύρον πλήρες, τὰ δὲ ὕδατος
ἐκ τοῦ ἀγιάσματος τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Ἐν ἀπονείσιᾳ τῆς Α. Θ. M,
δὲ τε πλοίαρχος καὶ ὁ σινοδὸς αὐτοῦ ἐξεναγήθησαν ὑπὸ τοῦ Δραγο-
σημβρίᾳ δὲ γευματίσαντες παρὰ τῷ Ἐκλαμπροτάτῳ Προδέξιῳ τῆς
τῆς Ἰόππης ἀναμένον αὐτοὺς πλοῖον.